

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**EŞİNDEN ŞİDDET GÖREN VE GÖRMEYEN ÇALIŞAN
KADINLARIN ÇOK YÖNLÜ EYLEMLİ KİŞİLİK
ÖZELLİKLERİNİN, RUH SAĞLIĞI
SÜREKLİLİKLERİNİN VE TOPLUMSAL CİNSİYET
ROLLERİNİN İNCELENMESİ**

**EBRU ÇANAKÇI
17736011**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. FULYA YÜKSEL ŞAHİN**

**İSTANBUL
2020**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**EŞİNDEN ŞİDDET GÖREN VE GÖRMEYEN
ÇALIŞAN KADINLARIN ÇOK YÖNLÜ EYLEMLİ
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN, RUH SAĞLIĞI
SÜREKLİLİKLERİNİN VE TOPLUMSAL
CİNSİYET ROLLERİNİN İNCELENMESİ**

**EBRU ÇANAKÇI
17736011
ORCID NO: 0000-0001-6955-0340**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. FULYA YÜKSEL ŞAHİN**

**İSTANBUL
2020**

ÖZ

EŞİNDEN ŞİDDET GÖREN VE GÖRMİYEN ÇALIŞAN KADINLARIN ÇOK YÖNLÜ EYLEMLİ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN, RUH SAĞLIĞI SÜREKLİLİKLERİNİN VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİN İNCELENMESİ

Ebru Çanakçı
Haziran, 2020

Araştırmada, çalışan kadınların eşinden gördükleri şiddetin ve yakınlarından aldıkları sosyal desteğin çok yönlü eylemler, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri düzeylerini anlamlı bir biçimde yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Ayrıca, araştırmada eğitim ve gelir düzeylerine göre çalışan kadınların çok yönlü eylemler, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rollerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği de incelenmiştir. Araştırma, karşılaştırmalı betimsel ve nedensel bir çalışmadır.

Araştırmanın çalışma grubunu 695 çalışan kadın oluşturmuştur. Araştırmada gerekli verileri elde etmek için “Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet Ölçeği”, “Çok Yönlü Eylemler Kişilik Ölçeği”, “Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu”, “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği” ve “Kişisel Bilgiler Formu” kullanılmıştır. Veriler, çözümlenirken SPSS21 Paket Programı’ndan yararlanılmıştır.

Araştırmada, öncelikle çalışan kadınların eşinden şiddet görme, çok yönlü eylemler, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri düzeyleri ile yüzdelik değerleri hesaplanmıştır. Araştırmada, çalışan kadınların eşinden gördüğü şiddetin ve yakınlarından aldıkları sosyal desteğin çok yönlü eylemler, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri düzeylerini anlamlı bir biçimde yordayıp yordamadığını belirleyebilmek için Doğrusal Regresyon Analizi yapılmıştır. Ayrıca, araştırmada eğitim ve gelir düzeylerine göre çalışan kadınların çok yönlü eylemler, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rollerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek için MANOVA-Wilks’ Lambda(λ) Testinden yararlanılmıştır. Farklılığın nereden kaynaklandığını belirleyebilmek için Diskriminant (Ayrıcı) Analiz Testi kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda, çalışan kadınların %61.2’sinin eşinden gördüğü şiddet düzeyleri düşük; %38.2’sinin ise yüksek bulunmuştur. Çalışan kadınların %51.2’sinin çok yönlü eylemler kişilik düzeyleri düşük; %48.8’inin ise yüksek bulunmuştur. Çalışan kadınların %44.6’sının ruh sağlığı sürekliliği düzeyi düşük; %55.4’ünün ise yüksek bulunmuştur. Çalışan kadınların %47.5’inin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları; %52.3’ünün ise eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları bulunmuştur.

Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların çok yönlü eylemler kişiliklerinin (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları) anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda,

eşinden şiddet gören çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik özellikleri puan ortalamasının, eşinden şiddet görmeyen kadınlarınkinden anlamlı düzeyde daha düşük olduğu bulunmuştur.

Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliklerinin (duygusal, sosyal ve psikolojik iyi olma) anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet gören çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalamasının, eşinden şiddet görmeyen kadınlarınkinden anlamlı düzeyde daha düşük olduğu bulunmuştur.

Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçları, eşinden şiddet gören çalışan kadınların, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma sahip olduğunu gösterirken eşinden şiddet görmeyen çalışan kadınların, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğunu göstermiştir.

Araştırmanın sonucunda, sosyal desteğe sahip olmak değişkeninin, çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişiliklerinin (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları) ve ruh sağlığı sürekliliklerinin (duygusal, sosyal ve psikolojik iyi olma) anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, sosyal desteğe sahip olan çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik özellikleri puan ortalaması ve ruh sağlığı sürekliliği puan ortalaması, sosyal desteğe sahip olmayan çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik puan ortalamasından ve ruh sağlığı sürekliliği puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ancak, araştırmanın sonucunda, sosyal desteğe sahip olmak değişkeninin, çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının (geleneksel ya da eşitlikçi) anlamlı bir yordayıcısı olmadığı bulunmuştur.

Araştırmanın sonucunda, eğitim düzeyine göre çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Lisansüstü program mezunu olan kadınların çok yönlü eylemli kişilik özellikleri puan ortalaması ve toplumsal cinsiyet puan ortalaması en yüksek çıkmıştır. Ortaokul mezunu olan kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalaması en yüksek çıkmıştır.

Araştırmanın sonucunda, ekonomik gelire göre çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Ekonomik geliri yüksek olan çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi rol puan ortalamaları en yüksek çıkmıştır.

Araştırmanın bulguları, ilgili alan yazın ışığında tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çalışan Kadın, Şiddet, Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Roller

ABSTRACT

THE STUDY OF THE MULTI-MEASURE AGENTIC PERSONALITY TRAITS, MENTAL HEALTH CONTINUUM AND GENDER ROLES OF WORKING WOMEN WHO ARE AND ARE NOT EXPOSED TO SPOUSAL VIOLENCE

Ebru Çanakçı

June, 2020

This study analyses whether spousal violence and support from close social circle significantly predict levels of multi-measure agentic personality, mental health continuum and gender roles for working women. Moreover, it also examines whether the multi-measure agentic personality, mental health continuum and gender roles of working women significantly differ in terms of their level of education and economic income. This is a descriptive and causal research.

The study group consists of 695 working women. The "Scale of Domestic Violence Against Women", "Multi-Measure Agentic Personality Scale (MAPS)", "Mental Health Continuum Scale (MHC)", "Gender Role Attitudes Scale (GRAS)" and a "Personal Information Form" were employed to obtain the required study data. Data analysis is based on the software package SPSS 21.

First, the levels and percentage values of working women's exposure to spousal violence, multi-measure agentic personality, mental health continuum and gender were calculated for the study. Linear Regression analysis was performed to identify whether spousal violence and support from close social circle significantly predict the levels of multi-measure agentic personality, mental health continuum and gender roles of the working women. Furthermore, MANOVA-Wilks' Lambda(λ) Test was employed to determine whether multi-measure agentic personality, mental health continuum and gender roles of working women significantly differ according to their level of education and income. Discriminant Analysis Test was used to identify the source of the difference.

The results revealed that 61.2% of the working women are exposed to low levels of spousal violence, while 38.2% of them suffer from high levels of spousal violence. 51.2% of the working women have low levels of multi-measure agentic personality, while 48.8% of them have high levels of multi-measure agentic personality. 44.6% of the working women have low levels of mental health continuum, while 55.4% of them were found to have high levels of mental health continuum. 47.5% of the working women have traditional roles, while 52.5% of them have egalitarian roles in terms of gender roles.

The results of the study showed that the spousal violence variable is a significant predictor of multi-measure agentic personality (self-efficacy, self-esteem, locus of self-control and life purposes) of the working women. According to the study results, it was found that working women who are exposed to spousal violence have

significantly lower multi-measure agentic personality mean scores than those who are not exposed to spousal violence.

The results of the study revealed that the spousal violence variable is a significant predictor of mental health continuum (emotional, social and psychological well-being) of working women. According to the results of the study, the mean mental health continuum score of the working women who are exposed to spousal violence was found to be significantly lower than those who are not exposed to spousal violence.

The results of the study showed that the spousal violence variable is a significant predictor of gender roles of working women. The study results revealed that the working women who are exposed to spousal violence have a traditional attitude towards gender roles, while those who are not exposed to spousal violence have an egalitarian attitude towards gender roles.

The social support variable was found to be a significant predictor of multi-measure agentic personality (self-efficacy, self-esteem, locus of self-control and life purposes) and mental health continuum (emotional, social and psychological well-being) of working women. The results of the study revealed that the working women with social support have significantly higher mean scores of multi-measure agentic personality and mental health continuum than those who are not social support. On the other hand, the study results showed that the social support variable is not a significant predictor of gender roles (traditional or egalitarian) of working women.

According to the results of the study, it was revealed that in terms of education level, the mean scores of multi-measure agentic personality, mental health continuum and gender roles significantly differ among the working women. The women with a post-graduate degree were found to have the highest mean scores of multi-measure agentic personality and gender. On the other hand, the mean scores for mental health continuum are the highest among the women who are secondary school graduates.

The results of the study demonstrate that in terms of economic income, the mean scores for multi-measure agentic personality, mental health continuum and gender significantly differ among working women. Working women with a high economic income were found to have the highest mean scores of multi-measure agentic personality, mental health continuum and egalitarian gender roles.

The study results are discussed in the light of the literature and certain suggestions are made.

Key Words: Working Women, Violence, Multi-Measure Agentic Personality, Mental Health Continuum and Gender Roles

ÖN SÖZ

Lisans eğitimimden bugüne kadar hem psikolojik danışman olarak yetişmemde hem de bir yetişkin olarak hayata hazırlanmamda bana yön veren, ahlaki, mesleki ve bilimsel gelişimimi hep destekleyen ve benim “ben” olmamda büyük katkılar sunan, adaletini, merhametini ve çalışma disiplinini hep örnek aldığım canım hocam Prof. Dr. Fulya YÜKSEL ŞAHİN’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Mesleki ve kişisel yaşantımda yaptığım her güzel şeyde kendisinin izini görmekten keyif alırken tez danışmanım olarak tezimin başlangıç aşamasından sonlandırma aşamasına kadar özverisini ve desteğini esirgmeden sabırla tezimi yönettiği için kendisine minnettarım.

İlk öğretmenim Özlem ÖZSOY başta olmak üzere lisans eğitimime kadar hayatıma dokunan tüm öğretmenlerime teşekkür ederim. Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca hayatımın en güzel dönemlerini yaşamama katkı sağlayan, öğrencileri olma şansını elde ettiğim ve bilgileriyle yolumu aydınlatan değerli hocalarım Prof. Dr. M. Engin DENİZ, Prof. Dr. Hasan BACANLI, Prof. Dr. Ali ERYILMAZ, Doç. Dr. Ş. Gonca ZEREN, Doç. Dr. Nermin ÇİFTÇİ-ARIDAĞ, Arş. Gör. Dr. S. Merve ERUS ve Uzman Psikolojik Danışman Yağmur AMANVERMEZ-KILIÇKIRAN ile öğrencileri olduğum tüm Yıldız Teknik Üniversitesi öğretim üyelerine teşekkür ederim.

Yüksek lisans tez savunma jürisinde yer alarak tezime önemli katkılar ve öneriler sunan lisans eğitimimden beri örnek aldığım canım hocam Doç. Dr. Ş. Gonca ZEREN ile değerli hocam Doç. Dr. S. Armağan KÖSEOĞLU’na teşekkür ederim.

Hayatlarımda olduğum andan itibaren beni sevgiyle büyüten, eğitimimi destekleyen, güçlü bir kadın olarak kendi yolumu çizmeye yardımcı olan canım annem Harika ÇANAKÇI’ya ve canım babam Bekir ÇANAKÇI’ya teşekkür ederim. Kendimi gerçekleştirme yolunda ilerlerken beni destekleyerek önerilerde bulunan ve kimi zaman bana eşlik eden kardeşlerim Elif ÇANAKÇI ile Emel ÇANAKÇI’ya teşekkür ederim.

Bana her zaman hoşgörüyü yaklaşan ve her an desteklerini hissettiğim, özellikle tez yazım sürecinde karşılaştığım zorluklarla başetmemde yardımcı olan arkadaşlarım Kübra ÇANKAYA’ya, Mervehan GÜL’e, Merve SÖNMEZSOY’a, Gülay ÖZTÜRK’e, Cihan İLHAN’a ve Nurbanu Ebru KUZGUN’a teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim süresince desteklerini esirgemeyen müdürlerim Hasan Hüseyin GÖKTAŞ ve Metin TOPKARA ile çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak araştırmanın örneklemine ulaşmam konusunda yardımcı olan kişiler ile araştırmaya gönüllü olarak katılıp içtenlikle ve sabırla araştırma sorularını cevaplandıran tüm katılımcılara teşekkür ederim.

Sizler olmasaydınız, bu araştırma bir parça eksik olurdu. Herkese tüm katkıları için minnettarım...

İstanbul; Haziran, 2020

EBRU ÇANAKÇI

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iv
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
KISALTMALAR	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	11
1.2. Alt Problemler.....	12
1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi	12
1.4. Araştırmanın Sayıtları	15
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	15
1.6. Tanımlar	15
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	17
2.1. Kadına Yönelik Eş Şiddeti	17
2.1.1. Şiddet Kavramı.....	17
2.1.2. Kadına Yönelik Eş Şiddeti.....	20
2.1.3. Kadına Yönelik Eş Şiddeti Türleri	21
2.1.3.1. Fiziksel Şiddet	22
2.1.3.2. Duygusal Şiddet.....	22
2.1.3.3. Sözel Şiddet.....	22
2.1.3.4. Ekonomik Şiddet	23
2.1.3.5. Cinsel Şiddet.....	23
2.1.4. Kadına Yönelik Eş Şiddetinin Nedenleri.....	24

2.1.5. Kadına Yönelik Eş Şiddetini Açıklayan Kuramlar	25
2.1.5.1. Biyolojik Kuram	25
2.1.5.2. Sosyal Öğrenme Kuramı	27
2.1.5.3. Feminist Kuram	28
2.1.5.4. Sosyo-Kültürel Kuramlar	29
2.1.6. Kadına Yönelik Eş Şiddetinin Sonuçları	31
2.1.7. Kadına Yönelik Eş Şiddeti İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar	33
2.1.7.1. Türkiye’de Kadına Yönelik Eş Şiddeti İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar	33
2.1.7.2. Dünyada Kadına Yönelik Eş Şiddeti İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar	34
2.2. Eylemlilik/Çok Yönlü Eylemli Kişilik	36
2.2.1. Kişilik	36
2.2.2. Eylemlilik/Çok Yönlü Eylemli Kişilik	36
2.2.3. Çok Yönlü Eylemli Kişiliğin Alt Boyutları	37
2.2.3.1. Öz Yeterlilik	37
2.2.3.2. Öz Saygı	39
2.2.3.3. İç Denetim Odağı	41
2.2.3.4. Yaşam Amaçları	43
2.2.4. Eylemlilik/Çok Yönlü Eylemli Kişilik İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar	44
2.2.4.1. Türkiye’de Eylemlilik/Çok Yönlü Eylemli Kişilik İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar	44
2.2.4.2. Dünyada Eylemlilik/Çok Yönlü Eylemli Kişilik İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar	46
2.3. Ruh Sağlığı Sürekliliği	47
2.3.1. Ruh Sağlığı	47

2.3.2. Ruh Sağlığı Sürekliliği	48
2.3.3. Ruh Sağlığı Sürekliliği Alt Boyutları	49
2.3.3.1. Duygusal İyi Olma.....	49
2.3.3.2. Sosyal İyi Olma	50
2.3.3.3. Psikolojik İyi Olma.....	51
2.3.4. Ruh Sağlığı Sürekliliği İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar	53
2.3.4.1. Türkiye’de Ruh Sağlığı Sürekliliği İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar	53
2.3.4.2. Dünyada Ruh Sağlığı Sürekliliği İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar	55
2.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerini.....	57
2.4.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerini ile İlişkili Temel Kavramlar	57
2.4.1.1. Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet	58
2.4.1.2. Cinsiyet Rollerini, Toplumsal Cinsiyet Rollerini.....	59
2.4.1.3. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları.....	60
2.4.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Gelişimini Açıklayan Kuramlar	61
2.4.2.1. Psikanalitik Kuram	62
2.4.2.2. Bilişsel Gelişim Kuramı.....	63
2.4.2.3. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	64
2.4.2.4. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı.....	65
2.4.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Etkileyen Faktörler	66
2.4.3.1. Aile	66
2.4.3.2. Dil	67
2.4.3.3. Eğitim.....	68
2.4.3.4. Kitle İletişim Araçları	69
2.4.3.5. Kültür	70
2.4.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerini İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar	72

2.4.4.1. Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar	72
2.4.4.2. Dünyada Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar	74
3. YÖNTEM	76
3.1. Evren ve Örneklem	76
3.2. Veri Toplama Araçları.....	79
3.2.1. Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet Ölçeği.....	79
3.2.2. Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği	81
3.2.3. Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu	83
3.2.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Ölçeği.....	85
3.2.5. Kişisel Bilgi Formu	88
3.3. İşlem Yolu	88
3.4. Verilerin Analizi	89
4. BULGULAR	91
4.1. Çalışan Kadınların Eşinden Şiddet Görme ya da Görmeme Durumları, Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ile Toplumsal Cinsiyet Rollerine Düzeyi ve Yüzdeliğine İlişkin Bulgular.....	93
4.2. Çalışan Kadınların Eşinden Şiddet Görme ya da Görmemelerinin, Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine Düzeylerini Yordamasına İlişkin Bulgular.....	94
4.3. Çalışan Kadınların Yakınlarından Aldıkları Sosyal Desteğin, Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine Düzeylerini Yordamasına İlişkin Bulgular.....	97
4.4. Çalışan Kadınların Eğitim Düzeyine Göre Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Farklılığına İlişkin Bulgular	100

4.5. Çalışan Kadınların Ekonomik Gelir Düzeyine Göre Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Farklılığına İlişkin Bulgular	106
5. TARTIŞMA VE YORUM	112
5.1. Çalışan Kadınların Eşinden Şiddet Görme ya da Görmeme Durumları, Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Düzeyi ve Yüzdeliğine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	112
5.2. Çalışan Kadınların Eşinden Şiddet Görme ya da Görmemelerinin, Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Düzeylerini Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	122
5.3. Çalışan Kadınların Yakınlarından Aldıkları Sosyal Desteğin, Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Düzeylerini Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	135
5.4. Çalışan Kadınların Eğitim Düzeyine Göre Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Farklılığına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	141
5.5. Çalışan Kadınların Ekonomik Gelir Düzeyine Göre Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Farklılığına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	151
6. VARGI VE ÖNERİLER.....	160
6.1. Vargılar.....	160
6.2. Öneriler.....	161
6.2.1. Araştırmanın Sonuçlarına İlişkin Öneriler.....	161
6.2.2. Yeni Yapılacak Araştırmalara İlişkin Öneriler	165
KAYNAKÇA.....	167
EKLER.....	206
ÖZ GEÇMİŞ	218

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcılara Ait Tanımlayıcı Bilgiler	77
Tablo 2: Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği, Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Skewness ve Kurtosis Değerleri.....	91
Tablo 3: Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği, Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Box's M Testi.....	92
Tablo 4: Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği, Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Durbin-Watson Testi	92
Tablo 5: Şiddet, Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Puan Ortalamaları ve Yüzdeleri Değerleri.....	93
Tablo 6: Eşinden Şiddet Görmeye ya da Görmemenin Çalışan Kadınların Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Düzeylerini Yordamasına İlişkin Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	94
Tablo 7: Sosyal Desteğe Sahip Olmanın Çalışan Kadınların Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Düzeylerini Yordamasına İlişkin Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	98
Tablo 8: Çalışan Kadınların Eğitim Düzeyine Göre Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Farklılığına İlişkin MANOVA-Wilks' Lambda Testi Sonuçları.....	100
Tablo 9: Çalışan Kadınların Eğitim Düzeyine Göre Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Puan Ortalamaları.....	101
Tablo 10: Eğitim Düzeyi İçin Hesaplanan Fonksiyona İlişkin Kanonik Diskriminant (Ayrırma) Fonksiyon Testi Sonuçları	102
Tablo 11: Diskriminant Fonksiyonuna İlişkin Standartlaştırılmış Kanonik Diskriminant Katsayıları ve Yapı Matrisi.....	104

Tablo 12: Çalışan Kadınların Ekonomik Gelir Düzeyine Göre Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Farklılığına İlişkin MANOVA-Wilks' Lambda Testi Sonuçları	106
Tablo 13: Çalışan Kadınların Ekonomik Gelir Düzeyine Göre Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Puan Ortalamaları .	107
Tablo 14: Gelir Düzeyi İçin Hesaplanan Fonksiyona İlişkin, Kanonik Diskriminant (Ayırma) Fonksiyon Testi Sonuçları	108
Tablo 15: Diskriminant Fonksiyonuna İlişkin Standartlaştırılmış Kanonik Diskriminant Katsayıları ve Yapı Matrisi	110

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Şiddet Mağduru-Faili Kategorisi.....	18
Şekil 2: Şiddet Döngüsü	19
Şekil 3: Kadına Yönelik Eş Şiddetine İlişkin Ekolojik Kuram Modeli	29
Şekil 4: Cinsiyet Roller Modeli	66
Şekil 5: 25 Yaş ve Üstü Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre Kadınların Yüzdeler Oranları (2008-2017)	142

KISALTMALAR

AKŞÖ	: Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet Ölçeği
ÇEKÖ	: Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği
RSS-KF	: Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatiksel Paket Programı
TCRT	: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği

1. GİRİŞ

Şiddet, insanlık tarihi kadar eskidir ve insanın insana acımasız bir şekilde davrandığı yerlerde tanık olunan bir durumdur (Fromm, 1994). Yaşam ve özgürlükler için bir hak ihlali olarak değerlendirilen şiddet (Bilican Gökkaya, 2011), aynı zamanda maruz kalan bireyin psikolojik durumunu oldukça etkileyerek olumsuz sonuçlara sebebiyet veren bir davranış şeklidir (Balcıoğlu, Kılıç, 2008). Şiddet, farklı biçimlerde var olsa da (Bilican Gökkaya, 2011) genel olarak beş boyuttan oluşmaktadır: Fiziksel şiddet, duygusal şiddet, sözel şiddet, ekonomik şiddet ve cinsel şiddet (Çiftçi, 2007).

Şiddet ile ilgili yapılan araştırmalar, kadınların şiddete maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır (Öneri Uzun, Uzunboylu, 2015). En çok şiddete uğrayan ve şiddete maruz kalan gruplardan birisi de kadınlardır (Polat, 2016).

Kadına yönelik şiddet, kadına yönelik eşit olmayan güç kullanımını ifade eden, tüm dünyada toplumsal bir sorun olarak görülen (Yanık ve diğ., 2014), günümüzde bile hala devam eden ve aşılması oldukça güç görülen bir olgudur (Dişsiz, Hotun Şahin, 2008). 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a göre kadına yönelik şiddet, kadına sadece cinsiyetinden ötürü yani kadın olduğu için gerçekleştirilen ya da kadını etkileyebilme durumu olan cinsiyete ilişkin ayrımcılık ile insan haklarının ihlal edilmesine sebebiyet veren her türlü davranış ile tutumu kapsamaktadır (Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012).

Dünya genelinde her üç kadından birisi, fiziksel ve/veya cinsel şiddetle karşılaşmaktadır (WHO, [19.05.2019]). Şiddet olaylarının yaklaşık %80'i yakın ilişki içerisinde bulunan kişiden/kişilerden gelmektedir (Hogg, Vaughan, 2011) ve şiddeti uygulayan kişi genelde kadının eşidir (WHO, [19.05.2019]). Dünya genelindeki kadına yönelik şiddet ile ilişkili bu verilerle birlikte Türkiye'deki kadına yönelik şiddete ilişkin veriler de incelenmek istenmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun resmi istatistik raporu incelendiğinde kadına yönelik şiddete ilişkin verilerin 2008 ve 2014 yılları ile sınırlı olduğu görülmüştür (TÜİK, [03.04.2020]).

En güncel veriler 2014 yılına ait olduğu için bu yıla ait veriler incelenmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu 2014 yılı verileri, Türkiye genelinde en az bir kez evlenen ve yaşamındaki herhangi bir dönemde eşinden veya birlikte olduğu erkekten fiziksel ve/veya cinsel şiddet gören toplam kadın sayısının 6287 olduğunu, bu kadınların %35'inin fiziksel, %11.8'inin cinsel, %36.9'unun ise fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır (TÜİK, [04.04.2020]). Bu veriler, kayda geçen verilerdir. Kayıtlara geçmeyen ve eşinden/partnerinden şiddet gören birçok kadın da bulunmaktadır. Kadına yönelik şiddet, hem bir halk sağlığı problemidir hem de insan hakları ihlalidir (WHO, [18.05.2019]). Ayrıca, küresel çapta önem arz etmektedir (Abramsky ve diğ., 2016) ve her geçen gün önemi artmaktadır (Yanık ve diğ., 2014).

Şiddet kadar ciddi olan bir diğer tehdit ise şiddeti devam ettiren nedenlerdir, yani risk faktörleridir (Aytaç ve diğ., 2016). Eğitim düzeyinin düşük olması, çocukken kötü muameleye maruz kalma, aile içi şiddete tanık olma, alkol kötüye kullanımı gibi etmenler, kadınların eşinden şiddet görmelerini etkileyen risk faktörlerindedir (WHO, [22.05.2019]). Ayrıca kadınların erkeklere göre daha düşük statüde olmaları, kadınların istihdam edilme oranlarının düşük olması (WHO, [22.05.2019]) ve kadınların ekonomik bağımsızlıklarının olmaması, yani çalışmamaları da kadınların eşinden şiddet görmelerine neden olan risk faktörlerindedir (Eşkinat, 2013). Alan yazına bakıldığında yapılan araştırmaların, kadınların çalışmamalarının, şiddet görme durumlarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir (Okyay ve diğ., 2012; Uçar, 2011; Çetiner, 2006; Kocacık, Doğan, 2006; Yanıkerem, 2002). Bazı araştırmalar da kadınların çalışma durumu ile eşlerinden şiddet görme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını göstermekle birlikte kadınların çalıştıkları halde eşlerinden şiddet gördüklerini de ortaya koymaktadır (Tel ve diğ., 2019; Sağkal ve diğ., 2014). Yani kadınlar çalışsa da çalışmasa da eşlerinden şiddet görmektedir.

Çalışma yaşamı, bireylerin zihinsel ve bedensel etkinliklerini gerçekleştirdikleri (Özaydın, Özdemir, 2014); kültürel, ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan doyum sağladıkları ortamlardır (Turan, 2018a; Yüksel Şahin, Taşkın 2019). Kadınların çalışması, ekonomik bağımsızlıklarını kazanarak bireysel gelişimlerini sağlamaları için önemlidir (Kuzgun, Sevim, 2004). Bireyselleşme sürecinde de kişinin eylemliliği/çok yönlü eylemli kişiliği önemlidir (Atak, 2011a).

Eylemlilik kavramının alan yazında güdülenme, hedef sahibi olma, niyetlilik, özgürlük gibi kavramlarla açıklandığı görülmektedir (Emirbayer, Mische, 1998). Çok yönlü eylemli kişilik ise bireyin olası eylemlerinin muhtemel sonuçlarını tahmin ederek kendisi için amaçlar koymasını ve istenen sonuçları üretebilecek planlar yapmasını ifade eder (Bandura, 1989). Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, çalışan kadınların bireyselleşme sürecinde eylemlilik/çok yönlü eylemli kişilik düzeylerinin yüksek olması beklenebilir. Eylemli kişiliği yüksek düzeyde olan bir birey, daha aktiftir ve bu bireyin öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odaklılığı ile yaşam amaçlarının da daha yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Yani çalışan kadınların eylemlilik düzeyi yüksek olacağından eşlerinden şiddet görme olasılıklarının azalacağı söylenebilir.

Alan yazındaki bilgilerin ışığında, kadınların karşılaştıkları şiddet durumlarıyla daha etkili bir şekilde başa çıkabilmelerini sağlayan koruyucu faktörlerden birisinin de çok yönlü eylemli kişilik özelliği olabileceğini söylemek mümkündür. Eylemlilik/çok yönlü eylemli kişilik, geniş bir sosyal yapı içerisinde faaliyet gösteren (Bandura, 2005), bireyin belirli amaçlar için eylemler oluşturma ve yönlendirme kabiliyetidir (Zimmerman, Cleary, 2005) ve eylemlilik/çok yönlü eylemli kişilik öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları alt boyutlarından oluşmaktadır (Côté, 1997).

Günlük yaşamda birey, hangi planları gerçekleştireceği ve planlarına ne kadar devam edeceğiyle ilgili sürekli kararlar alır ve birey, gelecekteki eylemleri ile ilgili kararlar alırken kendi kendini değerlendirir, düşüncelerini ve duygusal tepkilerini gözden geçirir, insanların nasıl davrandıklarını gözlemler ve öz yeterlilik algısıyla karar verir. Öz yeterlilik, bireyin olası durumlarla başa çıkabilmek için gereksinim duyduğu eylem planlarını ne kadar iyi yürütebileceğine dair sahip olduğu inancıdır (Bandura, 1982). Öz yeterlilik, bireyin kaygı ve sıkıntı gibi duygusal tepkileri ile düşünce kalıplarını etkilemektedir (Strecher ve diğ., 1986) ve bireyin öz yeterlilik inancı ne kadar güçlüyse, çabaları da o kadar aktiftir (Bandura, 1977). Alan yazına bakıldığında kadınların eş şiddeti mağduru/faili olma durumlarının öz yeterlilikleri ile ilişkili olduğu görülmüştür (Sullivan ve diğ., 2013; Lerner, Kennedy, 2000). Bu durum, kadınların karşılaştıkları şiddet durumlarıyla başa çıkabilmek için kendisini, düşüncelerini, duygularını ve diğerleriyle ilgili gözlemlerini daha etkili bir şekilde değerlendirerek karar verip harekete geçmeleriyle açıklanabilir.

Eylemlilik/çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından bir diğeri olan öz saygı, bireyin kendisine ilişkin değer yargılarını içeren bir inanç türüdür (Zimmerman, Cleary, 2005). Birey, bazı durumları kontrol edebileceğini deneyimlediğinde ya da kontrol edebileceği duygusunu yaşadığında öz saygı gelişir (Eryılmaz, Keven Aklıman, 2017). Yaşadığı olumsuzluklara rağmen genel olarak kendisini iyi hissedene ve kim olduğu, ne yaptığı ile ilgili olumlu duygulara sahip olan birey, yüksek öz saygıya sahiptir (Burger, 2006). Düşük öz saygıya sahip birey ise başkalarının kendisi hakkında düşündükleriyle ilgili daha fazla kaygılanır (Eryılmaz, Keven Aklıman, 2017). Alan yazın incelendiğinde eş/partner şiddetine maruz kalma ile düşük düzeyde öz saygıya sahip olma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koyan araştırmalar olduğu görülmüştür (Gonzalez Guarda ve diğ., 2013; Demiröz, 1996'dan aktaran Bilge, Arslan, Doğan, 2000; Cascardi, O'Leary, 1992). Çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından birisi olan öz saygı düzeyi arttıkça kadınların eşlerinden şiddet görme durumlarının azalması, kadınların yaşadıkları olumsuz durumlara rağmen kendilerini iyi hissederek kim oldukları, ne yaptıkları ile ilgili daha gerçekçi bir değerlendirmeye sahip olmalarına ve karşılaştıkları şiddet durumu ile etkili bir şekilde başa çıkabileceklerine inanmalarıyla açıklanabilir.

Bireyin sonuçlar üzerinde algıladığı davranışsal kontrol, iç denetim odağı; sonuçların davranış dışı faktörler tarafından belirlendiğinde ilişkin algısı ise dış denetim odağı olarak adlandırılmaktadır (Ajzen, 2002). Birey, davranışının doğrudan davranışının sonuçlarıyla ilişkili olduğunu hissettiğinde, bu bireyin iç denetim odağına sahip olduğu söylenir (Brandt, 1975). İç denetim odağına sahip birey, yaşamında meydana gelen şeylerin, kendi kararlarının ve eylemlerinin sonucu olduğuna inanır ve kendisini eylemlerinden sorumlu tutar (Nasution, Östermark, 2012). Alan yazına bakıldığında eşinden şiddet gören kadınların ilişkilerini sonlandırmalarının (Kim, Gray, 2008) ve profesyonel destek almalarının iç denetim odaklı olmalarıyla açıklanabildiği görülmüştür (Fleming, Resick, 2016). Kadınların iç denetim odağı düzeylerinin yüksek olması ise şiddet içeren davranışlarla karşılaştıklarında kendilerini ve davranışlarını değerlendirmelerine zemin hazırlar. Değerlendirme sonucunda ise şiddet davranışı ile ilgili sorumluluk olarak harekete geçmeleri söz konusu olur. Bu sayede eşlerinden şiddet görme durumları azalır ve şiddet içeren davranışlarla daha etkili bir şekilde başa çıkabilirler.

Bireyin davranışının temelini yaşam amaçları oluşturmaktadır. Yaşam amaçları, bireyin yaşamdan ne istediğini ve ne tür bir yaşam sürmek istediğini yansıtan (Lüdtke, Trautwein, Husemann, 2009) bireyin arzuladığı sonuçları kapsamaktadır (Roberts, Robins, 2000). Bireyin tüm davranışları, tutumları, alışkanlıkları, karakter özellikleri yaşam amaçlarıyla uyum içerisindedir (Adler, 2017). Yaşam amaçlarının, bir bireyin kişilik özellikleri ile yaşamayı seçtiği bağlamlar arasında ilişki kurduğu düşünülmektedir. Böylece farklı kişilik özellikleri, farklı yaşam amaçları ile ilişkilendirilebilir (Lüdtke, Trautwein, Husemann, 2009). Kadınların yaşam amaçları düzeyinin yüksek olması ise şiddet içeren davranışlarla karşılaşma olasılıklarını azaltabilir. Ayrıca, şiddete ilişkin tutumları/davranışları net olan, şiddete boyun eğmeyip etkili bir şekilde yardım alan ve gerektiğinde ilişkiyi sonlandırabilme gücüne sahip olan kadınların, şiddet içeren davranışla karşılaşma durumlarıyla daha etkili bir şekilde başa çıkabilecekleri söylenebilir.

Çok yönlü eylemlerli kişiliğin tüm bu alt boyutlarının işlevleri göz önünde bulundurulduğunda çok yönlü eylemlerli kişiliğin, kadınları şiddet durumundan koruyan; karşılaştıkları şiddet durumlarıyla daha etkili bir şekilde başa çıkabilmelerini sağlayan koruyucu bir faktör olduğunu söylemek mümkündür. Diğer yandan, çok yönlü eylemlerli kişilik özelliğinin düşük düzeyde olmasının ise kadınların karşılaştıkları şiddet durumlarıyla etkili bir şekilde başa çıkamamalarına neden olabilecek bir risk faktörü olduğunu söylemek de mümkündür.

Kadına yönelik şiddet, kadınların ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir (Polat, 2016). Ruh sağlığı, "bireyin kendisiyle ve çevresiyle dinamik bir uyum ve denge içinde bulunması" olarak tanımlanmaktadır (Yüksel Şahin, 2009). Bu tanım dışında ruh sağlığına ilişkin farklı tanımlar da bulunmaktadır (Eryılmaz, Mutlu, 2016).

Psikoloji biliminde, öncelikle depresyon ve anksiyete gibi olumsuz duygular üzerine yoğunlaşılırken 1980'lerden itibaren "mutluluk", "yaşam doyumu" ve "iyi olma" gibi konulara yönelik ilgi ve bu konularla ilgili bilimsel çalışmaların sayısının arttığı görülmüştür (Myers, Diener, 1995). Ruh sağlığı da bu duruma paralel olarak klasik "hastalığın yokluğu" tanımlamasından farklı olarak ruh sağlığı sürekliliği kapsamında biyopsikososyal bir durum şeklinde ele alınmaya başlanmıştır (Keyes, Grzywacz, 2005). Ruh sağlığı sürekliliği, ruh sağlığının varlığından ve yokluğundan oluşmaktadır. Ruh sağlığının varlığı, iyi olma halidir ve iyi olma hali, yüksek düzeyde refah, olumlu duygular, psikolojik ve toplumsal işlevsellik ile ilişkilidir.

Ruh sađlıđının yokluđu ise iyi olmama halidir ve iyi olmama hali, dűşűk dűzeyde refah ve yařamda yetersizlik ile iliřkilidir (Keyes, 2002). Ruh sađlıđı sűrekliliđi, duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma űç alt boyutundan oluřmaktadır (Westerhof, Keyes, 2010).

Ruh sađlıđı sűrekliliđinin alt boyutu olan duygusal iyi olma, mutluluk ve yařamdan memnun olma duygularını içermektedir (Westerhof, Keyes, 2010). Duygusal iyi olma dűzeyi yűksek olan bir birey, dűzenli olarak neřeli, hayata karřı ilgili, mutlu, huzurlu ve yařam dolu hisseder ve genel olarak hayatın tűm alanlarından, çođunlukla hayattan memnundur (Keyes, 2007). Duygusal iyi olma boyutunda, eřinden řiddet gűren kadınların, olumlu duygulara sahip olarak yařamlarından memnun olmalarını beklemek gerçekçi deđildir. Kadınlar, eřlerinden řiddet gűrűyorlarsa ilgisiz, mutsuz, huzursuz, űkűn hissedebilirler ve genel olarak yařam memnuniyetlerinin dűřűk olması beklenir.

Ruh sađlıđı sűrekliliđinin alt boyutu olan sosyal iyi olma, bireyin kendi durumu ile toplumdaki iřlevselliđini deđerlendirmesi (Keyes, 1998) ve bu deđerlendirme sonucunda, sosyal yařamda ne kadar iřlevsel olduđuna iliřkin karar vererek (Keyes, 2005) pozitif toplumsal iřlevsellik ile sosyal deđerlere sahip olmasdır (Westerhof, Keyes, 2010). Sosyal iyi olma dűzeyi yűksek olan birey ise sorunlarıyla daha bařarılı řekilde bařa çıkabilmektedir (Javadi Pashaki, Darvishpour, 2018). Eřinden řiddet gűren kadınların, sosyal iyi olma boyutunda toplumsal hayata ilgi gűstermelerini beklemek gerçekçi olmayabilir. Eřinden řiddet gűren kadınlar, sosyal hayatı anlamlı ve anlaşılır bulmayabilir, űzellikle sosyal destekten yoksun olan kadınlar yalıtılmıř ve yalnız hissederek kendilerini sosyal hayattan izole edebilir.

Ruh sađlıđı sűrekliliđinin alt boyutu olan psikolojik iyi olma ise pozitif bireysel iřlevsellik ile kendini gerçekleřtirmeyi kapsamaktadır (Westerhof, Keyes, 2010). Bireylerin kendi űzel yařantısında ne kadar bařarılı olduđuna iliřkin bilgi vermektedir (Keyes, 2005). Psikolojik iyi olma boyutunda eřinden řiddet gűren kadınların űzel yařantısındaki bařarılarına iliřkin deđerlendirmeleri olumsuz olabilir. Eřlerinden řiddet gűrdűkleri için diđer insanlarla gűvene dayalı, sađlıklı ve yakın iliřkiler kurabilme konusunda zorlanabilirler. Kendilerine yűnelik igűrűleri zayıf olabileceđinden potansiyellerini bilme ve potansiyelleri dođrultusunda harekete geçme konusunda gűlűk yařayabilirler.

Ruh sağlığı sürekliliği ile ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutları olan duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olmanın tüm bu özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, eşinden şiddet gören kadınların karşılaştıkları şiddet türüne ve şiddetin sürekliliğine bağlı olarak ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarında güçlüklerle karşılaşacağı ve bu alt boyutlarda sorunlar yaşayacağı söylenbilir. Ayrıca, ruh sağlığı sürekliliği açısından bu kadınların iyi olmama halinin aktif olacağı da öngörülebilir. Ruh sağlığı sürekliliğinde iyi olmama halinde bulunan bu kadınların ise düşük düzeyde refah, olumsuz duygular ile psikolojik ve toplumsal işlevsellikte sorunlar yaşayabileceği söylenbilir.

Kadınların potansiyelleri doğrultusunda harekete geçmelerinde çalışma yaşamının önemli bir yeri bulunmaktadır (Yüksel şahin, Taşkın, 2009). Kadınların alışması, ekonomik bağımsızlıklarını kazanarak bireysel gelişimlerini sağlamaları (Kuzgun, Sevim, 2004) açısından olumlu duygular ve psikolojik işlevsellikle; ülke ekonomisini olumlu yönde etkileme (Kuzgun, Sevim, 2004) açısından ise yüksek düzeyde refah ve toplumsal işlevsellikle ilişkilendirilebilir. Ayrıca alışan bir kadın, ruh sağlığı sürekliliği alt boyutlarından sosyal iyi olma (Westerhof, Keyes, 2010) ile ilgili olarak sosyal tutarlılık boyutunda çalışarak topluma ve sosyal hayata ilgi gösterir (Keyes, 2007). Sosyal katkı boyutunda (Keyes, 2007) alışma yaşantısı, kadının günlük faaliyetlerinden birisidir. Bu faaliyetlerinin de topluma ve başkalarına yararlı olduğunu düşünür. Psikolojik iyi olma (Westerhof, Keyes, 2010) ile ilgili olarak ise çevresel hakimiyet boyutunda (Keyes, 2007), alışan kadın, ihtiyaçlarının farkında olarak ihtiyaçlarına uygun ortam seçer ve o ortamı yönetir. Yani alışan kadınların ruh sağlığı sürekliliği düzeyi yüksek olacağından kadınların çalışma durumunun, koruyucu bir faktör olarak eşlerinden şiddet görme durumlarını engelleyebileceği söylenbilir. Ayrıca alışan kadınlar, eşlerinden şiddet görme durumlarında kendilerini iyi hissedebilecekleri ve kendilerini ifade edebilecekleri bir ortam olarak çalışma durumlarını kullanabilirler. Bu açıdan bakıldığında, eşlerinden şiddet gören kadınlar için ruh sağlığı sürekliliği düzeylerinin korunmasında “alışma durumu” etkili bir faktör olabilir.

Kadının alışma yaşamına katılımını olumsuz etkileyen faktörlerden birisi de toplumsal cinsiyete yönelik geleneksel, kalıp yargılı mantık dışı düşüncelerdir. Örneğin; “*Evin reisi erkektir. Kadın ise evinde oturur ve çocuğuna bakar.*” gibi mantık dışı düşünceler ile hiyerarşik bir yapı oluşturulur (Yüksel şahin, Taşkın,

2009). Bireyin içinde yaşadığı toplumdaki kurumlar, geleneksel davranışlar ve ahlaki değerler de erkekler tarafından belirlenen ve korunan erkek egemenliğini güçlendirmektedir. Erkek egemenliği, kadınları daha aşağı konuma atarak doğal olmayan bir şekilde gücünü koruyan bir yapıdır ve bu yapı, kadınları güvenilmez, kötü, ihanete yatkın olarak gösterir. Ayrıca, kadınların yapabilecekleri, çalışmaları, yetenekleri küçümsenerek kadınların aşağılanması için boyun eğen rolü üstlenmesi beklenir ve teşvik edilir (Adler, 2011c). Yani cinsiyet eşitsizliği, kadın ve erkek arasındaki farklılıkları biyolojik olarak açıklayamayacak kadar derin sorunlar oluşturarak kadını ikinci bir konuma atmaktadır (Demirgöz Bal, 2014) ve bu yüzden cinsiyet eşitsizliği, kadına yönelik şiddet ile ilişkili bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (WHO, [18.05.2019]).

Kadına yönelik şiddet, bir yandan fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veren cinsiyete dayalı eylemleri kapsamaktadır (Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri, 1993). Diğer yandan ise kadına yalnızca kadın olmasından ötürü yöneltilen veya orantısız bir biçimde kadını etkileyen cinsiyet eşitsizliği, kadına yönelik şiddete neden olmaktadır (Başar, Demirci, 2015). Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda kadının toplum içerisindeki yerini ve toplumdaki yerine uygun rollerini belirleyen unsurlardan birisi de toplumsal cinsiyet rolleridir (Ökten, 2009).

Toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyet kavramının nitelendirdiği cinsel kimlik ve bireyin sahip olduğu biyolojik farklılıklardan ziyade, cinsiyete toplumsal ilişkiler içerisinde yüklenen anlamlarla ilgili bir yapıdır (Türk, 2008), kadınlarla ve erkeklerle ilişkilendirilen rolleri içermektedir (Vefikuluçay Yılmaz ve diğ., 2009). Yani toplumsal cinsiyet rolleri, kadın/erkek cinsiyetlerini kategorileştirerek her iki cinsiyete ayrı ayrı atfedilen rolleri ve beklentileri açıklar (Atakan, Tekdemir Yurtdaş, 2013).

Toplumsal cinsiyet rolleri tutumları, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri olmak üzere iki ayrı grupta sınıflandırılır. Kadınların ev işlerinden sorumlu olması, çalışma hayatında pasif konumda olması geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri içerisindeyken; kadınların ve erkeklerin aile, iş, evlilik, eğitim ve sosyal yaşantılarında eşit haklara ve sorumluluklara sahip olmaları eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri içerisinde değerlendirilmektedir (Zeyneloğlu, 2008). Eşitlikçi toplumsal cinsiyet rol düzeyi yüksek olan bir birey ise karşısındaki bireyi “kadın” ya da “erkek” cinsiyet kategorilerine ayırıp onlara toplumun atfettiği cinsiyet

rollerini yükleyerek toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile hareket etmez. Karşısındaki bireyin birey olduğunun farkına vararak her bireyin değerli ve eşit olduğu inancıyla saygı ve empati temelli etkili bir iletişim kurar. Sağlıklı ve etkili iletişim kuran bir birey, eş seçiminde kendisine uygun kararları daha kolay vererek eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip bir bireyle evlenebilir. Eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip bir eşle evli olan kadının ise eşinden şiddet görme olasılığı azalabilir. Bunun dışında eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip kadınlar, eşlerinden şiddet görseler dahi bu durumun insan hakları ihlali olduğunun farkına vararak karşılaştıkları şiddet durumlarıyla daha etkili bir şekilde başa çıkabilirler. Yani çalışan kadınların eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip olması beklenebilir. Eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip kadınların da eşlerinden şiddet görme olasılıklarının azaldığı söylenebilir. Kadınların çalışma durumu, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında da eşlerinden şiddet görme durumlarını engelleyen faktörlerden birisi olarak ele alınabilir.

Türkiye’de ve dünyada gerçekleştirilen araştırmalar, çalışma durumu fark etmeksizin kadınların eşlerinden şiddet gördüğünü ortaya koymaktadır (Thomas ve diğ., 2019; Chuemchit ve diğ., 2018; Vameghi ve diğ., 2018; Rurangirwa ve diğ., 2017; Kazaura, Ezekiel, Chitama, 2016; Chen ve diğ., 2016; Başar ve diğ., 2016; Başkale, Sözer, 2015; Nybergh ve diğ., 2013; Kelleci ve diğ., 2009; Şahiner, 2007; Arslan ve diğ., 2005). Bununla birlikte literatüre bakıldığında eşinden şiddet gören ve çalışma yaşamı içinde olup, ekonomik bağımsızlığa sahip olan kadınların evliliklerini sürdürme nedenleriyle ilgili araştırmaların olduğu görülmüştür. Bunlardan birincisi Harcar ve diğ. (2008), tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Emniyet Genel Müdürlüğü’nden alınan veriler aracılığıyla Türkiye’de kadına yönelik şiddetin boyutları değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda ise toplumsal cinsiyet rollerinin kadına vefakar, fedakar, özverili sıfatlarını atfetmesi sebebiyle kadının kendisini, bu sıfatların baskısı altında hissettiği ve şiddet görse dahi evliliğini sürdürdüğü ortaya konulmuştur. Ayrıca, aile içinde ya da eşler arasında yaşananların “mahremiyet” adı altında gizli kaldığı ve kadının da evliliğini sürdürmesi nedeniyle ortaya çıkmayan bu şiddetin devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Sakarya’nın Söğütlü İlçesi’nde aile içi kadına yönelik şiddet algısını toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde incelemek amacıyla gerçekleştirilen diğer bir araştırmada aile içi şiddet yaşantısı olduğu bilinen 10 kadın ve 10 erkek katılımcıyla nitel araştırma kapsamında

mülakat yöntemi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, eşinden şiddet gören kadınların, çocuklarının aile içerisinde yaşanan şiddete tanık olmalarından ötürü üzüntü duymalarına ve çocukları için evliliklerini devam ettirmelerinin yanlış bir karar olduğunu bilmelerine rağmen evliliklerini sürdürdükleri sonucuna ulaşmıştır. Eşinden şiddet gören 43 yaşındaki ilkökul mezunu bir kadın katılımcı, “Boşanmak istiyorum, yaşadığım şiddetten dolayı; fakat eşim tarafından tehdit ediliyorum.”; eşinden şiddet gören 35 yaşındaki lise mezunu bir kadın katılımcı ise “Eşimden şiddet gösterdiği ilk zamanlarda boşanmak istemedim; çünkü çocuğumuz vardı. Değişir diye düşündüm. Yalnız değişmeyeceğini anladım. Böyle daha kötüye gidiyor...” diyerek evliliklerini sürdürme nedenlerini açıklamışlardır (Pehlivan, 2018). Bir diğer araştırmada ise eşinden şiddet gören kadınların ilişkilerini sürdürme ya da ayrılma nedenleri incelenmiştir. Araştırmada eşinden şiddet gören kadınlardan yüksek düzeyde iç kontrol odağına sahip olanların ve ekonomik bağımsızlığı olanların ilişkilerini bitirme yani eşlerinden ayrılma olasılıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Kim, Gray, 2008). Kadınların eşlerinden şiddet görseler dahi evliliklerini sürdürme nedenlerine ilişkin veriler tespit edilen bu araştırmalar ile sınırlıdır.

Alan yazına bakıldığında özellikle çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik düzeyleriyle ilgili yapılmış bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Türkiye’de çok yönlü eylemli kişilik ile ilgili yapılan çalışmalar ise ergenler (Yazıcı, 2019), üniversite öğrencileri (Bekir, 2018; Demirbozan, 2018; Gündüz, 2018) ve gençler (Atak, Kapçı, Çok, 2013b; Atak, 2010) ile sınırlıdır. Dünyada çok yönlü eylemli kişilik ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında (Hojman, Miranda, 2018; Abele, Rupprecht, Wojciszke, 2008; Green, Oades, Grant, 2006; Schwartz, Côté, Arnett, 2005; Rudman, Glick, 1999) ise yine Türkiye’de olduğu gibi çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik düzeyleriyle ilgili yapılmış bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Ayrıca, doğrudan çok yönlü eylemli kişilik ve kadına yönelik eş şiddeti ya da şiddet ile ilişkili araştırmalara da rastlanılamamıştır; ancak çok yönlü eylemli kişiliğin yaşam amaçları alt boyutu hariç diğer alt boyutları (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı) ile kadına yönelik eş şiddeti/şiddet konusunda araştırmaların olduğu görülmektedir (Lo, Cheng, 2018; Schmidt ve diğ., 2016; Fleming, Resick, 2016; Gonzalez Guarda ve diğ., 2013; Sullivan ve diğ., 2013; Gallagher, Parrott, 2010; Demiröz, 1996’dan

aktaran Bilge, Arslan, Doğan, 2000; Lerner, Kennedy, 2000; Cascardi, O'Leary, 1992).

Alan yazına bakıldığında, Türkiye'de ve dünyada ruh sağlığı s¼rekliliđi ile ilgili yapılan araştırmaların sınırlı sayıda olduğu g¼r¼lmektedir (Kalay Usta, Deniz, 2019; Guo ve diğ., 2018; de Vos ve diğ., 2018; Fave ve diğ., 2018; Serttan, 2018; Ekinci, Yılmaz, 2017). Ayrıca, ruh sağlığı s¼rekliliđi ve kadına y¼nelik eş şiddeti ile ilişkili araştırmalara da rastlanılamamıştır. Ruh sağlığı s¼rekliliđi ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalar incelendiğinde ise kadınların çalışma durumuna ilişkin verilere de rastlanılamamıştır.

Son olarak literat¼rde toplumsal cinsiyet rolleri ve kadına y¼nelik eş şiddeti ya da şiddet ile ilişkili gerçekleştirilen araştırmaların olduğu g¼r¼lm¼řt¼r (O'Brien ve diğ., 2017; McNaughton Reyes ve diğ., 2016; Lichter, McCloskey, 2004). Ayrıca, alışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin incelendiği araştırmalara bakıldığında çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin incelendiği yalnızca bir araştırmaya rastlanılmıştır (Yaşın D¼kmen, 2003). Bununla birlikte herhangi bir kurumda çalışan kişilerle gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bilgi edinilebileceği g¼r¼lm¼řt¼r (Keleş, 2019; şen, 2019; ¼zden, 2018; elik Bekleviç, 2013; Y¼ksel, 2013; G¼nay, Bener, 2011).

T¼m bu nedenlerle bu araştırmada eşinden şiddet g¼ren ve g¼rmeyen çalışan kadınların çok y¼nl¼ eylemli kişilik ¼zellikleri, ruh sağlığı s¼reklilikleri ve toplumsal cinsiyet rolleri incelenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın alan yazına bir ¼lde de katkıda bulunacağı umulmaktadır.

1.1. Problem

Araştırmada, iki temel problem sorusuna cevap aranmıştır.

1. Araştırmanın birinci temel problem sorusu: alışan kadınların eşlerinden şiddet g¼rmeleri ya da g¼rmemeleri ile yakınlarından aldıkları sosyal destek, çok y¼nl¼ eylemli kişilik, ruh sağlığı s¼rekliliđi ve toplumsal cinsiyet rolleri d¼zeylerini anlamlı bir biçimde yordamakta mıdır?
2. Araştırmanın ikinci temel problem sorusu: Eğitim ve gelir d¼zeylerine g¼re çalışan kadınların çok y¼nl¼ eylemli kişilik, ruh sağlığı s¼rekliliđi ve toplumsal cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.2. Alt Problemler

Belirtilen problemin ayrıntılı olarak incelenebilmesi amacıyla aşağıda verilen alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. Çalışan kadınların eşinden şiddet görme ya da görmeme durumları, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ile toplumsal cinsiyet rolleri düzeyi ve yüzdeliği nedir?
2. Çalışan kadınların eşinden şiddet görme ya da görmemeleri, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri düzeylerini anlamlı bir biçimde yordamakta mıdır?
3. Çalışan kadınların yakınlarından aldıkları sosyal destek, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri düzeylerini anlamlı bir biçimde yordamakta mıdır?
4. Çalışan kadınların eğitim düzeylerine göre çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Çalışan kadınların ekonomik gelir düzeylerine göre çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Şiddet konusu, yıllardır çeşitli bilim dallarının (psikolojik danışma ve rehberlik, hemşirelik, psikoloji, sosyoloji vb.) araştırma konusu olmuştur. Bilim dallarının özellikle üzerinde durduğu şiddet türlerinden birisi de kadına yönelik eş şiddetidir; çünkü dünyada her üç kadından birisi, eşi tarafından şiddete uğramaktadır. Yani kadına yönelik eş şiddeti yaygınlığı oldukça fazla olan bir şiddet kategorisidir. Bu kadar yaygın olmasına rağmen kadına yönelik eş şiddeti, en az bildirilen insan hakları ihlalidir (WHO, [16.04.2019]) ve bu sebeple kadına yönelik eş şiddeti, hala üzerinde çalışılması gereken bir konu olarak güncelliğini korumaktadır.

Kadınların eşlerinden şiddet görme nedenlerinden birisi, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmamaları, yani çalışmamaları olarak bilinmektedir (Eşkinat, 2013). Kadınlar da çalışırlarsa, şiddete maruz kalma olasılıklarının azalacağını

düşünmektedir (Yaman Efe, Ayaz, 2010). Ayrıca, yapılan araştırmalar, kadınların çalışmamalarının şiddet görme olasılıkları ile ilişkili olduğunu kanıtlamaktadır (Okuy ve diğ., 2012; Uçar, 2011; Çetiner, 2006; Kocacık, Doğan, 2006; Yanikkerem, 2002). Bununla birlikte literatüre bakıldığında eşinden şiddet gören ve çalışma yaşamı içinde olup, ekonomik bağımsızlığa sahip olan kadınların evliliklerini sürdürme nedenleriyle ilgili yalnızca üç araştırmaya rastlanılmıştır. Kadınların eşlerinden şiddet görseler dahi evliliklerini sürdürme nedenlerine ilişkin veriler, Harcar ve diğerleri (2008), Pehlivan (2018) ve Kim, Gray (2008) tarafından gerçekleştirilen bu üç araştırma ile sınırlıdır. Bu nedenle bu araştırma, eşinden şiddet gören ve görmeyen çalışan kadınlar ile yürütülmüştür. Ayrıca, bireysel psikolojinin temsilcisi Alfred Adler'in de ifade ettiği gibi bireyi anlama isteği ve birey hakkındaki tüm anlayış, insan denilen varlığın birlik ve bütünlük içerisinde ele alınması ile mümkündür (Adler, 2011a). Bu bağlamda çalışan kadınların eşlerinden şiddet görme durumları incelenirken onları daha iyi tanımak ve anlamak için çok yönlü eylemli kişilik özellikleri, ruh sağlığı süreklilikleri ve toplumsal cinsiyet rolleri incelenmek istenmiştir. Ele alınan bu değişkenlerle çalışan kadınların eşlerinden şiddet görme durumlarına ilişkin tutum ve davranışlarının daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir.

Araştırmada ele alınan eylemlilik/çok yönlü eylemli kişilik değişkeninin önemli bir değişken olduğu düşünülmektedir. Eylemlilik/çok yönlü eylemli kişilik, öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları alt boyutlarından oluşan (Côté, 1997) ve bireyin yaşadığı sorunlara ilişkin başa çıkmadaki etkinliğini ifade eden bir kavramdır (Bleidorn ve diğ., 2010). Eşinden şiddet gören ve görmeyen çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik özelliklerini incelemek, kadınların eş şiddetine maruz kalma durumlarını anlayabilmek için alan yazına bir ölçüde de olsa katkılar sunabilecektir.

Araştırmada ele alınan ruh sağlığı sürekliliği değişkeninin de önemli bir değişken olduğu düşünülmektedir. Ruh sağlığı sürekliliği, iyi olma hali (yüksek düzeyde refah, olumlu duygular, psikolojik ve toplumsal işlevsellik) ile iyi olmama hali (düşük düzeyde refah ve yaşamda yetersizlik) sürekliliğinde gelişen (Keyes, 2002) ve duygusal iyi olma, sosyal iyi olma, psikolojik iyi olma boyutlarından oluşan yapıdır (Westerhof, Keyes, 2010). Şiddete maruz kalma durumu, bireyin ruh sağlığını etkilemektedir (Balçoğlu, Kılıç, 2008). Araştırma kapsamında eşinden şiddet gören

ve görmeyen çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliklerini incelemenin eş şiddetinin kadınlar üzerindeki etkisinin anlaşılmasına yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada ele alınan toplumsal cinsiyet rolleri değişkeninin de önemli bir değişken olduğu düşünülmektedir. Eşinden şiddet gören ve görmeyen çalışan kadınların şiddete maruz kalma durumlarında etkisi olduğu düşünülen toplumsal cinsiyet rollerinin araştırma kapsamında incelenmesi, kadınların şiddete maruz kalma durumlarının daha iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlayabileceği düşünülmektedir. Çünkü toplumsal cinsiyet rolleri ile erkekler sürekli bir şekilde kadınlar üzerinde üstünlük kurmaya çalışmaktadır ve egemenliklerini haklı göstermek için de konumlarını doğanın kendilerine tanıdığı bir hak olarak görerek kadınları ikincil konuma sokmaktadır (Adler, 1999). Toplumsal cinsiyet rolleri ile erkekler daha aktif, cesaretli, rekabetçi, kendine güvenen, mantığıyla hareket eden, korkusuz olarak tanımlarken; kadınlar ise daha pasif, çekingen, uysal duygularıyla hareket eden bir grup olarak tanımlanmaktadır (Sankır, 2010). Toplumsal cinsiyet rolleri, çocukluktan itibaren başlayan ve ömür boyu devam eden cinsiyetler arası ayrımcılığı pekiştiren bir yapıdır ve bu yapıyı kadınların kabul etmeleri ya da bu yapıyla başa çıkabilmelerinde sahip oldukları toplumsal cinsiyet rolleri tutumları önemlidir. Bu noktada, kadınların nasıl bir toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olduklarını yani hem erkekleri hem de kendilerini nasıl algıladıklarını öğrenmek önemlidir. Yapılan araştırmalar, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine sahip olma ile şiddet mağduru ya da faili olma arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Turan, 2018b; O'Brien ve diğ., 2017; McNaughton Reyes ve diğ., 2016; Kodan Çetinkaya, 2013; Santana ve diğ., 2006; Lichter, McCloskey, 2004). Bu bağlamda eşinden şiddet gören ve görmeyen çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerini incelemek, kadına yönelik eş şiddetini anlama konusunda oldukça önemli olacaktır.

Alan yazın incelendiğinde eylemlilik/çok yönlü eylemli kişilik konusunda yapılan çalışmalar henüz çok yenidir, ruh sağlığı sürekliliği ile ilgili yapılan çalışmalarda ise özellikle ruh sağlığı sürekliliği alt boyutlarından biri olan psikolojik iyi olma ile ilgili araştırmaların (Sancakoğlu, 2019; Şerbetçioğlu, 2019; Aksel, 2018; Ceco, 2018; Doğru, 2018; Ginja ve diğ., 2018; Keleş, 2018; Şimşek, 2018; Vural Yüzbaşı, 2018; Deniz, Erus, Büyükcebeci, 2017; Demirtaş, 2016; Gülşen, 2013; Melchiorre ve diğ., 2013; Demirci, 2012; Yaşın Dökmen, 2012; Lin, Thompson, Kaslow, 2009; Zlotnick ve diğ., 1996; Phillips, Murrell, 1994) oldukça fazla olduğu görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalar (Haymana, Kolburan, 2019; Keleş, 2019; Şen, 2019; Jewkes, Corboz, Gibbs, 2018; Çınar, 2018; Kızıldağ, Cin, 2018; Özden, 2018; Turan, 2018b; Freire ve diğ., 2017; Göksel Oflas, 2017; O'Brien ve diğ., 2017; McNaughton Reyes ve diğ., 2016; Schensul ve diğ., 2015; Yoshihama, Blazevski, Bybee, 2014; Çavdar, 2013; Çelik Bekleviç, 2013; Kodan Çetinkaya, 2013; Öngen, Aytaç, 2013; Yüksel, 2013; Günay, Bener, 2011; Houle, Mishara, Chagnon, 2008; Mickelson, Claffey, Williams, 2006; Santana ve diğ., 2006; Lichter, McCloskey, 2004; Yaşın Dökmen, 2003; Kaufman, 2000; Richman, Raskin, Gaines, 1991) oldukça fazladır. Ancak, kadına yönelik eş şiddeti konusu incelenirken toplumsal cinsiyet rollerinin ele alındığı araştırma sayısı oldukça azdır. Tüm bunlar dikkate alındığında araştırma sonucunda ulaşılan bulguların, alan yazına bir ölçüde de olsa katkılar sunabileceği ve kadına yönelik eş şiddetine ilişkin hem önleme hem de müdahale çalışmalarında yol gösterici bir nitelikte olabileceği düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sayıltıları

Katılımcıların, “Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet Ölçeği”ni, “Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği”ni, “Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu”nu, “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği”ni ve “Kişisel Bilgi Formu”nu içtenlikle ve objektif bir şekilde cevaplandıkları varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 695 çalışan kadın ile sınırlıdır.

Ayrıca araştırma, Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet Ölçeği, Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği, Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu’ndan elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Araştırmada yer alan temel kavramlara ilişkin tanımlar, aşağıda yer almaktadır.

Kadına Yönelik Eş Şiddeti: Aile içinde erkeğin kadına yönelik sözlü tacizlerini, tehditlerini, korkutmalarını, manipülatif davranışlarını, tecavüzünü, hatta cinayet olaylarını içeren (Golding, 2002) ve dünyada her üç kadından birinin maruz kaldığı;

fakat bu yaygınlığa rağmen en az bildirilen insan hakları ihlalidir (WHO, [16.04.2019]).

Eylemlilik/Çok Yönlü Eylemli Kişilik: Eylemlilik/çok yönlü eylemli kişilik, bireyin muhtemel eylemlerinin olası sonuçlarını tahmin etmesi ve kendisi için amaçlar koyarak istediği sonuçları üretebilecek planlar yapmasıdır (Bandura, 1989). Ayrıca, bireyin yaşamında sorumluluk almasını, kararları ile kararlarının sonuçlarını kontrol edebileceğine inanmasını ve ilerlemesine olanak vermeyen engelleri aşacağına olan inancını da kapsamaktadır (Côté, Levine, 2002'den aktaran Schwartz, Côté, Arnett, 2005).

Ruh Sağlığı Sürekliliği: Ruh sağlığı sürekliliği, ruh sağlığının varlığından ve yokluğundan oluşmaktadır. Ruh sağlığının varlığı, iyi olma halidir; ruh sağlığının yokluğu ise iyi olmama halidir (Keyes, 2002). Ruh sağlığı sürekliliği, duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma boyutlarından oluşan bir kavramdır (Keyes, Annas, 2009).

Toplumsal Cinsiyet Roller: Toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyet kavramının nitelendirdiği cinsel kimlik ve bireyin sahip olduğu biyolojik farklılıklardan ayrı olarak toplumsal ilişkiler içerisinde cinsiyete ilişkin yüklenen anlamlarla ilişkili bir yapıdır (Türk, 2008).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, şiddet ve aile içi kadına yönelik şiddet, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı ve ruh sağlığı sürekliliği ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin alan yazın açıklamalarına ve ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Kadına Yönelik Eş Şiddeti

Bu başlık altında şiddet kavramına, kadına yönelik eş şiddetine, kadına yönelik eş şiddeti türlerine, kadına yönelik eş şiddeti nedenlerine, kadına yönelik eş şiddetini açıklayan kuramlara, kadına yönelik eş şiddeti sonuçlarına ve kadına yönelik eş şiddeti ile ilgili gerçekleştirilen bazı araştırmalara yer verilmiştir.

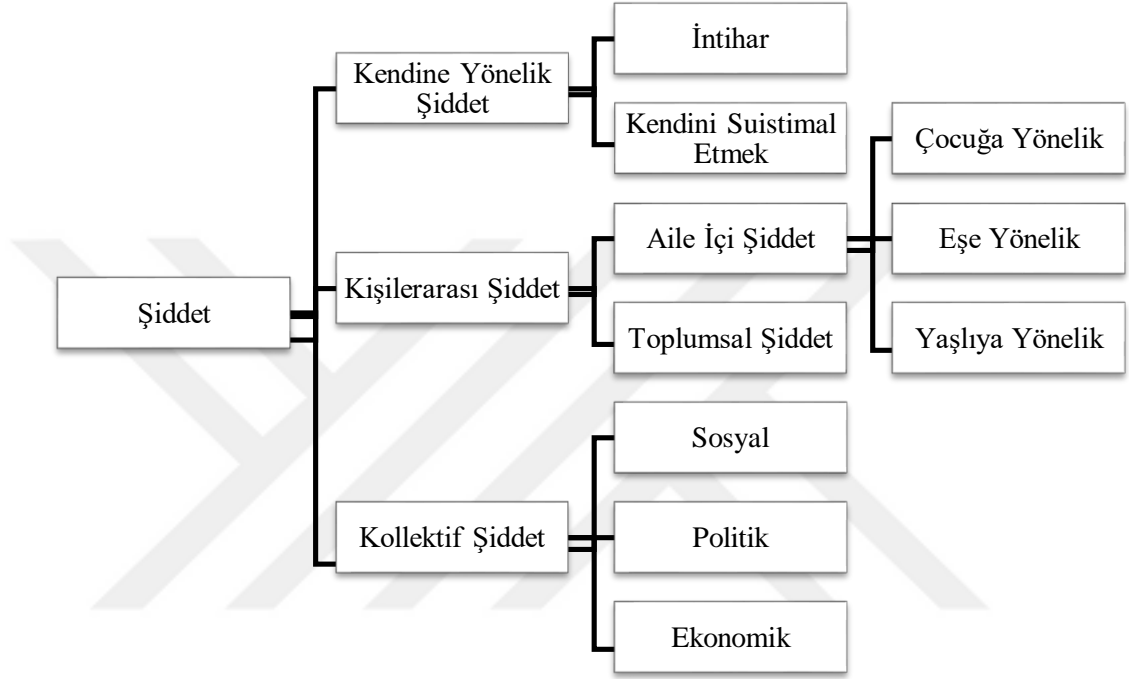
2.1.1. Şiddet Kavramı

Şiddet, Arapça'dan dilimize gelen bir sözcüktür. Türk Dil Kurumu'na ait sözlükte şiddet, “bir hareketin derecesi”, “sertlik” ve “bir hareketten doğan güç” gibi anlamlara gelmektedir (TDK, [30.04.2019]). Bu bağlamda şiddet, yapılan şeyden ziyade yapma, etme tarzına bir ithafta bulunmaktadır ve bu durum da eylemi yansıtmaktadır (Dursun, 2011) yani dolayısıyla bizim dilimizde de şiddet, eylemi yansıtmaktadır.

Şiddet, insanlıkla beraber başlayan, farklı biçimlerde var olan, yaşam ve özgürlükler için bir hak ihlali olarak değerlendirilen (Bilican Gökkaya, 2011), sıklıkla karşılaşılan, bireyin psikolojik durumunu oldukça etkileyen ve olumsuz sonuçlara sebebiyet veren bir davranış şeklidir (Balcıoğlu, Kılıç, 2008). Şiddetin temelinde saldırganlık yatmaktadır ve bu saldırganlık, toplumsallaşma sürecinde öğrenilebilen hem bireysel hem de toplumsal alanlarda karşılaşılan bir olgudur (Akkaş, Uyanık, 2016). İnsanlar, pek çok nedenle şiddetten şikayetçi olmalarına rağmen bilerek ya da bilmeyerek şiddetin devamlılığına ve yaygınlığına katkı sağlamaktadırlar (Dişsiz, Hotun Şahin, 2008).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO-World Health Organization) tarafından hazırlanan Dünyada Şiddet ve Sağlık Raporu'nda şiddetin gerçekleştiği bağlamlar ile şiddet

türleri arasındaki ilişki açıklanarak şiddeti daha anlaşılır kılmak için şiddet tipolojisi oluşturulmuştur. Bu tipolojide dört şiddet boyutu (fiziksel şiddet, cinsel şiddet, psikolojik şiddet, ihmal) ve üç şiddet mağduru-faili kategorisi (kendine yönelik şiddet, kişilerarası şiddet, kolektif şiddet) bulunmaktadır ve Şekil 1’de şiddet mağduru-faili kategorisi yer almaktadır (WHO, [14.04.2019]).

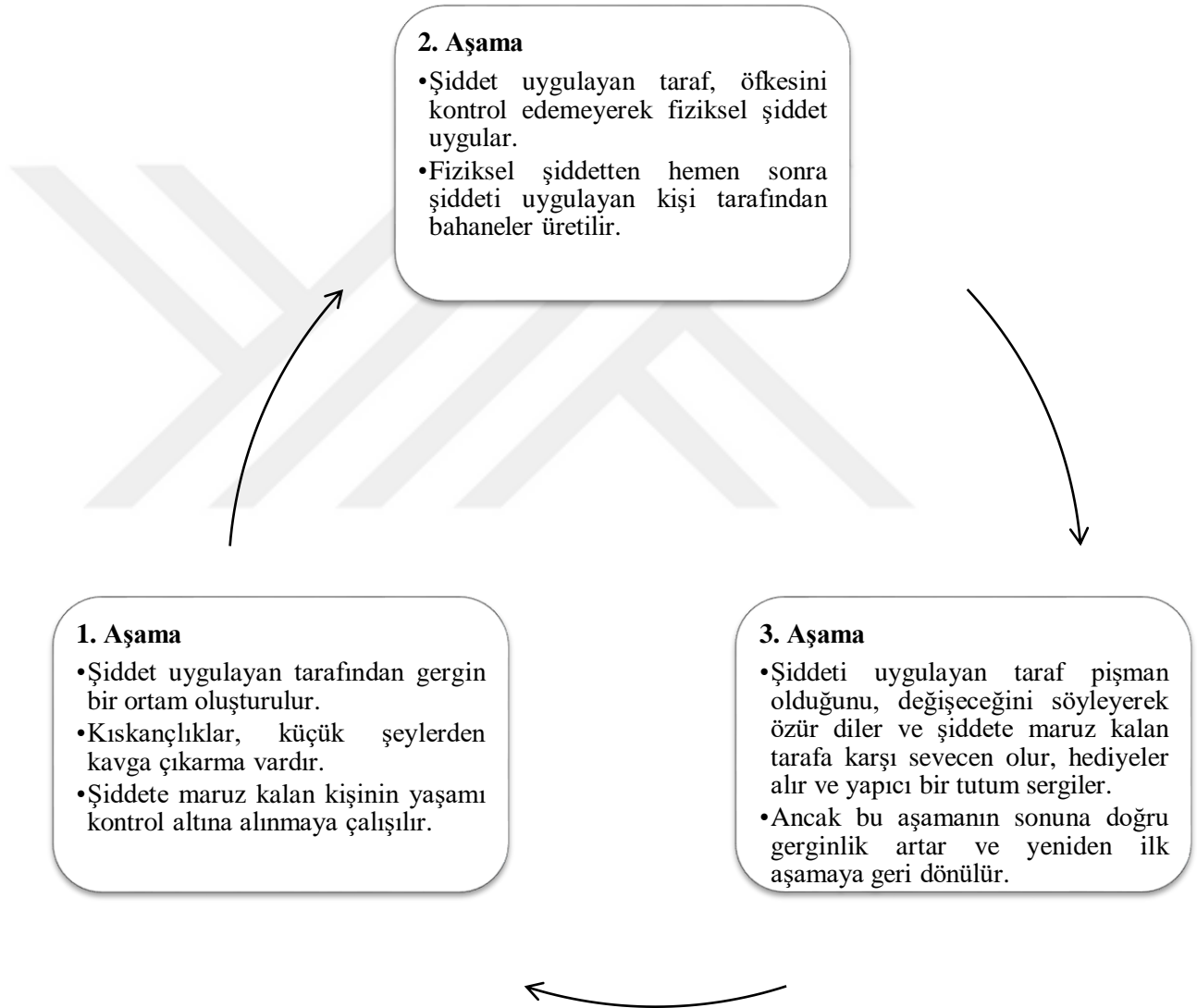

Şekil 1: Şiddet Mağduru-Faili Kategorisi

World Health Organization. [14.04.2019]. Definition And Typology of Violence.

Şiddet, döngüsel bir sistemdir (Çiçek, 2017). Aile İçi Şiddet Koordinasyon Konseyi (DVCC-Domestic Violence Coordinating Council), şiddet döngüsünü üç aşamadan oluşan bir süreç olarak açıklamıştır. İlk aşamada şiddet uygulayan tarafından gergin bir ortam oluşturulur, kıskançlıklar, küçük şeylerden kavga çıkarma vardır. Bu aşamada şiddete maruz kalan kişinin yaşamı kontrol altına alınmaya çalışılır, yani psikolojik şiddet hakimdir. İkinci aşamada ise şiddet uygulayan taraf, öfkesini kontrol edemeyerek fiziksel şiddet uygular ve fiziksel şiddetten hemen sonra şiddeti uygulayan kişi tarafından bahaneler üretilir. Üçüncü aşamada ise şiddeti uygulayan taraf pişman olduğunu, değişeceğini söyleyerek özür diler ve şiddete maruz kalan

tarafa karşı sevecen olur, hediyeler alır ve yapıcı bir tutum sergiler; ancak bu aşamanın sonuna doğru şiddet uygulayan taraf yeniden gerginlik yaşamaya başlar ve ilk aşamaya geri döner (Laeheem, Boonprakarn, 2014). Bu yüzden şiddet, bir sonraki şiddetin oluşmasına zemin hazırlar (Çiçek, 2017). Şiddet döngüsü, daha iyi anlaşılması için Şekil 2’de görselleştirilmiştir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, [20.04.2019]; Domestic Violence, [08.07.2020]).

Şekil 2: Şiddet Döngüsü

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. [20.04.2019]. Şiddet Döngüsü; Domestic Violence. [08.07.2020].
Cycle of Violence.

2.1.2. Kadına Yönelik Eş Şiddeti

Şiddetin değerlendirilmesinde şiddete maruz kalan/şiddet mağduru gruplar sınıflandırılırken karşılaşılan şiddet türlerinden birisi (Polat, 2016) yaygınlığı her geçen gün artan kadına yönelik şiddettir (Güleç Özyekçin, Yetim, Şahin, 2012).

Kadına yönelik şiddete ilişkin en eski kanıtlar 2000-3000 yıl öncesinden gelmektedir. 2000-3000 yıllık mumyalarla yapılan bir araştırmada, ölüme sebebiyet verebilecek kafa kırılmalarının kadın mumyalarda %30-50, erkek mumyalarda ise %9-20 olduğu tespit edilmiştir. Kafa kırılmalarının savaş olmayan bir dönemde gerçekleştiği bilindiğinden kafa kırılmaları, kişilerarası şiddetin bir sonucu olarak yorumlanmıştır. Kadınlardaki kafa kırılma oranının erkeklerdeki kafa kırılma oranına göre fazla olması durumu ise kadınlar ile erkekler arasındaki cinsiyetler arası eşitsizlikten kaynaklanan kadına yönelik şiddet ile bağdaştırılmıştır (Dickstein, 1988'den aktaran Özkan, Böke, 1997).

Kadına yönelik şiddet ortamlarından birisi ailedir (WHO, [16.04.2019]) ve hatta kadına yönelik şiddetin en sık görüldüğü yer ailedir (Doğanavşargil, Vahip, 2007). Aile, üyeleri arasında tarihsel, duygusal, ekonomik birlikteliği bulunan, biyolojik ve psikolojik bağları olan, kendilerini aynı evin üyesi olarak hissedenden bireylerden oluşan (Gladding, 2012) bireylerin biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı evrensel bir grup ya da kurumdur (Alkan, 2018). Aileyi oluşturan bireylerin, nasıl bir arada buldukları ile neyin aile üyelerini birbirlerine bağladığı "aile işlevleri" kavramıyla açıklanabilmektedir (İkiz, Yörük, 2013). Ailenin işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmesi, birçok faktöre bağlıdır (Doğan, Ceyhan, 2008). İşlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getiremeyen aile sistemi, hem aile üyeleri ile olan ilişkilerde hem de diğer bireylerle kurulan ilişkilerde şiddet sorununa sebebiyet verebilmektedir (Demircioğlu, Tezel Şahin, Günindi, 2011). Ayrıca aile, içinde yer alan üyelerin hem teker teker diğerleriyle hem de ailenin bütünüyle sürekli bir şekilde etkileşim durumunda olduğu (Gladding, 2012) ve gerek sürdürdüğü geleneksel ilişki örüntüleri ile gerekse modern yaşamın aile sisteminde meydana getirdiği değişikliklerle beraber önemini korumaktadır (Tekin Epik, Çiçek, Altay, 2017). Aile üyelerinden birinin davranışındaki herhangi bir değişiklik ise diğer aile üyelerinin davranışlarını da etkilemektedir (Balcı, Yılmaz, 2000). Yani aile, sürekli bir değişim içinde olan iletişim, yetkinlik, birlik, yönetim ve duygusal bağlam boyutları olan bir sistemdir (Bülbül, Odacı, 2018). Bu sistem, diğer sistemlerle ilişki

halindedir (Cihan, Karakaya, 2017). Bu sebeple aile içi şiddet kuşaktan kuşağa aktarımı olan sistemin parçalarıdır ve münferit bir olgu değildir (Vahip, Doğanavşargil, 2006).

Aile içi şiddet, sözlü tacizleri, tehditleri, korkutmaları, manipülatif davranışları, tecavüzü ve hatta cinayet olaylarını içeren bir davranış sürekliliğini tanımlamaktadır. Aile içi şiddetin çoğu, erkekler tarafından kadınlara yönelik gerçekleşmekte olup (Golding, 2002) aile içi şiddet, pek çok kadının yaşamına etki etmektedir (Okan İbiloğlu, 2012). Kadımlar, ailenin çoğunlukla fiziksel açıdan daha güçlü olan bireyleri tarafından, yani erkekler tarafından çeşitli şiddet türlerine maruz kalmaktadırlar (Özateş, 2009). Aile içinde kadına yönelik şiddeti gerçekleştiren kişi ise çoğu zaman kadının eşidir (Doğanavşargil, Vahip, 2007). Dünyada her üç kadından bir tanesi, eş tarafından şiddete maruz kalmaktadır; ancak kadına yönelik eş şiddeti, bu yaygınlığa rağmen en az bildirilen insan hakları ihlalidir (WHO, [16.04.2019]). Öncelikle şiddeti yaşayan bireylerin şiddet durumunu gizlemeye çalışarak yaşanan şiddetin etkilerini azımsama eğiliminde olmaları (Gladding, 2012), ikinci olarak kadına yönelik aile içi şiddet, özel bir alanda gerçekleştiğinden genel olarak şiddetin gizli kalması, üçüncü olarak kadınların şiddet konusunda nasıl ve nereden yardım alacaklarını bilmeyerek çaresiz kalmaları (Akkaş, Uyanık, 2016) ve son olarak aile üyelerinin mahkeme kararı ile birbirinden ayrılmasını zorunlu kılan yasal engeller ile şiddetten ötürü damgalanma “yaftalanma” kaygısı gibi psikolojik nedenler, şiddet düzeyini değerlendirmeyi ve şiddetin tespit edilmesini güçleştirmektedir (Gladding, 2012), Şiddete maruz kalan ve şiddeti kanıksayan bireylerle ilgili tüm bu yaşanan durumlar ise aile içi şiddeti önlenme ve kadına yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırma konusunda yapılan düzenlemelerin amacına ulaşmasını engelleyebilmektedir (Akın, 2013).

2.1.3. Kadına Yönelik Eş Şiddeti Türleri

Alan yazında şiddet türleri, farklılıklar gösterse de şiddet genel olarak beş boyuttan oluşmaktadır: fiziksel şiddet, duygusal şiddet, sözel şiddet, ekonomik şiddet ve cinsel şiddet (Çiftçi, 2007). Bu kapsamda eşinden şiddet gören kadınların maruz kaldığı bu beş şiddet türüne (fiziksel şiddet, duygusal şiddet, sözel şiddet, ekonomik şiddet ve cinsel şiddet) aşağıda yer verilmiştir.

2.1.3.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, fiziksel acı ve yaralanmaya sebep olan (Lachs, Pillemer, 2004) ve diğer şiddet türleri ile yakın ilişkisi bulunan şiddet türüdür (Dönmez, Şimşek, Günay, 2012). Fiziksel şiddet, karşı taraftaki bireyi, elle ya da herhangi bir araçla dövmeyi, tekmelemeyi; bireyin kafasını bir yere çarpmayı veya sağlığını tehdit edecek derecede zarar vermeyi içeren tüm davranışları kapsamaktadır (Balcıoğlu, Kılıç, 2008).

Eşinden fiziksel şiddet gören kadınlar, çoğu zaman ciddi bir problem olmadığı müddetçe acil servise veya doktora gitmemektedirler. Hatta bazı zamanlarda, maruz kaldıkları fiziksel şiddet, tedavi gerektirecek boyutta olsa dahi sağlık kurumlarına ulaşmada güçlük yaşanması, ekonomik olarak zorlanma ya da eşin tedavi için izin vermemesi gibi nedenlerden ötürü kadınlar tıbbi müdahale için sağlık kurumlarına başvuramamaktadır (Çiftçi, 2007).

2.1.3.2. Duygusal Şiddet

Duygusal şiddet, yıldırma davranışlarının yinelenmesi ile bireyin şiddeti daha az görmesine ve makul bir durummuş gibi karşılamasına neden olmaktadır. Bireyin öz saygısını yok etmeyi amaçlamaktadır (Aytaç ve diğ., 2016) ve psikolojik acı ile yaralanmalara sebebiyet vermektedir (Lachs, Pillemer, 2004).

Kadına yönelik eş şiddeti bağlamında ise duygusal şiddet, erkeğin kadını kontrol etmesi, kadının ailesi ve arkadaşları ile görüşmelerini kısıtlaması/yasaklaması, kadını küçük düşürmesi, kadın ile alay etmesi, kadını korkutması gibi kötü niyetli davranışları kapsamaktadır (Watts, Zimmerman, 2002). Ayrıca erkek, duygusal şiddet ile kadına kendini suçlu hissettirerek deli olduğunu düşünmesine neden olacak kadar ileriye gidebilmektedir (Pence, Paymar, 1993'ten aktaran Gladding, 2012).

2.1.3.3. Sözel Şiddet

Sözel şiddet, sözler ve hareketlerle erkeğin kadını tehdit etmesi, korkutması, sindirmesi, küçümsemesi, cezalandırması ve kontrol etmesidir (Kızılkaya Beji, Partovi Meran, 2016).

Hakaret etmek, küfür etmek, tehdit etmek, suçlayıcı konuşmak, bağırarak, laf atmak, aşağılamak, aşırı genellemeler yaparak konuşmak sözel şiddettir (Ünlü, Bayram, Uluyağcı, Uzoğlu Bayçu, 2009). Sözel şiddet, maruz kalan birey tarafından da

algılandığı gibi aşağılanmayı içeren, korku vermeyi amaçlayan ve şiddete maruz kalan bireyin öz saygısını sarsarak duygusal şiddete yol açan bir şiddet türüdür (Yun, Shim, Jeong, 2019).

2.1.3.4. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet, üzerinde çok durulmayan ve dile getirilmeyen (Bilican Gökkaya, 2011); ancak kadınların maruz kaldığı şiddet türlerinden en etkilisidir (Eşkinat, 2013). Ekonomik şiddet, mağdurların parasının ve/veya malının kötüye kullanılmasını da içeren maddi sömürüdür (Lachs, Pillemer, 2004).

Evli çiftlerde özellikle, erkek herhangi bir işte çalışmıyorsa ekonomik şiddet daha sık görülen bir durumdur (Aksoy ve diğ., 2004). Erkek ya çalışan kadının parasını elinden alıp kadına hiç para vermeyerek/harçlık vererek (Pence, Paymar, 1993'ten aktaran Gladding, 2012) kadını ekonomik alanda istismar eder (Aksoy ve diğ., 2004) ya da kadının çalışmasına izin vermez (Watts, Zimmerman, 2002) ve ailenin maddi geliriyle ilgili kadının bilgi sahibi olmasını engeller (Pence, Paymar, 1993'ten aktaran Gladding, 2012).

Oysaki kadınların ruh ve beden sağlıklarına olumsuz yönde etki eden faktörlerle baş edebilmeleri için ihtiyaç duydukları güç, ekonomik bağımsızlıklarıyla doğrudan ilişkilidir ve ekonomik bağımlılık, kadınların diğer şiddet türlerine de maruz kalmalarına sebep olan en zayıf noktalardan birisidir (Eşkinat, 2013).

2.1.3.5. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet, sözel (laf atılmasına, uygun olmayan konuşmalara maruz kalma), görsel (röntgene/teşhirciliğe maruz kalma, cinsel ilişki izlemeye zorlanma) ve dokunsal (cinsel içerikli dokunmaya, ırza geçmeye maruz kalma) olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır (Kayı, Yavuz, Arıcan, 2000).

Cinsel şiddet, zorla seks ya da kadını zorla cinsel eylemlere katılmaya zorlamayı içermektedir (Watts, Zimmerman, 2002). Genelde cinsel aktivitenin başladığı ya da cinsellik deneyimleri esnasında ortaya çıkmaktadır (Bozdemir, Özcan, 2011). Çoğunlukla fiziksel şiddet (Aksoy ve diğ., 2004), duygusal şiddet, ekonomik şiddet ve sözel şiddetle birlikte görülmektedir (Watts, Zimmerman, 2002). Ayrıca, cinsel şiddet kadını, çocuk doğurmaya/doğurmamaya, kürtaja, fuhuşa zorlamayı da içermektedir (Kızılkaya Beji, Partovi Meran, 2016).

2.1.4. Kadına Yönelik Eş Şiddetinin Nedenleri

Şiddet kadar ciddi olan bir diğer tehdit ise şiddeti devam ettiren nedenlerdir (Aytaç ve diğ., 2016). Kadına yönelik eş şiddetinin nedenleri arasında eğitimsizlik, ekonomik gelirin düşük olması, ruhsal bozukluklar ve çocukluk yaşlarından itibaren şiddete tanık olma yer almaktadır (Yaşar, 2017). Kadına yönelik şiddet davranışlarının değerlendirilmesine yönelik bir araştırmada, eğitim seviyesi yükseldikçe kadına şiddetin azaldığı, ekonomik yetersizliklerin kadına şiddetin önemli bir nedeni olduğu, şiddetin çocukluktan itibaren içinde yaşanılan ailede öğrenilmeye başladığı ve şiddet eğilimi ile ruhsal bozukluklar arasında bir ilişki olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Yanık ve diğ., 2014).

Kadına yönelik eş şiddetinin nedenlerinden birisi de erkeğin, kadın üzerinde güç kullanarak kontrol kurmayı amaçlaması ve bunun sonucunda kadının fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik şiddete maruz bırakılmasıdır (Bilican Gökkaya, 2011). Kadına yönelik eş şiddetinin bir diğer nedeni ise bireylerin şiddeti algılayış şeklidir. Kadınlar, bazen benzer davranışlara maruz kalsalar da bazıları, şiddet içeren davranışı, şiddet olarak algılamadıkları için gerekli önlemleri almakta zorlanmalar yaşayabilmektedirler. Kadınlar, şiddet ile mücadele etme konusunda geç kaldıklarında ise dozu daha da artan şiddete maruz kalarak çaresizlik yaşayabilmektedirler (Harcar ve diğ., 2008).

Kadına yönelik eş şiddetinin en önemli nedenlerinden birisi de toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir (Büyükyılmaz, Demir, 2016). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, masallardan dizilere değin tüm kitle iletişim araçları ile toplumdaki bireylere öğretilir. Hatta var olan toplumsal cinsiyet rolleri de pekiştirilir, onaylanır ve yine bu araçlarla toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı olarak kadınlar pasif, güçsüz, duygusal, ikincil konumda nitelendirilerek şiddete uğraması doğal karşılanır (Ünlü ve diğ., 2009). Ayrıca, toplumsal cinsiyet rollerinin kadına vefakar, fedakar, özverili sıfatlarını atfetmesi sebebiyle kadının kendisini, bu sıfatların baskısı altında hissetmesi şiddet görse dahi evliliğini sürdürmesine sebep olmaktadır (Harcar ve diğ., 2008).

Alkol kötüye kullanımı ile madde kullanımı da kadına yönelik eş şiddetini etkileyen risk faktörlerindedir (Gladding, 2012). 289 çift ile yürütülen bir araştırmada alkol kötüye kullanımı ile fiziksel eş şiddeti arasında anlamlı bir ilişki bulunması, alkol

kötüye kullanımının kadına yönelik eş şiddetini etkilediğini kanıtlar niteliktedir (Leone ve diğ., 2016). 520 erkek katılımcı ile yürütülen başka bir araştırmada da eşine şiddet uygulayan erkeklerin alkol/uyuşturucu madde bağımlılığının yaygınlığının ve sıklığının, eşine şiddet uygulamayan erkeklere göre anlamlı derecede yüksek olarak bulunmuştur (Hines, Douglas, 2012).

Sosyolojik düzeyde kadına yönelik eş şiddeti incelenirken ise aile yapısı önemlidir (Günşen İçli, 1994). Çünkü bir ailenin yapısı, aile üyelerinin davranışlarını etkilemekte ve değiştirmektedir (Miller ve diğ., 2000). Son olarak, kadına yönelik eş şiddetini sürdüren bir diğer neden ise aile içinde ya da eşler arasında yaşananların “mahremiyet” adı altında gizli kalması ve ortaya çıkmayan bu şiddetin, kadının da evliliğini sürdürmesi nedeniyle devam etmesidir (Harcar ve diğ., 2008). Tüm bu nedenlere ek olarak, alan yazında şiddetin nedenlerini biyolojik, sosyo-kültürel, davranışçı vb. kuramların da ele alarak açıkladıkları görülmüştür (Turan, 2018b).

Şiddeti sürdüren nedenlerin ortadan kalkması ise kurumların aynı amaçlar için işbirliği ile çalışması, toplumda bu konuya ilişkin farkındalığın ve duyarlılığın artması ile mümkündür (Aytaç ve diğ., 2016).

2.1.5. Kadına Yönelik Eş Şiddetini Açıklayan Kuramlar

Kadına yönelik eş şiddetinin oluşmasında bireysel (demografik), ilişkisel (bağlamsal) ve toplumsal (sosyo-kültürel) faktörler etkilidir (Turan, 2018b). Kadına yönelik eş şiddetini açıklayan pek çok kuram vardır. Aşağıda, bu kuramlardan yaygın olarak bilinen biyolojik kuram, sosyal öğrenme kuramı, feminist kuram ve sosyo-kültürel kuramlar (ekolojik kuram, bağlanma kuramı) özetlenmiştir.

2.1.5.1. Biyolojik Kuram

Biyolojik kuram, saldırgan davranışları, insanın biyolojik yapısının bir özelliği olarak açıklayan en eski kuramdır (Kağıtçıbaşı, 2012) ve hatta bu kurama göre saldırganlık, işlevsel bir yapıdır, yani saldırganlığın yararları vardır (Hogg, Vaughan, 2011).

Çoğu memelilerin aksine, insanın sosyal yapıları çok çeşitlidir ve insan çeşitli sosyal yapıların (aile, iş ortamı, arkadaşlık grupları vb.) bir parçasıdır. Birey, bu sosyal yapılar içerisinde birden fazla role sahip olabilmektedir ve hem sosyal yapılar arasında geçiş yaparken hem de davranışını mevcut sosyal yapıdaki rolüne

uyarlarken zorlanmalar yaşayabilmektedir. Bireyin yaşadığı zorluklar bazen saldırgan davranışlarla sonuçlanabilmektedir (Terburg, Morgan, van Honk, 2009).

Kadınların ve erkeklerin beyin işlevleri ile hormonları, içinde buldukları ortama göre değişebilmektedir (Cüceloğlu, 2017). Laboratuvar çalışmalarına göre kadınlar, erkeklerden daha az saldırgandır (Denson ve diğ., 2018). Erkeklerin şiddet ile ilgili risk faktörlerine sahip olma olasılıkları ile her bir şiddet türünün faili olma olasılıkları kadınlara göre daha yüksektir (Fleming ve diğ., 2015). Davranışların şekillenmesinde hormonlar etkilidir ve yüksek düzey testosteron ile düşük düzey kortizol seviyeleri erkeklerin daha saldırgan davranması ile ilişkilidir (Terburg, Morgan, Honk, 2009). Ayrıca serotonin, noradrenalin ve dopamin sistemindeki değişimler de şiddet içeren saldırgan davranışlara neden olmaktadır (Perry, Szalavitz, 2020). 30 yaşlarında 122 çift ile gerçekleştirilen araştırmada ise eş şiddetine uğrayan kadınların, günlük kortizol seviyeleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda daha yüksek düzeyde fiziksel şiddet yaşayan kadınların, gün ortasında önemli ölçüde daha yüksek kortizol seviyelerine sahip oldukları ve daha düşük düzeyde fiziksel şiddet yaşayan kadınların ise daha düz kortizol ritimlerinin olduğu görülmüştür (Kim ve diğ., 2015). Araştırma sonucu, şiddet mağdurlarının hormon seviyelerine ilişkin bilgi vermesi açısından önemlidir.

Kadınlar ve erkekler farklı biyolojik yapıya sahip olduklarından farklı düşünüp farklı davranabilirler (Cüceloğlu, 2017). Şiddet içeren davranışlarda cinsiyetler arası farklılıklar vardır (Perry, Szalavitz, 2020). Saldırgan davranışlar da bu bağlamda açıklanabilir: Erkekler genellikle fiziksel ve cinsel şiddete başvururken kadınlar, erkeklerden farklı olarak daha dolaylı saldırganlık türlerini (örneğin, söylenti yayma) sergilemeye meyillidirler; çünkü zarar görmekten korkma, kadınların saldırgan davranışlarda bulunma olasılığını kitlemektedir (Denson ve diğ., 2018). Brezilya São Paulo'da gerçekleştirilen bir araştırmada erkek saldırganlığı (kadınların eşlerinin diğer insanlarla kavga ettiğini ifade ettikleri raporlarla ölçülen) ile eşe yönelik şiddet arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kiss ve diğ., 2015).

Evrimsel yaklaşıma göre ise insan saldırganlığı, duygusal olarak uyarılma yönünden zengin, plansız mücadelesi olan tamamen reaktif vakalar ile belirli bir kurbanı zarar vermeye yönelik, önceden belirlenmiş ve kasıtlı çabaları içeren tamamen proaktif vakalardan oluşur (Wrangham, 2018).

2.1.5.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı, saldırganlığın nasıl ve hangi bağlamda eş şiddetini etkilediğini anlama konusunda kayda değer bir bilgi sunmaktadır (Birkley, Eckhardt, 2015). Sosyal öğrenme kuramına göre, birey başkalarını gözlemleyerek ve model alarak öğrenir (Korkmaz, 2004). Çocukluk çağlarında aile içinde yaşanan şiddete tanık olma ya da şiddete maruz kalma durumu, ilerleyen dönemlerde şiddet uygulamaya neden olmaktadır (Özgentürk, Karğın, Baltacı, 2012). Yani şiddete tanık olan çocuk, yaşamının ilerleyen dönemlerinde şiddet uygulayan kişi ya da şiddet mağduru kadın olabilir (Güleç Özyekçin, Yetim, Şahin, 2012). Yaşları 18-58 arasında olan 75 erkek ile yürütülen araştırmada çocuklukta fiziksel şiddete maruz kalan bireylerin eşe yönelik şiddet uygulama olasılıklarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Swogger ve diğ., 2012). 670 genç yetişkin ile yürütülen başka bir araştırmada da aile içi şiddete tanık olmanın ileriki dönemlerde eş şiddeti mağduru olma ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Iverson ve diğ., 2014). 1120 gebe ile yapılan başka bir araştırma da bir önceki araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Araştırma sonucunda çocuklukta annesinin eş şiddetine maruz kaldığını gören kadınların eşinden şiddet görme olasılığını artıran bir süreklilik olduğu tespit edilmiştir (Ludermir ve diğ., 2017). Şiddet mağduru kadınların bu davranışları, sosyal öğrenme kuramının dolaylı duygu kavramı ile açıklanabilir: Kadınlar, çocukken annelerinin şiddete maruz kaldıklarında verdikleri tepkileri gözlemleyerek öğrenmişlerdir ve annelerini taklit etmektedirler (Korkmaz, 2014).

Sosyal öğrenme kuramına göre engellenme ve hayal kırıklığı yaşama da şiddeti etkileyen bir diğer önemli faktördür (Kağıtçıbaşı, 2012). Birey, herhangi bir isteği ya da ihtiyacı engellendiğinde saldırgan bir şekilde davranabilir (Fromm, 1994). Engellenme, bireyin öfke duygusunu tetikleyerek saldırgan davranışlar göstermesine neden olmaktadır (Haskan, Yıldırım, 2012) ve hayal kırıklığı yaşamaya toleransın düşük olması, alıngan olmak ve herhangi bir zorlukla karşılaşıldığında ne yapacağını bilememek de şiddet eğilimli davranışlara yol açmaktadır (Ögel ve diğ., 2006). Tüm bunlara paralel olarak engellenen birey, psikolojik şiddeti kimi zaman fiziksel şiddete dönüştürebilmektedir (Harcar ve diğ., 2008).

2.1.5.3. Feminist Kuram

Feminist kuramın ortaya çıkmasında etkili olan itici güçlerden birisi kadına yönelik şiddettir. Feminist kuram, kadınların sadece cinsiyetlerinden ötürü ekonomik, sosyal, politik, kültürel alanlarda yaşadıkları tüm eşitsizliklere ve baskılara karşı çıkmaktadır (Öztürk, 2014).

Feminist kuramın temel kavramlarından birisi ataerkilliktir. Ataerkillik, insanlık tarihi süresince erkeklerin kadınları baskı altına alarak otorite kurmak amacıyla oluşturdukları bir sosyal yapıdır (Buz, 2009). Ataerkil düşüncenin eseri olan toplumsal cinsiyet rolleri tutumları, toplumda kadınlara erkelerden daha düşük bir statü verir ve bu statüye bağlı olarak kadınların şiddete maruz kalma ihtimalini artırır (Ali ve diğ., 2017).

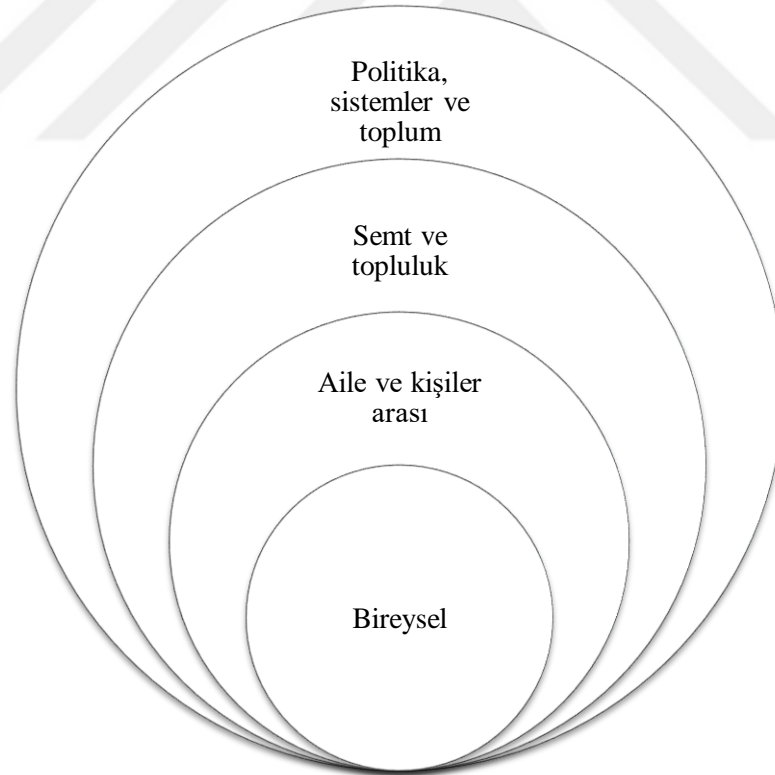
Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar, erkekler ile kadınlar arasındaki eşitsizlikleri etkileyerek cinsiyete dayalı şiddetin temelini oluşturur ve kadına yönelik eş şiddeti bu şiddet türlerinin en sık görülenlerindedir (Darj ve diğ., 2017). Feminist kuramcılar, kadınların eşlerinden şiddet görmeleri durumunu toplumsal cinsiyete dayalı zulüm olarak nitelendirmektedirler (Buz, 2009) ve kadınların şiddete maruz kalmalarının, büyük ölçüde geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklandığını savunmaktadırlar (Ali ve diğ., 2017). Üniversite öğrencilerinin kadına yönelik şiddete ilişkin görüşleri ile bazı değişkenler arasındaki ilişkilerin incelendiği bir araştırmada kadınların büyük çoğunluğunun geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini benimsedikleri saptanmıştır. Erkek katılımcıların ise kadın katılımcılara göre daha geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini benimsedikleri görülmüştür (Kabasakal, Girli, 2012). Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin hakim olduğu ve ataerkil bir yapının hüküm sürdüğü ülkelerden biri olan Bangladeş'te yapılan bir araştırmada da kadınların eşlerinden fiziksel şiddet görme durumunu normal karşıladıkları ya da eşlerinden şiddet görme durumunu hak ettikleri düşüncesinin hakim olduğu görülmüştür. Özellikle kadınların ve eşlerinin eğitim düzeyleri düşük ve kadınların evlenme yaşı 18'den küçükse eşlerinden gördükleri şiddeti kabul etme olasılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Biswas ve diğ., 2017).

2.1.5.4. Sosyo-Kültürel Kuramlar

Kadına yönelik eş şiddetini açıklamaya yönelik sosyo-kültürel kuramlardan ekolojik kurama ve bağlanma kuramına ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

2.1.5.4.1. Ekolojik Kuram

Şiddetin nedenlerini açıklamada sıklıkla yararlanılan ekolojik model, merkezleri ortak olan dört daireyi kapsamaktadır. En içte kalan daire, bireyin ilişkilerindeki davranışlarında görülen biyolojik ve kişisel geçmişinin bir temsilidir. İkinci daire, genelde bireyin aile veya diğer tanıdıklarını kapsayan ve istismarın gerçekleştiği ortamı temsil etmektedir. Üçüncü daire, bireyin yaşadığı çevreyi, iş yerini, sosyal bağlantılarını ve arkadaşlarını kapsayan formel ve formel olmayan yapıları göstermektedir. Dördüncü yani en dıştaki daire ise bireyin kültürel normlarını da içeren hem ekonomik hem de sosyal çevreyi temsil etmektedir (Polat, 2016). Şekil 3'te kadına yönelik eş şiddetine ilişkin ekolojik kuram modeli görselleştirilmiştir (Beyer, Wallis, Hamberger, 2015).

Şekil 3: Kadına Yönelik Eş Şiddetine İlişkin Ekolojik Kuram Modeli

Beyer, Kirsten, Anne B. Wallis, Kevin L. Hamberger. 2015. Neighborhood Environment and Intimate Partner Violence: A Systematic Review. **Trauma Violence Abuse**. c. 16. s. 1: 16-47.

Şekil 3'teki modelde yer alan iç içe geçmiş halkalardan sırasıyla bireysel alan bireysel tutumları, davranışları, sağlığı ve kişisel hikayeyi; aile ve kişilerarası alan aile ilişkilerini, alkol ve madde kullanımını, kadın toplumsal cinsiyet rollerini, yoksulluk, işsizlik ve ataerkil kültürü; semt ve topluluk alanı şiddet kültürünü, içinde yaşanılan çevreyi, madde kullanımını, sosyal izolasyonu, yaşanılan yerin niteliğini ve sosyal hizmetlere ulaşımı; politika, sistemler ve toplum alanı ise ulusal-resmi ve yerel politikaları, kadın eğitimini, toplumsal farkındalığı, silah kullanımına ilişkin politikaları ile acil durum sistemlerini kapsar (Beyer, Wallis, Hamberger, 2015).

Kadına yönelik eş şiddetinin ekolojik kurama göre incelendiği bir araştırmada bireysel düzeyde, kadınlarla görüşmeler yapılarak eşlerinden gördükleri şiddet incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, ekolojik kuramın birinci düzeyi olan bireysel alan, kadının şiddet görmesiyle ilgili kendini suçlamasını, erkeğin ise kadın tarafından “kışkırtılmasını” ve kadına nasıl davranması gerektiği ile ilgili “ders vermesini” içermektedir. Aile ve kişilerarası düzeyde kadının eşiyle ilgili olumlu duyguları ve yaşadığı saldırganlıkla ilgili olumsuz duyguları uzlaştırmak amacıyla saldırganlığı yeniden yorumlamasını, yani maruz kaldığı şiddeti eşinin ruhsal bozukluğuyla ya da alkol/madde kötüye kullanımıyla ilişkilendirmesini kapsamaktadır. Bir diğer düzey olan semt ve topluluk alanında ise içinde yaşanılan çevrenin de etkisiyle şiddetin ele alınmasını ve şiddetin “düşünüldüğü kadar da kötü olmaması” gibi işlevsel olmayan düşünceleri içermektedir. Son olarak politika, sistemler ve toplum düzeyi ise özellikle kırsal kesimin şiddeti normal ve kabul edilebilir görmesini kapsamaktadır (Goodfriend, Arriaga, 2018).

2.1.5.4.2. Bağlanma Kuramı

Bağlanma, iki kişi arasında oluşan duygusal bağıdır (Santrock, 2012). Bu bağ, en temelde anne-baba (bakım veren) ile çocuk arasında oluşan duygusal bağıdır ve çocukluk çağlarında kurulan bağlanma ilişkileri, bireyin hayatı boyunca önem arz etmektedir (Yazgan İnanç, Bilgin, Kılıç Atıcı, 2011). Erken dönemde oluşan anne-baba (bakım veren) ve çocuk ilişkisinin kalitesine paralel olarak bağlanma stilleri ile ilgili bireysel farklılıklar meydana gelir. Buna bağlı olarak, bireysel farklılıklar oluşur (Uluyol, 2014). Çocuklukta oluşan bağlanma stilleri, yetişkinlikte de devam etmekte ve hatta romantik ilişkilere de yansımaktadır (Burger, 2006).

Güvenli bağlanma stiline sahip bir yetişkin, diğer insanlarla yakınlaşmakta, diğer insanlara güvenmekte ve romantik bir ilişkiye başlamakta zorlanmaz (Burger, 2006).

Evli bireylerle gerçekleştirilen bir araştırmada, güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin, diğer bağlanma stillerine sahip bireylere göre daha az eş Şiddetine maruz kaldıkları saptanmıştır (Gündoğan, 2015). Eş Şiddeti gördükten sonra, kadın sığınma evinde yaşamaya başlayan ve eş Şiddeti gördükten sonra evinde yaşamaya devam eden kadınların bağlanma stillerinin incelendiği başka bir araştırmada, güvenli bağlanma düzeyleri yüksek olan kadınların, eşlerinden Şiddet gördükten sonra evlerini terk ettikleri; bununla birlikte güvenli bağlanma düzeyleri düşük olan kadınların ise eşlerinden Şiddet gördükten sonra evlerinde kalmaya devam ettikleri sonucuna ulaşılmıştır (Gezen, Oral, 2013).

Kaçınmacı-korkulu bağlanma stiline sahip bir yetişkin, diğer insanlarla yakınlaşmakta zorlanır ve kendisini sevdiğini söyleyen kişilere bile inanmakta güçlük çekerek güvenmez (Burger, 2006). Erkeklerin eşlerine karşı uyguladıkları Şiddet ile bağlanma stillerinin incelendiği bir araştırmada, korkulu bağlanma stiline sahip erkeklerin eşlerine Şiddet uygulama olasılıklarının daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kesner, McKenry, 1998).

Kaygılı-saplantılı bağlanma stiline sahip bir yetişkin ise özellikle eşinin/partnerinin sevgisine güvenmediğinden aşırı taleplerde bulunabilir ve bu yüzden ilişkisinin üzerinde bir baskı oluşmasına neden olup eşini/partnerini korkutup kaçırabilir (Burger, 2006). Bir araştırmada kaygılı-saplantılı bağlanma stiline sahip evli bireylerin, diğer bağlanma stillerine sahip bireylere göre eşlerinden daha çok Şiddet gördükleri ve eşlerine daha çok Şiddet uyguladıkları görülmüştür (Bozkurt, 2014). Başka bir araştırmada ise eşlerinden Şiddet gördükten sonra sığınma evinde kalmaya başlayan kadınların çaresiz ve boyun eğici davranmalarının kaygılı bağlanma stilleri ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Serin, 2016).

2.1.6. Kadına Yönelik Eş Şiddetinin Sonuçları

Yaşanılan Şiddet olayları, Şiddete maruz kalanlar için yıkıcı sonuçlara yol açmaktadır (Okan İbiloğlu, 2012) ve bireyde fizyolojik, bilişsel, duygusal, sosyal bazı semptomların görülmesi ile anlaşılmaktadır (Perry, Szalavitz, 2020). Şiddete maruz kalan birey, genelde yaşadıklarını ifade etmekte güçlük çekmektedir (İncecik ve diğ., 2009). Ayrıca depresyon, travma sonrası stres bozukluğu gibi ruh sağlığı sorunları da yaşamaktadır (Okan İbiloğlu, 2012). Bu ruhsal sorunlara ek olarak Şiddet görme sonucunda kadınlar sakatlanabilmekte ve hatta yaşamlarını yitirebilmektedirler

(Güngörmüş, Karadağ, Tanrıverdi, 2014). Türkiye’de kadına yönelik eş şiddetinden kaynaklı cinayetler oldukça fazla olmasına rağmen resmi kaynaklarda eş cinayetleri, genel adam öldürme suçundan ayrı bir şekilde sınıflandırılmamaktadır ve bu sebepten ötürü kadına yönelik eş şiddeti kaynaklı yaşamını yitiren kadın istatistikleri ile ilgili bilgiler sağlıklı değildir (Lengerli, 2010). Kadın cinayetlerinin medyaya yansıdığı kadarıyla istatistiksel verilerini tutan ve haritalandıran Kadın Cinayetleri Platformu verilerine göre Türkiye’de 2010 yılından beri 1964 kadın öldürülmüştür ve öldürülen 798 kadının yaşamına son veren kişiler, kadınların eşleridir (Kadın Cinayetleri, [23.04.2020]). Kısacası, kadına yönelik eş şiddeti, hem ruhsal hem fiziksel sağlığı olumsuz yönde etkilemektedir (Yaşar, 2017) hem de daha da ileriye giderek ölüme sebebiyet verebilmektedir.

Eşinden şiddet gören kadınların, maruz kaldıkları şiddeti sıradanlaştırmaları ve eşlerinin şiddet içeren davranışlarının kendilerinden kaynaklandığını düşünmeleri, sosyolojik bağlamda sosyal dışlanma ve kadın yoksulluğu gibi olgularla ilişkilidir (Özateş, 2009). Ayrıca, yaşanan şiddet olaylarının şiddet gören kadınların madde kullanımlarını da tetiklediğiyle ilgili araştırmalar alan yazında mevcuttur. Örneğin, 362 kadınla yapılan araştırmada kadınların eşinden şiddet görme durumlarının, madde kullanım problemlerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Hellmuth ve diğ., 2014).

Birey sosyal bir varlıktır ve birey, çevresindeki kişilerin ruh hallerinden, eylemlerinden etkilenir (Perry, Szalavitz, 2020). Bu yüzden şiddet, yalnızca şiddet mağdurlarını değil aynı zamanda şiddete tanık olanları da etkilemektedir (Güleç ve diğ., 2012) ve şiddete tanık olanlar için travmatik sonuçlara yol açmaktadır (Okan İbiloğlu, 2012). Aile içi şiddete maruz kalan kadınların çocukları da şiddetten etkilenen tanık grubunda yer almaktadır (Okan İbiloğlu, 2012). Şiddete tanık olan çocukların gelecekte duygusal/davranışsal sorunlar yaşamaları muhtemeldir (Günşen İçli, 1994) ve şiddet, tanık olanlar üzerinden yayılma riski göstermektedir (Yaşar, 2017). Eşler arasında yaşanan şiddete tanık olan çocuklar, doğrudan (yaşanılan şiddet olayına ilişkin bilişsel, duygusal, davranışsal tepkiler) ve dolaylı (kötüleşen ebeveyn varlığı ile ebeveyn-çocuk ilişkisi) olarak şiddetten etkilenmektedirler (Visser ve diğ., 2015). Yapılan araştırmalar da şiddete tanık olan kişilerle ilgili önemli bilgiler ortaya koymaktadır. Örneğin, 127 erkek mahkum ile yürütülen bir araştırmada psikopatolojik sorunlar ile çocuklukta aile içi şiddete tanık olma arasında anlamlı

ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dargis, Koenigs, 2017). Eşinden şiddet gören kadınların çocukları ile ilgili yürütülen bir başka araştırmada ise çocukların şiddete tanık olmaları ile hayvanlara kötü muamelelerde bulunmaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (McDonald ve diğ., 2017).

2.1.7. Kadına Yönelik Eş Şiddeti İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar

Aşağıda kadına yönelik şiddet ile ilgili Türkiye’de ve dünyada gerçekleştirilen bazı araştırmalara yer verilmiştir.

2.1.7.1. Türkiye’de Kadına Yönelik Eş Şiddeti İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar

Türkiye’de kadına yönelik eş şiddeti ile ilgili çeşitli bilim dallarında (psikolojik danışma ve rehberlik, sosyoloji, hemşirelik vb.) birçok araştırma yapıldığı gözlemlenmiştir. Örneğin; Edirne’de 280 kadın ile gerçekleştirilen bir araştırmada, kadınların %61.4’ünün eşinden şiddet gördüğü ve en çok maruz kaldıkları şiddet türlerinin sırasıyla fiziksel şiddet, psikolojik şiddet, ekonomik şiddet, duygusal şiddet ve cinsel şiddet olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eşinden şiddet gören kadınların eşinden şiddet görmeyen kadınlara göre, kendileri ile eşlerinin daha düşük eğitim düzeylerine sahip oldukları ve bununla birlikte eşlerinin daha fazla alkol-sigara kullanımlarının olduğu saptanmıştır. Bu bulgulara ek olarak eşinden şiddet gören kadınların daha çok kaçarak/kaçırılarak evlendikleri, ilk evlenme yaşlarının daha küçük olduğu ve eşlerinin ailelerinde de kadına yönelik şiddet yaşantıları olduğu görülmüştür (Şahin, Yetim, Öyekçin, 2012).

410 kadın ile yürütülen araştırmada kadınların eşlerinden şiddet görme durumlarının yaygın olduğu görülmüştür ve bununla birlikte depresyon ile kadınların çocuklukta yaşadıkları travmatik yaşantıların, eş şiddetine maruz kalma durumlarının yordayıcılarından olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kıvrak ve diğ., 2015). Aydın’da kadınların doğum sonrasında depresyon yaşama sıklıkları ile ilişkili risk faktörlerinin incelendiği araştırmada ise kadınların eşlerinden şiddet görme durumlarının doğum sonrası depresyon riskini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Arslantaş, Ergin, Akdolun Balkaya, 2009). Hamilelikte kadınların eşinden şiddet görme durumunun incelendiği başka bir araştırmada, araştırmaya katılan 154 kadından 110’u yani %71.4’ü hamileliği sırasında eşinden şiddet gördüğünü belirtmiştir. Kadınların

hamileliklerinde eşlerinden en çok gördükleri şiddet türleri ise sırasıyla psikolojik-sözel şiddet, fiziksel şiddet ve cinsel şiddettir (Ayrancı, Günay, Ünlüoğlu, 2002).

İzmir’de aile mahkemelerinde boşanma davaları devam eden 218 kadının eşlerinden şiddet görme durumlarının incelendiği araştırmada, eşiyile istemeden evlenen kadınların, eşlerinden fiziksel şiddet ve cinsel şiddet görme oranlarının; eşiyile isteyerek evlenen kadınların ise eşlerinden sözel şiddet, ekonomik şiddet, duygusal şiddet ve psikolojik şiddet görme oranlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmanın diğer bulgularına göre, çalışan kadınların eşlerinden cinsel şiddet görme oranlarının, çalışmayan kadınların ise eşlerinden fiziksel, sözel, duygusal, ekonomik ve psikolojik şiddet görme oranlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, çalışan kadınların boşanma davası sürecinde psikolojik-duygusal sorunlar ile hukuki süreçler ve güvenlik ile ilgili sorun yaşama oranlarının; çalışmayan kadınların ise boşanma davası sürecinde ekonomik sorunlar ile toplumsal baskı yaşayarak sorunlarla karşılaşma oranlarının yüksek olduğu görülmüştür (Uçar, 2011).

2.1.7.2. Dünyada Kadına Yönelik Eş Şiddeti İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar

Türkiye’de olduğu gibi dünyada da kadına yönelik eş şiddeti ile ilgili çeşitli bilim dallarında (psikolojik danışma ve rehberlik, sosyoloji, hemşirelik vb.) birçok araştırma yapıldığı gözlemlenmiştir.

Güney Afrika Gauteng’de 511 kadınla gerçekleştirilen bir araştırmada depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve alkol kötüye kullanımının çocuklukta istismara maruz kalma durumu ile eş şiddetine maruz kalma arasındaki ilişkiye aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve alkol kötüye kullanımının da eş şiddetine maruz kalmayı etkilediği bulunmuştur. Yani ruh sağlığındaki bozulmalar, eş şiddetine maruz kalmayı etkilemektedir ve eş şiddetine maruz kalmak da ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir (Machisa, Christofides, Jewkes, 2017). Bangladeş’in kırsal kesiminde yapılan bir araştırma, 16-37 yaş aralığındaki kadınlarla yürütülmüştür ve bu araştırmada da eşinden şiddet görme ile depresyon arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda, depresyon düzeyinin artmasıyla eşinden şiddet görme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Theresa ve diğ., 2019). Güney Afrika ve Bangladeş’te gerçekleştirilen her iki

araştırma da depresyon ile kadına yönelik eş şiddeti arasında anlamlı ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Güney Afrika Durban’da yoksulluk, ruh sağlığı, madde kullanımı ve cinsiyet gücü ile eş şiddetinin incelendiği araştırmada 680’i kadın, 677’si erkek 1357 katılımcı ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda erkekler için ekonomik koşullar ile eş şiddeti deneyiminin ilişkili olduğu, kadınlar için gıda güvencesizliği ile eş şiddeti deneyiminin ilişkili olduğu görülmüştür. Hem kadın hem erkek tüm katılımcılar için ise gıda güvencesizliği ve çocukluk çağı travmalarının, eş şiddetini artıran madde kötüye kullanımı ile ruhsal sağlığının bozulmasını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak yine hem erkek hem kadın katılımcıların eğitim düzeyleri arttıkça cinsiyet eşitliği tutumlarının arttığı ve eş şiddetine yönelik davranışların azaldığı görülmüştür (Gibbs ve diğ., 2018).

Etiyopya’da hamile kadınların eşinden şiddet görme durumu ile ilişkili faktörlerin incelendiği araştırmada, hamile kadınların eşinden şiddet görme durumlarının oldukça yaygın olduğu ve her dört kadından biraz daha fazlasının hamilelik sırasında eşinden şiddet gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, kadınların eğitim durumlarının, eşlerinin eğitim durumlarının ve eşlerinin alkol kullanımlarının, hamile kadınların eşinden şiddet görme durumları ile ilişkili faktörler olduğu görülmüştür (Alebel ve diğ., 2018). Çin Wuhan’da hamile kadınlar ile gerçekleştirilen bir diğer araştırmada ise gebelikte eşinden şiddet görme durumu ile doğum öncesi depresyon arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yu ve diğ., 2018).

Başka bir araştırmada ise Hindistan Maharashtra kırsalında evli erkeklerin yüksek düzeyde alkol kullanımı, toplumsal cinsiyet eşitliği tutumları ve kadına yönelik eş şiddeti göstermeleri incelenmiştir. 1081 çift ile yürütülen araştırmada erkeklerin yüksek düzeyde toplumsal cinsiyet eşitsizliği tutumlarına sahip olması ve yüksek düzeyde alkol kullanımının kadına yönelik eş şiddeti riski ile ilişkili olması durumunda, kadınların eş şiddetini bildirme olasılıklarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dasgupta ve diğ., 2018).

2.2. Eylemlilik/Çok Yönlü Eylemli Kişilik

Bu başlık altında, kişiliğe, eylemlilik/çok yönlü eylemli kişiliğe, çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarına ve eylemlilik/çok yönlü eylemli kişilik ile ilgili gerçekleştirilen bazı araştırmalara yer verilmiştir.

2.2.1. Kişilik

Bireyin öznel tanımında kişiliğine ilişkin özellikleri anlamak, geçmişten beri hep önem arz etmiştir (Taymur, Türkçapar, 2012). Kişilik kelimesi, tiyatrolardaki oyuncuların kullandıkları maskeler olan ve eski Yunancada “persona” denilen kelimedenden türemiştir. Persona, o dönemlerde maskeyi takan oyuncuların gerçek kişiliklerini değil de oynadığı tiplerini temsil etmektedir; ancak zaman içerisinde bu kelime, kişilerin gerçekte yaptıklarını ve davranışlarının tümünü anlatmak amacıyla kullanılmaya başlanmıştır (Aslan, 2008).

Genel bir tanımını yapmak gerekirse kişilik, bireyin kendisinden kaynaklanan (Burger, 2006) bilişsel, duygusal, davranışsal eğilimlerdeki kalıcı ve tutarlı, kişiye özgü, gözlemlenebilir özelliklerdir (Wilson, Dishman, 2015). Tüm bunların yanında, kişilikte değişime uyum sağlama da vardır (Aktu, 2016).

2.2.2. Eylemlilik/Çok Yönlü Eylemli Kişilik

Birey, kısmen içinde bulunduğu çevrenin ürünüdür (Bandura, 2000). Bireyin birçok alanda yaşamını etkileyen koşullar üzerinde doğrudan kontrolü yoktur (Bandura, 2006); fakat aynı zamanda eylemlilik yeteneği ile olayların gidişatını etkileme ve yaşamını şekillendirme olanağına sahiptir (Bandura, 2000). Eylemlilik sayesinde birey, harekete geçerek kendisi ve çevresi ile ilgili eylemlerde bulunur (Bandura, 2006).

Eylemlilik, alan yazında benlik, güdülenme, hedef sahibi olma, niyetlilik, özgürlük, yaratıcılık gibi kavramlarla açıklanmaktadır (Emirbayer, Mische, 1998); ancak eylemlilik, bu başlık altında “özerk eylemlerde bulunma” (Atak, 2011b) kapsamında ele alınmaktadır. Eylemlilik, bireyin sosyal ve maddi çevre ile başa çıkamadaki etkinliğini ifade eder ve başarı, güç, şöhret için yapılan girişimlerde ortaya çıkar (Bleidorn ve diğ., 2010).

İnsan eylemliliği, geçmişte bildirilen (alışkanlık olarak), gelecekle ilgili olan (alternatif olasılıkları hayal etme kapasitesi olarak) ve şimdiki zamanı kapsayan (geçmişin alışkanlıklarını ve gelecek ile ilgili hayalleri, anın koşullarına dahil etme bağlamında bir kapasite olarak) bir durum olarak kavramsallaştırılabilir (Emirbayer, Mische, 1998).

Hiçbir birey, dünyaya eylemli kişiliğe sahip olarak gelmez. Bireyin, çevre ile etkileşimi sonucundaki deneyimleri ile eylemli kişiliği inşa edilir (Bandura, 2006). Çok yönlü eylemli kişilik, bireyin olası eylemlerinin muhtemel sonuçlarını tahmin ederek kendisi için amaçlar koymasını ve istenen sonuçları üretebilecek planlar yapmasını ifade eder (Bandura, 1989).

Çok yönlü eylemli kişilik, sadece dış etkiler için bir kanal (Bandura, 2000) ve bireyden bağımsız sebepler dizisi değildir (Bandura, 1989); üretken ve proaktif bir şekilde sosyal sistemlerde çalışan bir yapıdır (Bandura, 2000). Birey, bilinçli olarak gerçekleştirdiği eylemlerde, bilinçli olmadan kendi eylemlerine etki eden yapıları yeniden üretmektedir (Atak, 2011b). Bireyselleşme sürecinde kişinin eylemliliği önemlidir ve her bireyselleşme döneminde kişinin eylemliliği, bireyleşmenin yönünü tayin eden en önemli etkidir (Atak, 2011a). Bireyselleşme sürecinde, bireyin eylemliliği, ait olduğu sosyal sınıfa bağlı olarak değişiklik gösterir (Côté, 1997). Çok yönlü eylemli kişilik, bireyin yaşamında sorumluluk alması, kararları ile kararlarının sonuçlarını kontrol edebileceğine inanması ve ilerlemesine olanak vermeyen engelleri aşacağına olan inancıdır (Côté, Levine, 2002'den aktaran Schwartz, Côté, Arnett, 2005).

2.2.3. Çok Yönlü Eylemli Kişiliğin Alt Boyutları

Eylemlilik/çok yönlü eylemli kişilik, dört psikolojik boyutun birleşiminden oluşmaktadır (Atak, 2011b). Bu boyutlar şöyledir: öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları (Côté, 1997).

2.2.3.1. Öz Yeterlilik

Birey, kendi davranışını kontrol edebilme potansiyeline sahiptir ve nasıl davranacağı ile ilgili kararları kendisi verebilmektedir (Senemoğlu, 2012) ve belirli sonuçları elde edebilmek için kendi davranışlarını etkileme gücüne sahiptir (Bandura, 1999). Bireyin, sorunlarının çözümü için çaba harcaması ve çabasında ısrarcı olması, bu

değişimi gerçekleştirebileceğine dair ne kadar inancı olduğu ile ilgilidir (Burger, 2006). Bireyin başa çıkma ve başarılı olma becerisine yönelik değerlendirmelerinin göstergesi de öz yeterlidir (Judge, Locke, Durham, 1997'den aktaran Judge, Bono, 2001).

Bandura, öz yeterlilik kavramını geliştirmeden önce, beklentiler açısından insan motivasyonunu; diğer bazı araştırmacılar ise öz inanç kavramını tartışmıştır. 1970'lerden sonra ise öz yeterlilik kavramı üzerine odaklanılmaya başlanmıştır (Zimmerman, 2000). Öz yeterlilik, bireyin olası durumlarla başa çıkmak için gereksinim duyduğu eylem planlarını ne kadar iyi yürütebileceğine dair sahip olduğu inancı ile ilgilidir. Bu başa çıkmadaki etkinlik, sabit bir eylem ya da ne yapacağını bilme meselesinden ziyade, bilişsel, sosyal ve davranışsal becerilerin çok sayıda amaca hizmet edebilmesi için düzenlenmesi gereken bir üretici yeteneği içermektedir (Bandura, 1982).

Öz yeterlilik, performansın düzeyine ve kalitesine katkıda bulunan öz yönetimin bir yönüdür. Yaratıcılık, beceriklilik ve uyarlanabilirlik gerektiren performanslarda başarı, çaba sarf etmekten fazlasını gerektirir. Dolayısıyla birey, bilişsel ve sosyal yapısı ve esnekliği dahil olmak üzere öz yönetimin diğer önemli yönleri için yeterliliklerini değerlendirir. Dahası, bu birey, sadece motivasyonunu ve görev odaklılığını sürdürmek için değil, aynı zamanda faaliyetlerinin yürümesini olumsuz yönde etkileyebilecek rahatsız edici duygusal durumları ve kendi kendini zayıflatan düşünce modellerini yönetmek için de öz yeterliliğini değerlendirir (Bandura, Locke, 2003). Bununla birlikte öz yeterlilik, bireyin etki alanındaki işleyişini karakterize eden bir kişilik özelliği değil, kendisine yönelik inançlarının bir yansımasıdır ve etki alanına özgüdür (Klassen, Krawchuk, Rajani, 2008).

Bireyin, kendi gerçekleştirdiği başarılı veya başarısız etkinlikler neticesinde elde ettiği bilgileri; bireyin kendisine benzer bireylerin başarılı veya başarısız etkinliklerini gözlemleyerek kendi başarıp başaramayacağına ilişkin oluşan yargıları; bireyin başarabileceğine veya başaramayacağına ilişkin görüşleri ile bireyin başarılı veya başarısız olacağına ilişkin beklentileri öz yeterliliğin temelini oluşturan önemli kaynaklardır (Değer, 2010).

Öz yeterlilik beklentisindeki değişikliklerin davranışsal değişimlere aracılık ettiğini öne süren araştırmalar, davranıştaki değişiklikler ile öz yeterlilik beklentisindeki

değişikliklerin pozitif yönde ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir (Maddux, 1983). Yani öz yeterlilik, bireyin eylemleri tarafından etki üretme gücüne sahip olduğu inancına dayanır (Bandura, 2001).

Ayrıca öz yeterlilik, algılanan davranışsal kontrol üzerinde de etkilidir (Ajzen, 2002). Bireyin davranışlarını değiştirirse daha iyi sonuçlar alacağına ve bu sonuçları değerlendirebileceğine olan inancı ise yüksek öz yeterlilik ile ilişkilidir (Schunk, 1990). Bireyin öz yeterlilik inancı ne kadar güçlüyse, çabaları da o kadar aktiftir (Bandura, 1977) ve artan öz yeterlilik, motivasyonu sürdürerek beceri geliştirmeye yardımcı olur (Schunk, 1991). Öz yeterliliği yüksek düzeyde olan birey, zor bir görev/iş ile karşılaştığında daha rahat ve verimli olabilir (Atak, 2011b).

Öz yeterlilik, bireyin kaygı ve sıkıntı gibi duygusal tepkileri ile düşünce kalıplarını etkiler. Bu nedenle belirli bir görev/iş ile ilgili öz yeterliliği düşük olan birey, görevini/işini başarıyla yerine getirmekte zorlanır (Strecher ve diğ., 1986). Birey, istediği sonucu elde edeceğine inanmadıkça zorluklar karşısında harekete geçme ya da sebat etme konusunda çok az motivasyona sahiptir (Bandura, 2001). Ayrıca, erteleme davranışı da düşük öz yeterlilik ile ilişkilidir. Öz yeterliliği düşük olan birey görevini/işini ertelemeye yatkındır (Klassen, Krawchuk, Rajani, 2008) ve yapacağı görevin/işin daha zor olduğuna inanır (Atak, 2011b).

Bireyin kendisini ve yaşamını kontrol edebileceğine yönelik inancı, eylemli bir birey olduğunu göstermektedir. Öz yeterlilik sahibi birey de kendisini kontrol edebileceğine dair inanca sahiptir (Atak, Kapçı, Çok, 2013a). Yani öz yeterlilik, bireyin benliğinin inşasında ve eylemliliğinde önemli bir yapıdır (Little, Snyder, Wehmeyer, 2006) ve hatta bireyin eylemliliğinin temelidir (Bandura, 2001). Bireyin eylemliliğinde öz yeterlilik inancı, motive edici olarak bilişsel ve duyuşsal müdahale süreçleriyle eylemde bulunmasına yardımcı olma sebebiyle çok önemlidir (Bandura, 1989); çünkü birey arzu ettiği etkileri üretebileceğine inanmazsa ve istemeden yaptığı eylemleri telafi edemeyeceğini düşünürse, harekete geçmekte güçlük çeker (Bandura, 2000).

2.2.3.2. Öz Saygı

Birey, yaşadığı sürece çevresindeki olaylarla, durumlarla, kişilerle ilgili duygu ve düşüncelere yani tutumlara sahiptir ve bu şekilde çevresiyle etkileşim halindedir (Eryılmaz, 2016). Birey, bu etkileşimini sağlıklı bir şekilde devam ettirirse, sağlıklı

ve uyumlu ilişkiler kurabilir (Deniz, Avşaroğlu, 2014). Sağlıklı ilişkiler kurabilmenin temel koşullarından birisi de saygıdır (Gordon, 2013). Saygı, bireyin kendine saygısı ve kendini kabulü ile bireyin başkalarına saygısı ve başkalarını kabulü olarak iki yönüyle ele alınması gereken bir kavramdır (Voltan Acar, 2014). Bireyin etkili ve anlamlı bir iletişim kurabilmesi için kendisine saygı duyması gerekmektedir (Yüksel Şahin, 2012). Bireyin kendisine yönelik tutumlarına ise öz saygı denilmektedir (Eryılmaz, 2016) ve bireyin kendisine duyduğu saygı, kararlı öz değerlendirmelerle ilişkilidir (Burger, 2006).

Bireylerin günlük deneyimlerinin merkezi bir bileşeni olan öz saygının psikolojik işlevsellikteki yerini tam olarak anlayabilmek için bu kavramın, detaylı bir şekilde incelenmesi gerekir (Kernis, 2003). Alan yazında pek çok tanımı bulunan öz saygı, öncelikle “benlik kavramı”, “benlik imgesi” ve “ideal benlik” kavramlarıyla ilişkilendirilerek açıklanabilir (Pişkin, 2006). Bazı kuramcılar tarafından değişmez; bazı kuramcılar tarafından ise sürekli değişen bir kavram olarak tanımlanan benlik (Aslan Yılmaz, 2016), bireyi diğerlerinden ayıran ve birçok özelliğinden oluşan kişiliğin biçimlenmesinde etkili olan (Cevher, Buluş, 2006) ve bireyin psikolojik iyi oluşunu etkileyen çok boyutlu, dinamik bir sistemdir (Craven, Marsh, 2008). Benlik imgesi, bireyin algıları ile başkalarına karşı tepkilerini belirleyen ve kendisine ilişkin düşünce ve duygularının toplamıdır (Fein, Spencer, 1997); yani kendisi ile ilgili imajdır, öz imajdır (Hakan, 2011). İdeal benlik, birey tarafından henüz deneyimlenmemiştir, geleceğe atıfta bulunur (Malär ve diğ., 2011) ve bireyin tutkularıyla ilişkilidir (Öngören, 2015), yani bireyin olmak istediği benliktir (Üstün, Akman, 2002). Öz saygı ise bireyin fiziksel ve zihinsel özelliklerinin farkında olması, yani kendisini algılama şekli “benlik imgesi” ile sahip olmak istediği “ideal benlik” arasındaki farkı değerlendirmesidir (Pişkin, 2006).

Öz saygı, bireyin daha çok davranışları ile kendine karşı olumlu ve olumsuz tutumlarını içeren ve aynı zamanda psikolojik iyi oluşuyla da ilişkili olan bir kavramdır (Rosenberg ve diğ., 1995). Ayrıca öz saygı, öz değerlendirmelerin en temel tezahürü olarak görülebilir ve bir bireyin, kendisine bir kişi olarak yerleştirdiği toplam değeri temsil eder (Judge, Locke, Durham, 1997’den aktaran Judge, Bono, 2001).

Birey, öz saygısını korumak için temel bir gereksinime sahiptir (Leary ve diğ., 1995); ancak bireyin öz saygısı hep aynı düzeyde değildir. Sahip olduğu özellikler ile

karşılaştığı çeşitli yaşam olayları, bireyin öz saygı düzeyini etkilemektedir (Eryılmaz, 2016). Birey, iletişimde karşılaştığı tepki ve onaylar ile karar verir. Verdiği kararlar ise öz saygısını etkiler (Deniz, Avşaroğlu, 2014). Öz saygı, bireyi, başkaları tarafından dışlanmamak, reddedilmemek veya dışlanma olasılığı varsa bunu en aza indirgeyecek şekilde davranmaya motive etme işlevi görmektedir (Leary ve diğ., 1995). Birey, bazı durumları kontrol edebileceğini deneyimlediğinde ya da kontrol edebileceği duygusunu yaşadığında öz saygı gelişir (Eryılmaz, Keven Akliman, 2017). Yaşadığı olumsuzluklara rağmen genel olarak kendisini iyi hisseden ve kim olduğu, ne yaptığı ile ilgili olumlu duygulara sahip olan birey, yüksek öz saygıya sahiptir (Burger, 2006) ve bu birey, kendini olumlu değerlendirir, zayıf yönlerini tespit ederek üstesinden gelmek için çaba gösterir ve saldırgan bir tutum içerisinde değildir (Reisoğlu, Gedik, Göktaş, 2013). Düşük öz saygıya sahip birey ise başkalarının kendisi hakkında düşünceleriyle ilgili daha fazla kaygılanır (Eryılmaz, Keven Akliman, 2017), diğer bireylere daha çok bağımlıdır, kendine güveni zayıftır (Reisoğlu, Gedik, Göktaş, 2013), mutsuzdur, kendinden memnun değildir (Kernis, 2003) ve bu birey, şiddete daha çok meyillidir, saldırgandır (Bushman, Baumeister, 1998). Bütün bunlara ek olarak yüksek öz saygı, bireyin bir kişi olarak değerinin, başarılarının ve yetkinliklerinin doğru, haklı ve dengeli bir şekilde takdir edilmesini ifade edebilir; ancak aynı zamanda başkalarına göre şişirilmiş, kibirli, görkemli, sınırsız bir üstünlük duygusuna da değinebilir. Aynı şekilde, düşük öz saygı, birey olarak eksikliklerin doğru, sağlam temelli bir anlayışı ya da çarpık, hatta patolojik güvensizlik ve aşağılık duygusu olabilir (Baumeister ve diğ., 2003).

Kişiliğin temel bir belirleyicisi olan öz saygı ile eylemlilik arasında güçlü bir ilişki vardır ve bireyin kişilerarası iletişimde de önemli bir role sahiptir (Gebauer ve diğ., 2013). Hatta birey, öz saygısını oluştururken toplumsal düşünceleri tamamen görmezden gelmez; ancak bireyin öz saygısı toplumsal düşüncelerden çok, çok yönlü eylemli kişilik tarafından yönlendirilir (Wojciszke ve diğ., 2011).

2.2.3.3. İç Denetim Odağı

Rotter'ın sosyal öğrenme teorisinde ilk defa psikolojik olarak sistematik ve kesin bir şekilde beklenti ve güçlendirme kavramları bir araya getirilmiştir. Bu genel teorik çerçevede, denetim odağı boyutunun kavramsallaştırılması söz konusudur. Rotter, bu

değişkeni, iç desteğe karşı dış destek kontrolünün genelleştirilmiş bir beklentisi olarak tanımlamıştır (Nowicki, Strickland, 1973).

Bireyin ödülleri, cezaları ya da yaşamındaki diğer olayları kendi eylemleri veya kontrolü dışındaki faktörler nedeniyle görmesi arasında farklılık vardır (Ajzen, 2002). Denetim odağı, bireyin sonuçları kontrol ettiğine inanma eğilimini yansıtır. Ayrıca, psikolojik faktörler, bireyin dünyayı nasıl gördüğünü etkiler ve bu da bireyin denetim odağını etkiler (Spector ve diğ., 2001). Örneğin, değişim genellikle bireyin dış denetim odağıyla ilgili kaygı uyandırır. Oysa aynı değişim, uyum sağlama için motivasyon sağladığında bireyde kendine güven ve iç denetim odağı gelişir (Hui, 1982).

Sonuçlar üzerindeki algılanan davranışsal kontrol, iç denetim odağı; sonuçların davranış dışı faktörler tarafından belirlendiği algısı ise dış denetim odağı olarak adlandırılır (Ajzen, 2002). Bir birey davranışının doğrudan davranışının sonuçlarıyla ilişkili olduğunu hissettiğinde, iç denetim odağına sahip olduğu; davranışları ve sonuçları arasında herhangi bir ilişki olmadığını hissettiğinde ise dış denetim odağına sahip olduğu söylenir (Brandt, 1975). Ayrıca bireyde kendisinin diğerlerinden daha fazla iç denetim odaklı olduğuna inanma eğilimi olması da söz konusudur (Hui, 1982).

Bireyin iç denetim odaklı ya da dış denetim odaklı olması, içinde bulunduğu kültürel ortamın da bir sonucudur. Yapılan bir araştırmada bireyci toplum olan Amerikalıların ve diğer batı ülkelerinin, kolektivist toplum olan Asyalılardan (Çinler, Japonlar vb.) daha iç kontrol odaklı olduklarını göstermiştir (Hui, 1982; Spector ve diğ., 2001).

Eylemliliğin bir alt boyutu olan iç denetim odağına (Smith, Dugan, Trompenaars, 1997) sahip bir birey, kendisine ne olacağını belirleyebildiğini hisseder (Brandt, 1975), yani yaşamında meydana gelen şeylerin, kararlarının ve eylemlerinin sonucu olduğuna inanır ve eylemlerden kendilerini kişisel olarak sorumlu tutma (Nasution, Östermark, 2012), olayların sonuçlarını kendi kontrolüne bağlama eğilimindedir (Aremu, Pakes, Johnston, 2009), çatışma çözme becerileri gelişmiştir ve duygusal olarak kendisini daha iyi açar (Hisli Şahin, Basım, Çetin, 2009). Dış denetim odağına sahip bir birey ise şans ya da kaderin kendisine ne olacağını belirlediğini düşünmektedir (Brandt, 1975), kendisine ne olacağı konusunda çok az kontrole sahip olduğuna inanır (Nasution, Östermark, 2012) ve olayların sonuçlarını dış koşullara

bağlar ve bu da depresyon, olumsuz duygular ve stres ile bağlantılıdır (Aremu, Pakes, Johnston, 2009).

2.2.3.4. Yaşam Amaçları

Bireyin tüm davranışlarının temelinde amaca yöneliklik vardır (Adler, 2011b). Amaçlar, günlük yaşam amaçları ve yaşam amaçları olmak üzere iki kategoriye ayrılır. Günlük yaşam amaçları, bireyin yaşam amaçlarını gerçekleştirmesi için aracı işlev görmektedir (Eryılmaz, Aypay, 2011) ve bireyin yaşam amaçlarına ulaşması için yardımcı olmaktadır (King, Richard, Stemmerich, 1998). Yaşam amaçları ise uzun süreli amaçlardır (Eryılmaz, 2012a), bireyin hayatını anlamlandırmasına yardımcı olan faktörlerdir (Eryılmaz, 2012b) ve her bireyin, bireysel bir "yaşam amacı" vardır (Adler, 2017). Maslow, ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramında bireyin en yüksek potansiyelini ortaya koymasını yaşamın amacı olarak açıklamıştır (Bacanlı, 2017). Varoluşçu psikolojik danışma kuramcılarında Victor Frankl'a göre ise yaşamın amacı, "bireyin başardığı ya da kendi yaratımı ile dünyaya verdikleri", "etkileşim ve deneyim ile bireyin dünyadan aldıkları" ve "bireyin acı çekmeye, değişmeyen kadere karşı aldığı tutum" olarak üç kategoride ele alınır (Yalom, 2011).

Genel olarak yaşam amaçları, bireyin davranışının temeli olarak tanımlanabilir. Yaşam amaçları, bireyin yaşamdan ne istediğini ve ne tür bir yaşam sürmek istediğini yansıtır (Lüdtke, Trautwein, Husemann, 2009) ve bireyin arzuladığı sonuçlardır (Roberts, Robins, 2000). Birey, hayatındaki mevcut seçenekleri kendi çıkarlarını ve yeteneklerini en iyi yansıtanlarla daralttığı için giderek daha az yaşam amacına karar vermesi gerekmektedir (Roberts, O'Donnell, Robins, 2000) ve bununla birlikte bireyin kendi yaşam amaçlarını tüm ayrıntılarıyla eksiksiz bir şekilde bilmesi de mümkün değildir (Adler, 2017).

Bireyin tüm davranışları, tutumları, alışkanlıkları, karakter özellikleri yaşam amaçlarıyla uyum içerisindedir (Adler, 2017). Yaşam amaçlarının, bir bireyin kişilik özellikleri ile yaşamayı seçtiği bağlamlar arasında ilişki kurduğu düşünülmektedir. Böylece farklı kişilik özellikleri, farklı yaşam amaçları ile ilişkilendirilebilir (Lüdtke, Trautwein, Husemann, 2009). Bu nedenle yaşam amaçlarına ulaşmak için bireyin kişilik durumlarını az ya da çok esnek duruma getirmesi ve farklı yaşam amaçlarının, belirli kişilik durumlarının ortalama seviyeleri ile ilişkili olması beklenir (Bleidorn, 2009).

Diğer yandan, mevcut yaşam amaçları, bireysel farklılıklardan ziyade kültürel normlar veya mevcut durumlar gibi bağlamsal değişkenlerle daha yakından bağlantılı olabilir (Manczak, Zapata Gietl, McAdams, 2014). Yaşamdaki çoklu kısıtlamalar ya da ortamın değişen yapısı sebebiyle yaşam amaçları birey için ulaşılamaz hale gelebilir ve bu durumda birey, yaşam amaçlarını terk etmek zorunda kalabilir. Ulaşılamaz yaşam amaçlarından ayrılabilen ve yeniden başka yaşam amaçları belirleyebilen birey, daha yüksek bir yaşam kalitesi sergileyebilir (Wrosch, Scheier, 2003).

Yaşam amaçları, mutluluğun somut belirleyicilerinden birisidir (Demirbaş Çelik, 2016). Dahası King (2011), yaptığı araştırmada bireyin yaşam amaçları hakkında yazmasının bile psikolojik ve fiziksel iyi oluş için potansiyel faydalarının olduğunu ve yaşam amaçları hakkında yazmanın, daha az üzgün daha mutlu hissetme ve daha az hastalanma ile ilişkili olduğuna dair bulgular elde etmiştir.

2.2.4. Eylemlilik/Çok Yönlü Eylemli Kişilik İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar

Aşağıda çok yönlü eylemli kişilik/eylemlilik ile ilgili Türkiye’de ve dünyada gerçekleştirilen bazı araştırmalara yer verilmiştir.

2.2.4.1. Türkiye’de Eylemlilik/Çok Yönlü Eylemli Kişilik İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar

Türkiye’de çok yönlü eylemli kişilik ve eylemlilik ile ilgili yapılan araştırmalar sınırlı sayıda olmakla birlikte, son yıllarda bu konuyla ilgili araştırmaların sayısının arttığı gözlemlenmiştir.

291’i kız, 267’si erkek olmak üzere dört farklı liseden 558 öğrenci ile gerçekleştirilen araştırmada, ergenlerin duygusal özerkliği, eylemliliği/çok yönlü eylemli kişiliği ve arkadaşına bağlanma durumları incelenmiştir. Araştırmada, çok yönlü eylemli kişilik ile ilgili yapılan istatistiksel analizlerde, çok yönlü eylemli kişiliğin öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları alt boyutlarındaki puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Çok yönlü eylemli kişiliğin tüm alt boyutlarında (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı, yaşam amaçları) erkeklerin, kızlardan anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir (Yazıcı, 2019).

Psikolojik danışman adaylarının stresle başa çıkma tarzlarının çok yönlü eylemli kişilik özelliklerine, öznel iyi oluşlarına ve risk faktörlerine göre incelendiği araştırma sonucunda, stresle başa çıkma tarzlarının alt boyutları olan kendine güvenli tarz ve iyimser tarz düzeyleri yüksek çok yönlü eylemli kişilik özelliklerine sahip olanlarda, düşük çok yönlü eylemli kişilik özelliklerine sahip olanlardan anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Düşük çok yönlü eylemli kişilik özelliklerine sahip olan psikolojik danışman adaylarının çaresiz tarz düzeyleri ise yüksek çok yönlü eylemli kişilik özelliklerine sahip olanlardan anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur (Gündüz, 2018).

213 üniversite öğrencisi ile eylemlilik/çok yönlü eylemli kişilik ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide algılanan anne baba kabul ve reddi aracı rolünün incelendiği bir araştırmada çok yönlü eylemli kişilik değişkeninin öz yeterlilik alt boyutunun, katılımcıların çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Çalışan katılımcıların öz yeterlilik puan ortalamaları, çalışmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Çok yönlü eylemli kişilik değişkeninin iç denetim alt boyutunun da katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir ve erkeklerin iç denetim puan ortalamalarının, kadınların iç denetim puan ortalamalarına kıyasla daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca, psikolojik iyi oluş ile çok yönlü eylemli kişilik arasında da anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur; fakat bu ilişkinin döngüsel olabileceği, yani eylemliliğin mi psikolojik iyi oluşu etkilediği, yoksa psikolojik iyi oluşun mu eylemliliği etkilediğine dair bir ayırım yapılmasının güç olduğu açıklanmıştır (Demirbozan, 2018).

19-26 yaş aralığındaki 700 genç ile gerçekleştirilen araştırmada anneye bağlanmanın, eylemlilik üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, kimlik biçimlenmesi üzerinde de eylemliliğin anlamlı bir etkisinin olduğu ve eylemliliğin keşif/esnek bağlanma üzerindeki pozitif etkinin anlamlı; eylemliliğin ipotek/uyma ve kaçınma üzerindeki negatif etkinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Son olarak anneye bağlanma, eylemlilik ve kimlik biçimlenmesi modelinde dolaylı ve toplam etkiler değerlendirildiğinde değişkenlerin birbirleriyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Atak, 2010).

700 genç ile yapılan bir diğer araştırmada 25-27 yaş arasında yüksek çok yönlü eylemli kişilik özelliklerinin olduğu, 0-24 yaş arasında ise düşük çok yönlü eylemli kişilik özelliklerinin olduğu; ancak bu iki grup arasında anlamlı bir farklılık olmadığı

ve çok yönlü eylemli kişilik özelliklerinin cinsiyete göre de farklılaşmadığı; ancak üniversite eğitimi alıp almama durumuna bakıldığında ise üniversite eğitimi alan gençlerin yüksek çok yönlü eylemli kişilik özelliklerine, üniversite eğitimi almayan gençlerin ise düşük çok yönlü eylemli kişilik özelliklerine sahip olduğu ve bu iki grup arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (Atak, Kapçı, Çok, 2013b). Bekir (2018) ise üniversite öğrencilerinde çevrimiçi oyun bağımlılığı düzeyini duygusal şemalar, çok yönlü eylemli kişilik ve bazı değişkenler açısından incelediği araştırma sonucunda, öğrencilerin çevrimiçi oyun bağımlılığı düzeyi ile çok yönlü eylemli kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır.

2.2.4.2. Dünyada Eylemlilik/Çok Yönlü Eylemli Kişilik İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar

Türkiye’de olduğu gibi dünyada da çok yönlü eylemli kişilik ve eylemlilik ile ilgili yapılan araştırmalar sınırlı sayıda olmakla birlikte, son yıllarda bu konuyla ilgili araştırmaların sayısının arttığı gözlemlenmiştir.

Bir araştırmada katılımcılar, kadınlştırılmış ya da erkeksi bir yönetim işi için işe alım önerileri yapmışlardır. İş başvurusu sürecinde eylemli kadınlar, eylemli erkeklere göre daha az sosyal yetenekli olarak değerlendirilmişlerdir. Bununla birlikte bu değerlendirmeler, yalnızca iş kadın toplumsal cinsiyet rolüne uygun olduğunda ayrımcılığa çevrilmiştir ve işe alım tavsiyelerinde sosyal becerilere ilişkin stereotipik çıkarımların kullanılmasının meşrulaştırıldığı tespit edilmiştir (Rudman, Glick, 1999).

Beliren yetişkinlerin bireyselleşme sürecinde, eylemlilikleri ile kimliklerinin incelendiği araştırmada, eylemlilik düzeyinin yüksek düzeyde olması ile keşif/esnek bağlanma arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu, kaçınma ile ise olumsuz yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca, beliren yetişkinlerin eylemlilik kapasitelerini farklı düzeylerde kullandıkları ve beliren yetişkinlerin kimlikleri ile eylemlilik düzeyleri arasında doğrudan bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Schwartz, Côté, Arnett, 2005).

Bir araştırmada 28 yetişkin ile amaç geliştirme, çabalama, iyi oluş ve umut konularını içeren bilişsel-davranışçı ve çözüm odaklı 10 haftalık psikoeğitim grubu yapılmıştır. Bu grupta hedef belirleme, kendini düzenlemeyi teşvik etme ve bu becerilerin zaman içinde gelişmesini artıracak, yani gelecekteki engellerin

üstesinden gelinebileceğine ilişkin bireyin eylemlilik düzeyini artırıcı bilişsel-davranışçı kurama ve çözüm odaklı kurama ait teknikler kullanılmıştır. Araştırma sonucunda bu psikoeğitim grubuna katılan yetişkinlerin eylemliliklerinde önemli düzeyde artış olduğu saptanmıştır (Green, Oades, Grant, 2006).

Başarı ve başarısızlık deneyimlerinin eylemlilik üzerindeki etkisini incelemek amacıyla Alman bir üniversitenin 48 öğrencisi ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları doğrultusunda, erkeklerin ve kadınların başarı ve başarısızlık durumlarına aynı şekilde tepki gösterdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, kadınlar ve erkekler benzer başarı veya başarısızlık durumları yaşadıklarında, onların eylemlilik özelliklerinin de benzer olduğu ortaya konulmuştur. Eylemlilikteki cinsiyet farklılıklarının, erkeklerin ve kadınların doğasında var olan özellikler olmadığı; ancak eğer fark varsa, bu farklılığın kadınların ve erkeklerin yaşadığı farklı deneyimlerden ve rollerden kaynaklanabileceği açıklanmıştır (Abele, Rupprecht, Wojciszke, 2008).

Eylemlilik, insan onuru ve öznel iyi oluşun incelendiği bir araştırmada, öncelikle yaşam memnuniyeti ile eylemlilik, utanç ve ayrımcılık arasında korelasyonel bir ilişki olduğu bulunmuştur. Daha sonra aynı araştırmada işteki eylemliliğin ve ayrımcılığın iş doyumunu ile ilişkili olup olmadığına bakılmıştır ve iş yerinde hem eylemliliğin hem de ayrımcılığın iş doyumunu açıkladığı tespit edilmiştir (Hojman, Miranda, 2018).

2.3. Ruh Sağlığı Sürekliliği

Bu başlık altında ruh sağlığına, ruh sağlığı sürekliliğine, ruh sağlığı sürekliliği alt boyutlarına ve ruh sağlığı sürekliliği ile ilgili gerçekleştirilen bazı araştırmalara yer verilmiştir.

2.3.1. Ruh Sağlığı

Ruh sağlığı, günümüzde farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Eryılmaz, Mutlu, 2016); ancak genel bir tanımını yapmak gerekirse ruh sağlığı, bireyin yaşam stresleriyle başa çıkabildiği, üretken ve verimli bir şekilde çalışabildiği, kendi potansiyelini kullanabildiği, topluma katkıda bulunabildiği fiziksel, sosyal, zihinsel bir iyi olma halidir (WHO, [27.03.2019]) ve kültürel faktörlerden, farklı kültürlerden önemli derecede etkilenmektedir (Patel ve diğ., 2007).

Ruh sağlığı, Dünya Sağlık Örgütü'nün raporlarına rağmen düşük ve orta gelirli ülkelerin çoğunda düşük öncelikli önemdedir. Gelişmekte olan ülkeler, bulaşıcı hastalıklara, üremeye, anne-çocuk sağlığı kontrolüne öncelik verirken, gelişmiş ülkeler ise erken yaşta ölümüne neden olan ve bulaşıcı olmayan hastalıklara (kanser, kalp hastalığı, demans, inme vb.) öncelik vermektedir. Oysaki ruh sağlığı, ayrı bir hizmet olarak değerlendirilip bu alana ayrı bir bütçe ayrılması gerekmektedir (Prince ve diğ., 2007).

2.3.2. Ruh Sağlığı Sürekliliği

Psikoloji bilimi, mutluluk ve memnuniyet gibi olumlu duygular yerine, öncelikle depresyon ve anksiyete gibi olumsuz duygular üzerine yoğunlaşmıştır (Myers, Diener, 1995). Ruh sağlığının tanımı dahi depresyon ya da anksiyete gibi ruhsal bozuklukların yokluğu olarak yapılmıştır; ancak ruhsal bozukluklar, psikolojik bir bakış açısıyla yaşamın gelişimi üzerine sonuçların sadece bir kısmını temsil etmektedir (Westerhof, Keyes, 2010). 1980'lerden itibaren ise "mutluluk", "yaşam doyumu" ve "iyi olma" gibi konulara yönelik ilgi ve bu konularla ilgili bilimsel çalışmaların sayısı artmıştır (Myers, Diener, 1995). Ruh sağlığını da buna paralel olarak klasik "hastalığın yokluğu" tanımlamasından farklı olarak ruh sağlığı sürekliliği kapsamında biyopsikososyal bir durum şeklinde ele almak ve fiziksel, psikolojik, sosyal hastalığın yokluğu ile bu alanların her birinde iyi olmayı incelemek gerekmektedir (Keyes, Grzywacz, 2005).

Ruh sağlığı sürekliliği, ruh sağlığının varlığından ve yokluğundan oluşur. Ruh sağlığının varlığı, iyi olma halidir. İyi olma hali, yüksek düzeyde refah, olumlu duygular, psikolojik ve toplumsal işlevsellik ile ilişkilidir. Ruh sağlığının yokluğu ise iyi olmama halidir. İyi olmama hali, düşük düzeyde refah ve yaşamda yetersizlik ile ilişkilidir (Keyes, 2002). Ruh sağlığını iyi olma ve yaşamda iyi oluşun bir birleşimi şeklinde ele almak, ruh sağlığını "gelişen" bir yapı olarak görmeyi sağlar (Keyes, Dhingra, Simoes, 2010).

İyi olma, geçmişte felsefe ve teoloji alanlarında tartışılan bir konu olmuştur (Saticı, Deniz, 2017). Felsefe biliminde Aristo, iyi olma kavramını ilk kez kullanan kişidir ve iyi olmayı, insanın davranışı ile başarabildiği şeylerin zirvesi olarak tanımlamıştır (Kuyumcu, Güven, 2012). İyi olma, günümüzde insancıl yaklaşımlar ile pozitif psikolojinin de önermeleri ile psikoloji biliminin üzerinde çalıştığı bir konu haline

gelmiştir (Saticı, Deniz, 2017) ve psikoloji biliminde iyi olma ile ilgili çeşitli tanımlamalar mevcuttur (Kuyumcu, Güven, 2012).

İyi olma, temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasıyla ilgilidir (Cihangir Çankaya, 2009a). Psikolojik ihtiyaçların karşılanması sağlıklıdır ve iyi olmayı olumlu yönde etkiler; ancak karşılanmaması da iyi olmayı olumsuz yönde etkileyen ve patolojiye sebebiyet veren bir durumdur (Ryan, Deci, 2000). Temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasının iyi olma üzerinde etkili olduğunu savunan kuramlardan birisi öz-belirleme kuramıdır (Cihangir Çankaya, 2009a). Öz belirleme kuramına göre iyi olma için karşılanması gereken temel psikolojik ihtiyaçlar vardır ve bu ihtiyaçlar karşılanırken etkili olan davranışın altında yatan düzenleyici süreçler önemlidir. Bu nedenle hem motivasyon kaynağı hem de davranışa enerji veren ve davranışı yönlendiren süreçler önemlidir (Gagné, Deci, 2005). Aynı zamanda temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan ve öz-belirleme düzeyi yüksek olan ve bireyin iyi olma düzeyi de yüksektir (Cihangir Çankaya, 2009b).

2.3.3. Ruh Sağlığı Sürekliliği Alt Boyutları

Ruh sağlığı sürekliliği, iyi olmayı duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma bir arada olmak üzere üç alt boyutta ele almaktadır (Westerhof, Keyes, 2010).

2.3.3.1. Duygusal İyi Olma

Duygusal iyi olma, bireyin günlük yaşam deneyimlerinin duygusal kalitesini olumlu ya da olumsuz duygular ile yaşamını zevkli hale getiren ya da hoş olmayan deneyimlerinin sıklığını ve yoğunluğunu fark ederek (Kahneman, Deaton, 2010) rahatsız edici duyguların miktarını ya da süresini en aza indirip olumlu/hoşa giden duyguların miktarını ya da süresini en üst düzeye çıkararak yaşamla ilgili memnuniyetinin artmasıdır (Keyes, 2006). Ayrıca, özerklik, yetkinlik ve olumlu ilişkiler de duygusal iyi olma ile ilişkili gereksinimlerdir (Reis ve diğ., 2000).

Duygusal iyi olma, iki boyuttan oluşur (Keyes, 2007):

1. Olumlu etki: Düzenli olarak neşeli, hayata karşı ilgili, mutlu, sakin, huzurlu ve yaşam dolu hissetme durumudur.
2. Beyan edilen yaşam kalitesi: Genel olarak hayatın tüm alanlarında, çoğunlukla hayattan memnun olma durumudur.

Yani kısaca, duygusal iyi olma mutluluk ve yaşamdan memnun olma duygularını içermektedir (Westerhof, Keyes, 2010). Her bireyin, kendisine özgü duygulanım özelliği vardır ve her birey, kişilik yapısındaki farklılıklardan ötürü farklı duygusal tepkiler vermektedir (Kuzucu, 2010). Bireyin yaşamını anlamlandırma ve yapılandırma şekli, duygusal durumunu da etkilemektedir (Taymur, Türkçapar, 2012).

Sosyo-duygusal seçicilik kuramına göre, birey duygusal iyi olma düzeyini korumak için duygularını düzenlemeye motive olmaktadır ve duygusal iyi olma düzeyinin yüksek düzeyde olması, yüksek bilişsel işlevsellik gerektirmektedir (Charles, 2010). Ayrıca sosyal çatışma, duygusal iyi olma düzeyinde bir azalmaya neden olurken; sosyal destek, duygusal iyi olma düzeyinde artış sağlamaktadır (Abbey, Abramis, Caplan, 1985).

Olumlu duygular, bireyin yalnızca içinde bulunduğu anda iyi hissetmesiyle kalmaz, aynı zamanda gelecekte kendisini daha iyi hissetmesini sağlayacak olan olumlu duyguları ve duygusal iyi olmayı tetikler. Yani, olumlu duyguların etkileri birikmeli ve birleşmelidir: Bireyin daha önceki olumlu duygu deneyimleri sorunlarla başa çıkmayı kolaylaştırır ve bu başa çıkma, olumlu duyguların gelecekteki deneyimlerini öngörür. Bu döngü devam ederken, bireyin psikolojik dayanıklılıkları gelişir ve duygusal iyi olma düzeyi artar (Fredrickson, Joiner, 2002).

Bireyin yaşadığı olaylar karşısında duygusal bir tepki göstermemesi, basmakalıp tepkiler vermesi (Kuzucu, 2010), orantısız tepkiler vermesi, aşırı tepki vermesi, duygusunu tanımlayıp anlatamaması ya da uygunsuz duygu durumu içerisinde olması ruh sağlığında bozulmalar olduğunu gösteren ipuçlarıdır (Yüksel Şahin, 2018).

2.3.3.2. Sosyal İyi Olma

Sosyal iyi olma, ruh sağlığının önemli bir boyutudur (Mozaffari, Peyrovi, Nayeri, 2015) ve bireyin fiziksel ve psikolojik sağlığında önemli bir rol oynayan sosyal işleyiş algısını yansıtmaktadır (Kong ve diğ., 2019). Bireyin özel yaşamında karşılaştığı zorluklara odaklanmaktan ziyade öncelikle bireyin sosyal yaşamında karşılaştığı sosyal görevlere odaklanmasıdır (Gallagher, Lopez, Preacher, 2009) ve sosyal zorluklara ilişkin sosyal ortamlardaki deneyimin bir yansımasıdır (Mozaffari, Peyrovi, Nayeri, 2015).

Sosyal iyi olma, toplumun durumu ile işleyişini gösterir (Salehi ve diğ., 2017). Birey, kendi durumu ile toplumdaki işlevselliğini değerlendirir (Keyes, 1998). Bu değerlendirme sonucunda da sosyal yaşamda ne kadar işlevsel olduğuna ilişkin karar vererek (Keyes, 2005) pozitif toplumsal işlevsellik ile sosyal değerlere sahip olur (Westerhof, Keyes, 2010). Sosyal iyi olma düzeyi yüksek olan birey ise sorunlarıyla daha başarılı şekilde başa çıkabilmektedir (Javadi Pashaki, Darvishpour, 2018).

Sosyal iyi olma, beş boyuttan oluşur (Keyes, 2007):

1. Toplumsal kabul: İnsanların birbirlerinden farklı olduğunu fark edip kabul etmedir.
2. Sosyal gerçekleştirme: İnsanların, grupların ve toplumların potansiyelleri olduğuna ve bu potansiyellerini geliştirebilecek güce sahip olduğuna inanmadır.
3. Sosyal katkı: Kendi günlük faaliyetlerinin topluma ve başkalarına yararlı olduğunu düşünmedir.
4. Sosyal tutarlılık: Topluma ve sosyal hayata ilgi gösterme, toplumu ve sosyal hayatı anlamlı ve anlaşılır bulmadır.
5. Sosyal bütünleşme: Bir topluluğa ait olma ve toplumdan destek aldığını hissetme durumudur.

2.3.3.3. Psikolojik İyi Olma

Ruh sağlığı açısından psikolojik iyi olma, pozitif bireysel işlevsellik ile kendini gerçekleştirmeyi kapsamaktadır (Westerhof, Keyes, 2010) ve bireylerin kendi özel yaşantısında ne kadar başarılı olduğuna ilişkin bilgi vermektedir (Keyes, 2005).

Psikolojik iyi olma altı boyuttan oluşmaktadır (Keyes, 2007):

1. Öz kabul: Kendine yönelik olumlu tutum sergilemeyi, kendini ve benliğinin çoğunu kabul etmeyi, kişiliğini sevmeyi içerir.
2. Diğerleriyle anlamlı ilişkiler kurma: Diğer insanlarla güvene dayalı, sağlıklı ve yakın ilişkiler kurabilme yeteneğidir.
3. Bireysel gelişim: Kendi potansiyeli hakkında bilgi sahibi olma ve sürekli gelişmek için mücadele etme durumudur.
4. Yaşam amaçları: Kendi yaşamının bir amacı ve yönü olduğuna inanmadır.

5. Çevresel hakimiyet: İhtiyaçlarının farkında olarak ihtiyaçlara uygun ortam seçme ve o ortamı yönetmedir.
6. Özerklik: Sosyal olarak kabul edilen kendi iç standartlarını ve değerleri belirleme, bu standartlara ve değerlere uygun davranmadır.

Çok boyutlu psikolojik iyi olma modelinde de (Cenkseven, Akbaş, 2016) psikolojik iyi olmanın kendini kabul etme, diğerleriyle anlamlı ilişkiler kurma, bireysel gelişim, yaşam amaçları ve çevresel hakimiyet faktörlerinden etkilendiği ve bu altı faktörün psikolojik iyi olmayı etkilediği açıklanmıştır (Ryff, Keyes, 1995).

Gelişim psikolojisi alanında Erikson'un psikososyal gelişim kuramında, Maslow'un kendini gerçekleştirme kavramında, Rogers'ın psikolojik olarak tam işlevde bulunan birey tanımında, Jung'un bireyselleşme kavramında, Allport'un olgunluk anlayışı tanımında ve bazı diğer kuramcılarının kuramsal açıklamalarında psikolojik iyi olma ile ilgili tanımlamalara rastlanmaktadır (Ryff, 1995). Öz kabul altboyutunda, Maslow, kendini gerçekleştirmeyi açıklarken öz kabul kavramını kullanmıştır, Allport, öz kabulü olgunluğun karakteristik bir özelliği olarak görmüştür. Jung, bireyselleşme sürecinde kişinin kendi karanlık tarafıyla (gölge arketipi) başa çıkması gerekirken öz kabulü ele almıştır. Erikson psikososyal gelişim kuramında her gelişim döneminde öz kabulü vurgulamıştır. Diğerleriyle anlamlı ilişkiler kurma alt boyutunda Maslow, kendini gerçekleştirenlerin, tüm insanlar ile ilgili şefkat ve sevgi hissettiklerini, diğerleriyle empati kurduklarını ve ayrıca derin dostluk ile diğerlerini yakından tanıma potansiyeline sahip olduklarını açıklamıştır. Allport, diğerleriyle ilgili olumlu şeyler söylemeyi bir olgunluk kriteri olarak göstermiştir. Erikson, psikososyal gelişim kuramında yetişkinlik dönemi gelişim aşamasını yakınlığa karşı yalıtılmışlık olarak yani diğerleriyle ilişkilere önem atfederek açıklamıştır. Bireysel gelişim alt boyutunda Maslow, bireysel gelişim kavramını formüle etmiştir. Rogers, psikolojik olarak tam işlevselliğe sahip olan bireyi, tüm sorunların çözüldüğü sabit bir duruma ulaşma amacına sahip olmaktan ziyade sürekli bir şekilde gelişmekte olan, deneyimlere açık kişi olarak tanımlamıştır. Erikson, yaşam boyu gelişimde yaşamın farklı dönemlerinde yeni zorluklarla yüzleşmenin bireysel gelişim ile ilişkili olduğunu vurgulamıştır. Yaşam amaçları alt boyutunda Frankl, bireyin yaşadığı travmalarda ve sıkıntılar karşısında bir anlam ve amaç arayışı içerisinde olması ile doğrudan ilgilenmiştir. Allport, olgunluk için yaşam amaçlarının net bir şekilde anlaşılması ve yaşam amaçları doğrultusunda harekete geçmek için ise niyetin olması

gerektiğini vurgulamıştır. Çevresel hakimiyet alt boyutunda Erikson, psikososyal gelişim kuramında zihinsel ve fiziksel aktivitelerle çevreye etki etme ve etkileme kapasitesinin yanında, özellikle orta yaştaki karmaşık ortamları yönetme ve kontrol etmenin önemini vurgulamıştır. Allport, olgunluk kriterlerini açıklarken bireyin kendisinin ötesine geçmesine yardımcı olan “benliği genişletme” kapasitesi olarak çevresel hakimiyeti açıklamıştır. Özerklik alt boyutunda Maslow, kendini gerçekleştiren bireyin özellikleri arasında özerkliği de ele almıştır. Rogers, psikolojik olarak tam işlevselliğe sahip bireyin içsel bir değerlendirme odağına sahip olduğunu ve bunun için başkalarından onaya ihtiyaç duymadığını, kendisini kendi kişisel standartlarına göre değerlendirdiğini açıklamıştır. Jung, bireyleşmeyi kitlelerin toplu inançlarına, korkularına ve kanunlarına takılıp kalmamak olarak yani özerklik olarak tanımlamıştır. Erikson, yaşamın ilerleyen dönemlerinde içe dönmenin önemini ve bununla birlikte günlük yaşamı düzenleyen normlarda özgürlüğü hissetmenin önemli olduğunu vurgulamıştır (Ryff, Singer, 2008). Kısacası, çeşitli kuramların psikolojik iyi olmayı benzer şekillerde ve bazen ortak bazen farklı boyutlarda ele aldıkları görülmektedir (Ryff, 1989).

2.3.4. Ruh Sağlığı Sürekliliği İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar

Aşağıda ruh sağlığı sürekliliği ile ilgili Türkiye’de ve dünyada gerçekleştirilen bazı araştırmalara yer verilmiştir.

2.3.4.1. Türkiye’de Ruh Sağlığı Sürekliliği İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar

Türkiye’de ruh sağlığı sürekliliği ile ilgili yapılan araştırmalar sınırlı sayıda olmakla birlikte, ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından biri olan psikolojik iyi olma ile ilgili yapılan araştırmaların sayısının oldukça fazla olduğu gözlemlenmiştir.

404 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada, öğrencilerin ruh sağlığı süreklilikleri, yaşamın anlamı ve kişilik özellikleri açısından incelenmiştir. Ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutları (duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma) ile yaşamın anlamı ölçeğinin yaşamda anlamın varlığı alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ve ruh sağlığı sürekliliği alt boyutlarının en önemli yordayıcısının da yaşamın anlamı ölçeğinin yaşamda anlamın varlığı alt boyutu olduğu görülmüştür. Son olarak ruh sağlığı sürekliliğinin tüm alt boyutlarının (psikolojik iyi olma, duygusal iyi olma ve sosyal iyi olma), kişilik özelliklerinden

nevrotizm alt boyutu ile negatif, diğer kişilik özellikleri alt boyutları ile arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (Ekinci, Yılmaz, 2017).

23-60 yaşları arasındaki romatoid artritli hastaların fonksiyonel, duygusal ve psikososyal durumlarının değerlendirildiği bir araştırmada, katılımcıların psikososyal durumlarının değerlendirilmesinde “Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu” (Demirci, Akın, 2015) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, katılımcıların orta düzeyde fonksiyonel, duygusal, sosyal ve psikolojik iyi olma haline sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca, psikososyal iyi olma hallerinde (ruh sağlığı sürekliliklerinde) ise duygusal iyi olma durumunun en çok etkilenen boyut olduğu ve fonksiyonel iyi olma halleri arttıkça duygusal, sosyal ve psikolojik iyi olma hallerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Serttan, 2018).

İstanbul’da lisede çalışan 275 psikolojik danışman ile gerçekleştirilen bir araştırmada, etkili psikolojik danışman nitelikleri ile kariyer uyumluluğunun, psikolojik danışmanların ruh sağlığı sürekliliğini açıklamada etkili olan faktörlerden bazıları olduğu ortaya koyulmuştur (Kalay Usta, Deniz, 2019).

Eğitim fakültesinde öğrenim gören 410 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada, ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından psikolojik iyi olmanın, Facebook bağımlılığını yordadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, katılımcıların facebook bağımlılıkları ile ruh sağlığı sürekliliği düzeyleri arasında, ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından sosyal iyi olma alt boyutu ile psikolojik iyi olma alt boyutu açısından, negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Sarı ve diğ., 2019).

Ruh sağlığı sürekliliği boyutlarından biri olan duygusal iyi olma ile yaşam amacı, duyarlı sevgi ve ontolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin incelendiği araştırma 287 lisans ve lisansüstü program öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada ontolojik iyi oluşun alt boyutları olan anlamsızlık boyutu ile pişmanlık boyutları, olumsuz düzeyde değerlendirilen duygusal iyi olma ile pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki gösterdiği saptanmıştır. Yani bireyin ontolojik iyi oluş düzeyi arttıkça (kendi yaşamını bir devamlılık içerisinde ve olumlu olarak değerlendirme durumu) yaşamda amaç ve anlam oluşturma ile duygusal iyi olma düzeyinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Kocayörük ve diğ., 2018).

Ruh sağlığı sürekliliği boyutlarından bir diğeri olan sosyal iyi olma ile duygusal dışavurum arasındaki ilişkilerin çeşitli değişkenlere göre incelendiği araştırmada 352

üniversite öğrencisiyle çalışılmıştır. Araştırmada, sosyal iyi olma açısından cinsiyete ve algılanan gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık olmadığı; ancak akademik başarı düzeyi arttıkça sosyal iyi olma düzeyinin de arttığı bulgulanmıştır. Ayrıca, sosyal iyi olma ile duygusal dışavurum yapılarının birbiriyle ilişkili olduğu ve duygusal dışavurum ile alt boyutları (olumlu duygusal dışavurum-olumsuz duygusal dışavurum) düzeylerinin olumlu yönde sosyal iyi olmayı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Kaya, 2013).

Ruh sağlığı sürekliliği boyutlarından sonuncusu olan psikolojik iyi olma ile sosyal öz yeterlilik arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelendiği araştırma, 543 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada psikolojik iyi olma ile sosyal öz yeterlilik arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişkiler olduğu görülmüştür. Psikolojik iyi olma alt boyutlarından özerklik alt boyutunda, çevresel hakimiyet alt boyutunda ve öz kabul alt boyutunda erkek ve kadın üniversite öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı; ancak bireysel gelişim alt boyutunda, yaşam amaçları alt boyutunda ve toplam psikolojik iyi olma düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farklılığın kadın üniversite öğrencilerinin lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gülşen, 2013). Psikolojik iyi olma ile bilinçli farkındalık ilişkisinde duygusal zekanın aracılık rolünün incelendiği başka bir araştırma ise 355 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda hem bilinçli farkındalığın hem de duygusal zekanın psikolojik iyi olmayı yordadığı saptanmıştır. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi olmaları ile bilinçli farkındalıkları ilişkisinde duygusal zekanın tam aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Deniz, Erus, Büyükcebeci, 2017).

2.3.4.2. Dünyada Ruh Sağlığı Sürekliliği İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar

Dünyada da ruh sağlığı sürekliliği ile ilgili yapılan araştırmalar Türkiye’de olduğu gibi sınırlı değildir; ancak özellikle son yıllarda bu konuyla ilgili araştırmaların sayısının arttığı gözlemlenmiştir.

Çin’in Weifang kentinde 8. ve 10. sınıflardan toplam 5399 öğrenci ile yapılan bir araştırmada ergenlerin ruh sağlığı sürekliliği prevalansı ve korelasyonları araştırılmak istenmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların ruh sağlığı sürekliliklerinin pozitif yönde ve daha önceki çalışmalardan daha yüksek olarak bulunmuştur. Ayrıca bulgular, sosyoekonomik durumları, yaşam tarzları, sosyal destekleri ve okul yaşamları daha avantajlı olan ergenlerin, diğerlerinden daha

yüksek ruh sağlığı sürekliliğine sahip olduklarını ortaya koymuştur (Guo ve diğ., 2018).

Yunan ergen öğrencilerin duygusal, psikolojik ve sosyal iyi olmalarının değerlendirildiği bir araştırmada, yaşları 7 ile 16 arasında değişen 558 öğrenci ile çalışma yürütülmüştür. Araştırma sonucunda katılımcıların yarısından fazlasının yüksek düzeyde, küçük bir kısmının zayıf düzeyde ve geri kalanların ise orta düzeyde ruh sağlığı sürekliliğine sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca psikolojik iyi olma ile ilgili olarak cinsiyete ilişkin farklılık olmamakla birlikte, kız öğrencilerin ruh sağlığı sürekliliklerinin erkek yaşlılarına göre daha düşük olduğu gözlemlenmiştir (Didaskalou ve diğ., 2018).

Savaş sebebiyle travma yaşayan ve yaşları 10-13 arasında değişen 482 Filistinli çocuk ile duygu düzenleme stratejisi odaklı çalışılarak duygu düzenleme stratejilerinin koruyucu fonksiyonu ve ruh sağlığı arasındaki ilişkilerin incelendiği bir araştırmada psikolojik sağlığı incelemek amacıyla ruh sağlığı sürekliliği formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, duygu düzenleme stratejilerinin, savaşın sebebiyle travma yaşayan çocukların ruh sağlığını koruyamadığına ulaşılmıştır (Diab ve diğ., 2019).

Çocukluk çağı istismarı, fiziksel istismar, cinsel istismar ve eş şiddetine maruz kalma öyküsü olan 18 yaş üzeri yetişkin Kanadalı bireyler ile yapılan araştırmada çocuk koruma hizmetleri ile temas ve ruh sağlığı sonuçları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmada katılımcılar, ruh sağlığı sürekliliği kısa formundan yararlanılarak üç ruh sağlığı durumundan birine kategorize edilmiştir: gelişen ruhsal sağlık (yüksek pozitif fonksiyon ve yüksek duygusal iyi olma), orta derecede ruhsal sağlık (yüksek pozitif fonksiyon ve düşük duygusal iyi olma veya düşük pozitif fonksiyon ve yüksek duygusal iyi olma) ve can sıkıcı ruhsal sağlık (düşük pozitif fonksiyon ve düşük duygusal iyi olma). Araştırma sonucunda bazı durumlarda, çocuk koruma hizmetleri ile çocukken temasta olan yetişkinlerin, bu tür temasta olmayanlara göre daha kötü ruhsal sağlık sonuçlarına yani yaşam boyu intihar girişimine sahip olduklarını ortaya koymuştur (Afifi ve diğ., 2018).

Çocuklukta kötü muamele öyküsü olan ve olmayan 13-17 yaş aralığındaki ergenler arasındaki bireysel düzey faktörler ile genel ruh sağlığı durumları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırma sonucunda, çocukluk çağı kötü muamelesine maruz kalma ile

ruh sağlığı sürekliliğinin düşük olması arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ruh sağlığı sürekliliğinin yüksek olması ise olumlu başa çıkma stratejileri kullanmak, öz saygı sahibi olmak ve iç kontrol odağına sahip olmak ile ilişkili bireysel düzey faktörler olarak tespit edilmiştir (Cheung ve diğ., 2018).

Hollanda'da gerçekleştirilen bir araştırmada, uzmanlaşmış bir yeme bozuklukları tedavi merkezine başvuru ve alım sırasında, yeme bozukluğu tanısı olan toplam 468 kadının patolojik semptomları ile iyi olmaları (ruh sağlığı süreklilikleri) incelenmiştir. Araştırma sonucunda yeme bozukluğu tanısı alan katılımcıların, genel popülasyona göre ortalama olarak daha düşük düzeyde duygusal, psikolojik ve sosyal iyi olma düzeylerine sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca, yüksek psikopatoloji seviyelerine rağmen, yeme bozukluğu tanısı alan kişilerin iyi olma düzeylerinde önemli farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir (de Vos ve diğ., 2018).

Günlük aktiviteleri içeren iki tane uyarlanmış fiziksel aktivite eğitim programında yer alan 67-85 yaş arası 58 İtalyan katılımcının psikolojik iyi olmalarının değerlendirildiği bir araştırmada, psikolojik iyi olmayı incelemek için kullanılan ölçeklerden birisi de ruh sağlığı sürekliliği kısa formudur. Araştırma bulgularında osteoporozlu bireyler için özel olarak tasarlanmış gruba katılım sağlayan 19 kişinin, duygusal iyi olma düzeylerinin daha yüksek düzeyde olduğu grlmştur. Ayrıca araştırma sonuçları, ruhsal sağlığı sürekliliğini arttırmada fiziksel aktivitenin önemli olduğunu da ortaya koymuştur (Fave ve diğ., 2018).

2.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerini

Bu başlık altında toplumsal cinsiyet rollerini ile ilişkili temel kavramlara, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına, toplumsal cinsiyet rollerini gelişimini açıklayan kuramlara, toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen faktörlere ve toplumsal cinsiyet rollerini ile ilgili gerçekleştirilen bazı araştırmalara yer verilmektedir.

2.4.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerini ile İlişkili Temel Kavramlar

Toplumsal cinsiyet rollerini ile ilişkili temel kavramlar, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, cinsiyet rollerini, toplumsal cinsiyet rollerini ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıdır. Bu kavramların açıklamaları aşağıda yer almaktadır.

2.4.1.1. Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet

“Cinsiyet” ile “toplumsal cinsiyet” kavramları arasındaki fark, 1950-1960’lı yıllarda açıklanmış, 1970’li yıllarda ise bilimsel alan yazında yerini almaya başlamıştır (Yüksel Şahin, 2018). “Sex” kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılırı ifade eden “cinsiyet” kavramıyken; “gender” ise ilk kez sosyoloji alan yazınında Ann Oakley tarafından “toplumsal cinsiyet”i nitelemek için kullanılan kavramdır (Ersoy, 2009).

Cinsiyet, gözlemlenen genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklerin tümüdür (Kızılkaya Beji, Partovi Meran, 2016). Bu iki kategori, birbirlerini etkilemektedirler (Eryılmaz, Keven Aklıman, 2017). Cinsiyet kavramı ile ilişkili diğer kavramlar ise genetik cinsiyet, anatomik cinsiyet, cinsel kimlik ve cinsiyetçiliktir. Genetik cinsiyet, bireydeki X ve Y kromozomlarının belirlemesi ile oluşan erkek veya kadın olma durumudur (Keklik, 2010). Anatomik cinsiyet, bireydeki içsel ve dışsal organların, erkeklik ya da kadınlık durumudur (Keklik, 2010). Cinsel kimlik, bireyin kendisini kadın veya erkek olarak hissetmesidir (Davidson, Neale, 2008) ve fiziksel, sosyal, kültürel etmenlerin etkisiyle gelişmektedir (Santrock, 2012). Genetik cinsiyet, anatomik cinsiyet ve cinsel kimlik gibi tanımlamalar, temelde biyolojik süreçlerin etkisinin ön planda olduğu cinsiyet ve cinsellikle ilgili kavramlardır. (Keklik, 2010). Cinsiyetçilik ise cinsiyet temelli ayrımcılıktır (Meier, Davis, 2014).

Toplumsal cinsiyet, biyolojik süreçlerin etkisinden ayrı olarak, toplumun erkek ve kadın için belirlediği rol ve sorumlulukları kapsayan bir kavramdır (Kızılkaya Beji, Partovi Meran, 2016) ve genel olarak bireyin biyolojik yapısıyla ilişkili olarak psikolojik özelliklerini de kapsamaktadır (Çetin Erus, Gürkan, 2012). Toplumsal cinsiyet, bireyin doğduğu andan itibaren sahip olduğu cinsiyeti doğrultusunda, sahip olduğu cinsiyete ilişkin beklenen rollerin toplumsallaşma süreci ile o bireye dayatılması sonucunda oluşmaktadır (Yaylı, Kitiş Çınar, 2014). Yani toplumsal cinsiyet, cinsel kimliğin toplumsal olarak kurgulanmasıdır (Özçatal, 2011). Toplumsal cinsiyet, biyolojik farklılıklardan ziyade her toplumda yerleşmiş olan cinsiyetçi ayrımcılığın bir sonucu olarak ortaya çıkan bir kavramdır (Koray, 2011). Toplumsal cinsiyetçilik ise kadın cinsiyetine ilişkin olumsuz tutumları ve bu olumsuz tutumların ayrımcılığa neden olacak şekilde kadınların sosyal, kültürel, ekonomik alanlarda daha düşük konumlarda yer almasını kapsayan bir kavramdır (Sakallı Uğurlu, 2002).

2.4.1.2. Cinsiyet Roller, Toplumsal Cinsiyet Roller

Cinsiyet rolleri, “kadınsı” ve “erkeksi” olmak üzere iki temel kategoriden oluşmaktadır (Görmüş, Aydın, Ergin, 2013) ve her iki cinsiyet kategorisi için de beklenen uygun davranışlara ilişkin tutumları kapsamaktadır (Weiten, 1997’den aktaran Holt, Ellis, 1998). Bem (1974), dar bir “erkeksi” kategorisinin klişeleşmiş kadınsı davranışları, dar bir “kadınsı” kategorisinin de klişeleşmiş erkeksi davranışları engelleyebileceğini ifade ederek karma bir kategori geliştirmiştir. Bu kategori “androjen” kategorisidir ve burada bir bireyin hem erkeksi hem kadınsı davranışları yer alır (Bem, 1974). Bu üç cinsiyet kategorisine ek olarak "belirsiz" cinsiyet rolü kategorisi de dördüncü kategori olarak ele alınabilir (Dökmen, 1991).

Toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyet kavramının nitelendirdiği cinsel kimlik ve bireyin sahip olduğu biyolojik farklılıklardan ziyade, cinsiyete toplumsal ilişkiler içerisinde yüklenen anlamlarla ilgili bir yapıdır (Türk, 2008), kadınlarla ve erkeklerle ilişkilendirilen rolleri içermektedir (Vefikuluçay Yılmaz ve diğ., 2009). Yani, toplumsal cinsiyet rolleri, kadın/erkek cinsiyetlerini kategorileştirerek her iki cinsiyete ayrı ayrı atfedilen rolleri ve beklentileri açıklar (Atakan, Tekdemir Yurtdaş, 2013). Ayrıca, cinsiyet farklılıkları, toplumsal cinsiyet rollerinin içselleştirilmesi de dahil olmak üzere hem psikolojik hem de sosyolojik faktörlerden etkilenmektedir (Eccles, 1987).

Pleck (1981)’in, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin paradigmasında cinsiyet rollerinin her iki cinsiyet için de çatışma ve gerginlik yarattığını gösteren önermeler sıralanmaktadır. Pleck’in paradigmasına göre cinsiyet rollerinin ihlal edilmesi olumsuz psikolojik sonuçlara yol açabilir, bazı cinsiyet rolleri psikolojik olarak işlevsel değildir ve cinsiyet rolleri gerginlik ve çatışma yaratabilir. Ayrıca, bu paradigma, cinsiyet rollerine uygun davranmama durumunda bireyin olumsuz sonuçlara maruz kalacağını da söylemektedir (Pleck 1981’den aktaran O’Neil ve diğ., 1986).

Bireyin içinde yaşadığı toplumun, cinsiyetlere dair yüklemeleri ve beklentileri olduğundan, bireyin davranışları ve yaşam şekli toplumsal cinsiyet rollerine göre şekillenmektedir (Eryılmaz, Mutlu, 2016). Birey, toplumsal cinsiyet rollerini kimliğinin merkezi olarak düşünürse bu rollere ilişkin faaliyetleri başarılı bir şekilde gerçekleştirmek için çaba harcar (Eccles, 1987). Potansiyelini tam olarak kullanan

birey, başkalarının gereksinimlerini göz ardı etmez; fakat toplumun belirlediği davranış ölçütlerine de uygun bir şekilde davranma konusunda da aşırı düzeyde bir kaygıya sahip değildir (Burger, 2006).

2.4.1.3. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları

İnsanlar, kadın ve erkek rollerine ilişkin farklı tanımlamalar, betimlemeler yaparlar (Burke, Tully 1990'dan aktaran Kuzucu, 2011); ancak bununla birlikte insanlar, sahip oldukları toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından haberdar değildirler (Liebert, Wicks Nelson, Kail, 1986'dan aktaran Kuzucu, 2011). Oysaki toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile televizyonda, kitaplarda, filmlerde ve daha birçok yerde karşılaşılmaktadır (Alptekin, 2014) ve hatta kültür dahi toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili genellikle ılımlı veya abartılı kalıp yargılar içeren davranış ve değerlendirmelerde bulunur (Ridgeway, Correll, 2004).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, diğer sosyal kalıp yargılar gibi insanların günlük yaşamda neler yaptıklarına dair gözlemleri yansıtmaktadır. Belirli bir faaliyette bulunan belirli bir grup insan, sıklıkla gözlemlenirse, o faaliyeti gerçekleştirmek için gereken yeteneklerin ve kişilik özelliklerinin o insan grubunun tipik bir faaliyeti olduğu düşünülür. Örneğin kadınlar, çocuklara bakarken tutarlı bir şekilde gözlemlenirse, çocuk bakımı için gerekli olduğu düşünülen özelliklerin, kadınların tipik özellikleri olduğuna inanmak muhtemeldir. İnsanların faaliyetlerinin çoğu, çeşitli sosyal rollere uygun olarak belirlendiğinden, insanların içinde buldukları gruplara ilişkin kalıp yargılar, toplumdaki sosyal rollere dağılımını yansıtmaktadır (Eagly, Steffen, 1984).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, erkekleri daha aktif, cesaretli, rekabetçi, kendine güvenen, mantığıyla hareket eden, korkusuz olarak tanımlanırken; kadınları, daha pasif, çekingen, uysal duygularıyla hareket eden bir grup olarak tanımlamaktadır (Sankır, 2010). Ayrıca aile ilişkileri içerisinde anne olarak kadınları, çocuklara birincil bakım veren, ev ve beslenme ile işleri ile ilgilenen kişi; baba olarak erkekleri ise çocuklara ikincil bakım veren ve para kazanan/getiren kişi olarak nitelendirmektedir (Seçer, Çeliköz, Yaşa, 2007). Bununla birlikte tüm erkekler, "aktif", "cesaretli", "rekabetçi", "kendine güvenen" ve tüm kadınlar da "pasif", "uysal", "bağımlı", "duygusal" değildir. Bu tür özellikler, erkek ya da kadın fark etmeksizin her insanda farklı derecelerde bulunabilir. (Yaktıl Oğuz, 2000).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına bakıldığında, erkeklere atfedilen özelliklerin kadınlara atfedilen özelliklerden daha olumlu olduğu dikkat çekmektedir (Sankır, 2010). Kadınların erkeklerden daha zayıf ve aşağı konumda görülmesi, kadınların cinsiyet rollerine ilişkin olumsuz tutumlar ve kalıp yargılarla ilişkilidir (Okutan, Büyüksahin Sunal, 2011). Bunun yansımaları gündelik yaşantıda bile gözlemlenebilmektedir, örneğin bir kadın için erkeğe benzetilmek gurur kaynağı olabilirken, bir erkek kadınlıkla özdeşleşebilecek davranışlarda bulunmaktan bile kaçınmaktadır, kadına benzemeyi felaket olarak algılayabilmektedir (Cengiz, Tol, Küçükural, 2004).

Cinsiyet rolleri ile ilişkilendirilerek kadın ve erkeklerden beklenen görevlerin sorgusuzca yerine getirilmesi, toplumsal cinsiyet rollerinin fazla düşünülmeden ve değiştirilmeden devam ettirilmesi, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının sürdürülmesine neden olmaktadır (Yüksel, 2006).

2.4.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Gelişimini Açıklayan Kuramlar

Toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasında biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörler etkilidir (Eryılmaz, Keven Aklıman, 2017). Toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimini açıklayan kuramların her biri, toplumsal cinsiyet rollerinin kompleks yapısının sadece bir yönünü kavramaya olanak sağlayacak şekildedir ve bu kuramlar, toplumsal cinsiyet rollerinin kökenini anlamada yardımcı olsa da sadece tek bir kurama bağlı kalarak toplumsal cinsiyet rollerini anlamak mümkün değildir (Çıtak, 2008). Cinsiyet rollerini açıklayan her bir kuram, değerlidir; ancak hiçbir kuram tamamen cinsiyet rollerini eksiksiz bir şekilde açıklayamamaktadır (Pilcher, 2009). Bunun için toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumuna tek bir kurama bağlı kalarak tek bir açıdan değil, çok yönlü olarak bakmak gerekmektedir (Eryılmaz, Keven Aklıman, 2017).

Cinsiyet rollerinin gelişimini açıklayan pek çok kuram vardır; ancak yaygın olarak bilinen dört temel kuram vardır: Psikanalitik kuram, bilişsel gelişim kuramı, sosyal öğrenme kuramı ve toplumsal cinsiyet şema kuramı. Bu kuramlar, aşağıda özetlenmiştir.

2.4.2.1. Psikanalitik Kuram

Freudyen teoriye göre erkekliği ve erkek anatomisini insan standardı; kadınlığı ve kadın anatomisini ise bu standarttan sapma olarak değerlendirmek mümkündür (Hare Mustin, Marecek, 1988). Freud, toplumsal cinsiyet rolleri gelişimini kabaca cinsiyetler arasındaki anatomik farklılıklar (Goldner, 1991) ve psikolojik süreçler ile ilgili olarak açıklamıştır (Çelik, Uysal, 2012). Ayrıca, cinsiyet kimliğinin biyolojik olarak değil de cinsel nesne seçimiyle ilişkili olduğuna, bu seçimi anlamak için de bireyin açıklamalarına ihtiyaç duyulduğuna inanmıştır (Chodorow, 1992). Sigmund Freud, psikanalitik kuramda cinsiyet kimliğinin oedipus ve elektra komplekslerinin sonucunda oluştuğunu savunmuştur (Gauntlett, 2008). Oedipus kompleksi, erkek çocuğun annesine karşı cinsel ilgisinin olması ve bunun kabul edilebilir olmadığını bilmesi sebebiyle babasının kendisini cezalandıracağı ile ilgili kaygı yaşamaması durumuyken; elektra kompleksi ise kız çocuğun babasına karşı cinsel ilgisinin olması ve bunun kabul edilebilir olmadığını bilmesi sebebiyle annesinin kendisini cezalandıracağı ile ilgili kaygı yaşamamasıdır (Can, 2004). Freud, oedipus kompleksi ve elektra kompleksi kavramları ile çocuğun büyürken kendisiyle aynı cinsiyette olan ebeveyni ile özdeşleşerek cinsiyet kimliğinde istikrar oluşacağını açıklamıştır; ancak Freud'un çoğu teorisi gibi bu teori de kanıtlanmamıştır (Gauntlett, 2008). Freud, teorisiyle kadın cinsiyet kategorisini deformasyona uğratmıştır, heteroseksüelliği normatif bir baskınlık içerisinde sunmuştur. Cinsiyet rollerini birbirini tamamlayan "kadın" ve "erkek" kategorilerinde kutuplaştırarak ele almıştır ve bu sebeplerden ötürü çok fazla eleştiriye maruz kalmıştır (Goldner, 1991). Örneğin bu eleştirilerden birini yapan ve 1930'larda kadın bir psikanalist olan Karen Horney, Freud'un kuramının kadınları küçümsediğini belirterek bir kadının erkek olmayı isteme sebebinin biyolojik yetersizliklerle ilgili değil de toplum tarafından kadınları kısıtlayan kültürle ilgili olduğunu açıklamıştır (Burger, 2006).

Psikanalitik kuramcılardan bir diğeri olan Adler, erkeklerin sürekli bir şekilde kadınlar üzerinde üstünlük kurmaya çalıştıklarını, egemenliklerini haklı göstermek için ise konumlarını doğanın kendilerine tanıdığı bir hak olarak gördüklerini ve bu yüzden kadınların ikincil bir konumda olduklarını savunduklarından söz etmektedir. Ayrıca Adler, toplumsal cinsiyet rolleri gelişiminin işbölümünde gözlemlenebildiğini açıklar. Adler'e göre toplum, varlığını korumak ve sürdürmek için iş bölümüne ihtiyaç duyar, bireyin değeri de toplumda kendisine düşen işbölümü ile belirlenir.

İşbölümü yapılırken cinsiyetler arası farklılaşmalar vardır ve bu işbölümü kadın/erkek toplumsal cinsiyet rollerine dayalı önyargılarla yapılır. Örneğin, kadınlar, fiziksel açıdan erkeklerden daha zayıf görülerek daha baştan bazı işlere girmeleri dışlanırken erkekler de başka işlerde daha verimli olacakları gerekçesiyle belirli işlere alınmazlar. Bütün bunlara ek olarak Adler'e göre kadınların çocukluktan itibaren kendilerine zorla dayatılan toplumsal cinsiyet rollerine başkaldırmaları ya da erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine dayalı ayrıcalıklı cinsiyet rollerine uygun davranışlarında ısrarcı olmaları cinsiyetler arasındaki çatışmayı şiddetlendirmektedir (Adler, 1999).

Son olarak psikanalitik kuramcılardan Jung, her bireyin hem erkeksi hem kadınsı eğilimlere sahip olduğunu söyleyerek bunu “anima” ve “animus” arketipleri ile açıklar (Öcal Yüceol, 2016). “Anima”, erkekteki kadındır ve erkekte “kadınsı” psikolojik eğilimlerin kişileşmesidir (Jung, 2009). Anima, bir erkeğin bilinç dışında yer alan, duygusal davranışlarda bulunan ve kadınları anlamasını sağlayan bütünlüycü bir arketipsel dişi ögedir (Serrican, 2015). “Animus” ise kadındaki erkektir ve kadında “erkeksi” psikolojik eğilimlerin kişileşmesidir (Jung, 2009). Animus, bir kadının bilinç dışında yer alan, akılcı düşünceler üreten ve erkeği anlamasını sağlayan bütünlüycü bir arketipsel eril ögedir (Serrican, 2015). Jung'un arketipleri, cinsiyet rollerinden “androjen” kategorisinin psikanalitik açıklaması gibidir (Unger, Crawford, 1992'den aktaran Arıcı, 2011) ve Jung, “anima” ve “animus” arketipleri ile kadın ve erkek arasındaki geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri çürütmüştür (Hare Mustin, Marecek, 1988).

2.4.2.2. Bilişsel Gelişim Kuramı

Bilişsel gelişim kuramına göre cinsiyet kimliğinin kazanılmasında ve cinsiyet kimliğine uygun rollerin öğrenilmesinde, bilişsel gelişim aktif bir rol oynamaktadır (İmamoğlu, 2008). Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet rollerinin gelişiminde hem biyolojik hem de toplumsal süreçlerin çocukluktan itibaren kavramlaştırılması etkili olmaktadır (Esen, 2013). Toplumsal cinsiyet rollerinin gelişiminde etkili olan biyolojik süreç, anatomik yapılar ve hormonal dönüşümler ile ilgili olarak bireyin kendi bedenini “kadın” ya da “erkek” olarak tanımlamasıyla ilgiliyken; toplumsal süreç, içinde yaşanılan çevrenin kararlaştırdığı “kadın” ve “erkek” cinsiyetlerine atfedilen roller ve beklentiler ile ilişkilidir (Yüksel, 2006). Ayrıca, bu kurama göre

toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimi, bireyin çocukluktan itibaren kendisini kız veya erkek olarak tanımlayabilmesiyle başlamaktadır (Esen, 2013).

Birey, daha çocukken insanların kadın ve erkek olarak iki cinsiyet kategorisine ayrıldığını, bu iki kategorilerdeki bireyleri birbirinden ayıran özelliklerin olduğunu fark eder, kendisinin bu kategorilerden hangisine ait olduğunu öğrenmeye başlar ve toplumsal cinsiyet kimliğine uygun olarak erkek çocuklar erkeksi, kız çocuklar ise kadımsı özellikleri benimser (Damarlı, 2006). Yani birey, daha çocukken belirli bir bilişsel gelişim düzeyine eriştikten sonra, öncelikle kendi cinsel kimliğini daha sonra diğerlerinin cinsel kimliğini öğrenir ve bunun akabinde kendi cinsiyetine ilişkin roller ile bu rollere uygun davranması gerektiğini öğrenir (Vatandaş, 2007).

Kohlberg ise Piaget'nin bilişsel gelişim kuramını temel alarak geliştirdiği kuramda, algının çocukluktan itibaren zamanla, düzey düzey geliştiğini ve buna paralel olarak cinsiyet rollerinin gelişiminin olabilmesi için çocuğun belirli bir bilişsel gelişime sahip olması gerektiğini açıklamıştır (Kohlberg, 1966'dan aktaran Yılmaz, 2014). Ayrıca birey, cinsiyet kimliğini kazandıktan sonra cinsiyet kimliğine uygun davranışlarda bulunur ve cinsiyet kimliğini kazanma sürecinde birey, edilgen değil de daha etkin bir role sahiptir (Kadılar, 2011).

2.4.2.3. Sosyal Öğrenme Kuramı

Kadınların ve erkeklerin birbirlerinden farklı davranmalarında farklı biyolojik yapıya sahip olmalarının etkisi olsa da cinsiyet-rol sosyalleşmesinin ömür boyu devam eden bir süreç olmasının da etkisi vardır (Burger, 2006). Sosyal öğrenme kuramı, bireylerin toplumsal cinsiyet gelişimlerini etkileyen etmenlerden ziyade, sosyal ve kültürel faktörleri ele almaktadır (Arslangiray, 2013). Bu kurama göre toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesi sürecinde hem gözlemler hem de ödül ve cezalar etkilidir (Dusek, 1987'den aktaran Yılmaz, 2014).

Sosyal öğrenme kuramına göre birey, diğerlerinin davranışlarını gözlemler ve yapılan gözlemler sonucunda model alarak, taklit ederek öğrenir (Korkmaz, 2004). Toplumsal cinsiyet rolleri gelişiminde de birey, çocukluktan itibaren cinsiyetlerin nasıl davrandığı ile ilgili gözlemler yaparak bilgi sahibi olur. Kendi cinsiyetinden olan kişileri rol model alarak öğrenir. Ayrıca, kendisiyle aynı cinsiyete sahip bireyi örnek alan çocuğun öğrenmeleri, içinde yaşadığı toplum tarafından da desteklenir (Damarlı, 2006). Kadınlar ve erkekler, daha çocukluklarından itibaren çevrelerindeki

kadınların ve erkeklerin birbirlerinden farklı davrandıklarını gözlemledikleri için ve ait olmadıkları cinsiyet kategorisinden farklı davranışları gerektiğini öğrendikleri için birbirlerinden farklı davranışlar (Çıtak, 2008).

2.4.2.4. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı

Toplumsal cinsiyet şema kuramı hem bilişsel gelişim kuramının hem de sosyal öğrenme kuramının, cinsiyetlerin farklılaşmasına ve toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesine ilişkin yaptığı kuramsal açıklamaları içermektedir (Damarlı, 2006).

Toplumsal cinsiyet şema kuramındaki şema kavramı, bilişsel bir yapıdır ve bireyin algısını hem düzenleyip hem de yönlendirerek beklentiye yönelik işlevsellik gösterir (Bem, 1981). Bireyler, daha çocukluklarından itibaren “ben” ve “diğerleri” kavramlarını geliştirmek için cinsiyetlere ilişkin şemalar oluştururlar (Arslangiray, 2013), cinsiyet rolleri için güdülenirler ve şemalara bakarak kendi cinsiyetlerine uygun şemaları seçip öğrenirler (Kadılar, 2011). Cinsiyetlere ilişkin bu şemalar, bireyin “kadınsı” ve “erkeksi” yanları ile ilgili bilgi sahibi olmasında, bilgi işleme sürecinde, problem çözme becerilerinde ve davranışların dengelenmesinde bireye yardımcı olmaktadır (Arslangiray, 2013).

Kültür, toplumsal cinsiyet rollerinin gelişiminde ve cinsiyet şemasının oluşumunda önemli bir role sahiptir (Arslangiray, 2013). Toplumsal cinsiyet şema kuramında, bireyin “kadınsı” yanı duygusal, merhametli vb. özelliklerle; bireyin “erkeksi” yanı ise atılgan, hırslı, baskın vb. özelliklerle tanımlanmıştır (Büyükşahin Çevik, Kızıldağ, 2018). Bir toplumun, erkekleri ve kadınları “erkeksi” ve “kadınsı” kategorilere uygun bir şekilde dönüştürdüğü süreç, cinsiyet tiplemesidir ve cinsiyet tiplemesi, bireyin çocukluktan itibaren oluşturduğu cinsiyet şemalarına paralel olarak öğrendiği, kendisini de toplumsal cinsiyet rolleri kalıbına soktuğu bir süreçtir (Bem, 1981).

Bem ise cinsiyet rollerini 4 kategoride ele almıştır: Kadınsı cinsiyet rolü, erkeksi cinsiyet rolü, androjen cinsiyet rolü, belirsiz cinsiyet rolü. “Kadınsı cinsiyet rolü”, düşük düzeyde erkeksi özellikleri ve yüksek düzeyde kadınsı özellikleri; “erkeksi cinsiyet rolü”, düşük düzeyde kadınsı özellikleri ve yüksek düzeyde erkeksi özellikleri; “androjen cinsiyet rolü”, yüksek düzeyde erkeksi özellikleri ve yüksek düzeyde kadınsı özellikleri, “belirsiz cinsiyet rolü”, düşük düzeyde erkeksi özellikleri

ve düşük düzeyde kadınsı özellikleri içermektedir (Auster, Ohm, 2000). Burger (2006), ise Bem'in bu modelini Şekil 4'teki gibi şematize etmiştir.

		Erkeksilik	
		Yüksek	Düşük
Kadınsılık	Yüksek	Androjen	Kadınsı
	Düşük	Erkeksi	Belirsiz

Şekil 4: Cinsiyet Rollerini Modeli

Burger, Jerry M. 2006. **Kişilik**. 1. bs. çev. İ. Deniz Erguvan Sarıoğlu. İstanbul: Kaknüs Psikoloji.

2.4.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Etkileyen Faktörler

Toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen faktörler, aile, dil, eğitim, kitle iletişim araçları ve kültürdür. Bu faktörler aşağıda açıklanmıştır.

2.4.3.1. Aile

Tüm parçaları etkileşim içerisinde bulunan bir sistem olan ve üyelerinden herhangi birisi, sistemin geri kalanından ayrı olarak anlaşılabilen aile (Miller ve diğ., 2000), toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen bir yapıdır (Çetin Erus, Gürkan, 2012).

Toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl öğrenildiğini açıklayan kuramsal yaklaşımlar, çocukların sahip oldukları cinsiyete yüklenen rolleri benimsemesinin ve içselleştirmesinin içinde yaşadıkları ailede, çok erken yaşlarda ve çeşitli şekillerde öğrendiklerini açıklamaktadır (Esen, 2013). Toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde birçok faktör etkili olmakla birlikte, öncelikle aile ve ailenin önem verdiği, sahip olduğu değerler çocuğa yansır (Yüksel, 2006). Örneğin, kız çocuklar daha süslü yetiştirilir, başta pembe olmak üzere kız çocuklara daha renkli

kıyafetler giydirilir ve oyuncak olarak daha çok bebek, tabak, tencere gibi ev ile ilişkili şeyler alınır. Erkek çocuklara ise araba, oyuncak silah, top gibi şeyler alınır (Yaylı, Kitiş Çınar, 2014). Bu sebeple birey, henüz çocukken toplumsal cinsiyete ilişkin rolleri, oyun ve oyuncaklar aracılığıyla öğrenir (Yazgan İnanç, Bilgin, Kılıç Atıcı, 2011). Ayrıca çocuk, hem etkileşim içerisinde olduğu aile üyelerini gözlemleyip rol model aldığı anda hem de cinsiyetine uygun davrandığı zamanlarda ödüllendirildiğinde cinsiyet rollerine uygun davranışları tekrarlar ve böylece cinsiyet rollerini içselleştirerek öğrenir (Esen, 2013).

Toplumda kadınların cinsiyet özellikleri gereği daha duygusal ve daha hassas olmaları beklenirken; erkeklerin ise daha güçlü ve daha sert görünmeleri beklenmektedir (Atakan, Tekdemir Yurtdaş, 2013). Kadın veya erkek, toplum tarafından belirlenen ve gerçekleştirilmesi beklenen cinsiyet rollerine uygun davranmazsa toplum tarafından ayıplanır ve hatta dışlanır (Sankır, 2010). Toplumun cinsiyet rollerine ilişkin beklentilerinin bir yansıması da aile yaşamında cinsiyetlere atfedilen özellikler gereği cinsiyet rollerinde görmek mümkündür (Atakan, Tekdemir Yurtdaş, 2013). Erkek ve kadın cinsiyetine ilişkin cinsiyet rolleri, kendi içlerinde tanımlanırlar ve buna ek olarak birbirleri üzerinde etkileri de vardır (Çetin Erus, Gürkan, 2012). Erkeğin kadından üstün görüldüğü toplumsal cinsiyet rolleri aile yapısı içerisinde başlar ve erkek, öncelikle aile üyeleri üzerinde iktidarını gösterir (Sankır, 2010). Aile yapısı içerisinde erkek, aile babası rolündedir ve kadını ev içinde tutup dış dünya ile ilişkisini kendi sağlayarak kadının ev işlerinden, çocukların bakımından sorumlu tutar ve bununla birlikte kadının toplum içindeki konumu bile eşinin nüfuzu ile belirlenir (Çetin Erus, Gürkan, 2012).

2.4.3.2. Dil

Toplumsal cinsiyet rollerinin kültürdeki sözel yansımalarını incelemek için dile bakılabilir (Atakan, Tekdemir Yurtdaş, 2013); çünkü dil, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin değerlerle yüklüdür (Yüksel, 2006). Dil, cinsiyetin yaşamın her alanına girmesini sağlayan bir yapıdır (Jakiela, Ozier, 2019). Dilin gramer yapısı bile cinsiyetçi düşünceleri yansıtabilir. Örneğin, Fince ve Estonca gibi dillerde, İngilizcede erkeği tanımlamak için kullanılan “he” ve kadını tanımlamak için kullanılan “she” yerine bu dillerde “o” anlamına gelen cinsiyetsiz bir zamir kullanılırken; İspanyolca gibi bir dilde örneğin kelimelerin önüne eril ya da dişil

olmasına göre artikeller getirilir. Yani diller, toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili eşitsizlikleri içerebilir ve o dili konuşanlar arasında da cinsiyet rolleriyle ilgili düşünceleri etkiler (Pérez, Tavits, 2018); çünkü örneğin cinsiyetçi dili konuşanlar için her nesne ya eril ya da dişil olacağından cinsiyet ayrımları, her düşünce ve ifadede belirgindir (Jakiela, Ozier, 2018). Türk dilinde de toplumsal cinsiyet rolleri, atasözleri ve deyimler aracılığıyla kuşaklararası aktarılmaktadır: “Kızı gönlüne bırakırsan ya davulcuya kaçar (varır) ya zurnacıya.” (Atasözü), “Tarlanın taşlısı, karının (kadının) saçlısı.” (Atasözü), “Erkek getirmeyi, kadın yetirmeyi bilmeli.” (Atasözü), “Kız vermek.” (Deyim), “Erkekliğine yedirememek.” (Deyim) vb. (Özkan, Gündoğdu, 2011). Ayrıca, Türk dilindeki atasözleri ve deyimlerin eğretilmelerinde (benzetmelerinde) “kadın çiçektir” benzetmeleri kadını estetik ve güzellik unsuru olarak niteleyen, “kadın evdir” benzetmeleri kadının eve ait ve evcil olduğunu belirten, “kadın şeytandır” benzetmeleri ise kadının erkeği günaha sokacağını ifade eden ve ataerkil düşünce ile toplumsal cinsiyet rollerini yansıtan benzetmelerdir (Alagözlü, 2009).

Dilin toplumsal cinsiyet rollerine etkisinin başka bir boyuttaki yansıması ise kadınların ve erkeklerin, içinde buldukları toplumun cinsiyetlere atfettikleri rollerden yani toplumsal cinsiyet rollerden ötürü farklı tarzlarda iletişim kurmalarındır (Görmüş, Aydın, Ergin, 2013). Erkekler, diğer insanlarla iletişim kurarken daha çok kendileri dışındaki spor, siyaset, iş konularından bahsetmektedirler; kadınlar ise diğer insanlarla ilişkilerinde daha çok kendilerini açma ve kendi duygularından, düşüncelerinden söz etme eğilimindedirler (Siyez, 2012). Öyle ki Arsel, Durak Batıgün (2011), gerçekleştirdikleri bir araştırmada kadınların cinsiyet rollerine uygun olmayan iletişim tarzı sergilemelerinin, sosyal destek kaynaklarına da başvuramama ile ilişkili olarak intihar etme olasılıklarını yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, erkekler için cinsiyet rollerine uygun iletişim tarzı sergilemelerinin; kadınlar için ise cinsiyet rollerine uygun olmayan iletişim tarzı sergilemelerinin intihar etme olasılıklarıyla ilişkili olabileceği araştırmada tartışılmıştır.

2.4.3.3. Eğitim

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin rollerin öğrenildiği yerlerden birisi de okullardır (Kuzgun, Sevim, 2004). Hem toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenildiği hem de

sürdürüldüğü kurumlardan biri olan okullar, işlevlerini çeşitli unsurlarla yerine getirirler (Kırbaşoğlu Kılıç, Eyüp, 2011).

Okullarda toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde idari personeller, hizmetliler, servis sürücüleri kısacası öğrenci ile muhatap olan herkes etki sahibidir (Seçgin, Tural, 2011); ancak özellikle ve öncelikle öğretmenler, tutum ve davranışları ile rol model konumundadır. Bu sebeple öğretmenler, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını gündeme getirerek öğrencilerin bu kalıp yargıları model almasına sebebiyet verebilecek davranışlardan kaçınmalıdır (Özaydınlık, 2014).

Okullarda önemli olan bir diğer unsur ise eğitim materyallerinden biri olan ders kitaplarıdır (Gümüšoğlu, 2008). Çocukların eğitim hayatlarında ilk karşılaştıkları ders kitaplarında dahi toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin imgeler vardır (Yaylı, Kitiş Çınar, 2014). Özellikle matematik ve fen bilimleri kitaplarında dişi cins görünmez olarak ele alınmaktadır ve hatta matematik ve fen bilimleri derslerinin eril konular içerdiğinden erkekler için olduğu algısı oluşturılmaktadır (Mitsos, Browne, 2009). Türkiye’de de yapılan birçok araştırmada okullarda ders materyalleri olarak kullanılan kitapların, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretmeye katkıda bulunduğu tespit edilmiştir; ancak ders kitaplarının cinsiyet eşitsizliğini vurgulayan öğelerden arındırılıp toplumsal cinsiyet rollerini yerleşik hale getirmesine izin verilmemesi gerekmektedir (Kırbaşoğlu Kılıç, Eyüp, 2011).

Eğitimdeki toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili olarak gelişen cinsiyet eşitsizliği, meslek tercihlerine de yansımaktadır. Cinsiyet temelli mesleki ayrışma ile özellikle kadınların seçeceği ya da edineceği meslekler, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle belirlenmektedir (Özaydınlık, 2014). Yapılan araştırmalar, bilhassa gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde eğitimdeki cinsiyete bağlı ayrımcılığın, toplumsal cinsiyet rollerinden etkilendiğini göstermektedir (Öztan, Doğan, 2015). Eğitim düzeyinin yükselmesi ise toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin çağdaş bir anlayışın gelişmesini sağlamaktadır (Aydın ve diğ., 2016).

2.4.3.4. Kitle İletişim Araçları

Toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen faktörlerden birisi olan kitle iletişim araçları, kadın ve erkek cinsiyetlerinden beklenen rolleri tanımlayarak insanlar tarafından içselleştirilip yerleştirilmesini ve cinsiyet rollerine yönelik belirli kalıpların tekrarlanmasını sağlar (Çetin Erus, Gürkan, 2012). Hatta kitle iletişim araçlarında

toplumsal cinsiyet rolleri, bir mizah kaynağı olarak kullanılarak cinsiyet rolleri abartılı bir şekilde tasvir edilir. Bu durum, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından kurtulmayı güçleştirir (Eisend, Plagemann, 2014).

Toplumsal değerleri ve değişimleri yansıtan film, dizi, reklam gibi görsel kitle iletişim araçları, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin beklentileri aktarma ve pekiştirme konusunda kitap, dergi gibi basılı kitle iletişim araçlarından daha etkilidir (Uluyağcı, Yılmaz, 2007). Kitle iletişim araçlarından televizyon programlarında, erkek tasvirleri, program türüne göre farklılık gösterse de erkek karakterlerine atfedilen belirli kalıplaşmış roller ve davranışlar örüntüsünün olduğu gözlemlenebilmektedir (Scharrer, Blackburn, 2018). Kitle iletişim araçlarında kadın ise kendi bedeni üzerinde dahi hakkı olmayan eş, anne, cinsel obje, şiddet mağduru olarak tasvir edilmektedir ve kitle iletişim araçları ile üretilen kadın toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin fikirler, sorgulanmadan toplumdaki bireyler tarafından kabul edilebilmektedir (Mora, 2005). Ayrıca, bireylerin takip ettikleri televizyon programı türüne göre bile toplumsal cinsiyet rollerinin değiştikleri bilinmektedir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilen bir araştırma, televizyonda özellikle spor ve gerçekliğe dayalı televizyon programlarını izleyen erkeklerin, daha geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine sahip olduklarını göstermiştir (Scharrer, Blackburn, 2018).

Son olarak kitle iletişim araçlarından bir diğeri olan reklamlarda, ürünleri tanıtmak için sıklıkla toplumsal cinsiyet rolleri kullanılmaktadır (Eisend, Plagemann, 2014) ve reklamlar, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin mesaj vererek bireylerin düşünce biçimlerini şekillendirmektedir (Gündüz Kalan, 2010). Hatta cinsiyet rollerine ilişkin önceden var olan tutumlar, reklamlarla daha da pekişebilmektedir (Zawisza ve diğ., 2016).

2.4.3.5. Kültür

Cinsiyet, zamana ve mekâna bağlı olarak değişkenlik gösteren bir kavramdır. Kültürel olarak cinsiyetin yorumlanması ise kadına ve erkeğe toplum içinde atfedilen toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesinde etkili olmaktadır (Nas, 2015). Aynı zamanda bireyin içinde yaşadığı toplumun, cinsiyetlere dair yüklemeleri ve beklentileri olduğundan, bireyin davranışları ve yaşam şekli de toplumsal cinsiyet rollerine göre şekillenmektedir (Eryılmaz, Mutlu, 2016). Yani kültürel inançlar,

kadın ve erkek cinsiyetlerinin ayırt edici özellikleri ile açıkça nasıl davranmaları gerektiğini tanımlayan sistemin merkezi bir bileşenidir (Ridgeway, Correll, 2004).

Bir toplumda geçerli olan toplumsal cinsiyet algısı, kadın ve erkeklerin toplumdaki yerini ve toplumsal hayata katılım şeklini etkiler (Davas Aksan ve diğ., 2011). Toplumdaki mevcut kültürel yapı da cinsiyetlerin toplumdaki yerine ve şekline bağlı olarak kadın ve erkeklerin nasıl davranacağına, alışkanlıklarına, uğraşlarına ve hatta giyinişlerine ilişkin farklı standartlar ortaya koyar (Ersoy, 2009). Yani, bir toplumun kültürü, kadınların ve erkeklerin nasıl davranmaları gerektiği ile ilgili cinsiyet kalıplarına ilişkin karmaşık normları ve beklentileri içermektedir (Civil, Yıldız, 2010).

Cinsiyetlere dair kısıtlamalar, günümüzde esnekleşmiş olsa da cinsiyet rolleri, hemen hemen tüm dünya kültürlerinin halen bir parçasıdır (Burger, 2006). Neredeyse her kültürde, erken yaşlardan itibaren erkek çocukların yarışmacı, atak, girişken olmaları; kız çocukların ise yumuşak, uysal, fedakâr olmaları pekiştirilip desteklenmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesinde bu kültürel değerlere bağlı pekiştirmeler etkili olmaktadır (Kuzgun, Sevim, 2004). Yani, içinde yaşanılan toplum, hem kadına hem erkeğe farklı davranmaktadır ve her iki cinsiyete de farklı anlamlar yüklemektedir. Ayrıca, toplumun her iki cinsiyetten beklentileri de farklılaşmaktadır (Çetin Erus, Gürkan, 2012). Bazı kültürel değerler, kadınların öncelikli görevlerinin ev işi, çocuk bakımı olması yönündedir ve çocukluktan itibaren kadınların eğitim fırsatlarından yararlanmada erkeklere göre dezavantajlı konumda olmalarına neden olabilmektedir (Özçatal, 2011). Özellikle ataerkil toplumlarda kadın ve erkek cinsiyetleri arasında bariz ve derin bir ikilik, ayrımcılık yaratılmaktadır ve yaşatılmaktadır (Yüksel, 2006). Ataerkillik, erkekleri kadınlardan daha üstün görerek kadınların aleyhinde işleyen, geleneksel normlara/değerlere sahip toplumsal cinsiyet rejimidir ve toplumun tüm kurumlarında, sosyal yapısında etkisi görülmektedir (Alptekin, 2014). Toplumsal cinsiyet rollerine yönelik geleneksel bakış açısı, kadınlar ve erkekler arasında eşitsizliğe sebebiyet verecek şekilde kadınların daha düşük statüde görülmesine neden olmaktadır (Aydın ve diğ., 2016). Buna paralel olarak erkeklige verilen önem ise her iki cinsiyeti de sıkıntıya sokabilmektedir (Adler, 2017).

Son olarak kültürün en önemli taşıyıcılarından birisinin masallar olduğu söylenebilir. Masallarda kadınlar ikincil konumdayken erkekler üstün konumdadır ve kadınlar

güvenilmez, yalancı, fesat olarak görülmektedir. Ayrıca, masallarda kadını yetkinlik yönünden de aşağılayıcı betimlemelere rastlamak mümkündür (Adler, 1999).

2.4.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar

Aşağıda toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili Türkiye’de ve dünyada gerçekleştirilen bazı araştırmalara yer verilmiştir.

2.4.4.1. Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Rollerine İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar

Türkiye’de toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili çeşitli bilim dallarında (psikolojik danışma ve rehberlik, sosyoloji, siyaset bilimi, hemşirelik vb.) birçok araştırma yapıldığı gözlemlenmiştir.

992 üniversite öğrenci ile yapılan araştırmada, katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları incelenmiştir. Araştırma sonucunda eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip olmanın, romantik ilişkilerdeki akılcı olmayan inançları azalmakta olduğu görülmüştür (Çavdar, 2013).

Üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile toplumsal cinsiyet rollerinin incelendiği çalışmada, 300 üniversite öğrencisi ile araştırma yürütülmüştür. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları ve aile içi şiddete maruz kalan öğrencilerin, daha geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca, şiddet eğilimi arttıkça geleneksel toplumsal cinsiyet rol puanlarının da arttığı görülmüştür (Kodan Çetinkaya, 2013).

Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerinin, bağlanma boyutlarının, benlik saygılarının ve sosyal onay ihtiyaçlarının, flört şiddetine yönelik tutumlarını yordayıcı rolünün incelendiği araştırmada 842 katılımcı ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili beş alt boyutun da (“eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü”, “kadın toplumsal cinsiyet rolü”, “erkek cinsiyet toplumsal rolü”, “evlilikte toplumsal cinsiyet rolü”, “geleneksel toplumsal cinsiyet rolü”) flört şiddetine yönelik tutumların yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir (Turan, 2018b).

Türkiye’deki farklı üniversitelerde öğrenci olan 446 kadın ile gerçekleştirilen bir araştırmada, toplumsal cinsiyet rolü stresi, namus anlayışı ve toplumsal cinsiyet rolü tutumu incelenmiştir. Araştırmada geleneksel toplumsal cinsiyet rolü ile eşitlikçi

toplumsal cinsiyet rolünün, kadın toplumsal cinsiyet rolü stresinin anlamlı birer yordayıcıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma sonucu, geleneksel toplumsal cinsiyet rolü ne kadar yaygınsa kadınların bu rollere ilişkin streslerinin de o kadar yüksek düzeyde olacağını açıklayabilmektedir. Ayrıca geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin yaygın olduğu bir toplumda eşitlikçi anlayışa sahip olan kadınların yaşayacakları zorlanmalar fazla olacağından toplumsal cinsiyet rolü stres düzeylerinin yüksek olması beklenebilir (Bayar, Haskan Avcı, Koç, 2017).

Üniversite öğrencileriyle yapılan başka bir araştırmada, 591 üniversite öğrencisinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin toplumsal cinsiyet rollerine, kültürlerarası duyarlılığa, risk faktörlerine ve kişisel değişkenlere göre yordanması incelenmiştir. Araştırma sonucunda, toplumsal cinsiyet rolleri, kültürlerarası duyarlılık ile risk faktörlerine sahip olma değişkenlerinin, katılımcıların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin anlamlı yordayıcıları olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, araştırmada eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olan katılımcıların psikolojik dayanıklılık puan ortalamalarının, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür (Göksel Oflas, 2017).

Pazarcı, ev hanımı ve çalışan kadınların ruh sağlıklarının, kontrol odağı inançları ve cinsiyet rolleri bakımından karşılaştırıldığı araştırmada 255 kadınla çalışılmıştır. Araştırma sonucunda üç grup kadın arasında ruh sağlığı ve kontrol odağı inancı ile ilgili farklılaşmalar olduğu saptanmış; ancak cinsiyet rolü ile ilgili anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (Yaşın Dökmen, 2003).

575 kadınla gerçekleştirilen ve kadınların aile içi yaşamı algılama biçimlerinin toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde incelendiği araştırmada yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumu ve gelir düzeyi açısından farklılık gözetmeksizin tüm kadınların aile yaşantısında temel sosyal ve ekonomik faaliyet alanlarına ilişkin toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde değerlendirmelerinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Günay, Bener, 2011).

2.4.4.2. Dünyada Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar

Türkiye’de olduğu gibi dünyada da toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili çeşitli bilim dallarında (psikolojik danışma ve rehberlik, sosyoloji, siyaset bilimi, hemşirelik vb.) birçok araştırma yapıldığı gözlemlenmiştir.

Çocukluk döneminde aile içi şiddete maruz kalmanın, ergenlik dönemindeki cinsiyet rolleri inançlarına ve flört şiddetine etkisinin incelendiği araştırmada, aile içi şiddete maruz kalan ya da kalmayan 208 anne-çocuk çifti ile iki kez görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerde ergenlerin cinsiyet rollerine ilişkin inançları, flört şiddetini kabulleri ve flört şiddetiyle ilgili deneyimleri ile ilişkili sorular sorularak bilgiler toplanmıştır. Araştırma sonucunda çocukluk döneminde aile içi şiddete maruz kalan ergenlerin, flört ilişkilerinde şiddet kullanımını haklı çıkarma ihtimalinin daha yüksek olduğu ve geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına sahip olan ergenlerin flört şiddetini haklı kılmaları, aile içi şiddete maruz kalma durumundan bağımsız olarak daha yüksek düzeyde flört şiddetine maruz kalmalarıyla ilişkilendirilmiştir (Lichter ve McCloskey, 2004).

Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleştirilen bir araştırmada ise erkek ergenlerin flört şiddetinde bulunmaları ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumları incelenmek istenmiştir. Bu amaçla, 8. ve 9. sınıfa devam eden 695 erkek lise öğrencisi araştırmaya dahil edilmiştir. 18 ay sonra araştırma sürecine devam ederken katılımcıların sayısı 577’ye düşmüştür. Araştırma, 9. ve 10. Sınıfa devam eden 577 erkek lise öğrencisi ile tamamlanmıştır. Araştırma sonucunda geleneksel cinsiyet rolleri tutumlarının, erkek ergenlerin flört şiddetinde bulunma olasılığını artırdığı görülmüştür (McNaughton Reyes ve diğ., 2016).

Amerika Birleşik Devletleri’nde erkek toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili yapılan bir başka araştırmada genç erkeklerde erkek toplumsal cinsiyet rolleri ile artan cinsel risk ve eş/partner ilişki şiddeti incelenmiştir. Araştırma 18-35 yaş aralığında cinsel açıdan aktif olan 283 heteroseksüel erkekle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, erkek toplumsal cinsiyet rolüne sahip erkeklerin, korunmasız cinsel ilişkiye girmeleri ile eş/partner ilişkilerinde şiddet yaşanması durumları arasında bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Santana ve diğ., 2006).

Brezilya'nın kuzeydoğusunda yer alan Natal'da 65 yaş ve üstü yetişkin 237 kişi ile yapılan araştırmada depresyon, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri incelenmiştir. Araştırmada öncelikle toplumsal cinsiyet rollerinin cinsiyetle ilişkili olmadığı görölmüştür. Kadın toplumsal cinsiyet rolü yüksek düzeyde olan katılımcıların, erkek toplumsal cinsiyet rolü yüksek düzeyde olan katılımcılara göre daha yüksek düzeyde depresyona sahip oldukları tespit edilmiştir. Son olarak, toplumsal cinsiyet rollerinin, erkek ya da kadın olmaktan bağımsız olarak depresyon ile ilişkili olduğu görölmüştür (Freire ve diğ., 2017).

İngiltere'de yapılan bir araştırmada 18 yaş üzerindeki 2048 sporcuda alkol tüketimi, maskülenlik, alkolle ilişkili şiddet ve antisosyal davranış incelenmiştir. Sporcuların maskülenliği (erkek toplumsal cinsiyet rolü) düzeyini belirlemek için Bem'in Cinsiyet Rollerini Envanteri (BSRI-B) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, kadınlarda ve erkeklerde daha yüksek erkek toplumsal cinsiyet rolü düzeyinin, sarhoş olunduğunda daha agresif, şiddetli ve/veya antisosyal davranışlarda bulunma olasılığının artmasıyla ilişkili olduğu görölmüştür (O'Brien ve diğ., 2017).

3. YÖNTEM

Araştırma, eşinden şiddet gören ve görmeyen çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik özelliklerinin, ruh sağlığı sürekliliklerinin ve toplumsal cinsiyet rollerinin bazı kişisel değişkenlere göre incelenmesini amaçlayan karşılaştırmalı betimsel ve nedensel bir çalışmadır.

3.1. Evren ve Örneklem

Evren, araştırma kapsamına giren (Büyüköztürk, Çokluk, Köklü, 2012), araştırma sürecinde hakkında bilgi almak istenilen (Miles, Huberman, 1994; Baltacı, 2018) ve aynı özelliklere sahip birimlerin tümüdür (Büyüköztürk, Çokluk, Köklü, 2012). Evren, iki türdür. Bunlardan biri genel evrendir ve bu evrene ulaşılması oldukça güçtür. Diğerisi ise çalışma evrenidir ve araştırma amacıyla hakkında bilgi elde edilerek görüş bildirilebilen evrendir (Karasar, 2014). Örneklem ise evrenden örnekleme yöntemleri kullanılarak seçilen ve seçildiği evreni temsil eden daha küçük gruptur (Büyüköztürk, Çokluk, Köklü, 2012).

Bu çalışmada çalışma evreni, evli ve çalışan kadınlardır. Bu çalışma evrenine, kartopu örnekleme ve amaçlı örnekleme yöntemleri ile ulaşılmıştır. Kartopu örnekleme yöntemi, araştırma yapılırken eklenen bireylerden oluşur. Bu örneklem, ulaşılabilir bir ya da daha fazla kişi olarak başlar (Özen, Gül, 2007). Süreç ilerledikçe ulaşılan kişiler ve elde edilen veriler tıpkı bir kartopu gibi büyüyerek devam eder (Yıldırım, Şimşek, 2006) ve araştırma konusu ile ilgili bilgi kaynağı olabilecek kişiler aracılığı ile diğer kişilere ulaşılır (Erdoğan, 2015). Amaçlı örnekleme yöntemi ise yine olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemidir. Araştırmanın amacına bağlı olarak, belli ölçütleri karşılayan gruplar katılımcı olarak seçilir (Koç Başaran, 2017). Bu örnekleme yöntemi sayesinde olay ve olgular doğasına uygun bir şekilde incelenebilir (Yıldırım, Şimşek, 2006). Bu çalışmada çalışan kadınlar kriter olarak alınmıştır.

Bu araştırma, evli ve çalışan kadınlarla yürütülmüştür. Bu çalışmaya katılan çalışan kadınlar, devlet kurumlarında ve özel kurumlarda memur, işçi, esnaf, serbest meslek

sahibi olarak çalışmaktadır, emekli olmuştur ve diğer mesleklere görev yapmaktadır.

Evli ve çalışan kadınlara araştırmacı tarafından ve internet üzerinden Google Online Form aracılığıyla ulaşılarak ölçme araçları uygulanmıştır. Ayrıca araştırma esnasında, araştırmaya katılmaya gönüllü olan diğer katılımcılar da araştırma grubuna dahil edilmiştir.

Kartopu ve amaçlı örnekleme yöntemi ile araştırmaya katılma konusunda gönüllü olan 695 çalışan kadın, araştırma grubunu oluşturmaktadır. Katılımcılara ait tanımlayıcı bilgiler, Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Katılımcılara Ait Tanımlayıcı Bilgiler

Değişken	n	%
Yaş		
19-25	185	26.6
26-30	314	45.2
31-35	164	23.6
36-40	26	3.7
41-50	4	0.6
51 yaş ve üstü	2	0.3
Eğitim Düzeyi		
İlkokul mezunu	25	3.6
Ortaokul mezunu	12	1.7
Lise mezunu	96	13.8
Yüksekokul veya üniversite mezunu	478	68.8
Lisansüstü program mezunu	84	12.1
Gelir Düzeyi		
Düşük	90	12.9
Orta	535	77.0
Yüksek	70	10.1

Tablo 1 - devam

Meslek		
Memur	265	38.1
İşçi	131	18.8
Serbest Meslek	49	7.1
Esnaf	13	1.9
Emekli	4	0.6
Diğer	233	33.5
Evlenme Şekli		
Görücü usulü	87	12.5
Flört ettikten sonra	605	87.1
Zorunlu	3	0.4
Evlilik Süresi		
0-5 yıl	387	55.7
6-10 yıl	173	24.9
11-15 yıl	64	9.2
16-20 yıl	29	4.2
21 yıl ve üstü	42	6.0
Çocuk Sayısı		
Çocuk yok	185	26.6
1 çocuk	314	45.2
2 çocuk	164	23.6
3 çocuk	26	3.7
4 çocuk	4	0.6
5 ve daha fazla çocuk	2	0.3

Tablo 1’de görüldüğü gibi 695 evli kadının %26.6’sı (n=185) 19-25 yaş aralığında, %45.2’si (n=314) 26-30 yaş aralığında, %23.6’sı (n=164) 31-35 yaş aralığında, %3.7’si (n=26) 36-40 yaş aralığında, %0.6’sı (n=4) 41-50 yaş aralığında ve %0.3’ü

(n=2) 51 yaş ve üzerindedir. Kadınların eğitim düzeyine bakıldığında %3.6'sının (n=25) ilkokul mezunu, %1.7'sinin (n=12) ortaokul mezunu, %13.8'inin (n=96) lise mezunu, %68.8'inin (n=478) yüksekokul veya üniversite mezunu, %12.1'inin (n=84) lisansüstü program mezunu olduğu görülmektedir. Kadınların %12.9'u (n=90) düşük, %77'si (n=535) orta, %10.1'i (n=70) yüksek gelire sahiptir. Kadınların mesleklerine bakıldığında %38.1'nin (n=265) memur, %18.8'inin (n=131) işçi, %7.1'inin (n=49) serbest meslek, %1.9'unun (n=13) esnaf, %0.6'sının (n=4) emekli, %33.5'inin (n=233) diğer olduğu görülmektedir. Kadınların evlenme şekillerine bakıldığında %12.5'inin (n=87) görücü usulü, %87.1'inin (n=605) flört ettikten sonra, %0.4'ünün (n=3) zorunlu olduğu görülmektedir. Kadınların evlilik süreleri %55.7'sinin (n=387) 0-5 yıl, %24.9'unun (n=173) 6-10 yıl, %9.2'sinin (n=64) 11-15 yıl, %4.2'sinin (n=29) 16-20 yıl ve %6'sının (n=42) 21 yıl ve üstüdür. Kadınların çocuk sayısına bakıldığında, %26.6'sının (n=185) çocuğunun olmadığı, %45.2'sinin (n=314) bir çocuk, %23.6'sının (n=164) iki çocuk, %3.7'sinin (n=26) üç çocuk, %0.6'sının (n=4) dört çocuk, %0.3'ünün (n=2) beş ve daha fazla çocuk sahibi olduğu görülmektedir.

3.2. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama araçları olarak “Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet Ölçeği”, “Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği”, “Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu”, “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.2.1. Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet Ölçeği

Bu araştırmada çalışan ve evli kadınların, eşlerinden gördükleri fiziksel, duygusal, sözel, ekonomik ya da cinsel şiddeti belirlemek için Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet Ölçeği (AKŞÖ) kullanılmıştır. Kılıç (1999), tarafından geliştirilen bu ölçek, kadına eşi tarafından aile içinde uygulanan şiddetin düzeyini ve boyutlarını belirlemeye yardımcı olmaktadır. Ölçek, 50 maddelik ve üçlü likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçeğe katılımcılar tarafından verilen “hiçbir zaman” yanıtı bir, “bazen” yanıtı iki, “her zaman” yanıtı ise üç puan almaktadır. Ölçekte 33 düz, 17 madde ise ters olarak puanlanır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 50, en yüksek puan ise 150'dir. Ölçekten alınan yüksek puan, aile içi kadına yönelik şiddet düzeyinin arttığını göstermektedir.

Ölçek, her biri 10 maddeyi içeren beş alt şiddet boyutundan oluşmaktadır. Bu beş şiddet boyutu şöyledir: Fiziksel şiddet, duygusal şiddet, sözel şiddet, ekonomik şiddet ve cinsel şiddettir.

Fiziksel şiddet alt boyutu, aile içinde kadına yönelik eşi tarafından tokat atma, dövme ve benzeri fiziksel şiddetin düzeyini göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan ise 30'dur.

Duygusal şiddet alt boyutu, aile içinde kadının eşinden sevgi görmemesi, korkutulması ve ailesinin, arkadaşlarının eşi tarafından aşağılanması gibi durumların, yani duygusal şiddetin düzeyini göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan ise 30'dur.

Sözel şiddet alt boyutu, aile içinde kadının eşi tarafından hakarete uğraması, tehdit edilmesi gibi durumların, yani sözel şiddetin düzeyini göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan ise 30'dur.

Ekonomik şiddet alt boyutu, aile içinde kadının eşi tarafından çalışmasına kısıtlama getirilmesi, harcamalarının kontrol edilmesi gibi durumların, yani ekonomik şiddetin düzeyini göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan ise 30'dur.

Cinsel şiddet alt boyutu, aile içinde kadının eşi tarafından cinsel ilişkiye zorlanması, istemediği şekilde cinsel ilişkiye zorlanması gibi durumların, yani cinsel şiddetin düzeyini göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan ise 30'dur.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçek geliştirilirken yaş ortalaması 33.08 olan 300 kadın katılımcı ile çalışmıştır. Birinci aşamada, alan yazın taraması yapıldıktan sonra 200 maddeden oluşan bir ölçek formu oluşturulmuştur. Bu form, kavram geçerliği için uzman görüşüne sunulmuştur. Gelen öneriler doğrultusunda tekrarlayan, ilgili olmayan maddeler ölçekten çıkartılmış; bazı maddedeki ifadeler düzeltilmiş, beş alt gruba giren maddeler belirlenip tekrardan uzman görüşüne başvurularak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. İkinci aşamada, ölçekteki her bir maddenin güvenilirliği için madde analizi yapılarak madde korelasyonlarına bakılmış ve her bir maddenin ölçmesi gerektiği değişkeni ölçüp ölçmediği tespit edilmiştir. Üçüncü aşamada ise ölçeğin iç tutarlığı için Kuder Richardson 20 Katsayısı belirlenmiştir. Ölçeğin madde toplam güvenilirliği için

madde toplam puan katsayıları belirlenmiştir ve ölçekteki her bir madde için yüksek anlamlılık saptanmıştır. Bu sebep ile ölçekten hiçbir madde çıkarılmamıştır. Ölçeğin madde toplam güvenirlik katsayıları r değerlerinin, .25 ile .77 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığı ve homojenliğini incelemek amacıyla yapılan Kuder Richardson 20 Güvenirlik Analizi sonucunda, ölçek ve alt grupları için α değerlerinin fiziksel şiddet alt boyutu için .74, duygusal şiddet alt boyutu için .81, sözel şiddet alt boyutu için .84, cinsel şiddet alt boyutu için .74, ekonomik şiddet boyutu için .73, şiddet ölçeği toplamı için ise .94 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin tamamı ile alt gruplarının α değeri .70'in üzerindedir ve ölçek, yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahiptir (Kılıç, 1999).

3.2.2. Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği

Çalışan ve evli kadınların çok yönlü eylemli kişilik özelliklerini belirlemek için Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği (ÇEKÖ) kullanılmıştır. Ölçek, Côté (2005), tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Atak, Kapçı, Çok (2013a), tarafından yapılmıştır. Ölçek, eylemliliğin öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları boyutlarının incelenmesini sağlamaktadır. Ölçek, 15 maddeden oluşmaktadır ve beşli likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçeğe katılımcılar tarafından verilen “tamamen yanlış” yanıtı bir, “yanlış” yanıtı iki, “kısmen doğru kısmen yanlış” yanıtı üç, “doğru” yanıtı dört ve “tamamen doğru” yanıtı beş puan almaktadır. Ölçekte ters olarak puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 15, en yüksek puan ise 75'tir. Yüksek puanlar, bireyin eylemli kişiliğe sahip olduğunu gösterirken; düşük puanlar ise bireyin eylemli kişiliğe sahip olmadığını göstermektedir.

Ölçek, dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçlarıdır. Ölçeğin her bir alt boyutundan (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları) alınan yüksek puan, o alanla ilgili eylemli kişiliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Öz yeterlilik alt boyutu, iradenin güçlü olduğunu düşünme ve fiziksel sıkıntılara katlanma gibi durumlara ilişkin ifadeleri göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan dört, en yüksek puan ise 20'dir. Bu alt boyuttan alınan yüksek puan, öz yeterlilik boyutuyla ilgili eylemli kişiliğe sahip olmayı ifade etmektedir.

Öz saygı alt boyutu, yaşlılar arasında popüler olma ve insanların kişinin görüşüne uygun şekilde davranması gibi durumlara ilişkin ifadeleri göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan üç, en yüksek puan ise 15'tir. Bu alt boyuttan alınan yüksek puan, öz saygı boyutuyla ilgili eylemli kişiliğe sahip olmayı ifade etmektedir.

İç denetim alt boyutu, başarının çok çalışma meselesi olduğunu düşünme ve plan yapıldığında gerçekleşeceğinden emin olma gibi durumlara ilişkin ifadeleri göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan dört, en yüksek puan ise 20'dir. Bu alt boyuttan alınan yüksek puan, iç denetim boyutuyla ilgili eylemli kişiliğe sahip olmayı ifade etmektedir.

Yaşam amaçları alt boyutu, coşkulu-hayat dolu olma ve hayatın heyecan verici olması gibi durumlara ilişkin ifadeleri göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan dört, en yüksek puan ise 20'dir. Bu alt boyuttan alınan yüksek puan, yaşam amaçları boyutuyla ilgili eylemli kişiliğe sahip olmayı ifade etmektedir.

Ölçeğin Türkçe formu için geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğini incelemek için 222'si kadın, 188'i erkek olmak üzere, yaş ortalamaları 22.5 olan ve 196'sı üniversite öğrencisi olan 214'ü ise üniversite öğrencisi olmayan toplam 410 kişi ile çalışmıştır.

Birinci aşamada, Côté ile bağlantı kurularak ölçeğin Türkçe uyarlamasının yapılması için izin alınmıştır. Sonrasında ölçeğin orijinal formu, İngilizcede yetkin dört kişi tarafından Türkçeye çevrilmiş ve daha sonra Türkçeye çevrilen bu ölçek, farklı dört kişi tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Çeviri sonrasında iki ölçek arasında herhangi bir tutarsızlık olmadığı gözlemlenmiştir ve ölçek kullanıma hazır hale getirilmiştir. Daha sonra, ölçeğin Türkçeye uygunluğunu test etmek amacıyla sırasıyla açımlayıcı, doğrulayıcı ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Gerçekleştirilen açımlayıcı, doğrulayıcı ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, 15 madde ve dört alt ölçekten oluşan ölçeğin (ÇEKÖ), eylemliliği ölçmek için uygun olduğunu ve ölçeğin, varyansın %57.43'ünü açıkladığını göstermiştir. Ölçeğin güvenilirlik çalışması için ise iç tutarlılık ve test-tekrar test yöntemleri uygulanmıştır. Ölçeğin Cronbach α güvenilirlik katsayısı, öz yeterlilik alt boyutu için .73, öz saygı alt boyutu için .76, iç denetim odağı alt boyutu için .74, yaşam amaçları alt boyutu için .72, ölçeğin tümü için ise .81 olarak

bulunmuştur. 46 katılımcıya ölçeğin test-tekrar test uygulamasından sonra elde edilen güvenilirlik katsayısı ise öz yeterlilik alt boyutu için .83, öz saygı alt boyutu için .86, iç denetim odağı alt boyutu için .92, yaşam amaçları alt boyutu için .88 ve ölçeğin tamamı için ise .87 olarak bulunmuştur. Ölçeğin madde analizi sonuçlarına göre, düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarının .31 ile .53 arasında; madde atıldığındaki Cronbach α değerlerinin ise .79 ile .82 arasında değiştiği bulunmuştur.

3.2.3. Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu

Bu araştırmada eşinden şiddet gören ve görmeyen çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliklerini belirlemek için Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu (RSS-KF) kullanılmıştır. Keyes ve diğerleri (2008), tarafından geliştirilen ve Demirci, Akın (2015), tarafından Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan bu ölçek, ruh sağlığı sürekliliğinin duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma boyutları açısından incelenmesini sağlamaktadır. Ölçek, toplamda 14 maddeden oluşmaktadır ve altılı likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçeğe katılımcılar tarafından verilen “hiçbir zaman” yanıtı sıfır, “bir ya da iki kez” yanıtı bir, “yaklaşık haftada bir” yanıtı iki, “yaklaşık haftada iki-üç defa” yanıtı üç, “neredeyse her gün” yanıtı dört ve “her gün” yanıtı beş puan almaktadır. Ölçekte ters olarak puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan sıfır, en yüksek puan ise 70’dir.

Ölçeğin her bir alt boyutundan (duygusal iyi olma alt boyutu, sosyal iyi olma alt boyutu ve psikolojik iyi olma alt boyutu) alınan yüksek puan, o alanla ilgili yüksek iyi olmayı ifade etmektedir. Ölçeğin duygusal iyi olma alt boyutundaki üç ifadeden birini “neredeyse her gün” ya da “her gün” olarak işaretlemek, iyi olma hali (flourishing) olarak tanımlanmaktadır. Duygusal iyi olma alt boyutundaki üç ifadeden birini “hiçbir zaman” ya da “bir ya da iki kez” olarak işaretlemek, ise iyi olmama hali (languishing) olarak tanımlanmaktadır. Sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma alt boyutlarındaki 11 ifadeden altısını “neredeyse her gün” ya da “her gün” olarak işaretlemek, iyi olma hali (flourishing) olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma alt boyutlarındaki 11 ifadeden altısını “hiçbir zaman” ya da “bir ya da iki kez” olarak işaretlemek, iyi olmama hali (languishing) olarak tanımlanmaktadır.

Ölçek, üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu üç alt boyut şöyledir: duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma.

Duygusal iyi olma alt boyutu, mutlu ve memnun hissetmek gibi durumlara ilişkin ifadeleri göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan sıfır, en yüksek puan ise 15'tir. Bu alt boyuttan alınan yüksek puan, duygusal alanla ilgili yüksek iyi olmayı ifade etmektedir. Bu alt boyuttaki üç ifadeden birini "neredeyse her gün" ya da "her gün" olarak işaretlemek, iyi olma hali (flourishing) olarak tanımlanmaktadır. Yine bu alt boyuttaki üç ifadeden birini "hiçbir zaman" ya da "bir ya da iki kez" olarak işaretlemek, iyi olmama hali (languishing) olarak tanımlanmaktadır. Bunların dışında kalanların ise normal ruh sağlığına sahip oldukları kabul edilir.

Sosyal iyi olma alt boyutu, topluluğa aidiyet hissetmek, insanların temelde iyi olduğu gibi durumlara ilişkin ifadeleri göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan sıfır, en yüksek puan ise 25'tir. Bu alt boyuttan alınan yüksek puan, sosyal alanla ilgili yüksek iyi olmayı ifade etmektedir. Sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma alt boyutlarındaki 11 ifadeden altısını "neredeyse her gün" ya da "her gün" olarak işaretlemek, iyi olma hali (flourishing) olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma alt boyutlarındaki 11 ifadeden altısını "hiçbir zaman" ya da "bir ya da iki kez" olarak işaretlemek, iyi olmama hali (languishing) olarak tanımlanmaktadır.

Psikolojik iyi olma alt boyutu, yaşamın bir yönü ve amacı olduğunu hissetmek ve günlük hayatın sorumluluklarını yerine getirdiğini hissetmek gibi durumlara ilişkin ifadeleri göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan sıfır, en yüksek puan ise 30'dur. Bu alt boyuttan alınan yüksek puan, psikolojik alanla ilgili yüksek iyi olmayı ifade etmektedir. Psikolojik iyi olma ve sosyal iyi olma alt boyutlarındaki 11 ifadeden altısını "neredeyse her gün" ya da "her gün" olarak işaretlemek, iyi olma hali (flourishing) olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, psikolojik iyi olma ve sosyal iyi olma alt boyutlarındaki 11 ifadeden altısını "hiçbir zaman" ya da "bir ya da iki kez" olarak işaretlemek, iyi olmama hali (languishing) olarak tanımlanmaktadır.

Ölçeğin Türkçe formu için geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğini incelemek için 253'ü kadın, 112'si erkek olmak üzere, yaşları 18-27 arasında değişen toplam 365 üniversite öğrencisi ile çalışmıştır.

Birinci aşamada, Keyes ile e-mail aracılığıyla iletişime geçilerek ölçeğin Türkçe uyarlamasının yapılması için izin alınmıştır. Sonrasında ölçeğin orijinal formu, iki İngilizce öğretmeni tarafından Türkçeye çevrilmiş ve daha sonra Türkçeye çevrilen bu ölçek, farklı iki İngilizce öğretmeni tarafından tekrar İngilizceye çevrilerek iki form arasındaki tutarlılığa bakılmıştır. Daha sonra, eğitim bilimleri ve ölçme-değerlendirme alanlarında uzman beş akademisyen, Türkçeye çevrilen formdaki maddeler üzerinde çalışarak anlam ve dilbilgisi yönünden gerekli düzenlemeleri yapmıştır ve böylece Türkçe form elde edilmiştir. İkinci aşamada birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi yapılarak ölçeğin yapı geçerliğine bakılmıştır. Birinci düzey doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen uyum indeksleri ($\chi^2= 235.41$, $sd= 72$, $\chi^2/sd= 3,26$, $RMSEA= .079$, $NFI= .96$, $NNFI= .96$, $IFI= .97$, $RFI= .95$, $CFI= .97$, $GFI= .92$, $SRMR= .049$) üç boyutlu modelin iyi uyum verdiğini ortaya koymuştur. İkinci düzey doğrulayıcı faktör analizinden elde edilen uyum indeksleri de ($\chi^2= 235.41$, $sd= 72$, $\chi^2/sd= 3,26$, $RMSEA= .079$, $NFI= .90$, $NNFI= .90$, $IFI= .93$, $RFI= .87$, $CFI= .92$, $GFI= .92$, $SRMR= .049$) modelin iyi uyum verdiğini ortaya koymuştur. Sonrasında ölçekteki maddelerin ayırt ediciliği için madde analizi yapılmıştır ve ölçekteki maddelerin düzeltilmiş madde toplam puan korelasyonlarının .51 ile .68 arasında değiştiği bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach α iç tutarlılık güvenirlik katsayıları duygusal iyi olma alt ölçeği için .84, sosyal iyi olma alt ölçeği için .78, psikolojik iyi olma alt ölçeği için .85, ölçeğin tamamı için ise .90 olarak bulunmuştur. Son olarak, ölçek dayanaklı geçerlik çalışmaları yapılmıştır ve bu bağlamda RSS-KF ile Psikolojik İyi Olma Ölçeği arasındaki ilişkiyi anlamak için korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan korelasyon analizi sonucunda ruh sağlığı sürekliliği ile psikolojik iyi olma arasında ve RSS-KF toplam puanı ile alt boyutları ve Psikolojik İyi Olma Ölçeği toplam puanı ile alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

3.2.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği

Bu araştırmada eşinden şiddet gören ve görmeyen çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerini tutumlarını belirlemek için Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (TCRT) kullanılmıştır. Zeyneloğlu, Terzioğlu (2011), tarafından geliştirilen bu ölçek, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumların belirlenmesini sağlamaktadır. Ölçek, toplamda 38 maddeden oluşmaktadır ve beşli likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçeğe katılımcılar tarafından verilen “kesinlikle katılmıyorum” yanıtı bir, “katılmıyorum”

yanıtı iki, “kararsızım” üç, “katılıyorum” yanıtı dört, “tamamen katılıyorum” yanıtı ise beş puan almaktadır. Ölçekte 12 madde düz, 26 madde ise ters olarak puanlanır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 38, en yüksek puan ise 190’dır. Ölçekten alınan toplam puan ortalaması 95 ve üzeri ise katılımcının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumlara sahip olduğunu, toplam puan ortalaması 95’in altında ise katılımcının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumlara sahip olduğunu göstermektedir.

Ölçek, beş alt cinsiyet rolü boyutundan oluşmaktadır. Bu beş cinsiyet rolü boyutu şöyledir: eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü, kadın toplumsal cinsiyet rolü, evlilikte toplumsal cinsiyet rolü, geleneksel toplumsal cinsiyet rolü ve erkek toplumsal cinsiyet rolüdür.

Eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü alt boyutu, kadına ve erkeğe eşit haklar tanınması, sorumlulukların birlikte paylaşılması, kararların ortaklaşa verilmesi gibi durumlara ilişkin tutumları göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan sekiz, en yüksek puan ise 40’tır.

Kadın toplumsal cinsiyet rolü alt boyutu, kadının cinsel deneyimi, flört etmesi, temel görevi gibi durumlara ilişkin tutumları göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan sekiz, en yüksek puan ise 40’tır.

Evlilikte toplumsal cinsiyet rolü alt boyutu, kadının yaşamıyla ilişkin konulara karar veren kişinin eşinin olması, kadının çocuğu olmuyorsa eşinin yeniden evlenmesi gibi durumlara ilişkin tutumları göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan sekiz, en yüksek puan ise 40’tır.

Geleneksel toplumsal cinsiyet rolü alt boyutu, kadının yapacağı meslekler ile erkeğin yapacağı mesleklerin farklı olması, bir genç kızın evlenene kadar babasının sözünü dinlemesi gibi durumlara ilişkin tutumları göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan sekiz, en yüksek puan ise 40’tır.

Erkek toplumsal cinsiyet rolü alt boyutu, erkeğin gerektiğinde karısını dövmesi, ailedeki kazancın nasıl harcanacağına erkeğin karar vermesi gibi durumlara ilişkin tutumları göstermektedir. Bu alt boyuttan alınabilecek en düşük puan beş, en yüksek puan ise 25’tir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçek geliştirilirken 291'i kadın, 209'u erkek olmak üzere, yaş ortalaması 23.19 olan toplam 500 üniversite öğrencisi ile çalışmıştır.

Birinci aşamada, katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemek ve ölçeğin maddelerini oluşturmak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Bu form, Eczacılık Bölümü'nün her sınıfından (1-5. sınıf) beşi kız beşi erkek olmak üzere, her sınıf düzeyinden 10, toplamda 50 öğrenciye uygulanmıştır. Bu çalışma sonucunda toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili 124 madde içeren taslak ölçek oluşturulmuştur. İkinci aşamada, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin hazırlanan bu taslak ölçekteki maddeler, toplumsal cinsiyet konusunda çalışma yapan farklı disiplinlerden altı uzmana gönderilmiştir. Bu uzmanlar, taslak ölçek maddelerini amaca uygunluk, anlaşılabilirlik ve ölçülmek istenilen alanı temsil etme açısından değerlendirmişlerdir. Ölçeğin yapı geçerliğinin artırılmasına katkı sağlayan uzman görüşleri sonucunda, taslak ölçekteki 124 maddeden 76 madde çıkarılmıştır. Geriye kalan 48 madde ile ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğine bakmak için 48 maddeden hangilerinin işlediği belirlenmek istenilmiştir. Bu amaçla korelasyonlara dayalı madde analizi yöntemi ile ölçekte yer alan her bir madde için madde toplam test korelasyonları hesaplanmıştır. Madde toplam test korelasyonlarına bakıldığında, korelasyon katsayılarının bir madde dışında kalan maddeler arasında ($r=.25-.70$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu tespit edilmiştir. Bir tane madde toplam test korelasyonu .25'ten küçük olduğu için ölçekten çıkarılmıştır. Yapılan madde analizi sonucuna göre %27'lik alt ve üst gruplar için hesaplanan "t" değerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmüştür ($p < 0.05$). Bu analizin sonuçlarına göre, ölçekte yer alan hiçbir maddenin ölçekten çıkarılmamasına karar verilmiştir. Yapılan faktör analizinde ise faktör yükü .30'un altında olan maddeler, ölçekten çıkarılmıştır. Bu analizden sonra ölçek, 38 maddeden oluşmuştur. 38 maddeden oluşan ölçeğin birbirinden bağımsız anlamlı faktörlere ayrılıp ayrılmadığını belirleyebilmek amacıyla asal eksenlere göre döndürülmüş temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Bu analiz sonucunda, maddelerin faktör yüklerinin .35-.79 arasında olduğu görülerek ölçeğin beş boyuttan oluştuğu tespit edilmiştir (Zeyneloğlu, 2008). Üçüncü aşamada ise ölçeğin iç tutarlığına yönelik yapılan çalışmalarda Cronbach α değeri .92 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin yapılan analizlerde de

alt boyutlara ilişkin Cronbach α güvenilirlik katsayısının .80-.72 arasında değiştiği gözlemlenmiştir. Her bir alt boyutun iç tutarlılığı değerlendirildiğinde Cronbach α güvenilirlik katsayısı ‘kadın toplumsal cinsiyet rolü’ için .80; ‘eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü’, ‘evlilikte toplumsal cinsiyet rolü’ ve ‘geleneksel toplumsal cinsiyet rolü’ için .78; ‘erkek toplumsal cinsiyet rolü’ için ise .72 olarak saptanmıştır. Son olarak, ölçeğin alt faktörlerinin birbirleriyle olan korelasyonlarının .65-.35 arasında olduğu tespit edilmiştir. Buna göre ölçeğin, cinsiyet rollerine ilişkin tutumları aynı boyutta ölçebildiği söylenebilir.

3.2.5. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Formda katılımcıların, kendisinin yaşını, eğitim durumunu, mesleğini, ekonomik gelirini, evlenme şeklini, evlilik süresini, çocuk sayısını, boşanma durumunda aldığı kararları destekleyecek aile üyelerine sahip olma durumunu ve boşanma durumunda aldığı kararları destekleyecek çevreye sahip olma durumunu tespit etmeye yönelik sorular sorulmuştur. Ayrıca, formun başında araştırmanın amacına yer verilmiştir ve değerlendirmenin bireysel şekilde değil, toplu bir şekilde yapılacağı açıklanarak forma isim yazılmaması gerektiği belirtilmiştir.

3.3. İşlem Yolu

Bu araştırmada, eşinden şiddet gören ve görmeyen çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik özelliklerini, ruh sağlığı sürekliliklerini, toplumsal cinsiyet rollerini ve bazı kişisel değişkenlerini incelemek amacı ile veri toplama araçları olarak “Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği” (Ek 3), “Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu” (Ek 4), “Aile İçi Kadına Yönelik şiddet Ölçeği” (Ek 5), “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği” (Ek 6) ve “Kişisel Bilgi Formu” (Ek 2) kullanılmıştır. Veri toplama araçlarından “Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği”, “Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu”, “Aile İçi Kadına Yönelik şiddet Ölçeği” ve “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği”ni kullanabilmek için ilgili ölçekleri geliştiren kişilerden internet aracılığıyla izin (Ek 7) alınmıştır.

Araştırma verileri Ekim 2018 ve Ocak 2019 ayları aralığında toplanmıştır. Ölçekler, araştırmacı tarafından çalışan ve evli kadınlara uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanmasından önce katılımcılar, araştırmanın amacı ve veri toplama araçları ile

ilgili olarak araştırmacı tarafından bilgilendirilmiştir. Bilgilendirilmiş Onay Formu (Ek 1) ile katılımcıların onayları alınmıştır ve katılımcıların, gönüllü olarak araştırmaya katılımları sağlanmıştır. Ayrıca araştırmacı, ölçekler ile ilgili sorular sorulduğunda, soruları yanıtlanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizi aşamasına geçmeden önce, bir kısmı doldurulmamış olan ya da belirli bir maddeden itibaren boş bırakılan ölçekler belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan her bir ölçek için ilgili ölçeğin toplam madde sayısından en az %10'unun boş bırakıldığı veriler, değerlendirmeye alınmamıştır. Veri kaybının %10'dan daha az olduğu durumlarda ise ilgili alt boyut maddeleri için belirlenen ortalama puan atanmıştır (Yüksel, 2013).

Veriler, çözümlenirken SPSS21 Paket Programı'ndan yararlanılmıştır. Problemin çözümleri için ilk olarak "Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği", "Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu" ve "Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği"nden elde edilen puanların normal dağılım gösterip göstermediğini belirleyebilmek amacıyla ölçeklerden alınan puanların çarpıklık katsayıları (skewness) ile basıklık katsayılarına (kurtosis) bakılmıştır. Ayrıca, sistematik hatalara sebep olan otokorelasyonun olup olmadığını görmek için ise Durbin-Watson Testi yapılmıştır.

Araştırmada, öncelikle çalışan kadınların şiddet görme ya da görmeme, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rollerini düzeyleri ile yüzdeleri değerleri hesaplanmıştır.

Araştırmada, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rollerini bağımlı değişkenler olarak ele alınmıştır. şiddet ise bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Öncelikle, eşinden şiddet gören ve görmeyen çalışan kadınların Aile İçi Kadına Yönelik şiddet Ölçeği'nden elde ettikleri puanlar, dummy (kukla) değişkeni olarak kodlanmıştır (Büyüköztürk, 2002). Bunun için bu ölçekten elde edilen puanların ortalamaları bulunmuştur. Ortalamanın 1 standart sapma üzerinde olan puanlar 1 (bir), ortalamanın 1 standart sapma altında olan puanlar ise 0 (sıfır) olarak kodlanmıştır.

Araştırmada, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rollerininin eşinden şiddet görme ya da görmemeye ve yakınlarından aldıkları sosyal

desteğe göre anlamlı bir biçimde yordanıp yordanmadığını belirleyebilmek için doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizi, aralarında bağ olan iki ya da daha çok değişkenden birinin bağımlı değişken, diğerlerinin bağımsız değişkenler olarak ayırımı ile aralarındaki bağın bir matematiksel eşitlik ile açıklanması sürecidir. Doğrusal regresyon analizi ise bağımlı değişkenin bir, bağımsız değişkenin bir olduğu durumlarda kullanılan yöntemdir (Büyüköztürk, 2002).

Araştırmada, eğitim ve ekonomik gelire göre çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rollerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek amacıyla parametrik istatistik olan MANOVA (Çok Değişkenli Varyans Analizi) tekniği kullanılmıştır. Çünkü MANOVA tekniği ile bir ya da birden daha fazla faktörden oluşan gruplarda birden çok bağımlı değişken bakımından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği test edilebilir. Grup ortalama puanlarını karşılaştırmak için ise MANOVA Wilks' Lambda (λ) Testi kullanılmıştır. MANOVA için hesaplanan Wilks' Lambda (λ) değerinin anlamlı çıkarılması durumunda grupların bağımlı değişken bakımından gözlenen bu farklarının kaynağını yorumlamak için gruplar, her bir bağımlı değişkende ANOVA ile karşılaştırılmaktadır (Büyüköztürk, 2002). MANOVA testi sonucunda, elde edilen anlamlı F değerlerinden sonra, gruplar arasındaki farklılığı test etmek amacı ile Diskriminant (Ayrıcı) Analizi Testi yapılmıştır. Diskriminant analizi, iki ya da daha çok grubun ortalama niteliklerinin, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini bulan ve grupların farklılıklarını ayırt etmede en çok katkıyı hangi değişkenlerin yaptığını test eden bir gruplama tekniğidir (Hair ve diğ., 1998'den aktaran Yurtkoru, Sipahi, 2003; Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2016). Ayrıca araştırmada, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde ne derece etkili olduğunu gösteren etki büyüklüğü (η^2 /eta kare) değerleri de incelenmiştir. Etki büyüklüğü, aldığı değere göre $\eta^2 = 0.01-0.05$ düşük düzeyde etki; $\eta^2 = 0.06-0.13$ orta düzeyde etki ve $\eta^2 = 0.14$ ve üstü değerler ise yüksek düzeyde etki şeklinde yorumlanmaktadır (Cohen, 1988'den aktaran Kutsal, Bilge, 2012).

Araştırmada, anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada ele alınan problemin çözümü için toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

Problemin çözümü için öncelikle “Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği”, “Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu” ve “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği”nden elde edilen puanların normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla ölçeklerden alınan puanların çarpıklık katsayıları (skewness) ile basıklık katsayılarına (kurtosis) bakılmıştır ve sonuçlar, Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği, Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Skewness ve Kurtosis Değerleri

Değişkenler	n	Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
Çok Yönlü Eylemli Kişilik	695	.10	.20
Ruh Sağlığı Sürekliliği	695	.35	.27
Toplumsal Cinsiyet Rollerini	695	.30	.24

Tablo 2’de görüldüğü gibi çarpıklık (skewness) katsayılarına bakıldığında, Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği için .10; Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu için .35 ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği için .30 olmuştur. Basıklık katsayılarına (kurtosis) bakıldığında Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği için .20; Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu için .27 ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği için .24 olmuştur. Herhangi bir veri grubunda çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerinin +2, -2 aralığında olması, kabul edilebilir bir durum olarak görülmektedir (Cutting, 2010’dan aktaran Arapkirlioğlu, Tankız, 2011).

Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği, Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği’nden elde edilen puanların varyans ve kovaryans

matrislerinin homojenliğini incelemek için Box's M Testi de yapılmıştır ve sonuçlar, Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği, Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu ve Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği Box's M Testi

	Box's M	p
Şiddet-Ç.Y.E. Kişilik/ Ruh Sağlığı/Top. Cins.	8.25	.22
Sosyal Des-Ç.Y.E. Kişilik/ Ruh Sağlığı/Top. Cins.	8.03	.24
Eğitim-Ç.Y.E. Kişilik/ Ruh Sağlığı/Top. Cins.	29.07	.27
Gelir-Ç.Y.E. Kişilik/ Ruh Sağlığı/Top. Cins.	7.64	.82

Tablo 3'te görüldüğü gibi Box's M Testi sonucunda eşinden şiddet görme, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri için Box's M = 8.25 ($p > .05$); yakınlarından alınan sosyal destek, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri için Box's M = 8.03 ($p > .05$); eğitim, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri için Box's M = 29.07 ($p > .05$); gelir, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri için Box's M = 7.64 ($p > .05$) olarak bulunmuş olup varyans-kovaryans eşitliğinin sağlandığı görülmüştür.

Sistemik hatalara neden olan otokorelasyonun olup olmadığını görmek için Durbin-Watson Testi de yapılmıştır ve sonuçlar, Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği, Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu ve Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği Durbin-Watson Testi

	Durbin-Watson Testi
Şiddet-Çok Yönlü Eylemli Kişilik	1.80
Şiddet-Ruh Sağlığı Sürekliliği	1.79
Şiddet-Toplumsal Cinsiyet Roller	1.75

Eşinden şiddet görme ve çok yönlü eylemli kişilik için DW=1.80; eşinden şiddet görme ve ruh sağlığı sürekliliği için DW=1.79 ve eşinden şiddet görme ve toplumsal cinsiyet rolleri için DW=1.75 olarak bulunmuştur ve Durbin-Watson Testi sonucunda da otokorelasyon olmadığı görülmüştür. Genellikle 1.5-2.5 Durbin-Watson Testi değeri, otokorelasyon olmadığını göstermektedir (Taşdan, Erdem, 2010).

4.1. Çalışan Kadınların Eşinden Şiddet Görme ya da Görmeme Durumları, Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Düzeyi ve Yüzdeliğine İlişkin Bulgular

Araştırmada, “Çalışan kadınların eşinden şiddet görme ya da görmeme, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ile toplumsal cinsiyet rolleri düzeyi ve yüzdeliği nedir?” sorusunun yanıtı aranmıştır. Yanıtı ulaşmak için çalışan kadınların eşinden şiddet görme ya da görmeme, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ile toplumsal cinsiyet rolleri düzeyi puan ortalamaları ve yüzdelikleri hesaplanarak Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5: Şiddet, Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Puan Ortalamaları ve Yüzdelik Değerleri

Değişkenler	$\bar{x}$	Ss	%	
			Düşük	Yüksek
Şiddet	63.88	9.42	61.2	38.8
Çok Yönlü Eylemli Kişilik	51.06	6.46	51.2	48.8
Ruh Sağlığı Sürekliliği	43.77	11.93	44.6	52.4
Toplumsal Cinsiyet Rollerini	158.54	16.41	47.5	52.3

Tablo 5’te görüldüğü gibi araştırmanın sonucunda, çalışan kadınların %61.2’sinin eşinden gördüğü şiddet düzeyleri düşük; %38.2’sinin ise yüksek bulunmuştur. Çalışan kadınların %51.2’sinin çok yönlü eylemli kişilik düzeyleri düşük; %48.8’inin ise yüksek bulunmuştur. Çalışan kadınların %44.6’sının ruh sağlığı sürekliliği düzeyi

düşük; %55.4'ünün ise yüksek bulunmuştur. Çalışan kadınların %47.5'inin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları; %52.3'ünün ise eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları bulunmuştur.

4.2. Çalışan Kadınların Eşinden Şiddet Görme ya da Görmemelerinin, Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Düzeylerini Yordamasına İlişkin Bulgular

Araştırmada, “Çalışan kadınların eşinden şiddet görme ya da görmemeleri, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri düzeylerini anlamlı bir biçimde yordamakta mıdır?” sorusunun yanıtı aranmıştır. Yanıtı ulaşmak için eşinden şiddet görme ya da görmemelerinin çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri düzeylerini anlamlı bir biçimde yordayıp yordamadığını belirlemek için doğrusal regresyon analizi yapılmıştır ve sonuçları Tablo 6’da gösterilmiştir. Ayrıca, Tablo 6’da eşinden şiddet görme ya da görmemeye göre çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalamaları da verilmiştir.

Tablo 6: Eşinden Şiddet Görme ya da Görmemenin Çalışan Kadınların Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Düzeylerini Yordamasına İlişkin Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişkenler	B	Standart B	t	P	F	P	R	R ²	DW
Sabit	52.93		67.54	.00	5.17	.02	.09	.01	1.80
Ç.Y E. Kişilik	1.21	.09	2.27	.02					
Şid. ve Ç.Y.E. Kiş.	n	$\bar{x}$	Ss						
Evet	241	50.51	6.98						
Hayır	380	51.72	6.13						

Tablo 6 - devam

Yordayıcı Değişkenler	B	Standart B	t	P	F	P	R	R²	DW
Sabit	50.81		35.78	.00	27.58	.00	.21	.04	1.79
Ruh Sağ. Sür.	5.07	.21	5.25	.00					
Şid. ve Ruh Sağ.	n	$\bar{x}$	Ss						
Evet	241	40.67	12.54						
Hayır	380	45.74	11.18						

Yordayıcı Değişkenler	B	Standart B	t	P	F	P	R	R²	DW
Sabit	168.33		87.30	.00	27.62	.00	.21	.04	1.75
Top. Cins.	6.89	.21	5.26	.00					
Şid. ve Top. Cins.	n	$\bar{x}$	Ss						
Evet	241	154.56	15.51						
Hayır	380	161.17	16.17						

Tablo 6'ya bakıldığında, eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişiliklerinin (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları) anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($R = .09$, $R^2 = .01$; $F = 5.17$, $p < .02$; $t = 2.27$, $p < .02$). Çok yönlü eylemli kişiliğe ilişkin toplam varyansın %01'sinin, eşten şiddet görme durumu ile açıklandığı ifade edilebilir. Ayrıca Tablo 6'ya bakıldığında, eşinden şiddet gören çalışan kadınların ($n = 241$) çok yönlü eylemli kişilik puan ortalaması ($\bar{x} = 50.51$, $Ss = 6.98$), eşinden şiddet görmeyen çalışan kadınların ($n = 380$) çok yönlü eylemli kişilik puan ortalamasından ($\bar{x} = 51.72$, $Ss = 6.13$), anlamlı düzeyde ($t = 2.27$, $p < .02$) düşük bulunmuştur. Bu bulgular, eşinden şiddet gören çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik özellikleri olan öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları özellikleri açısından daha düşük düzeyde sahip olduklarını gösterirken eşinden şiddet görmeyen kadınların, çok yönlü

eylemli kişilik özellikleri olan öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları açısından daha yüksek düzeyde sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 6'ya bakıldığında, eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliklerinin (duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma) anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($R=.21$, $R^2=.04$; $F=27.58$, $p < .00$; $t=5.25$, $p < .00$). Ruh sağlığı sürekliliğine ilişkin toplam varyansın $\%.04$ 'ünün, eşten şiddet görme durumu ile açıklandığı ifade edilebilir. Ayrıca Tablo 6'ya bakıldığında, eşinden şiddet gören çalışan kadınların ($n=241$) ruh sağlığı sürekliliği puan ortalaması ($\bar{x}=40.67$, $Ss=12.54$), eşinden şiddet görmeyen çalışan kadınların ($n=380$) ruh sağlığı sürekliliği puan ortalamasından ($\bar{x}=45.74$, $Ss=11.17$), anlamlı düzeyde ($t=5.25$, $p < .00$) düşük bulunmuştur. Bu bulgular, eşinden şiddet gören çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliğinin özellikleri olan duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma açısından daha düşük düzeyde sahip olduklarını gösterirken; eşinden şiddet görmeyen çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliğinin özellikleri olan duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma açısından daha yüksek düzeyde sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 6'ya bakıldığında, eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($R=.21$, $R^2=.04$; $F=27.62$, $p < .00$; $t=5.26$, $p < .00$). Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin toplam varyansın $\%.01$ 'inin, eşten şiddet görme durumu ile açıklandığı ifade edilebilir. Ayrıca Tablo 6'ya bakıldığında, eşinden şiddet gören çalışan kadınların ($n=241$) toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalaması ($\bar{x}=154.56$, $Ss=15.51$), eşinden şiddet görmeyen çalışan kadınların ($n=380$) toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalamasından ($\bar{x}=161.44$, $Ss=16.17$), anlamlı düzeyde ($t=5.26$, $p < .00$) düşük bulunmuştur. Bu bulgular, eşinden şiddet gören çalışan kadınların, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma sahip olduğunu gösterirken; eşinden şiddet görmeyen çalışan kadınların, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğunu göstermektedir.

4.3. Çalışan Kadınların Yakınlarından Aldıkları Sosyal Desteğin, Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Düzeylerini Yordamasına İlişkin Bulgular

Araştırmada, “Çalışan kadınların yakınlarından aldıkları sosyal destek, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri düzeylerini anlamlı bir biçimde yordamakta mıdır?” sorusunun yanıtı aranmıştır. Yanıtı ulaşmak için sosyal desteğe sahip olmanın çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri düzeylerini anlamlı bir biçimde yordayıp yordamadığını belirlemek için doğrusal regresyon analizi yapılmıştır ve sonuçları Tablo 7’de gösterilmiştir. Ayrıca, Tablo 7’de sosyal desteğe sahip olmaya göre çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalamaları da verilmiştir.

Tablo 7: Sosyal Desteğe Sahip Olmanın Çalışan Kadınların Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Yordamasına İlişkin Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişkenler	B	Standart B	t	P	F	P	R	R ²	DW
Sabit	52.98		64.61	.00	5.95	.02	.09	.01	1.84
Ç.Y.E. Kişilik	1.66	.09	2.44	.02					
Sos. Des. ve Ç.Y.E. Kişilik	n	$\bar{x}$	Ss						
Evet	589	51.32	6.31						
Hayır	106	49.66	7.13						
Yordayıcı Değişkenler	B	Standart B	t	P	F	P	R	R ²	DW
Sabit	48.95		32.48	.00	12.99	.00	.14	.02	1.82
Ruh Sağ. Sür.	4.50	.14	3.60	.00					
Sos. Des. ve Ruh Sağ. Sür.	n	$\bar{x}$	Ss						
Evet	589	44.45	11.59						
Hayır	106	39.95	13.10						
Yordayıcı Değişkenler	B	Standart B	t	P	F	P	R	R ²	DW
Sabit	160.258		76.67	.00	.74	.40	.03	.00	1.73
Top. Cinsiyet Rollerini	1.49	.03	.86	.40					
Sos. Des. ve Top. Cins.	n	$\bar{x}$	Ss						
Evet	589	158.77	16.54						
Hayır	106	157.27	15.65						

Tablo 7'ye bakıldığında, sosyal desteğe sahip olmak değişkeninin, çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişiliklerinin (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları) anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($R=.09$, $R^2=.01$; $F=5.95$, $p < .02$; $t=2.44$, $p < .02$). Çok yönlü eylemli kişiliğe ilişkin toplam varyansın $\%.01$ 'inin, sosyal desteğe sahip olmak durumu ile açıklandığı ifade edilebilir. Ayrıca Tablo 7'ye bakıldığında, sosyal desteğe sahip olan çalışan kadınların ($n=589$) çok yönlü eylemli kişilik puan ortalaması ($\bar{x}=51.32$, $Ss=6.31$), sosyal desteğe sahip olmayan çalışan kadınların ($n=106$) çok yönlü eylemli kişilik puan ortalamasından ($\bar{x}=49.66$, $Ss=7.13$), anlamlı düzeyde ($t=2.44$, $p < .02$) yüksek bulunmuştur. Bu bulgular, sosyal desteğe sahip olan çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik özellikleri olan öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları özellikleri açısından daha yüksek düzeyde sahip olduklarını gösterirken sosyal desteğe sahip olmayan çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik özellikleri olan öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları açısından daha düşük düzeyde sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 7'ye bakıldığında, sosyal desteğe sahip olmak değişkeninin, çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliklerinin (duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma) anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($R=.14$, $R^2=.02$; $F=12.99$, $p < .00$; $t=3.60$, $p < .00$). Ruh sağlığı sürekliliklerine ilişkin toplam varyansın $\%.02$ 'sinin, sosyal desteğe sahip olmak durumu ile açıklandığı ifade edilebilir. Ayrıca Tablo 7'ye bakıldığında, sosyal desteğe sahip olan çalışan kadınların ($n=589$) ruh sağlığı sürekliliği puan ortalaması ($\bar{x}=44.45$, $Ss= 11.59$), sosyal desteğe sahip olmayan çalışan kadınların ($n=106$) ruh sağlığı sürekliliği puan ortalamasından ($\bar{x} =39.95$, $Ss=13.10$), anlamlı düzeyde ($t=23.60$, $p < .00$) yüksek bulunmuştur. Bu bulgular, sosyal desteğe sahip olan çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliği özellikleri olan duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma özellikleri açısından daha yüksek düzeyde sahip olduklarını gösterirken sosyal desteğe sahip olmayan çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliği özellikleri olan duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma özellikleri açısından daha düşük düzeyde sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 7'ye bakıldığında, sosyal desteğe sahip olmak değişkeninin, çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının (geleneksel ya da eşitlikçi) anlamlı bir yordayıcısı olmadığı görülmektedir ($R=.03$, $R^2=.00$; $F=.74$, $p > .05$; $t=.86$, $p > .05$).

Bu bulgu, sosyal desteğe sahip olan ve olmayan çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin özellikleri olan geleneksel ya da eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri açısından anlamlı düzeyde bir farklılık göstermediklerini ortaya koymaktadır.

4.4. Çalışan Kadınların Eğitim Düzeyine Göre Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Farklılığına İlişkin Bulgular

Araştırmada, “Çalışan kadınların eğitim düzeyine göre çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” sorusunun yanıtı aranmıştır. Yanıta ulaşmak için öncelikle elde edilen puanların normal dağılım (çarpıklık ve basıklık) gösterdiği (bkz. Tablo 2) ve Box’s M Testi’nde (bkz. Tablo 3), varyans-kovaryans eşitliğinin sağlandığı bulunmuştur. Ayrıca, değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları .70’ten küçük çıkmıştır. Bunun için değişkenler arasında çoklu bağlantı bulunmamaktadır. Bu nedenle bu değişken için MANOVA Wilks’ Lambda (λ) Testi yapılmıştır ve sonuçlar Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Çalışan Kadınların Eğitim Düzeyine Göre Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Farklılığına İlişkin MANOVA- Wilks’ Lambda Testi Sonuçları

Kaynak	Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Eğitim	Ç.Y.E Kişilik	175.522	4	43.880	1.05	.38	.01
	Ruh Sağ. Sür.	600.412	4	150.108	1.05	.38	.01
	Top. Cins.	11892.111	4	2973.028	11.73	.00	.06

Wilks’ Lambda (λ) Testi = .926, F hesaplanan (12, 1820) = 4.45* p < .00, η^2 = .03

Tablo 8’de görülen MANOVA Wilks’ Lambda (λ) Testi sonuçları, çalışan kadınların eğitim düzeyine göre çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Etki değeri ise düşük çıkmıştır (Wilks’ Lambda λ Testi = .926, F hesaplanan (12,1820) = 4.45*, p < .00, η^2 = .03).

Tablo 8’de görüldüğü gibi MANOVA uzantısında yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında ise çalışan kadınların eğitim düzeyine göre toplumsal cinsiyet rolleri puanları anlamlı bir farklılık gösterirken çok yönlü eylemli kişilikleri ve ruh sağlığı süreklilikleri puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. MANOVA analizinde bağımlı değişkenler arasındaki korelasyonlar da hesaba katıldığı için MANOVA Testi ve ANOVA Testi sonuçları birbirinden farklılık gösterebilmektedir (Şen, 2018). Bu nedenle Diskriminant (Ayrıcı) Analizi Testi yapılmıştır. Farklılığın nereden kaynaklandığını belirleyebilmek için de Diskriminant (Ayrıcı) Analiz Testi kullanılmıştır.

Diskriminant analizinden önce, eğitim düzeyine göre çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalamaları Tablo 9’da verilmiş; ardından da Tablo 10’da Diskriminant (Ayrıcı) Analizi Testi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 9: Çalışan Kadınların Eğitim Düzeyine Göre Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Roller Puan Ortalamaları

Eğitim	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü
	$\bar{x}$	$\bar{x}$	$\bar{x}$	$\bar{x}$	$\bar{x}$
Ç.Y.E. Kişilik	50.80	51.75	50.79	50.88	52.38
Ruh Sağ. Sür.	45.84	48.33	44.43	43.25	44.69
Top. Cins. Rol.	140.32	153.33	154.61	159.79	162.06

Tablo 9’da görüldüğü gibi ilkokul mezunu olan kadınların çok yönlü eylemli kişilik puan ortalaması $\bar{x}=50.80$; ortaokul mezunu olan kadınların çok yönlü eylemli kişilik puan ortalaması $\bar{x}=51.75$; lise mezunu olan kadınların çok yönlü eylemli kişilik puan ortalaması $\bar{x}=50.79$; üniversite mezunu olan kadınların çok yönlü eylemli kişilik puan ortalaması $\bar{x}=50.88$ ve lisansüstü program mezunu olan kadınların çok yönlü eylemli kişilik puan ortalaması $\bar{x}=52.38$ ’dir. Tablo 9’da görüldüğü gibi lisansüstü program mezunu olan kadınların çok yönlü eylemli kişilik puan ortalaması en yüksek çıkmıştır.

Tablo 9’da görüldüğü gibi ilkökul mezunu olan kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalaması $\bar{x}=45.84$; ortaokul mezunu olan kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalaması $\bar{x}=48.33$; lise mezunu olan kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalaması $\bar{x}=44.43$; üniversite mezunu olan kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalaması $\bar{x}=43.25$ ve lisansüstü program mezunu olan kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalaması $\bar{x}=44.69$ ’dur. Tablo 9’da görüldüğü gibi ortaokul mezunu olan kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalaması ortalaması en yüksek çıkmıştır.

Tablo 9’da görüldüğü gibi ilkökul mezunu olan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalaması $\bar{x}=140.32$; ortaokul mezunu olan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalaması $\bar{x}=153.33$; lise mezunu olan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalaması $\bar{x}=154.61$; üniversite mezunu olan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalaması $\bar{x}=159.79$ ve lisansüstü program mezunu olan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalaması $\bar{x}=162.06$ ’dır. Tablo 9’da görüldüğü gibi lisansüstü program mezunu olan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalaması en yüksek çıkmıştır.

Tablo 10: Eğitim Düzeyi İçin Hesaplanan Fonksiyona İlişkin Kanonik Diskriminant (Ayrırma) Fonksiyon Testi Sonuçları

Fonksiyon	Özdeğer	%Varyans	Kanonik Korelasyon	Wilks’ Lambda	X ²	Sd	p
1’den 3’e	.07	90.6	.26	.93	52.82	12	.00
2’den 3’e	.01	7.5	.08	.99	5.10	6	.53
3	.00	1.9	.04	.99	1.03	2	.60

Tablo 10’da görüldüğü gibi üç fonksiyon üretilmiştir. Diskriminant analizinde bir ya da daha fazla sayıda nicel yordayıcı değişkenin/bağımsız değişkenin doğrusal kombinasyonu ile diskriminant fonksiyonu oluşturulur (örtük değişken). Diskriminant fonksiyonun ne kadar önemli olduğunun değerlendirilmesinde özdeğer, kanonik korelasyon ve Wilks’ Lambda (λ) değerleri dikkate alınmaktadır (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2016). Tablo 10’da görüldüğü gibi üç fonksiyon üretilmiştir. Birinci fonksiyonun özdeğeri, .07; ikinci fonksiyonun özdeğeri, .01; ve

üçüncü fonksiyonun özdeğeri, .00 olup düşük değerlerdir. Kanonik Diskriminant (Ayrırma) Fonksiyon Testi'nin özdeğerinin, kesin bir değer olmamakla birlikte .40'tan büyük olması "iyi" olarak kabul edilmektedir (Çakmak, Gürdal, 2015). Buna göre, eğitim düzeyi için oluşturulan fonksiyonların iyi bir ayrımcılık sağlamadığı görülmektedir.

Tablo 10'da görüldüğü gibi diskriminant/ayırma fonksiyonunun kanonik korelasyon değeri birinci fonksiyon için .26; ikinci fonksiyon için .08 ve üçüncü fonksiyon için .04'tür. Kanonik korelasyon, bağımlı değişkene (eğitim düzeyine) göre oluşturulan gruplarla, diskriminant fonksiyonu (yordayıcı değişkenler-bağımsız değişkenler olan çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri) arasındaki ilişkidir. Eğer, kanonik korelasyon sıfırsa, gruplarla fonksiyon arasında ilişki yoktur. Korelasyon ne kadar büyükse ilişki de yüksek olmaktadır (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2016). Kanonik korelasyon değerinin karesi, açıklama yüzdesini vermektedir. Yani, kurulan modelde elde edilen birinci diskriminant fonksiyonu, grupların ayrılmasında %06 oranında; ikinci diskriminant fonksiyonu, grupların ayrılmasında %01 oranında; üçüncü diskriminant fonksiyonu, grupların ayrılmasında %00 oranında açıklamaktadır. Bu bulgu, diskriminant fonksiyonlarının grupları ayırmada, düşük düzeyde etkili olduğu sonucunu göstermektedir.

Tablo 10'da görüldüğü gibi eğitim düzeyi için üretilen fonksiyonun anlamlı olup olmadığını belirlemek için Wilks' Lambda (λ) Testi ve Ki-Kare (X^2) Testi değerleri incelenmiştir. Analiz sonucunda birinci fonksiyon için Wilks' Lambda (λ) Testi=.93 ve $X^2=52.82$, $p < .00$ olarak bulunmuştur. Üretilen fonksiyonun Wilks' Lambda (λ) Testi'ne yönelik Ki-Kare (X^2) değeri anlamlı çıkmıştır. Yani, fonksiyonun ayırma gücü anlamlı derecede yüksek olup gruplar bir ayırma fonksiyonu ile ayrılmışlardır. Yine, analiz sonucunda ikinci fonksiyon için Wilks' Lambda (λ) Testi=.99 ve $X^2=5.10$, $p > .05$ ve üçüncü fonksiyon için Wilks' Lambda (λ) Testi=.99 ve $X^2=1.03$, $p > .05$ olarak bulunmuştur. Üretilen ikinci ve üçüncü fonksiyonların Wilks' Lambda (λ) Testi'ne yönelik Ki-Kare (X^2) değerleri anlamlı çıkmamıştır.

Standartlaştırılmış kanonik diskriminant fonksiyonu katsayıları, her bir bağımlı değişkenin (eğitim düzeyine) tahmininde, bağımsız değişkenlerin-yordayıcı değişkenlerin kısmi önemini, yani her bir değişkenin diskriminant fonksiyonuna olan özgün katkısını gösterir. Bu, regresyon analizindeki beta katsayısına karşılık gelmektedir (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2016). bu amaçla,

standartlaştırılmış kanonik diskriminant fonksiyonu katsayıları ve yapı matrisi hesaplanmıştır ve sonuçlar, Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11: Diskriminant Fonksiyonuna İlişkin Standartlaştırılmış Kanonik Diskriminant Katsayıları ve Yapı Matrisi

Faktörler	Standartlaştırılmış Kanonik Diskriminant Fonksiyonu Katsayıları			Yapı Matrisi		
	1	2	3	1	2	3
Çok Yönlü Eylemli Kişilik	.20	.75	-.88	.09	.95*	-.31
Ruh Sağlığı Sürekliliği	-.26	.37	1.08	-.17	.77*	.62
Toplumsal Cinsiyet Rollerini	.96	-.01	.27	.97*	.01	.23

Doğru Sınıflandırma oranı: %24.7

Standartlaştırılmış Kanonik Diskriminant Fonksiyonu (SKDF) katsayılarında küçük değerler, düşük katkıyı gösterirken; büyük değerler, büyük katkıyı göstermektedir (Siyez, Kaya, 2011). Yapı matrisi ise bağımsız değişkenlerin önemini değerlendirilmesinde kullanılır. Bu matris, her bir bağımsız değişkenin-yordayıcı değişkenin (çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri) diskriminant fonksiyonu ile korelasyonunu göstermektedir. Bu matrise göre de birinci diskriminant fonksiyonu ile en yüksek korelasyona sahip olan bağımsız değişkenin, toplumsal cinsiyet olduğu görülmektedir. Yine, ikinci diskriminant fonksiyonu ile en yüksek korelasyona sahip olan bağımsız değişkenlerin, çok yönlü eylemli kişilik ve ruh sağlığı sürekliliği olduğu görülmektedir.

Tablo 11’de görülen standartlaştırılmış kanonik diskriminant fonksiyonu katsayıları incelendiğinde, birinci fonksiyon üzerinde en yüksek katsayılar sırası ile toplumsal cinsiyet ($SKDFK = .96$), ruh sağlığı sürekliliği ($SKDFK = .26$) ve çok yönlü eylemli kişiliktir ($SKDFK = .20$). İkinci fonksiyon üzerinde en yüksek katsayılar sırası ile çok yönlü eylemli kişilik ($SKDFK = .75$), ruh sağlığı sürekliliği ($SKDFK = .37$) ve toplumsal cinsiyet rolleridir ($SKDFK = .01$). Üçüncü fonksiyon üzerinde en yüksek

katsayılar sırası ile ruh sağlığı sürekliliği ($SKDFK= 1.08$), çok yönlü eylemli kişilik ($SKDFK= -.88$) ve toplumsal cinsiyet rolleridir ($SKDFK= .27$).

Tablo 11’de verilen yapı matrisi sonuçlarına bakıldığında, elde edilen birinci diskriminat fonksiyonu ile en yüksek korelasyonu veren bağımsız değişkenin toplumsal cinsiyet rolleri ($YM=.97^*$) olduğu; daha sonra ruh sağlığı sürekliliği ($YM=.17$) ve en düşüğünün ise çok yönlü eylemli kişilik ($YM=.09$) olduğu görülmektedir. Buna göre, Tablo 8’de görüldüğü gibi birinci fonksiyonda ilkökul mezunu olan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalaması ($\bar{x}=140.32$), ortaokul ($\bar{x}=153.33$), lise ($\bar{x}=154.61$), üniversite ($\bar{x}=159.79$) ve lisansüstü program ($\bar{x}=162.06$) mezunlarından daha düşük çıkmıştır.

Elde edilen ikinci diskriminat fonksiyonu ile en yüksek korelasyonu veren bağımsız değişkenin çok yönlü eylemli kişilik ($YM=.95^*$) olduğu, daha sonra ruh sağlığı sürekliliği ($YM=.77$) ve en düşüğünün ise toplumsal cinsiyet rolleri ($YM=.01$) olduğu görülmektedir. Buna göre Tablo 9’da görüldüğü gibi ikinci fonksiyonda lisansüstü program mezunu olan kadınların çok yönlü eylemli kişilik özellikleri puan ortalaması ($\bar{x}=52.38$) en yüksek çıkmıştır. Ayrıca, ikinci fonksiyonda ortaokul mezunu olan kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalaması ($\bar{x}=48.33$) en yüksek çıkmıştır.

Elde edilen üçüncü diskriminat fonksiyonu ile en yüksek korelasyonu veren bağımsız değişkenin ruh sağlığı sürekliliği ($YM=.62$) olduğu; daha sonra çok yönlü eylemli kişilik özelliği ($YM=.31$) ve en düşüğünün ise toplumsal cinsiyet rolleri ($YM=.23$) olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, birinci fonksiyonda eğitim düzeyine göre çalışan kadınları ayırmada, öncelikli olarak toplumsal cinsiyet rollerinin önemli olduğu görülmüştür. İkinci fonksiyonda eğitim düzeyine göre çalışan kadınları ayırmada, öncelikli olarak çok yönlü eylemli kişiliğin; daha sonra ruh sağlığı sürekliliğinin önemli olduğu görülmüştür. Ayrıca analiz için doğru sınıflandırma olasılığı da %24.7 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada, tesadüfi sınıflama kriteri %20 (1/n) olarak hesaplanmıştır. Sınıflandırma oranı %24.5 > %20 olduğu için analizin sınıflandırma doğruluğu, şans kriterinden yüksektir.

4.5. Çalışan Kadınların Ekonomik Gelir Düzeyine Göre Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Farklılığına İlişkin Bulgular

Araştırmada, “Çalışan kadınların ekonomik gelir düzeyine göre çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” sorusunun yanıtı aranmıştır. Yanıtı ulaşmak için elde edilen puanların normal dağılım (çarpıklık ve basıklık) gösterdiği (bkz. Tablo 2) ve Box’s M Testinde (bkz. Tablo 3) varyans-kovaryans eşitliğinin sağlandığı bulunmuştur. Ayrıca, değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları .70’ten küçük çıkmıştır. Bu nedenle değişkenler arasında çoklu bağlantı bulunmamaktadır. Bu nedenle bu değişken için MANOVA Wilks’ Lambda (λ) Testi yapılmıştır ve sonuçlar, Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12: Çalışan Kadınların Ekonomik Gelir Düzeyine Göre Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Farklılığına İlişkin MANOVA-Wilks’ Lambda Testi Sonuçları

Kaynak	Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Gelir	Ç.Y.E Kişilik	861.478	2	430.739	10.61	.00	.03
	Ruh Sağ. Sür.	2346.857	2	1173.429	8.41	.00	.03
	Top. Cins. Rol.	4340.547	2	2170.273	8.23	.00	.02

Wilks’ Lambda (λ) Testi = .937, F hesaplanan (6, 1380) = 7.64* p < .00, $\eta^2 = .03$

Tablo 12’de görülen MANOVA Wilks’ Lambda (λ) Testi sonuçları, çalışan kadınların ekonomik gelir düzeyine göre çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Etki değeri ise düşük çıkmıştır (Wilks’ Lambda λ Testi = .937, F hesaplanan (6, 1380) = 7.64*, p < .00, $\eta^2 = .03$).

Tablo 12’de görüldüğü gibi MANOVA uzantısında yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında ise çalışan kadınların ekonomik gelir düzeyine göre çok yönlü eylemli kişilikleri (F= 10.61, p < .00; $\eta^2=.03$), ruh sağlığı süreklilikleri (F= 8.41, p < .00;

$\eta^2=.03$) ve toplumsal cinsiyet rolleri puanları ($F= 8.23, p < .02; \eta^2=.02$) anlamlı bir farklılık göstermiştir. Etki değerleri düşük çıkmıştır.

MANOVA testi sonucunda elde edilen anlamlı F değerlerinden sonra, gruplar arasındaki farklılığı test etmek amacı ile Diskriminant (Ayrıcı) Analizi Testi yapılmıştır. Diskriminant analizinde, nicel değişkenler yani puanlar, bağımsız değişkenler/ayırıcı değişkenler/yordayıcı değişkenler olarak ifade edilirler. Grup üyeliğini gösteren sınıflamalı (kategorik) değişken ise “bağımlı değişken” ya da “ölçüt değişken” olarak isimlendirilmektedir. Bu durum, MANOVA açısından düşünüldüğünde ise tam tersi şeklindedir (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2016).

Diskriminant analizinde önce çalışan ekonomik kadınların gelir düzeyine göre çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalamaları Tablo 13’te verilmiş, ardından da Tablo 14’te Diskriminant (Ayrıcı) Analizi Testi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 13: Çalışan Kadınların Ekonomik Gelir Düzeyine Göre Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Roller Puan Ortalamaları

Gelir	Düşük	Orta	Yüksek
	$\bar{x}$	$\bar{x}$	$\bar{x}$
Çok Yönlü Eylemli Kişilik	49.06	51.05	53.74
Ruh Sağlığı Sürekliliği	39.13	44.29	45.73
Toplumsal Cinsiyet Roller	154.39	158.41	164.84

Tablo 13’te görüldüğü gibi ekonomik geliri düşük olan kadınların çok yönlü eylemli kişilik puan ortalaması $\bar{x}=49.06$, ekonomik geliri orta olan kadınların çok yönlü eylemli kişilik puan ortalaması $\bar{x}=51.05$ ve ekonomik geliri yüksek olan kadınların çok yönlü eylemli kişilik puan ortalaması $\bar{x}=53.74$ ’tür. Tablo 13’te görüldüğü gibi ekonomik geliri yüksek olan kadınların çok yönlü eylemli kişilik puan ortalaması en yüksek çıkmıştır.

Tablo 13’te görüldüğü gibi ekonomik geliri düşük olan kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalaması $\bar{x}=39.13$, ekonomik geliri orta olan kadınların ruh sağlığı

sürekliliği puan ortalaması $\bar{x}=44.29$ ve ekonomik geliri yüksek olan kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalaması $\bar{x}=45.73$ 'tür. Tablo 13'te görüldüğü gibi ekonomik geliri yüksek olan kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalaması en yüksek çıkmıştır.

Tablo 13'te görüldüğü gibi ekonomik geliri düşük olan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalaması $\bar{x}=154.39$, ekonomik geliri orta olan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalaması $\bar{x}=158.41$ ve ekonomik geliri yüksek olan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalaması $\bar{x}=164.84$ 'tür. Tablo 13'te görüldüğü gibi ekonomik geliri yüksek olan kadınların eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalaması en yüksek çıkmıştır. Yani, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi bir tutuma sahip olduklarını göstermiştir.

Tablo 14: Gelir Düzeyi İçin Hesaplanan Fonksiyona İlişkin, Kanonik Diskriminant (Ayrırma) Fonksiyon Testi Sonuçları

Fonksiyon	Özdeğer	%Varyans	Kanonik Korelasyon	Wilks' Lambda	X ²	Sd	p
1'den 2'ye	.06	86.1	.22	.937	45.13	6	.00
2	.01	13.9	.09	.991	6.41	2	.04

Tablo 14'te görüldüğü gibi iki fonksiyon üretilmiştir. Diskriminant fonksiyonun ne kadar önemli olduğunun değerlendirilmesinde özdeğer, kanonik korelasyon ve Wilks' Lambda (λ) değerleri dikkate alınmaktadır (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2016). Tablo 13'te görüldüğü gibi 2 fonksiyon üretilmiştir. Birinci fonksiyonun özdeğeri, .06; ikinci fonksiyonun özdeğeri, .01 olup düşük değerlerdir. Kanonik Diskriminant (Ayrırma) Fonksiyon Testi'nin özdeğeri kesin bir değer olmamakla birlikte .40'tan büyük olması "iyi" olarak kabul edilmektedir (Çakmak, Gürdal, 2015). Buna göre gelir düzeyi için oluşturulan fonksiyonların iyi bir ayrımcılık sağlamadığı görülmektedir.

Tablo 14'te görüldüğü gibi diskriminant/ayırma fonksiyonunun kanonik korelasyon değeri birinci fonksiyon için .22; ikinci fonksiyon için .09'dur. Kanonik korelasyon, bağımlı değişkene (gelir düzeyine) göre oluşturulan gruplarla diskriminant fonksiyonu (yordayıcı değişkenler-bağımsız değişkenler olan çok yönlü eylemli

kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri) arasındaki ilişkidir. Eğer, kanonik korelasyon sıfırda gruplarla fonksiyon arasında ilişki yoktur. Korelasyon ne kadar büyükse ilişki de yüksek olmaktadır (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2016). Kanonik korelasyon değerinin karesi, açıklama yüzdesini vermektedir. Yani, kurulan modelde elde edilen birinci diskriminant fonksiyonu, grupların ayrılmasında %05 oranında, ikinci diskriminant fonksiyonu, grupların ayrılmasında %01 oranında açıklamaktadır. Bu bulgu, diskriminant fonksiyonlarının grupları ayırmada düşük düzeyde etkili olduğu sonucunu göstermektedir.

Tablo 14'te görüldüğü gibi gelir düzeyi için üretilen fonksiyonun anlamlı olup olmadığını belirlemek için Wilks' Lambda (λ) Testi ve Ki-Kare (X^2) Testi değerleri incelenmiştir. Analiz sonucunda birinci fonksiyon için Wilks' Lambda (λ) Testi=.937 ve $X^2=45.13$, $p < .00$ olarak bulunmuştur. Üretilen fonksiyonun Wilks' Lambda (λ) Testi'ne yönelik Ki-Kare (X^2) değeri anlamlı çıkmıştır. Yani, fonksiyonun ayırma gücü anlamlı derecede yüksek olup gruplar bir ayırma fonksiyonu ile ayrılmışlardır. Yine, analiz sonucunda ikinci fonksiyon için Wilks' Lambda (λ) Testi=.991 ve $X^2=6.41$, $p < .04$ anlamlı bulunmuştur.

Standartlaştırılmış kanonik diskriminant fonksiyonu katsayıları, her bir bağımlı değişkenin (gelir düzeyine) tahmininde, bağımsız değişkenlerin-yordayıcı değişkenlerin kısmi önemini, yani her bir değişkenin diskriminant fonksiyonuna olan özgün katkısını gösterir. Bu, regresyon analizindeki beta katsayısına karşılık gelmektedir (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2016). Bu amaçla, standartlaştırılmış kanonik diskriminant fonksiyonu katsayıları ve yapı matrisi hesaplanmıştır ve sonuçlar, Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15: Diskriminant Fonksiyonuna İlişkin Standartlaştırılmış Kanonik Diskriminant Katsayıları ve Yapı Matrisi

Faktörler	Standartlaştırılmış Kanonik Diskriminant Fonksiyonu Katsayıları		Yapı Matrisi	
	1	2	1	2
Çok Yönlü Eylemli Kişilik	.56	-.73	.73*	-.15
Ruh Sağlığı Sürekliliği	.32	1.12	.64*	-.24
Toplumsal Cinsiyet Rollerini	.65	-.18	.57	.76*

Doğru Sınıflandırma oranı: %35.8

Standartlaştırılmış kanonik diskriminant fonksiyonu katsayılarında küçük değerler, düşük katkıyı gösterir. Büyük değerler, büyük katkıyı göstermektedir (Siyez, Kaya, 2011). Yapı matrisi ise bağımsız değişkenlerin önemini değerlendirilmesinde kullanılır. Bu matris, her bir bağımsız değişkenin-yordayıcı değişkenin (çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri) diskriminant fonksiyonu ile korelasyonunu gösterir. Bu matrise göre de birinci diskriminant fonksiyonu ile en yüksek korelasyona sahip olan bağımsız değişkenlerin, toplumsal cinsiyet ve çok yönlü eylemli kişilik olduğu görülmektedir. Yine, ikinci diskriminant fonksiyonu ile en yüksek korelasyona sahip olan bağımsız değişkenlerin, ruh sağlığı sürekliliği ve çok yönlü eylemli kişilik olduğu görülmektedir.

Tablo 15'te görülen standartlaştırılmış kanonik diskriminant fonksiyonu katsayıları incelendiğinde, birinci fonksiyon üzerinde en yüksek katsayılar sırası ile toplumsal cinsiyet ($SKDFK=.65$), çok yönlü eylemli kişilik ($SKDFK=.56$) ve ruh sağlığı sürekliliğidir ($SKDFK=.32$). İkinci fonksiyon üzerinde en yüksek katsayılar sırası ile ruh sağlığı sürekliliği ($SKDFK=1.12$), çok yönlü eylemli kişilik ($SKDFK=.73$) ve toplumsal cinsiyet rolleridir ($SKDFK=.18$).

Yine, Tablo 15'te verilen yapı matrisi sonuçlarına bakıldığında elde edilen birinci diskriminat fonksiyonu ile en yüksek korelasyonu veren bağımsız değişkenin çok yönlü eylemli kişilik ($YM=.73^*$), ruh sağlığı sürekliliği ($YM=.64^*$) olduğu, en düşüğünün ise toplumsal cinsiyet rolleri ($YM=.57$) olduğu görülmektedir. Buna göre

Tablo 13'te görüldüğü gibi birinci fonksiyonda ekonomik geliri yüksek olan kadınların çok yönlü eylemli kişilik puan ortalaması ($\bar{x}=53.74$), ruh sağlığı sürekliliği puan ortalaması ($\bar{x}=45.73$) ve toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalaması ($\bar{x}=164.84$) en yüksek çıkmıştır.

Elde edilen ikinci diskriminat fonksiyonu ile en yüksek korelasyonu veren bağımsız değişkenin toplumsal cinsiyet ($YM=.76^*$) olduğu, en düşüğünün ise çok yönlü eylemli kişilik ($YM=.15$) olduğu görülmektedir. Buna göre, Tablo 13'te görüldüğü gibi ekonomik geliri yüksek olan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalaması ($\bar{x}=164.84$) en yüksek çıkmıştır.

Sonuç olarak, ekonomik geliri düşük, orta, yüksek ve çok yüksek olan çalışan kadınları ayırmada, öncelikle çok yönlü eylemli kişilik, daha sonra ruh sağlığı sürekliliği ve son olarak toplumsal cinsiyet rollerinin önemli olduğu görülmüştür. Ayrıca analiz için doğru sınıflandırma olasılığı da %35.8 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada, tesadüfi sınıflama kriteri %33 (1/n) olarak hesaplanmıştır. Sınıflandırma oranı %35.8 > %33 olduğu için analizin sınıflandırma doğruluğu, şans kriterinden yüksektir.

5. TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırma sonucunda ulaşılan bulgular, problem cümleleri bağlamında tartışılmış ve yorumlanmıştır. Tartışmalar ve yorumlar ilgili alan yazın çerçevesinde yapılmıştır.

5.1. Çalışan Kadınların Eşinden Şiddet Görme ya da Görmeme Durumları, Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Düzeyi ve Yüzdeliğine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmanın sonucunda, çalışan kadınların %61.2'sinin eşinden gördüğü şiddet düzeyi düşük; %38.2'sinin ise yüksek bulunmuştur. Çalışan kadınların %51.2'sinin çok yönlü eylemli kişilik düzeyi düşük; %48.8'inin ise yüksek bulunmuştur. Çalışan kadınların %44.6'sının ruh sağlığı sürekliliği düzeyi düşük; %55.4'ünün ise yüksek bulunmuştur. Çalışan kadınların %47.5'inin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları; %52.3'ünün ise eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları bulunmuştur.

Araştırmanın örneklemini oluşturan 695 evli ve çalışan kadının %45.2'si (n=314) 26-30 yaş aralığındadır. %68.8'i (n=478) yüksekokul veya üniversite mezunudur. %77'si (n=535) orta gelire sahiptir ve mesleklerine bakıldığında %38.1'nin (n=265) memur olduğu görülmektedir. Kadınların %87.1'i (n=605) flört ettikten sonra evlenmiştir ve %55.7'sinin (n=387) 0-5 yıldır. Son olarak kadınların %45.2'sinin (n=314) bir çocuğa sahip olduğu görülmektedir. Bu verilere bakıldığında kadınların tanımlayıcı özelliklerinin oldukça iyi dikkat çekmektedir. Bu veriler ile birlikte araştırmanın sonucunda, çalışan kadınların %61.2'sinin eşinden gördüğü şiddet düzeyleri düşük bulunmuştur. Anne-baba ve kardeşler ile kurulan ilişkilerde bireyin seçim şansı yokken birey, evliliğinde seçim şansına sahiptir (Buscaglia, 1982). Kültürel ve tarihsel bağlamda evliliğin tanımı ya da anlamı değişse de genel olarak evlilik, bireylerin amaçlarına giden bir yoldur. Bireyler, uzun vadede sevmek ve sevilme, kendilerini mutlu ve tatmin hissetmek, bir ilişkiyi resmileştirmek, ebeveyn olmak gibi çok çeşitli amaçlarla evlenmektedir (Finkel ve diğ., 2014). Evli bireyler,

aile yaşantısı içerisinde biyolojik, psikolojik ve sosyal birtakım ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar (Alkan, 2018). Evlilik yaşantısı ile bir aileyi oluşturan bireylerin, nasıl bir arada buldukları ile neyin aile üyelerini birbirlerine bağladığı “aile işlevleri” kavramıyla açıklanabilmektedir (İkiz, Yörük, 2013). Ailenin işlevlerini birlik, esneklik ve iletişimden oluşan dinamik olarak tanımlamak mümkündür (Olson, 2000). Ailenin işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmesi, birçok faktöre bağlıdır (Doğan, Ceyhan, 2008). Eşlerin birbirleri ile yakınlık kurma amacıyla kırgınlık, nefret ve öfkelerini uygun olmayan bir şekilde ifade etmeleri sağlıklı değildir (Fromm, 2011). İşlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getiren aile sistemi ise hem aile üyeleri ile olan ilişkilerde hem de diğer bireylerle kurulan ilişkilerde şiddet, istismar, zorbalık gibi sorunları içermemektedir (Demircioğlu, Tezel Şahin, Günindi, 2011). Bireyin ruh sağlığı için ihtiyaç duyduğu sevgi, şefkat, yakın ilgi ve bakım, evlilik ile sağlanabilmektedir (Tütüncüoğlu, Kaya Balkan, 2013). Kaya, Çeçen Eroğul (2013), yaptıkları araştırmada bireyin üyesi olduğu ailenin işlevlerine bakılarak bireyin yaşadığı fiziksel ve duygusal istismar ya da ihmalin iyi düzeyde; cinsel istismar ya da ihmalin ise zayıf düzeyde tahmin edilebildiğini tespit etmişlerdir. Gerçekleştirilen başka bir araştırmada ise eşinden şiddet görmeyen kadınların psikiyatrik belirti düzeyleri daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kurt ve diğ., 2018). Sonuç olarak eşler arasında derin duygusal bağlantı ile karşılıklı anlayış olması ve eşlerin ilişkiye hem psikolojik hem de zamansal olarak yatırım yapmaları, sağlıklı bir evliliğin oluşmasını sağlamaktadır (Finkel ve diğ., 2014). Araştırmanın sonucunda, çalışan kadınların %38.2’sinin ise eşinden gördüğü şiddet düzeyleri yüksek bulunmuştur. Kadına yönelik şiddet, küresel çapta önem arz eden (Abramsky ve diğ., 2016) ve insan hakları ihlali olarak nitelendirilen bir halk sağlığı sorunudur (WHO, [18.05.2019]). Kadınların genel olarak maruz kaldıkları şiddet türü ise samimi ilişkiler bağlamında eşlerinden ya da partnerlerinden gördükleri şiddettir (Fanslow, Robinson, 2004). Kadına yönelik eş şiddetinin nedenlerinden birisi de ekonomik yetersizliktir (Yaşar, 2017). Özellikle kadınların ekonomik bağımsızlıklarının olmaması, yani kadınların çalışmamaları, kadınların eşlerinden şiddet görmelerine neden olan risk faktörlerinden birisidir (Eşkinat, 2013). Alan yazına bakıldığında yapılan araştırmaların, kadınların çalışmamalarının şiddet görme olasılıkları ile ilişkili olduğunu kanıtladığı görülmektedir (Yanikkerem, 2002; Çetiner, 2006; Kocacık, Doğan, 2006; Uçar, 2011; Okyay ve diğ., 2012). Bazı araştırmalar da kadınların çalışma durumu ile eşlerinden şiddet görme durumu

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını gösterse de kadınların çalıştıkları halde eşlerinden şiddet gördüklerini ortaya koymaktadır (Sağkal ve diğ., 2014; Tel ve diğ., 2019). Yani kadınlar çalışsa da çalışmasa da eşlerinden şiddet görmektedirler. Bu yüzden Türkiye’de ve dünyada kadınların eşlerinden şiddet görme durumlarını inceleyen araştırmalar incelenmiştir. Alan yazında kadınların eşlerinden şiddet görme durumlarının incelendiği araştırmalara bakıldığında ise bu araştırmada olduğu gibi dünya çapında yapılan diğer araştırmalarda da kadınların eş şiddetine maruz kaldıkları görülmüştür. İsveç’te yaşayan 18-65 yaş aralığındaki 624 kadın ve 458 erkeğin eş şiddetine maruz kalma ve eşe şiddet uygulama durumlarının incelendiği araştırmada, kadın ve erkeklerin eşlerinden psikolojik, fiziksel ve cinsel şiddet görme durumlarının kadınlar ve erkekler için aynı olduğu görülmüştür. Bununla birlikte yaşamın erken dönemlerinde kadınların her üç şiddet türüne de erkeklerden daha çok maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Bekar, dul veya boşanmış olma, sosyal desteğe zayıf veya orta düzeyde erişime sahip olma, çocukken aile içi şiddetin olduğu bir evde büyüme ve düşük bir eğitim düzeyine sahip olma değişkenlerinin eşinden psikolojik, fiziksel, cinsel şiddet görme durumuyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Nybergh ve diğ., 2013). Çin’in Zhejiang eyaletinde yaşları 19 ile 61 arasında değişen 873’ü erkek, 871’i kadın toplam 1744 evli göçmen işçinin eşinden şiddet görme durumlarının incelendiği araştırmada kadın katılımcıların %50.8’inin, erkek katılımcıların %49.2’sinin eşinden şiddet gördüğü tespit edilmiştir. Kadın katılımcıların %51.7’sinin psikolojik şiddet, %51.8’inin fiziksel şiddet, %55’inin cinsel şiddet; erkek katılımcıların ise %48.3’ünün psikolojik şiddet, %48.2’sinin fiziksel şiddet, %45’inin cinsel şiddet gördüğü sonucuna ulaşılmıştır (Chen ve diğ., 2016). Tanzanya’da yaşları 25 ile 60 arasında değişen 471 kadınla gerçekleştirilen araştırmada kadınların % 46.1’inin eşinden şiddet gördüğü tespit edilmiştir. Eşinden şiddet gören kadınların %33.8’inin psikolojik, %17.6’sının fiziksel, %21.1’inin ise cinsel şiddet gördüğü sonucuna ulaşılmıştır (Kazaura, Ezekiel, Chitama, 2016). Ruanda’da son 13 ay içinde doğum yapan ve yaşları 15 ile 46 arasında değişen 921 kadın ile yapılan araştırmada hamilelik süresince kadınların %17’sinin eşlerinden psikolojik şiddet, %10.2’sinin fiziksel şiddet, %9.7’sinin ise cinsel şiddet yaşadığı görülmüştür. Ayrıca sosyoekonomik düzeyin düşük olması, genç yaşta olma, yetersiz sosyal destek, kentsel alanda yaşama durumlarının hamilelik süresince eşten şiddet görme durumu ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki içinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Rurangirwa ve diğ., 2017). Tayland’da

yaşları 20 ile 59 arasında değişen evli veya beraber yaşadığı bir partneri olan 2462 kadın ile gerçekleştirilen araştırmada kadınların %15'inin yaşamları boyunca eşinden psikolojik şiddet, fiziksel şiddet ve cinsel şiddet türlerinden en az birini gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca şiddet türlerinin yaygınlık oranına bakıldığında psikolojik şiddetin %60-68, cinsel şiddetin %62-63, fiziksel şiddetin ise %52-65 aralığında değiştiği ortaya konulmuştur (Chuemchit ve diğ., 2018). İran'da yaş ortalaması 28 olan 500 evli kadın üzerinde yapılan araştırmada kadınların %43.2'sinin en az bir kez aile içi şiddete maruz kaldığı ve yaşadıkları bu şiddet olaylarının %16.4'ünün fiziksel şiddet, %36.6'sının duygusal şiddet, %15'inin ise cinsel şiddet olduğu görülmüştür. Ayrıca şiddete maruz kalan kadınların, şiddete maruz kalmayan kadınlara göre kadınlar daha düşük sosyoekonomik düzeye ve daha düşük sosyal destek düzeyine sahip oldukları ile daha yüksek stres düzeyine ve daha yüksek depresyon düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Vameghi ve diğ., 2018). Amerika Birleşik Devletleri'nde New York City'deki on dört toplum sağlığı merkezi ve hastanelerde gebeliğinin ikinci ve üçüncü ayında olduğu tespit edilen 14-21 yaş aralığındaki evli ya da birlikte yaşadığı partneri olan 930 ergen ile gerçekleştirilen araştırmada ergenlerin %13'ünün yalnızca şiddet mağduru olduğu, %35'inin yalnızca şiddet faili olduğu, %52'sinin ise hem şiddet mağduru hem de faili olduğu görülmüştür. Eşinden/partnerinden şiddet gören ergenlerin görmeyenlere kıyasla, depresyon ve anksiyete yaşama olasılıklarının oldukça yüksek olduğu sonucuna da ulaşılmıştır (Thomas ve diğ., 2019). Türkiye'de yapılan araştırmalar da dünya çapında yapılan diğer araştırmalar ve bu araştırma bulgularına paraleldir. Yani, kadınlar Türkiye'de de eş şiddetine maruz kalmaktadır. 2003 yılı temmuz-eylül ayları aralığında Adli Tıp Kurumu Adana Grup Başkanlığı Adli Tıp Şube Müdürlüğü'nce eşi tarafından şiddete maruz kaldığı tespit edilen 64 kadınla araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda kadınların %64'ünün ev hanımı olduğu yani çalışmadığı ve kadınların %19'unun maruz kaldıkları şiddetten ötürü hayati tehlikelerinin olduğu tespit edilmiştir (Arslan ve diğ., 2005). GATA Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı, Sağlık Bakanlığı Ankara Etlik Doğumevi ile Kadın Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Jinekoloji Polikliniği'nde 15-49 yaş aralığındaki evli veya bir erkekle beraber yaşayan 250 kadın ile gerçekleştirilen bir araştırmada, kadınların %23.6'sının eşinden hiçbir şekilde şiddet görmediği, %42.4'ünün nadiren eşinden şiddet gördüğü, %34'ünün ise sürekli bir şekilde eşinden şiddet gördüğü tespit edilmiştir. Eşinden nadiren ve sürekli olarak şiddet

gören kadınların %65.6'sının sözel şiddete, %48.8'inin fiziksel şiddete, %14.8'inin cinsel şiddete, %13.2'sinin ekonomik şiddete, %7.2'sinin ise duygusal şiddete maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır (Şahiner, 2007). Sivas il merkezinde yaşayan yaş ortalamaları 33.11 olan ve %87.1'i gelir sağlayan bir işte çalışan 591 evli kadın ile gerçekleştirilen araştırmada kadınların %64'ünün eş şiddetine maruz kaldığı ve %31'inin fiziksel şiddet, %58.4'ünün duygusal şiddet, %14.9'unun cinsel şiddet, %23.4'ünün ise ekonomik şiddet yaşadığı görülmüştür. Ayrıca, kadınların yaklaşık %50'sinin ruh sağlığı açısından risk altında olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kelleci ve diğ., 2009). Kütahya ve çevresinde yaşayan kadınların şiddete maruz kalma durumlarının incelendiği bir araştırma, 1478'i erkek 1481'i kadın toplam 2959 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan kadınların Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamalarının $68,69 \pm 11,56$ olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda kadınların %41.3'ünün şiddete maruz kaldığı ve şiddete maruz kalan kadınların %89.2'sinin şiddeti eşinden gördüğü tespit edilmiştir. Ayrıca, şiddete maruz kalan kadınların %74.3'ünün sözel şiddete, %67.7'sinin duygusal şiddete, %44.8'inin fiziksel şiddete, %18.5'inin ekonomik şiddete %13.4'ünün ise cinsel şiddete maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Başar ve diğ., 2016). Türkiye'nin batısındaki bir ilde bulunan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi'ne başvuran ve eşinden ya da partnerinden şiddet gören 137 kadından yaşları 15 ile 55 arasında değişen 70 kadına ulaşılan araştırmada, kadına yönelik eş/partner şiddetinin nedenleri ile kadınların şiddet algısı incelenmiştir. Araştırmaya katılan kadınların %7.1'inin şiddetin bazı zamanlarda gerekli olduğunu, %15.4'ünün kadına yönelik şiddet düzeyi yüksek makul karşılanabileceğini, %15.4'ünün kadına yönelik şiddet eğer haklı bir nedenle gerçekleşmişse kabul edilebileceğini, %32.9'unun şiddet mağduru olan tarafın karşısındakine benzer şekilde davranabileceğini, %85.7'sinin kadın ve erkeğin şiddete başvurma durumu olduğunda aradaki sevginin biteceğini, %14.3'ünün ise şiddetin çözüm olduğunu düşündüğü tespit edilmiştir (Başkale, Sözer, 2015). Kars ilinde yaşayan ve yaş ortalaması 31.9 olan 410 kadın ile yapılan araştırmada kadınların %28.57'sinin çalıştığı; çalışan kadınların %82.5'inin, çalışmayan kadınların ise %92.1'inin eşinden şiddet gördüğü tespit edilmiştir (Kıvrak ve diğ., 2015). Tüm bu araştırma bulguları, kadınlar çalışsa da çalışmasa da eşlerinden şiddet gördüklerini göstermektedir ve araştırma sonucunda ortaya çıkan kadınların şiddete uğrama yüzdeliğini de destekler niteliktedir. Yani, hem çalışan

kadınların hem de çalışmayan kadınların eşlerinden şiddet görmeleri durumu, hala güncelliğini koruyan bir halk sağlığı sorunudur.

Araştırmanın sonucunda çalışan kadınların %51.2'sinin çok yönlü eylemli kişilik düzeyleri düşük; %48.8'inin ise yüksek bulunmuştur. Çok yönlü eylemli kişilik, dört psikolojik boyutu içermektedir (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları) (Côté, 1997) ve bireyin kendi olası eylemlerinin sonuçlarına ilişkin tahminlerde bulunarak kendisi için hedefler koyması ve istediği sonuçları elde edebilecek planlar yapmasıdır (Bandura, 1989). Birey, eylemlilik sayesinde, harekete geçer ve hem kendisi ile ilgili hem de çevresi ile ilgili eylemlerde bulunur (Bandura, 2006). Buna göre yüksek düzeyde eylemli kişiliğe sahip bir bireyin daha aktif olduğu ve bu bireyin öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odaklılığı ile yaşam amaçlarının da daha yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Kadınların çalışması, ekonomik bağımsızlıklarını kazanarak bireysel gelişimlerini sağlamaları için önemlidir (Kuzgun, Sevim, 2004). Bireyselleşme sürecinde de kişinin eylemliliği önemlidir (Atak, 2011a) ve eylemlilik kavramının alan yazında güdülenme, hedef sahibi olma, niyetlilik, özgürlük gibi kavramlarla açıklandığı da görülmektedir (Emirbayer, Mische, 1998). Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, çalışan bir kadının bireyselleşme sürecinde eylemlilik düzeylerinin yüksek olması beklenebilir. Ancak gerçekleştirilen bu çalışmada çalışan kadınların %51.2'sinin çok yönlü eylemli kişilik düzeyleri düşük olarak bulunmuştur. Alan yazına bakıldığında özellikle çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik düzeyleriyle ilgili yapılmış bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Türkiye'de çok yönlü eylemli kişilik ile ilgili yapılan çalışmalar ise ergenler (Yazıcı, 2019), üniversite öğrencileri (Bekir, 2018; Demirbozan, 2018; Gündüz, 2018) ve gençler (Atak, 2010; Atak, Kapçı, Çok, 2013b) ile sınırlıdır. Demirbozan (2018), tarafından gerçekleştirilen, eylemlilik ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide algılanan anne baba kabul ve reddi aracı rolünün incelendiği bir çalışmada eylemlilik değişkeninin öz yeterlilik alt boyutunun, katılımcıların çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Çalışan katılımcıların öz yeterlilik puan ortalamaları, çalışmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Araştırmada elde edilen bu sonuç, gerçekleştirilen araştırma ile örtüşmese de çalışma durumu ile çok yönlü eylemli kişilik düzeyi arasındaki ilişkiyi ortaya koyma açısından önem arz etmektedir. Dünyada çok yönlü eylemli kişilik ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında (Hojman, Miranda, 2018; Abele, Rupprecht,

Wojciszke, 2008; Green, Oades, Grant, 2006; Schwartz, Côté, Arnett, 2005; Rudman, Glick, 1999) ise yine Türkiye’de olduğu gibi çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik düzeyleriyle ilgili yapılmış bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Bu yüzden, çalışma durumu ile ilişkilendirilebilecek iş başvurusu, başarı/başarısızlık durumu ve iş doyumunu konuları ile eylemlilik arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmalar gözden geçirilmiştir. Rudman, Glick (1999), tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, iş başvurusu sürecinde eylemli kadınların, eylemli erkeklere göre daha az sosyal yetenekli olarak değerlendirildikleri görülmüştür. Başka bir çalışmada başarı ve başarısızlık deneyimlerinin eylemlilik üzerindeki etkisini incelemek amacıyla Alman bir üniversitenin 48 öğrencisi ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları doğrultusunda, erkeklerin ve kadınların başarı ve başarısızlık durumlarına aynı şekilde tepki gösterdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, kadınlar ve erkekler benzer başarı veya başarısızlık durumları yaşadıklarında, onların eylemlilik özelliklerinin de benzer olduğu ortaya konulmuştur. Eylemlilikteki cinsiyet farklılıklarının, erkeklerin ve kadınların doğasında var olan özellikler olmadığı; ancak eğer fark varsa, bu farklılığın kadınların ve erkeklerin yaşadığı farklı deneyimlerden ve rollerden kaynaklanabileceği açıklanmıştır (Abele, Rupperecht, Wojciszke, 2008). İşteki eylemliliğin ve ayrımcılığın iş doyumunu ile ilişkili olup olmadığının incelendiği bir araştırmada ise iş yerinde hem eylemliliğin hem de ayrımcılığın iş doyumunu açıkladığı tespit edilmiştir (Hojman, Miranda, 2018).

Ruh sağlığı sürekliliği, ruh sağlığının varlığından ve yokluğundan oluşan (Keyes, 2002), duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma alt boyutlarını içeren bir kavramdır (Westerhof, Keyes, 2010). Araştırmanın sonucunda, çalışan kadınların %44.6’sının ruh sağlığı sürekliliği düzeyi düşük; %55.4’ünün ise yüksek bulunmuştur. Ruh sağlığı sürekliliğinin yüksek olması, iyi olma halidir ve yüksek düzeyde refah, olumlu duygular, psikolojik ve toplumsal işlevsellik ile ilişkilidir (Keyes, 2002). Kadınların çalışması, ekonomik bağımsızlıklarını kazanarak bireysel gelişimlerini sağlamaları (Kuzgun, Sevim, 2004) açısından olumlu duygular ve psikolojik işlevsellikle; ülke ekonomisini olumlu yönde etkileme (Kuzgun, Sevim, 2004) açısından ise yüksek düzeyde refah ve toplumsal işlevsellikle ilişkilendirilebilir. Ayrıca çalışan bir kadın, ruh sağlığı sürekliliği alt boyutlarından sosyal iyi olma (Westerhof, Keyes, 2010) ile ilgili olarak sosyal tutarlılık boyutunda (Keyes, 2007) çalışarak topluma ve sosyal hayata ilgi gösterir; sosyal katkı

boyutunda (Keyes, 2007) çalışma yaşantısı, kadının günlük faaliyetlerinden birisidir ve bu faaliyetlerinin topluma ve başkalarına yararlı olduğunu düşünür. Psikolojik iyi olma (Westerhof, Keyes, 2010) ile ilgili olarak ise çevresel hakimiyet boyutunda (Keyes, 2007), çalışan kadın, ihtiyaçlarının farkında olarak ihtiyaçlarına uygun ortam seçer ve o ortamı yönetir. Bu bağlamda, araştırma sonucunda çalışan kadınların yüksek düzeyde ruh sağlığı sürekliliğine sahip olması aslında beklenen bir sonuçtur. Alan yazına bakıldığında, Türkiye’de ruh sağlığı sürekliliği ile ilgili yapılan araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir ve yapılan bu araştırmalarda çalışma durumu ile ilgili verilerin de sınırlı olduğu görülmüştür (Serttan, 2018; Ekinci, Yılmaz, 2017). Bu sebeple alan yazında ruh sağlığı sürekliliği alt boyutları ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalar incelenmiştir. Öncelikle ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından biri olan psikolojik iyi olma ile çalışma durumunun incelendiği araştırmalar gözden geçirilmiştir. Şerbetçioğlu (2019) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada psikolojik danışmanların ve öğretmenlerin %59.7’sinin psikolojik iyi olma düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 1656 ortaokul öğretmenin örgütsel imaj algıları ile psikolojik iyi olma düzeylerinin incelendiği başka bir araştırmada, öğretmenlerin psikolojik iyi olma düzeylerinin yüksek olduğu ve psikolojik iyi olma düzeyinin cinsiyet değişkeniyle ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Şimşek, 2018). 216 okul yöneticisiyle gerçekleştirilen başka bir araştırmada da okul yöneticilerinin psikolojik iyi olma düzeylerinin yüksek olduğu ve psikolojik iyi olma düzeyinin cinsiyet değişkeniyle ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Keleş, 2018). Yine okul yöneticileriyle yapılan bir diğer araştırma sonucunda da yöneticilerin psikolojik iyi olma düzeylerinin yüksek olduğu ve psikolojik iyi olma düzeyinin cinsiyet değişkeniyle ilişkili olmadığı ortaya konulmuştur (Demirtaş, 2016). Tüm bu araştırmalar, araştırma sonuçları ile örtüşürken, araştırma sonucu ile örtüşmeyen bir araştırmanın olduğu görülmüştür. Bu araştırma, özel eğitime gereksinimi olan çocukların annelerine yönelik gerçekleştirilen bir araştırmadır. Araştırmada, kadınların psikolojik iyi olma düzeyleri çalışma/çalışmama durumu değişkenine göre incelendiğinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Sancakoğlu, 2019). Bu araştırma, ruh sağlığı sürekliliği alt boyutlarından birisi olan psikolojik iyi olma düzeyinin yüksek olmasının çalışma durumu ile ilişkili olmadığını ortaya koymaktadır. Ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından bir diğeri olan duygusal iyi olma düzeyinin incelendiği ve çalışan kişilerle gerçekleştirilen araştırmalar incelenmiştir. Özel

okullarda çalışan öğretmenlerle yapılan araştırmada, öğretmenlerin duygusal iyi olma düzeylerinin yüksek olduğu ortaya konulmuştur (Kılıklı, 2019). Bankada çalışan kişilerle yapılan bir araştırmada ise çalışanların, iş yerinde duygusal iyi olma düzeylerinin yüksek olduğu ve duygusal iyi olma düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Güner, 2019). Alan yazında yer alan ve incelenen bu araştırmalar, araştırma sonucuyla örtüşmektedir. Ruh sağlığı sürekliliği alt boyutlarından duygusal iyi olma düzeyi ile çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır. Son olarak ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından sosyal iyi olma düzeyinin incelendiği ve çalışan kişilerle gerçekleştirilen araştırmalar incelenmiştir. Sosyal İyi Olma Hali Ölçeği'nin geçerlilik ve güvenirlilik çalışmalarının yapıldığı araştırma, 378 sağlık çalışanı (hemşire, ebe, laborant, sağlık teknikeri) ile gerçekleştirilmiştir ve araştırma sonucunda katılımcıların mesleği ile sosyal iyi olma düzeyleri ve alt boyutları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir (Turęut, 2017). Bayraktar (2019), tarafından gerçekleştirilen araştırmada, antrenörlerin sosyal iyi olma düzeylerinin yüksek olduğu ve cinsiyet değişkenine göre sosyal iyi olma düzeyinin farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Otelde çalışan kişilerle gerçekleştirilen bir araştırmada çalışanların % 65.2'sini kadın çalışanlardan oluştuğu görölmektedir. Çalışanların sosyal iyi olma düzeyleri incelendiğinde sosyal iyi olma düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görölmüştür. Ayrıca, otel çalışanlarının sosyal iyi olma düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yurcu, Kasalak, Akıncı, 2015). Bu araştırmalar, araştırma sonucuyla örtüşmektedir. Ruh sağlığı sürekliliği alt boyutlarından sosyal iyi olma düzeyi ile çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır; ancak araştırma sonucu ile örtüşmeyen bir araştırmanın da olduğu görölmüştür. Bu araştırma, özel eğitime gereksinim olan çocukların annelerine yönelik gerçekleştirilen bir araştırmadır. Bu araştırmada kadınların sosyal iyi olma düzeyleri çalışma/çalışmama durumu değişkenine göre incelendiğinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Sancakoğlu, 2019).

Araştırmanın sonucunda çalışan kadınların %47.5'inin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları; %52.3'ünün ise eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyet kavramının nitelendirdiği cinsel kimlik ve bireyin sahip olduğu biyolojik farklılıklardan ziyade, cinsiyete toplumsal ilişkiler içerisinde yüklenen anlamlarla ilgili bir yapıdır (Türk, 2008).

Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet rollerinin alt boyutlarından ikisidir (Zeyneloğlu, 2008). Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadınlar, aile ilişkileri içerisinde annedir, çocuklara birincil bakım veren kişidir, ev ve beslenme ile işleri ile ilgilenen kişidir; erkekler ise baba olarak çocuklara ikincil bakım veren kişidir ve para kazanan/getiren kişi olarak nitelendirilmektedir (Seçer, Çeliköz, Yaşa, 2007). Kadınların ev işlerinden sorumlu olması, çalışma hayatında pasif konumda olması geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri içerisindeyken; kadınların ve erkeklerin aile, iş, evlilik, eğitim ve sosyal yaşantılarında eşit haklara ve sorumluluklara sahip olmaları eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri içerisinde değerlendirilmektedir (Zeyneloğlu, 2008). Yani, kadınlar, çalışma hayatı içerisinde yer aldıkça eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri içerisinde olma olasılıklarının artması beklenmektedir. Bu kapsamda, çalışan kişilerin toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna ilişkin gerçekleştirilen alan yazındaki araştırmalar incelenmiştir. 344 medya sektörü çalışanı kadın ile yürütülen araştırmada kadınların eşitlikçi cinsiyet rolleri tutumuna sahip olduğu ve eşitlikçi cinsiyet rolleri tutumuna sahip kadınların cam tavan algılarının düşük düzeyde olduğu ortaya konulmuştur (Şen, 2019). 138 hekim ve 133 hemşire ile yürütülen bir araştırmada, sağlık çalışanlarının eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özden, 2018). Bir üniversite hastanesinde çalışan 140 araştırma görevlisi ile gerçekleştirilen araştırmada, katılımcıların çalışma yaşamında erkek lehine bir algıya sahip oldukları tespit edilmekle birlikte katılımcıların eşitlikçi cinsiyet rolleri tutumuna sahip oldukları görülmüştür (Çelik Bekleviç, 2013). Başka bir araştırma ise çalışan kadınların eşlerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin sunduğu veriler açısından oldukça dikkat çekicidir. 301 erkek akademik ve idari personel katılımcıyla yürütülen araştırmada eşi çalışan katılımcıların daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olduğu bulunmuştur (Keleş, 2019). Çeşitli meslek gruplarında çalışan kişilerin toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının incelendiği bu araştırmaların sonucu, araştırma sonucu ile örtüşmektedir. Çalışan kişiler, eşitlikçi cinsiyet rolleri tutumlarına sahiptirler. Bu araştırmaların dışındaki araştırmalara bakıldığında çalışan kadınların aslında eşitlikçi cinsiyet rolleri tutumuna sahip olmayacağını ortaya koyan araştırmaların da olduğu görülmüştür. Kadınlarda evlilik uyumu ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada kendine güvenli yaklaşımı olan katılımcıların eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır; ancak kadınların çalışma

durumları ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumları arasında bir ilişki bulunamamıştır (Yüksel, 2013). Pazarcı, ev hanımı ve çalışan kadınların ruh sağlıklarının, kontrol odağı inançları ve cinsiyet rolleri bakımından karşılaştırıldığı araştırmada 255 kadınla çalışılmıştır. Araştırma sonucunda üç grup kadın arasında cinsiyet rolü ile ilgili anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir (Yaşın Dökmen, 2003). 575 kadınla gerçekleştirilen ve kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimlerinin incelendiği araştırmada yaş, öğrenim durumu, çalışma durumu, ailelerinin aylık gelir düzeyleri açısından farklılık gözetmeksizin tüm kadınların aile yaşantısında temel sosyal ve ekonomik faaliyet alanlarına ilişkin toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde değerlendirmelerinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Günay, Bener, 2011). Bu araştırmaların sonuçları, kadınlar çalışsalar dahi eşitlikçi olmayan (geleneksel) cinsiyet rolleri tutumlarına sahip olabileceklerini ortaya koyması açısından önem arz etmektedir.

5.2. Çalışan Kadınların Eşinden Şiddet Görme ya da Görmemelerinin, Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada, “Çalışan kadınların eşinden şiddet görme ya da görmemeleri, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri düzeylerini anlamlı bir biçimde yordamakta mıdır?” sorusunun yanıtı aranmıştır. Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişiliklerinin (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları) anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet gören çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik düzeyleri, eşinden şiddet görmeyen kadınlarınkinden anlamlı düzeyde daha düşük olarak bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliklerinin (duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma) anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet gören çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliği düzeyleri, eşinden şiddet görmeyen kadınlarınkinden anlamlı düzeyde daha düşük olarak bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Araştırma sonucunda, eşinden şiddet gören çalışan kadınların, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma

sahip olduğu, eşinden şiddet görmeyen çalışan kadınların ise toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğu bulunmuştur.

Eylemlilik/çok yönlü eylemli kişilik, öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları boyutlarının birleşiminden oluşan bir yapıdır (Côté, 1997). Öz yeterlilik, bireyin karşılaştığı olası durumlarla başa çıkabilmek için gereksinim duyduğu eylem planlarını ne kadar iyi yürütebileceğine dair sahip olduğu inancıdır (Bandura, 1982). Öz saygı, bireyin kendisine ilişkin olumlu ve olumsuz tutumlarıdır (Rosenberg ve diğ., 1995). İç kontrol odağı, bireyin davranışlarının sonuçlarının iç faktörler tarafından belirlendiği algısına sahip olması durumudur (Ajzen, 2002). Yaşam amaçları ise bireyin yaşamdan istedikleri ile nasıl bir yaşam sürmek istediğine ilişkin fikirleridir (Lüdtke, Trautwein, Husemann, 2009). Araştırma sonucunda, eşinden şiddet gören çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik düzeylerinin daha düşük olması, kendilerini öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları boyutlarında daha yetersiz gördüklerine ilişkin fikirlerini yansıttığı söylenebilir. Yani, eşinden şiddet gören çalışan kadınların öz yeterlilik boyutunda, maruz kaldıkları şiddetle başa çıkabilme konusunda ihtiyaç duydukları eylem planlarını yürütebileceklerine dair inançları ile maruz kaldıkları şiddet karşısında kendilerini ve yaşamlarını kontrol edebileceklerine dair inançları da zayıf olabilir. Öz saygı boyutunda eşinden şiddet gören çalışan kadınların kendilerine ilişkin değerlendirmeleri de daha olumsuz olabilir, maruz kaldıkları eş şiddeti karşısında genel olarak kendilerini iyi hissetmeyerek kim oldukları, ne yaptıkları ile ilgili de olumsuz duygulara sahip olabilirler. Çalışan ve eşinden şiddet gören kadınlar, iç denetim odağı boyutunda maruz kaldıkları şiddeti, kontrol etme güçlerinin olduğuna inanmakta güçlük çekebilirler ve yaşadıkları şiddetin şanslarından, kaderlerinden kaynaklandığını düşünebilirler. Yaşam amaçları boyutunda ise çalışan ve eşinden şiddet gören kadınların nasıl bir yaşam sürmek istediklerini ve ne istediklerini tam olarak bilmediklerinden şiddet görme durumları ile ilgili de karar vermede ve seçim yapmada güçlük yaşadıkları söylenebilir. Alan yazın incelendiğinde doğrudan çok yönlü eylemli kişilik ve kadına yönelik eş şiddeti ya da şiddet ile ilişkili araştırmalara rastlanılamamıştır; ancak çok yönlü eylemli kişiliğin yaşam amaçları alt boyutu hariç diğer alt boyutları (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı) ile kadına yönelik eş şiddeti/şiddet konusunda araştırmaların olduğu görülmektedir. Ayrıca gerçekleştirilen bu araştırmaların da daha çok şiddet faileri ile

ilgili olduğu dikkat çekmektedir. Sullivan ve diğerleri (2013), 354 kadın katılımcıyla gerçekleştirdikleri araştırmada, kadınların eş şiddeti mağduru/faili olma durumlarının çeşitli ilişki sorunlarını yönetme yeteneğine özgü öz yeterliliğin, travma sonrası stres ve depresyona karşı koruyucu bir rol oynayıp oynamadığını araştırmışlardır. Araştırma sonucunda, ilişki öz yeterliliğinin, fiziksel, cinsel ve psikolojik eş şiddeti mağduru ve faili olma sıklığını öngördüğü tespit edilmiştir. Lerner, Kennedy (2000), ilişkilerinde şiddete maruz kalan kadınlarla ilgili yapmış oldukları araştırmanın sonucunda, kadınların ilişkiyi bitirme konusundaki öz yeterlilik inançlarının, kadınların ilişkiyi sürdürüp sürdürmeme durumu ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca, eğer ilişki bitmişse ilişkinin bitmesinden itibaren geçen süre ile de ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Şiddetin failleri ile ilgili Macau'da 12-20 yaş aralığındaki 3085 katılımcı ile gerçekleştirilen araştırmada düşük düzeyde öz saygının şiddet içeren davranışlarla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Lo, Cheng, 2018). Eş/partner şiddetine maruz kalmış yaşları 19-50 aralığında değişen kadınlarla yapılan araştırmada ise maruz kalınan fiziksel şiddetin sayısı arttıkça ve/veya şiddetin uygulanma şekli kötüleştikçe, kadınların depresif belirtilerinin arttığı ve öz saygılarının azaldığı görülmüştür (Cascardi, O'Leary, 1992). İspanyol kadınlarda demografik değişkenlerin, kültürün ve öz saygının, eş şiddetine maruz kalma durumu ile ilişkisinin araştırıldığı bir çalışmada Kolombiyalı kadınlar ile diğer Orta/Güney Amerikalı kadınlar arasında eş şiddetine maruz kalma durumu bakımından farklılıklar olduğu ve bu farklılıklarla ilişkilendirilen tek faktörün ise öz saygı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gonzalez Guarda ve diğ., 2013). Türkiye'de 180 evli kadınlara gerçekleştirilen kadına yönelik istismar, kadının ve eşinin bireysel özellikleri ile evlilik yaşamı arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmada, kadınların öz saygısı yükseldikçe eşleri tarafından maruz kaldıkları istismarın azaldığı tespit edilmiştir (Demiröz, 1996'dan aktaran Bilge, Arslan, Doğan, 2000). İç kontrol odağı boyutuyla ilgili şiddet faillerine yapılan çalışmaların birinde, erkeklerin alkol kötüye kullanımlarının kontrol odaklılıkları ile eşlerine yönelik uyguladıkları şiddet arasındaki ilişkiye etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda iç kontrol odaklı olma durumunun eşe şiddet uygulama ve alkol kötüye kullanımı konusunda koruyucu nitelikte olduğu ve buna paralel olarak iç kontrol odaklı olma durumu, daha düşük miktarlarda alkol tüketimi ile eşlere yönelik daha düşük fiziksel şiddet ve cinsel şiddet sıklığı ile ilişkilendirilmiştir (Gallagher, Parrott, 2010). Başka bir araştırma ise 206 erkek katılımcı ile gerçekleştirilmiştir ve dış kontrol odağına sahip erkeklerin,

eşlerine yönelik fiziksel şiddet uygulama ve eşlerine zarar verme olasılıklarının iç denetim odaklı erkeklere göre daha fazla olduğu görülmüştür (Schmidt ve diğ., 2016). Eşinden şiddet gören kadınların ilişkilerini sürdürme ya da ayrılma nedenlerinin incelendiği araştırmada ise yüksek düzeyde iç kontrol odağına sahip olan ve eşinden şiddet gören kadınların ilişkilerini bitirme yani eşlerinden ayrılma olasılıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Kim, Gray, 2008). Ayrıca eşinden şiddet görüp profesyonel destek arayan kadınların kişisel kaynaklarını kullanımlarının incelendiği araştırmada, kadınların şiddeti ve şiddetin nedenlerini kontrol edebileceklerine dair inançlarının profesyonel destek alma olasılıklarını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Fleming, Resick, 2016). Çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutları (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı) ile kadına yönelik eş şiddeti/şiddet konusunda yapılan tüm bu araştırmaların sonucu araştırma sonucu ile örtüşmektedir. Yani, çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilikleri (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları) ile eşinden şiddet görme durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Yaşanılan şiddet olayları, şiddete maruz kalanlar için yıkıcı sonuçlara yol açmaktadır (Okan İbiloğlu, 2012). Şiddete maruz kalan birey, genelde yaşadıklarını ifade etmekte güçlük çekmektedir (İncecik ve diğ., 2009) ve ayrıca depresyon, travma sonrası stres bozukluğu gibi ruh sağlığı sorunları da yaşamaktadır (Okan İbiloğlu, 2012). Şiddete maruz kalan bireyin şiddet durumundan nasıl etkilendiğini ortaya koyabilmek açısından bireyin ruh sağlığı sürekliliğine bakmak önemli olacaktır. Çünkü kadın, eşi tarafından şiddete uğradığında eşinin “Bak bana neler yaptırдың?” gibi ifadelerinden ötürü yaşadığı şiddetten dolayı kendisini suçlayabilmektedir. Bir yandan eşinin ev içindeki rolünü ve değerini düşünüp bir yandan da kendini suçlayarak çelişkili bir durum yaşayabilmektedir (Günşen İçli, 1994). Bu durum ise kadının ruh sağlığı sürekliliğini (duygusal iyi olma, sosyal iyi olma, psikolojik iyi olma) olumsuz yönde etkilemektedir. Ruh sağlığı sürekliliği, ruh sağlığının varlığından ve yokluğundan oluşmaktadır. Ruh sağlığının varlığı iyi olma halini temsil ederken; ruh sağlığının yokluğu iyi olmama halini temsil etmektedir (Keyes, 2002) ve duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ile psikolojik iyi olma boyutlarından oluşmaktadır (Keyes, Annas, 2009). İyi olma, temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasıyla ilgilidir (Cihangir Çankaya, 2009a). Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre birey, ihtiyaçlarını karşılamak üzere motive olmuştur. Bireyin

birinci düzeyde psikolojik ihtiyaçları, ikinci düzeyde güvenlik ihtiyaçları, üçüncü düzeyde sevgi ve ait olma ihtiyaçları, dördüncü düzeyde saygı ihtiyaçları ve son düzey olan beşinci düzeyde kendini gerçekleştirme ihtiyacı vardır (Gawel, 1997). Ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutu olan psikolojik iyi olma ise pozitif bireysel işlevsellik ile kendini gerçekleştirmeyi kapsamaktadır (Westerhof, Keyes, 2010). Yani, bireyin ruh sağlığı sürekliliğinin psikolojik iyi olma alt boyutunda işlevsellik gösterdiğini söyleyebilmek için o bireyin kendini gerçekleştirme basamağındaki ihtiyaçlarını karşılıyor olması gerekmektedir. Psikolojik ihtiyaçların karşılanması sağlıklıdır ve iyi olmayı olumlu yönde etkiler; ancak karşılanmaması da iyi olmayı olumsuz yönde etkileyen ve patolojiye sebebiyet veren bir durumdur (Ryan, Deci, 2000). Evlilikte ise iki eş, birbirlerinin birinci düzeydeki psikolojik ihtiyaçları ile ikinci düzeydeki güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak için kolayca işbirliği yapabilirler. Bununla birlikte evli bir çiftin üçüncü düzeydeki sevgi ve ait olma ihtiyaçları, dördüncü düzeydeki saygı ihtiyaçları ile son düzey olan beşinci düzeydeki kendini gerçekleştirme ihtiyacını karşılaması çok daha zordur (D'Emilio, Freedman, 2012'den aktaran Finkel ve diğ., 2014). Evlilikte üçüncü düzeyden itibaren temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması bile zorken kadınların eşi tarafından şiddete maruz kalması durumunda temel ihtiyaçlarının karşılanması şiddet aracılığıyla kısıtlanmaktadır. Evli çiftlerde özellikle, erkek herhangi bir işte çalışmıyorsa ekonomik şiddet daha sık görülen bir durumdur (Aksoy ve diğ., 2004). Erkek ya çalışan kadının parasını elinden alıp kadına hiç para vermeyerek ya da harçlık vererek (Pence, Paymar, 1993'ten aktaran Gladding, 2012) kadını ekonomik alanda istismar eder (Aksoy ve diğ., 2004). Ekonomik alanda istismar edilen bir kadının ise yeme, içime gibi temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılaması bile güçleşebilir. Kadının eşinden cinsel şiddet görerek sekse ya da cinsel eylemlere katılmaya zorlanması durumunda da (Watts, Zimmerman, 2002) kadın, birinci düzeydeki psikolojik ihtiyaçlarından birisi olan cinselliği şiddet aracılığıyla deneyimler. Eşinden fiziksel, duygusal, sözel, ekonomik, cinsel şiddet türlerinden birini ya da birden fazlasını gören kadın, ikinci düzeydeki güvenlik ihtiyacını karşılayamaz, eşine ve özellikle sosyal destek kaynaklarından yoksun bir kadınsa çevresindeki diğer kişilere, kurum ve kuruluşlara güvenmekte güçlük çekebilir. Fiziksel, duygusal, sözel, ekonomik, cinsel şiddet türlerinden birini ya da birden fazlasını gören kadın üçüncü düzeydeki sevgi ve ait olma ihtiyaçlarını karşılayamadığından kendisini yalıtılmış ve yalnız hisseder. Özellikle sosyal destek kaynaklarından yoksunsa sosyal iyi olma boyutunda

güçlükler yaşayacağı söylenebilir; çünkü birey, kendi durumu ile toplumdaki işlevselliğini değerlendirir (Keyes, 1998). Bu değerlendirme sonucunda da sosyal yaşamda ne kadar işlevsel olduğuna ilişkin karar vererek (Keyes, 2005) pozitif toplumsal işlevsellik ile sosyal değerlere sahip olur (Westerhof, Keyes, 2010). Bir kadın hangi şiddet türüne maruz kalırsa kalsın (fiziksel şiddet, duygusal şiddet, sözel şiddet, ekonomik şiddet ve cinsel şiddet) dördüncü düzeydeki saygı ihtiyacını karşılayamayacaktır. Saygı, bireyin kendine saygısı (öz saygı) ve kendini kabulü ile bireyin başkalarına saygısı ve başkalarını kabulü olarak iki yönüyle ele alınan bir kavramdır (Voltan Acar, 2014). Eşinden şiddet gören bir kadın ise sosyal iyi olma boyutunun toplumsal kabul alanında insanların birbirlerinden farklı olduğunu fark edip kabul etmekte güçlük yaşayarak, sosyal gerçekleştirme alanında insanların, grupların ve toplumların potansiyelleri olduğuna ve bu potansiyellerini geliştirebilecek güce sahip olduğuna inanmakta zorlanarak diğerlerine saygı duymayabilir. Sosyal katkı alanında kendi günlük faaliyetlerinin topluma ve başkalarına yararlı olduğunu düşünme konusunda güçlük yaşayarak öz saygı konusunda dördüncü düzeydeki ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekebilir. Ayrıca psikolojik iyi olma alt boyutunda öz kabul alanında kendine yönelik olumlu tutum sergilemeyi, kendini ve benliğinin çoğunu kabul etmekte kişiliğini sevmekte güçlük yaşayarak öz saygı konusunda zorlanabilir. Diğerleriyle anlamlı ilişkiler kurma alanında ise diğer insanlarla güvene dayalı, sağlıklı ve yakın ilişkiler kurabilmek için ön koşul saygıdır ve diğerlerine saygı duyma konusunda güçlük yaşayabilir. Eşinden şiddet gören bir kadının, birinci düzeyde ihtiyaçlarını karşılarken bile zorluk yaşama ihtimali göz önünde bulundurulduğunda ise bu kadının son düzey olan beşinci düzeydeki kendini gerçekleştirme ihtiyacını karşılamak için motive olmasını beklemek bile gerçekçi değildir. Ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutu olan psikolojik iyi olma, pozitif bireysel işlevsellik ile kendini gerçekleştirmeyi kapsamaktadır (Westerhof, Keyes, 2010). Bu bağlamda eşinden şiddet gören kadınların, ruh sağlığı sürekliliğinin psikolojik iyi olma alt boyutunda yaşam amaçları alanında kendi yaşamının bir amacı ve yönü olduğuna inanma konusunda güçlük yaşayarak bireysel gelişim alanında kendi potansiyeli hakkında bilgi sahibi olma ve sürekli gelişmek için mücadele etme durumunda zorlanabilecekleri, çevresel hakimiyet alanında ihtiyaçlarının farkında olarak ihtiyaçlara uygun ortam seçme ve o ortamı yönetmekte zorlanabilecekleri ve özerklik alanında özerklik alanında güçlük yaşayabilecekleri söylenebilir. Alan yazın incelendiğinde ruh sağlığı sürekliliği ve kadına yönelik eş

şiddeti ile ilişkili araştırmalara rastlanılamamıştır; ancak ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutları olan psikolojik iyi olma, duygusal iyi olma ve sosyal iyi olma ile kadına yönelik eş şiddetine ilişkin araştırmaların olduğu görülmüştür. Türkiye’de yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlarda travma sonrası büyüme ile psikolojik iyi olmanın incelendiği araştırma, 225 kadın ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda psikolojik iyi olma düzeyini en yüksek yordayan değişkenin stresle etkili başa çıkma tarzlar olduğu ve stresle etkili başa çıkma tarzlarını benimseyen kadınların psikolojik iyi olma düzeylerinin artarken; stresle etkili başa çıkma tarzlarını benimsemeyen kadınların ise psikolojik iyi olma düzeylerinin azalmakta olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda ayrıca, travma sonrası büyümenin alt boyutlarından olan yeni seçeneklerin fark edilmesi değişkeninin psikolojik iyi olmayı yordadığı da tespit edilmiştir (Ceco, 2018). Şiddete maruz kalmaya bağlı olarak psikolojik dayanıklılık, bağışlayıcılık ve psikolojik iyi olma arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırma, İzmir ve Ankara’daki beş kadın sığınma evinde kalan 291 kadın ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda şiddete maruz kalan kadınların, şiddete maruz kalmayan kadınlara göre psikolojik iyi olma düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca, psikolojik sağlamlığın, kadınların psikolojik iyi olmalarını yordamada önemli bir değişken olduğu tespit edilmiştir (Altıntaş, 2019). Muğla’da yaşayan 100 kadın ile gerçekleştirilen bir araştırmada, evli kadınlarda aile içi şiddet ile evlilik doyumu ve psikolojik iyi olma arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda kadınların psikolojik iyi olma düzeyleri ile evliliklerinde yaşadıkları aile içi şiddet, fiziksel şiddet, sözel şiddet, duygusal şiddet ve ekonomik şiddet düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ancak kadınların psikolojik iyi olma düzeyleri ile evliliklerinde yaşadıkları cinsel şiddet arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Yiğit, 2018). İngiltere’de yaşları 20 ile 80 arasında değişen 23 katılımcı ile gerçekleştirilen bir araştırmada, katılımcılar aile içi şiddete maruz kalan kadınlara sosyal destek veren kişilerden seçilmiştir. Araştırmanın sonucunda şiddete maruz kalan kadınlarla herhangi bir ilişki içerisinde olan bireylerin, kadının şiddet mağduru olması sonucunda şok, korku, panik, öfke, hayal kırıklığı, anksiyete, sıkıntı, üzüntü ve suçluluk gibi durumlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Sadece şiddete maruz kalan kadınla ilişkisi olan bireylerin bile duygusal iyi olma ve psikolojik iyi olma boyutlarında bir takım güçlükler yaşadıkları görülmüştür (Gregory ve diğ., 2017). Pakistan Karachi’de yaşları 18 ile 55 arasında değişen, en az bir yıldır evli olan ve eşleriyle birlikte yaşayan 416 kadın ile

gerçekleştirilen bir çalışmada, eş şiddetinin ilişkili olduğu psikososyal faktörler incelenmek istenmiştir. Araştırma sonucunda eşinden şiddet gören kadınların psikolojik iyi olma düzeylerinin, eşinden şiddet görmeyen kadınların psikolojik iyi olma düzeylerine oranla daha düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Kadınların sosyal iyi olma düzeylerini incelemek için ise sosyal iyi olmanın önemli bir özelliği olan sosyal güven değişkeni düzeyine bakılmıştır. Araştırma sonucunda eşinden şiddet gören kadınların sosyal güven düzeylerinin, eşinden şiddet görmeyen kadınların sosyal güven düzeylerine oranla daha düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen bu bulgu ise kadınların sosyal iyi olma düzeyleri ile bağdaştırılarak araştırmacılar tarafından yorumlanmıştır ve eşinden şiddet gören kadınların sosyal iyi olma düzeylerinin, eşinden şiddet görmeyen kadınların sosyal iyi olma düzeylerine oranla daha düşük düzeyde olduğu şeklinde yorum yapılmıştır (Hassan, Malik, 2012). Literatürdeki tüm bu araştırma sonuçları, araştırma sonucuyla örtüşmektedir. Araştırma sonucuyla örtüşmeyen herhangi bir araştırmaya ise rastlanılamamıştır. Ayrıca literatür incelenirken ruh sağlığına ilişkin alınacak tedbirlerin ve ruh sağlığı ile ilgili yapılacak önleyici çalışmaların, kadına yönelik şiddetin ortaya çıkmasını engelleyeceğine dair çalışmaların da olduğu görülmüştür. Bu araştırmalardan birincisi İspanya’da gerçekleştirilmiştir. Yaşları 17 ile 30 arasında değişen 32 kadın katılımcıyla gerçekleştirilen araştırmada, kadınların şiddete maruz kalma durumunu önleyebilmek için psikoëğitimsel bir müdahale olarak aşk hakkında bilimsel bir metin sunan kitabı okumaları sağlanmıştır. Araştırma sonucunda kadınların düşüncelerinin cinsel şiddetin önlenmesine yönelik tasarlanan programın etkililiğini kanıtlayacak şekilde değiştiği ortaya konulmuştur (Racionero Plaza ve diğ., 2018). Bir diğer araştırma ise ruh sağlığı sorunları ile eş/partner şiddetinin ortaya çıkışı arasında bir ilişki olduğu ve bu kapsamda ruh sağlığı tedavileri ile eş/partner şiddetini önlenmesine yönelik gerçekleştirilen çalışmaların incelenmesi gerektiği düşünülerek beş orta gelirli ülkede gerçekleştirilen araştırmalar incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda depresyonu hedefleyen iki çalışmanın kısa vadeli eş/partner şiddetini azalttığı ortaya konulmuştur (Tol ve diğ., 2019). Bu iki araştırma sonucu, ruh sağlığı sürekliliği ile ilgili yapılacak önleyici çalışmalarla kadına yönelik şiddetin önüne geçilebileceğine dair sunduğu veriler açısından umut vericidir.

Kadına yönelik şiddet, kadına yönelik eşit olmayan güç kullanımını ifade eden, tüm dünyada toplumsal bir sorun olarak görülen (Yanık ve diğ., 2014), günümüzde bile hala devam eden ve aşılması oldukça güç görülen bir olgudur (Dişsiz, Hotun Şahin, 2008). Kadına yönelik şiddet ortamlarından birisi ailedir (WHO, [16.04.2019]) ve hatta kadına yönelik şiddetin en sık görüldüğü yer ailedir. Kadının aile içinde karşılaştığı şiddeti gerçekleştiren kişi ise çoğu zaman kadının eşidir (Doğanavşargil, Vahip, 2007). Dünyada her üç kadından biri, eşi tarafından şiddete maruz kalmaktadır (WHO, [16.04.2019]). Kadına yönelik şiddetin en önemli nedenlerinden birisi de toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir (Büyükyılmaz, Demir, 2016). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile bir kadına yalnızca kadın olmasından ötürü oransız bir şekilde cinsiyet temelli şiddet uygulanabilmektedir (Başar, Demirci, 2015). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, masallardan dizilere değin tüm unsurlarla toplumdaki bireylere öğretilir. Hatta var olan toplumsal cinsiyet rolleri de pekiştirilir, onaylanır. Üstelik, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı olarak kadınlar pasif, güçsüz, duygusal, ikincil konumda nitelendirilerek şiddete uğraması doğal karşılanır (Ünlü, Bayram, Uluyağcı, Uzoğlu Bayçu, 2009). Ayrıca, toplumsal cinsiyet rollerinin kadına vefakar, fedakar, özverili sıfatlarını atfetmesi sebebiyle kadının kendisini, bu sıfatların baskısı altında hissetmesi şiddet görse dahi evliliğini sürdürmesine sebep olmaktadır (Harcar ve diğ., 2008). Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Ayrıca, eşinden şiddet gören çalışan kadınların, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma sahip oldukları, eşinden şiddet görmeyen çalışan kadınların ise toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyet kavramının nitelendirdiği cinsel kimlik ve bireyin sahip olduğu biyolojik farklılıklardan ayrı olarak toplumsal ilişkiler içerisinde cinsiyete ilişkin yüklenen anlamlarla ilişkili bir yapıdır (Türk, 2008). Toplumsal cinsiyet rolleri, çocukluktan itibaren başlayan ve ömür boyu devam eden cinsiyetler arası ayrımcılığı pekiştiren bir yapıdır ve bu yapıyı kadınların kabul etmeleri ya da bu yapıyla başa çıkabilmelerinde sahip oldukları toplumsal cinsiyet rolleri tutumları önemlidir. Bu noktada, kadınların nasıl bir toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olduklarını yani hem erkekleri hem de kendilerini nasıl algıladıklarını öğrenmek önemlidir. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumları, geleneksel ve eşitlikçi olmak üzere iki ayrı grupta sınıflandırılmaktadır (Zeyneloğlu, 2008). Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadınlar, aile ilişkileri içerisinde annedir, çocuklara

birincil bakım veren kişidir, ev ve beslenme ile işleri ile ilgilenen kişidir; erkekler ise baba olarak çocuklara ikincil bakım veren kişidir ve para kazanan/getiren kişi olarak nitelendirilmektedir (Seçer, Çeliköz, Yaşa, 2007). Toplumsal cinsiyet rollerine yönelik geleneksel bakış açısı, kadınlar ve erkekler arasında eşitsizliğe sebebiyet verecek şekilde kadınların daha düşük statüde görülmesine neden olmaktadır (Aydın ve diğ., 2016). Buna paralel olarak erkeklige verilen önem ise her iki cinsiyeti de sıkıntıya sokabilmektedir (Adler, 2017). Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve sosyalleşme süreci içerisinde geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi ile kadınlar, şiddete uğramaktadır (Dinç Kahraman, 2010). Literatüre bakıldığında yapılan araştırmaların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma sahip olma ile şiddet mağduru ya da faili olma arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koyduğu görülmektedir (Turan, 2018b; O'Brien ve diğ., 2017; McNaughton Reyes ve diğ., 2016; Kodan Çetinkaya, 2013; Santana ve diğ., 2006; Lichter, McCloskey, 2004). Kadınların ev işlerinden sorumlu olması, çalışma hayatında pasif konumda olması geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri içerisindeyken; kadınların ve erkeklerin aile, iş, evlilik, eğitim ve sosyal yaşantılarında eşit haklara ve sorumluluklara sahip olmaları eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri içerisinde değerlendirilmektedir (Zeyneloğlu, 2008). Eşitlikçi toplumsal cinsiyet rol düzeyi yüksek olan bir birey ise karşısındaki bireyi "kadın" ya da "erkek" cinsiyet kategorilerine ayırıp onlara toplumun atfettiği cinsiyet rollerini yükleyerek toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile hareket etmez. Karşısındaki bireyin birey olduğunun farkına vararak her bireyin değerli ve eşit olduğu inancıyla saygı ve empati temelli etkili bir iletişim kurar. Sağlıklı ve etkili iletişim kuran bir birey, eş seçiminde kendisine uygun kararları daha kolay vererek eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip bir bireyle evlenebilir. Eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip bir eşle evli olan kadının ise eşinden şiddet görme olasılığı azalabilir. Bunun dışında eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip kadınlar, eşlerinden şiddet görseler dahi bu durumun insan hakları ihlali olduğunun farkına vararak karşılaştıkları şiddet durumlarıyla daha etkili bir şekilde başa çıkabilirler. Alan yazına bakıldığında toplumsal cinsiyet rolleri ve kadına yönelik eş şiddeti ya da şiddet ile ilişkili gerçekleştirilen araştırmaların olduğu görülmüştür. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algının üç kuşak kadın arasında değişip değişmediğini incelemek amacıyla Ankara ili üzerinde bir çalışma yürütülmüştür. Araştırma, 20-39 yaş dilimini kapsayan kuşaktan 30 kadın, 40-59 yaş dilimini kapsayan kuşaktan 30 kadın ve 60 yaş üzerini kapsayan kuşaktan 30 kadın

olmak üzere toplam 90 kadın ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşler incelenirken kadınların kadına yönelik şiddete ilişkin görüşleri de analiz edilmiştir. “Kadın hak ediyorsa erkek şiddet uygulayabilir” önermesine genç kuşaktaki kadınların %100’ü yani hiçbiri katılmazken, orta kuşaktaki kadınların %96.7’si, yaşlı kuşaktaki kadınların ise %88.3’ü katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde ise yaşlı kuşaktaki kadınlar, eşi tarafından şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir. “Kadın dayak yiyorsa bunu herkesten saklamalıdır” önermesi ile ise kadına yönelik şiddetin evin içerisinde mahremiyet çerçevesinde gizli kalması gerektiğine ilişkin görüşler incelenmiştir. Genç kuşaktaki kadınların %96.7’si, orta kuşaktaki kadınların %90’ı, yaşlı kuşaktaki kadınların ise %56.7’si bu önermeye katılmadıklarını ifade etmişlerdir. İlk önermede olduğu gibi bu önermede de sırasıyla genç, orta ve yaşlı kuşaktaki kadınların daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca, araştırma sonucunda üç kuşak arasındaki farklılar da belirlenmiştir ve genç kadınların daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları ortaya konulmuştur (Kadılar, 2011). Araştırma sonucu, kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarını kadına yönelik şiddet perspektifinden ele alması açısından önemli veriler sunmaktadır. Sayıları az da olsa hala kadının şiddeti hak ettiğini düşünen ve kadın şiddete maruz kalıyorsa bunun aile mahremiyeti çerçevesinde gizli kalması gerektiğini düşünen kadınlar vardır. Kadınların şiddeti geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde ele alması ve mantıklı olmayan düşüncelerle normalleştirerek içselleştirmesi eş şiddetine maruz kalma olasılıklarını artırabilir, şiddete uğrayan bir kadın gördüklerinde de bunun normal olduğu düşüncesiyle duyarsız bir şekilde davranmalarına zemin hazırlayabilir. Diyarbakır’daki farklı ekonomik düzeyi temsil eden üç ilçede yaş ortalaması 35.09 olan ve medeni durumları farklı, şiddete mağduru 75 kadın ile bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada kadına yönelik şiddeti destekleyen nedenlerden birisinin toplumsal cinsiyet rolleri tutumu olduğu düşünülerek kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkilendirilerek açıklanmak istenmiştir. Araştırma sonucunda kadınların şiddete maruz kalma sebebi olarak en çok %45 oranında “söylenenlere karşılık vermek” ve daha sonra %27 oranında “failin asabi yapısı” yüzünden şiddete uğradığını beyan edecek şekilde cevaplar verdikleri görülmüştür. Kadınların verdikleri bu cevaplar, sosyalizasyon sürecinde toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesi ile ilişkilendirilmiştir. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine

göre bir erkek saldırgan ve asabi yapıdadır, bu durum doğal karşılanmalıdır ve kadın da bu yüzden erkeğe karşı gelmeyecek susmalıdır. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerindeki bu anlayış sebebiyle araştırmadaki katılımcıların şiddete maruz kalma nedeni olarak geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili cinsiyet kalıp yargılarına ait davranışlarının ön planda olduğu görülmektedir (Akyüz, 2011). Sakarya'nın Söğütlü İlçesi'nde toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi kadına yönelik şiddet algısını incelemek amacıyla gerçekleştirilen araştırmada aile içi şiddet yaşantısı olduğu bilinen 10 kadın ve 10 erkek katılımcıyla nitel araştırma kapsamında mülakat yöntemi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, katılımcıların şiddetin oluşumunu bir gerekçeye dayandırarak açıkladıkları görülmüştür. Şiddetin oluşumuna zemin hazırladığı düşünülen bu gerekçeler, “erkeğin istediği olmazsa, erkek madde bağımlıysa, erkek sinirliyse, erkek eşinden üstün olduğundan istediğinde güç kullanarak, kadın erkeğin istediği yemeği pişirmezse, kadın eşinden para isterse...” gibi söylemlerle ifade edilmiştir. Bu söylemlerin, şiddetin bir nedene dayandırılmasıyla ve erkek tarafından kadını cezalandırmak için kullanılarak gerçekleştirildiği açıklandığı görülmüştür. Şiddetin ortaya çıkmasında ise toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların etkili olduğu anlaşılmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumlara göre erkek egemen anlayış söz konusudur. Erkek kadından üstündür ve erkek, gerekli durumlarda kadına yönelik şiddet uygulayarak kadını cezalandırıp kontrol altına alabilir. Araştırmada eşinden şiddet gören kadınların, şiddete maruz kalma nedenlerini toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumlar ile açıkladıkları görülmüştür. Örneğin, eşinden şiddet gören 43 yaşındaki kadın bir katılımcı, eşinden şiddet görme durumunu şöyle açıklamıştır: “Eşimi çok sevmiştim. 16 yaşında kaçarak evlendim. Ailem onay vermediği için çocuk aklıyla kaçtım seviyorum diye. Kaçarak evlendiğim için ailem bana küstü, hiç konuşmadı. Sanırım ben hatamı anlayım diye beni cezalandırdılar. Uzun bir süre hiç görüşmediler. Çok pişmanım! Alkol bağımlıydı, görmediğim eziyet kalmadı. Evde istediği olmayınca ya da o gün onun sevdiği yemek yapılmadıysa beni azarlamaya başlar, devamlı hakaret eder.” (Pehlivan, 2018). Afganistan'ın Nangarhar ve Kâbil şehirlerinde yaşayan 1463 kadınla gerçekleştirilen bir araştırmada kadınların eğitim düzeyi arttıkça daha yüksek düzeyde eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olduğu ve daha yüksek düzeyde eşitlikçi cinsiyet rolleri tutumuna sahip kadınların ise eşlerinden şiddet görme düzeylerinin daha düşük olduğu ortaya konulmuştur (Jewkes, Corboz, Gibbs,

2018). Güney Afrika Durban’da yoksulluk, ruh sağlığı, madde kullanımı ve cinsiyet gücü ile eş şiddetinin incelendiği araştırmada 680’i kadın, 677’si erkek 1357 katılımcı ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda hem erkek hem kadın katılımcıların eğitim düzeyleri arttıkça eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerinin arttığı ve eş şiddetine yönelik davranışların azaldığı görülmüştür (Gibbs ve diğ., 2018). Başka bir araştırmada ise Hindistan Maharashtra kırsalında evli erkeklerin yüksek düzeyde alkol kullanımı, toplumsal cinsiyet eşitliği tutumları ve kadına yönelik eş şiddeti göstermeleri incelenmiştir. 1081 çift ile yürütülen araştırmada erkeklerin yüksek düzeyde toplumsal cinsiyet eşitsizliği tutumlarına sahip olması ve yüksek düzeyde alkol kullanımının kadına yönelik eş şiddeti riski ile ilişkili olması durumunda, kadınların eş şiddetini bildirme olasılıklarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dasgupta ve diğ., 2018). Toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak aile içi şiddetin anlamlandırılması amacıyla yaşları 18 ile 65 arasında değişen 203’ü kadın 40’i erkek olmak üzere toplam 243 kişi ile bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında düşmanca cinsiyetçiliğin ve korumacı cinsiyetçiliğin kadına yönelik şiddet ile ilişkisi incelenmiştir. Düşmanca cinsiyetçilik, baskın bir ataerkillik ile cinsiyetler arası farklılığı kadınların aleyhine büyütme, kadını kontrol etme, kadını aşağılama, kadına küçültücü özellikler affetme ile kadının istismarını haklı görmektir. Korumacı cinsiyetçilik ise kadına hayranlık ile yoğun duygusallığı içermekle birlikte kadınların korunmaya ihtiyacı olduğunu ve kadınların erkekleri tamamladığını savunarak koruyucu ataerkillik ile cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaşmayı pekiştirmektedir. Hem düşmanca cinsiyetçiliğin hem de korumacı cinsiyetçiliğin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumlarla açıklanabildiği, yani örtüştüğü görülmektedir. Araştırma sonucunda hem düşmanca cinsiyetçiliğin hem de korumacı cinsiyetçiliğin kadına yönelik şiddet ile pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür (Işık, 2018). Araştırma, toplumsal cinsiyet rollerini geleneksel tutum ve eşitlikçi tutum açısından değil, düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik açısından incelemiştir; ancak hem düşmanca cinsiyetçiliğin hem de korumacı cinsiyetçiliğin tanımlarına bakıldığında, bu iki kavramın toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumlarla açıklanabildiği görülmüştür. Araştırma sonucu, bu açıdan önem arz etmektedir. Samsun’da üniversite eğitimine devam eden ve yaşları 18 ile 25 arasında değişen 379’u kadın 210’u erkek toplam 589 öğrenci ile gerçekleştirilen araştırmada, fiziksel şiddetin meşrulaştırılmasının ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddetin

meşrulaştırılması üzerindeki rolü incelenmiştir. Araştırma sonucunda toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma sahip katılımcıların, kadına yönelik fiziksel şiddeti meşrulaştırma düzeylerinin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Küçükeskici, 2019). Samsun’da gerçekleştirilen araştırmanın örneklemini oluşturan kişiler de yalnızca kadınlar değildir; ancak kadına yönelik şiddeti anlamada toplumsal cinsiyet rollerinden geleneksel ve eşitlikçi tutumlara ilişkin verileri içermesi açısından oldukça önemlidir. Literatürdeki tüm bu araştırma sonuçları, araştırma sonucuyla örtüşmektedir. Araştırma sonucuyla örtüşmeyen herhangi bir araştırmaya ise rastlanılamamıştır.

5.3. Çalışan Kadınların Yakınlarından Aldıkları Sosyal Desteğin, Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Düzeylerini Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada, “Çalışan kadınların yakınlarından aldıkları sosyal destek, çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri düzeylerini anlamlı bir biçimde yordamakta mıdır?” sorusunun yanıtı aranmıştır. Araştırmanın sonucunda, sosyal desteğe sahip olmak değişkeninin, çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişiliklerinin (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları) ve ruh sağlığı sürekliliklerinin (duygusal, sosyal ve psikolojik iyi olma) anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur.

Sosyal destek, bireyin çevreden algıladığı empatik ve dürüst tepki, ilgi, sevgi, saygı, güven, bilgi edinme, takdir edilme ve maddi yardım alma gibi kişisel, psikolojik, sosyal ve ekonomik niteliği olan yardım süreçlerinin tümüdür (Yıldırım, 1997). Sosyal destek, bireyin yaşadığı çevresi, ailesi, ailesi dışındaki çevresi, yaşamında önemi olan diğer kişilerle olan ilişkilerini ve ilişki içinde bulunduğu bu kişilerden aldığı sosyal desteğin niteliğini de kapsayan bir kavramdır (Oktan, 2005). Birey, sosyal destek sayesinde kendisine saygı duyulduğunu, sevildiğini ve karşılıklı sorumluluklara dayalı ilişkilerin bir üyesi olduğunu fark etmektedir (Cobb, 1976). Ayrıca birey, sosyal destek sayesinde stres verici yaşam olayları daha etkili başa çıkabilmektedir (Okkassov, 2018), yalnızlığı daha az hissetmektedir (Duru, 2008) ve yaşadığı sorunların sonuçlarına daha kolay uyum sağlayabilmektedir (Şen Davulcu, 2018). Özetle bireyin ilişkileri içersinde aldığı ilgi, onay ve sevgi elde edebileceği en

büyük ödüldür. Bireyin ilgi, onay ve sevgiyi yitirmesi ise deneyimlediği en güçlü acılardan birisidir (Perry, Szalavitz, 2020).

Alan yazına bakıldığında öncelikle doğrudan çok yönlü eylemli kişilik ve sosyal destek ile ilişkili araştırmalara rastlanmamıştır; ancak çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından öz yeterlilik ve öz saygı ile sosyal destek arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmaların olduğu gözlemlenmiştir. Çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından birisi öz yeterliliktir (Côté, 1997). Öz yeterlilik, bireyin benliğinin inşasında ve eylemliliğinde önemli bir yapıdır (Little, Snyder, Wehmeyer, 2006) ve hatta bireyin eylemliliğinin temelidir (Bandura, 2001). Öz yeterlilik, bireyin olası durumlarla başa çıkmak için gereksinim duyduğu eylem planlarını ne kadar iyi yürütebileceğine dair sahip olduğu inancıdır (Bandura, 1982). Sosyal destek ise bireyin, stres verici olası durumlarla karşılaşması halinde daha etkili başa çıkmasına yardımcı olmaktadır (Okkassov, 2018). Yani birey, çeşitli sorunlarla karşı karşıya kaldığında öz yeterlilik düzeyi ile sahip olduğu/algıladığı sosyal destek düzeyi önem arz etmektedir. Bu durum, araştırma sonucunda sosyal desteğe sahip olma değişkeninin, çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişiliklerinin ve çok yönlü eylemli kişiliklerinin alt boyutlarından birisi olan öz yeterliliğin anlamlı bir yordayıcısı olma durumunu açıklayabilmektedir. Bu bağlamda ilgili alan yazında öz yeterlilik ve sosyal destek düzeyi değişkenleri ile ilgili yapılan araştırmalar incelenmiştir. Şiddete maruz kalan kadınların intihar girişimlerinin öz yeterlilik ve sosyal destek ile ilişkisinin incelendiği araştırmada, öz yeterlilik ve intihar girişimi durumu arasındaki ilişkinin kısmen algılanan sosyal desteğin aracılık rolü ile öngörülebildiği ortaya konulmuştur (Thompson ve diğ., 2002). Çalışan ve yaşları 19-62 arasında değişen kadın ve erkek araştırmacılarla gerçekleştirilen bir araştırmada sosyal desteğin öz yeterlilik ile olumlu veya olumsuz sonuçlar arasında arabuluculuk işlevi yaptığı sonucuna ulaşılmıştır (Karademas, 2006). 195 liseli kız öğrenci ile gerçekleştirilen araştırmada, kızların algıladıkları sosyal desteğin fiziksel aktiviteleri üzerindeki etkisinin, öz yeterlilik düzeylerine göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Dishman ve diğ., 2009). İran'da 135 kadın ile gerçekleştirilen araştırmada istenmeyen gebelik yaşayan hamile kadınların sosyal destek düzeylerinin ve öz yeterliliklerinin düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Shahry ve diğ., 2016). İngiltere'de ilk kez hamile olan 12-16 haftalık gebe kadınlar ile yapılan araştırmada ilk doğum öncesi kadınlarda sosyal destek, psikolojik iyi oluş, öz yeterlilik ve

teknoloji kullanımını arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma sonucunda ilk doğum öncesi kadınlarda sosyal desteğin öz yeterlilik ile ilişkili olduğu görülmüştür (Ginja ve diğ., 2018). Yapılan tüm bu araştırmalarda da görüldüğü gibi çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından biri olan öz yeterlilik ile sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki olması, araştırma sonucuyla örtüşmektedir. Bu araştırmalardan farklı olarak hafıza kaybı yaşayan yetişkinlere bakan 91 bakıcının öz yeterlilik, sosyal destek ve problem çözme kapasitelerinin incelendiği araştırmada ise öz yeterlilik ile sosyal destek arasında bir ilişki bulunamamıştır (Tang ve diğ., 2015). Bu araştırmanın sonucu ise araştırma sonucu ile örtüşmemektedir. Çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından bir diğeri de öz saygıdır (Côté, 1997). Öz saygı, bireyin daha çok davranışları ile kendine karşı olumlu ve olumsuz tutumlarını içeren bir kavramdır (Rosenberg ve diğ., 1995). Bununla birlikte bireyin öz saygısı hep aynı düzeyde değildir ve sahip olduğu özellikler ile karşılaştığı çeşitli yaşam olayları, bireyin öz saygı düzeyini etkilemektedir (Eryılmaz, 2016). Birey, iletişimde karşılaştığı tepki ve onaylar ile karar verir. Verdiği kararlar ise öz saygısını etkiler (Deniz, Avşaroğlu, 2014). Öz saygı, bireyin kişilerarası iletişimde de önemli bir role sahiptir (Gebauer ve diğ., 2013). Yani, bireyin öz saygısı, başkaları ile ilişkilidir ve hatta iletişimde başkalarından aldığı tepkilerden etkilenmektedir. Sosyal destek de bireyin çevreden algıladığı empatik ve dürüst tepki, ilgi, sevgi, saygı, güven gibi kavramları içermektedir (Yıldırım, 1997). Bireyin hem öz saygı düzeyinde hem de sosyal destek düzeyinde başkalarının etkisi ve başkaları ile olan iletişimin, etkileşimin payı büyüktür. Bu durum, araştırma sonucunda sosyal desteğe sahip olma değişkeninin, çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişiliklerinin ve çok yönlü eylemli kişiliklerinin alt boyutlarından birisi olan öz saygının anlamlı bir yordayıcısı olma durumunu açıklayabilmektedir. Bu kapsamda ilgili alan yazında öz saygı ve sosyal destek düzeyi değişkenleri ile ilgili yapılan araştırmalar incelenmiştir. Malezya’da eğitimlerine devam eden ve yaşları 16 ile 20 arasında değişen 460 kişiyle yapılan araştırmada öz saygı ile sosyal destek arasındaki ilişki incelenmiştir ve araştırma sonucunda öz saygı ile sosyal destek arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tam ve diğ., 2011). Yaşları 17-23 arasında değişen ve eğitimlerine devam eden Çinli öğrencilerle gerçekleştirilen bir araştırmada sosyal desteğin, duygusal zekâ ve öz saygı arasında bir aracılık ettiği görülürken öz saygının da sosyal destek ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiye aracılık ettiği görülmüştür (Kong, Zhao, You, 2012). Kanada’da 115 üniversite lisans birinci sınıf öğrencisiyle

gerçekleştirilen araştırmada birinci yarıyıda ve 10 hafta sonra akademik yılın ikinci yarısında öğrencilerin stres düzeylerinin, sosyal destek düzeylerinin ve öz saygı düzeylerinin üniversiteye uyumları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırma sonucunda daha yüksek sosyal destek düzeyinin, daha yüksek öz saygı düzeyi ve daha düşük stres düzeyi ile birlikte daha iyi uyumla ilişkili olduğu görülmüştür (Friedlander ve diğ., 2007). Yapılan tüm bu araştırmalarda da görüldüğü gibi eylemlilik/çok yönlü eylemli kişiliğın alt boyutlarından biri olan öz saygı ile sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki olması, araştırma sonucuyla örtüşmektedir.

Sosyal destek, ruh sağığı bozukluklarının ortaya çıkışında, gidişatında ve süresinde etkili olan sosyal bir değişkendir (Ardahan, 2006) ve genel iyi olma hali üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir (Oktan, 2005). Sosyal destek, bireyi çok çeşitli patolojik durumlardan depresyon, alkol bağımlılığı gibi (Şen Davulcu, 2018) koruyabilmektedir (Cobb, 1976). Alan yazın incelendiğinde doğrudan ruh sağığı sürekliliğı ve sosyal destek ile ilişkili araştırmalara rastlanılamamıştır. Ancak, ruh sağığı sürekliliğinin alt boyutları (sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma) ile sosyal destek ilişkisinin incelendiğı araştırmaların olduğu görülmektedir. Özellikle ruh sağığı sürekliliğinin alt boyutlarından biri olan psikolojik iyi olma alt boyutu ile sosyal destek arasındaki ilişkinin incelendiğı araştırmaların oldukça fazla olduğu görülmektedir. Ruh sağığı sürekliliğinin alt boyutlarından birisi psikolojik iyi olmadır ve psikolojik iyi olma, pozitif bireysel işlevsellik ile kendini gerçekleştirme kapsameraktır (Westerhof, Keyes, 2010). Psikolojik iyi olmanın altı boyutundan birisi de diğerleriyle anlamlı ilişkiler kurmadır (Keyes, 2007). Birey, sosyal ilişkilerini dünyaya geldiğı andan itibaren kendisi çevreleyen sosyal etkileşim ağıları sayesinde oluşturur (Kozaklı, 2006). Sosyal etkileşim, bireyin psikolojik iyi olmasında önemli bir yoldur. Ryff'ın "olumlu ilişkiler" kavramı psikolojik iyi olmayı ölçen altı boyuttan birisidir ve sosyal etkileşimle ilişkilidir. Pozitif bir şekilde sosyal etkileşim yaşayan birey, kendisini kabul duygusunu daha çok yaşayabilirken; negatif sosyal etkileşim yaşayan birey ise kendisini kabul etmekte güçlük çekebilir (Cenkseven, Akbaş, 2016). Yani, sosyal ilişkiler bireyin psikolojik iyi olmasının korunmasında etkili bir rol oynamaktadır (Kawachi, Berkman, 2001). Sosyal ilişkiler ise sosyal destek ilişkilerini kapsamaktadır (Kozaklı, 2006). Bu bağlamda sosyal ilişkilerin bireyin psikolojik iyi olmasında önemli bir rol oynaması, sosyal destek için de geçerli olabilir. Yani, sosyal desteğin de bireyin psikolojik iyi olmasında etkili bir

faktör olduğu söylenebilir. Alan yazına bakıldığında da sosyal destek ile psikolojik iyi olma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu ve sosyal desteğin psikolojik iyi olmayı yordadığı araştırmaların olduğu görülmektedir (Aksel, 2018; Doğru, 2018; Ginja ve diğ., 2018; Vural Yüzbaşı, 2018; Melchiorre ve diğ., 2013; Yaşın Dökmen, 2012; Zlotnick ve diğ., 1996; Phillips, Murrell, 1994). Amerika Birleşik Devletleri'nin büyük bir metropol kentinde düşük sosyoekonomik düzeye sahip 152 Afrika kökenli Amerikalı kadın ile yapılan çalışmada, toplumsal çevre kalitesi ile psikolojik iyi olmama arasındaki ilişkide sosyal desteğin rolü araştırılmıştır. Araştırma sonucunda düşük toplumsal çevre kalitesi ile artan psikolojik iyi olmama arasındaki ilişkinin, sosyal desteğin aracı rolü ile açıklanabileceğini ortaya koymuştur (Lin, Thompson, Kaslow, 2009). Türkiye'de yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlarda travma sonrası büyüme ile psikolojik iyi olmanın incelendiği araştırma, 225 kadın ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda sosyal desteğin, kadınların psikolojik iyi olma düzeyini yordadığı görülmüştür (Ceco, 2018). Tüm bu araştırmaların da ortaya koyduğu gibi ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından biri olan psikolojik iyi olma ile sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki olması, araştırma sonucuyla örtüşmektedir. Ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından bir diğeri de duygusal iyi olmadır (Westerhof, Keyes, 2010); ancak alan yazına bakıldığında ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından birisi olan duygusal iyi olma düzeyi ile sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından sonuncusu ise sosyal iyi olmadır (Westerhof, Keyes, 2010). Sosyal iyi olma, bireyin özel yaşamında karşılaştığı zorluklara odaklanmaktan ziyade öncelikle bireyin sosyal yaşamında karşılaştığı sosyal görevlere odaklanmasıdır (Gallagher, Lopez, Preacher, 2009). Birey, kendi durumu ile toplumdaki işlevselliğini değerlendirir (Keyes, 1998) ve bu değerlendirme sonucunda, sosyal yaşamda ne kadar işlevsel olduğuna ilişkin karar verir (Keyes, 2005). Sosyal iyi olmanın beş boyutundan birisi sosyal bütünleşmedir ve sosyal bütünleşme, bireyin bir topluluğa ait olması ve toplumdan destek aldığını hissetmesi durumudur. (Keyes, 2007). Sosyal destek ise bireyin diğer kişilerle olan ilişkilerini ve ilişki içinde bulunduğu bu kişilerden aldığı desteği içeren bir kavramdır (Oktan, 2005). Görüldüğü üzere sosyal bütünleşme kavramının tanımı ile sosyal destek kavramının tanımı oldukça benzer olduğundan önem arz etmektedir. Bu durum, araştırma sonucunda sosyal desteğe sahip olma değişkeninin, çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliklerinin ve ruh sağlığı

sürekliliklerinin alt boyutlarından birisi olan sosyal iyi olmanın anlamlı bir yordayıcısı olma durumunu açıklayabilmektedir. Bu kapsamda ilgili alan yazında sosyal iyi olma ve sosyal destek düzeyi değişkenleri ile ilgili yapılan araştırmalar incelenmiştir. Sosyal iyi olma ile sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkileri inceleyen yalnızca bir araştırmaya rastlanılmıştır. Sancakoğlu (2019), özel eğitime gereksinim duyan çocuğa sahip 402 anne ile gerçekleştirdiği araştırmanın sonucunda sosyal destek düzeyleri daha yüksek olan katılımcıların sosyal iyi olma düzeylerinin de daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Alan yazına bakıldığında ruh sağlığı sürekliliği ile sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından psikolojik iyi olma ile sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmaların sayısının özellikle son zamanlarda fazla olduğu görülmüştür. Ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından duygusal iyi olma ile sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanamazken; sosyal iyi olma ile sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği yalnızca bir araştırma olduğu görülmüştür. Alan yazındaki araştırma verileri oldukça sınırlı ve sayıca yetersiz de olsa tüm bu araştırma sonuçlarının, sosyal desteğin çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliklerinin (psikolojik iyi olma ve sosyal iyi olma) anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşan araştırma bulgusunu desteklediği görülmektedir.

Sosyal destek kaynaklarını kullanmada ve sosyal destek alma konusunda cinsiyetler arası farklılıklar vardır ve bu farklılıkları açıklamada toplumsal cinsiyet rolleri önemli bir etkidir (Hill ve diğ., 2016). Kadın toplumsal cinsiyet rolü, sosyal destek kaynaklarından yararlanmayı kolaylaştırırken; erkek toplumsal cinsiyet rolü, sosyal destek kaynaklarından yararlanmayı zorlaştırmaktadır (Barbee ve diğ., 1993). İlgili alan yazın incelendiğinde toplumsal cinsiyet rolleri ve sosyal destek ilişkisinin incelendiği araştırmaların olduğu görülmüştür. Örneğin bir araştırmada, 12 ay boyunca ciddi derecede stresli yaşam olayları yaşayıp intihar girişiminde bulunarak hastaneye başvuran 40 erkek ile intihar girişimi öyküsü olmayan 40 erkek karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda intihar girişimlerinin geleneksel erkeksi cinsiyet rolleri ile ilişkili olduğu, ruhsal bozuklukların varlığı istatistiksel olarak kontrol edilse de bu ilişkinin devam ettiği ve geleneksel erkeksi cinsiyet rollerinin intihar davranışı üzerindeki etkilerine, sosyal destek değişkeninin aracılık ettiği görülmüştür (Houle, Mishara, Chagnon, 2008). Alan yazında toplumsal cinsiyet

rolleri ile sosyal destek arasındaki ilişkinin incelendiği ve sosyal destek düzeyi arttıkça eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerinin arttığına; sosyal destek düzeyi azaldıkça geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin arttığına ilişkin araştırmalar (Çınar, 2018; Kodan Çetinkaya, 2013; Yüksel, 2013; Mickelson, Claffey, Williams, 2006; Richman, Raskin, Gaines, 1991) olsa da bu araştırmanın sonucunda, çalışan kadınlarda sosyal desteğe sahip olma değişkeninin, toplumsal cinsiyet rollerinin anlamlı bir yordayıcısı olmadığı görülmüştür. Bu sonuç, kadınların çalışmaya başlaması ile birlikte kadınlara ve erkeklere atfedilen toplumsal cinsiyet rollerinin zamanla değişime uğrayarak geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin yerini daha çok eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine bırakmaya başlaması ile açıklanabilir (Öngen, Aytaç, 2013). Ayrıca, kadınların sosyal destek aldıkları çevre, eşitlikçi olmayan toplumsal cinsiyet rollerine sahipse kadınların eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollere sahip olmalarını beklemek gerçekçi olmayabilir. Son olarak, eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip bir birey, kadınların ve erkeklerin aile, iş, evlilik, eğitim ve sosyal yaşantılarında eşit haklara ve sorumluluklara sahip olmaları (Zeyneloğlu, 2008) gerektiğini düşünür. Bu düşüncelere sahip bireyin ise sosyal desteğe daha az ihtiyaç duyarak hayatını daha bireysel bir şekilde yönetebilmesi, araştırma sonucunda sosyal desteğe sahip olmak değişkeninin, toplumsal cinsiyet rollerinin anlamlı bir yordayıcısı olmadığına bulunması ile ilişkilendirilebilir.

5.4. Çalışan Kadınların Eğitim Düzeyine Göre Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Farklılığına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada, “Çalışan kadınların eğitim düzeyine göre çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” sorusunun yanıtı aranmıştır. Araştırmanın sonucunda, çalışan kadınların eğitim düzeyine göre çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri düzeylerinin anlamlı olarak farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Lisansüstü program mezunu olan kadınların çok yönlü eylemli kişilik düzeyleri ve toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri düzeyleri yüksek çıkmıştır. Ortaokul mezunu olan kadınların ruh sağlığı sürekliliği düzeyleri en yüksek çıkmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 25 yaş ve üstündeki kadınların eğitim düzeyi yüzdeleri aşağıda verilmiştir (TÜİK, [11.05.2019]).

Yıl	Okuyamaz Olmayan	Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olmayan	İlkokul	İlköğretim	Ortaokul ve Dengi Meslek Okulu	Lise ve Dengi Meslek Okulu	Yükseköğül ve Faktülte	Yüksek Lisans	Doktora	Bilinmeyen
2008	18,0	7,4	42,7	0,7	4,9	12,2	6,5	0,5	0,1	7,0
2009	17,1	6,9	44,3	1,2	4,9	12,6	7,3	0,5	0,2	5,1
2010	13,9	7,1	40,1	6,1	5,5	13,8	7,7	0,7	0,2	4,9
2011	11,4	8,2	39,3	8,1	5,1	14,5	8,8	0,7	0,2	3,5
2012	10,0	9,1	38,7	8,7	5,0	14,8	9,5	0,8	0,2	3,2
2013	9,4	9,2	37,7	9,4	4,9	14,4	10,7	0,9	0,3	3,2
2014	9,2	9,0	36,6	9,3	6,1	15,0	11,7	1,0	0,3	1,7
2015	9,0	8,8	35,9	9,2	5,9	15,6	13,1	1,1	0,3	1,1
2016	8,5	8,5	33,6	10,3	7,0	15,6	14,1	1,2	0,3	1,0
2017	8,0	8,2	32,7	11,0	6,8	15,9	14,5	1,6	0,3	0,9

Şekil 5: 25 Yaş ve Üstü Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre Kadınların Yüzdeleri Oranları (2008-2017)

Türkiye İstatistik Kurumu. [11.05.2019]. Eğitim İstatistikleri.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun verileri incelendiğinde (TÜİK, [11.05.2019]), 2008 yılından 2017 yılına kadar okuryazar olmayan, bir öğrenim kurumundan mezun olmayan, ilkokul mezunu ve ilköğretim mezunu kadınların yüzdeler oranında azalma olurken; ortaokul ve dengi meslek okulu mezunu, lise ve dengi meslek okulu mezunu, yüksekokul ve fakülte mezunu, yüksek lisans mezunu ve doktora mezunu kadınların yüzdeler oranında ise artış olduğu gözlenmektedir; ancak eğitim düzeyleri yüzdeler oranları bilinen bu kadınların çalışıp çalışmama durumları ile ilgili bir veri yoktur. Günümüze en yakın tarih olan 2017 yılındaki verilere bakıldığında çalışıp çalışmama durumu bilinmeyen kadınların %8'i okuryazar değildir, %8.2'si bir öğrenim kurumundan mezun değildir, %32.7'si ilkokul mezunu, %11'i ilköğretim mezunu, %6.8'i ortaokul ve dengi meslek okulu mezunu, %15.9'u lise ve dengi meslek okulu mezunu, %14.5'i yüksekokul ve fakülte mezunu, %1.6'sı yüksek lisans mezunu, %0.3'ü doktora mezunudur ve son olarak kadınların %0.9'unun eğitim düzeyi bilinmemektedir.

Eşinden şiddet gören ve görmeyen çalışan kadınlar ile ilgili yapılan bu araştırmada ise 695 çalışan kadının %3.6'sı (25 kişi) ilkokul mezunu, %1.7'si (12 kişi) ortaokul mezunu, %13.8'i (96 kişi) lise mezunu, %68.8'i (478 kişi) yüksekokul veya üniversite mezunu ve son olarak %12.1'i (84 kişi) lisansüstü program mezunudur. Dünya nüfusu incelendiğinde nüfusun yaklaşık yarısının kadın olduğu görülmektedir ve sadece bu açıdan bakıldığında bile kadınların eğitiminin önemi ortaya çıkmaktadır (Kayadibi, 2003). Kadınların toplumsal yapı içerisinde bir birey olarak yer edinebilmesine yardımcı olan ve kadınların içinde yaşadıkları toplumsal şartları iyileştirmede etkili olan en önemli araçlardan birisi eğitimidir (Demiray, 2013). Hatta kadınların pek çok alanda ilerlemesinde eğitim önemli bir başlangıç noktası olarak kabul edilebilir (Ereş, 2006). Eğitim sayesinde kadınlar, birey olarak ilerlemektedir ve gelişmektedir (Demiray, 2013).

Araştırma sonucunda lisansüstü program mezunu olan çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik düzeyleri yüksek çıkmıştır. Bandura (2006)'ya göre hiçbir birey, dünyaya eylemli kişiliğe sahip olarak gelmez. Bireyin, çevre ile etkileşimi sonucundaki deneyimleri ile eylemli kişiliği inşa edilir (Bandura, 2006). Birey, dünyaya gelir ve toplum içerisinde eğitilir (Şişman, 2007). Bu bağlamda bireyin eğitim sürecinde ise bireyin sosyal çevresi ve diğer kişilerle olan etkileşimi oldukça önemlidir (Cırık, 2008). Çok yönlü eylemli kişilik, bireyin çevresi ile etkileşimi ile

inşa edilirken; eğitim de bireyin çevresi ile etkileşimi sonucu öğrenilenleri kapsamaktadır. Bu doğrultuda araştırma sonucunda lisansüstü program mezunu olan kadınların çok yönlü eylemli kişilik düzeylerinin yüksek çıkması aslında beklenen bir sonuçtur. Bu kapsamda öncelikle çok yönlü eylemli kişilik düzeyi ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkilerin incelendiği alan yazındaki araştırmalara bakılmıştır. Eğitim düzeyi ile çok yönlü eylemli kişilik arasındaki ilişkiyi ortaya koyan ve araştırma bulgusunu destekleyen bir araştırmaya ulaşılmıştır. 700 genç ile yapılan araştırmada üniversite eğitimi alan gençlerin yüksek düzeyde çok yönlü eylemli kişilik özelliklerine, üniversite eğitimi almayan gençlerin ise düşük düzeyde çok yönlü eylemli kişilik özelliklerine sahip oldukları ve bu iki grup arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (Atak, Kapçı, Çok, 2013b). Ayrıca, alan yazına bakıldığında eylemlilik üzerinde anne-babanın eğitim düzeyi etkisinin incelendiği araştırmaların olduğu görülmüştür. Bu araştırmaların birinde çocukların eylemliliğinde ebeveyn sıcaklığı okul başarısı ve uyum incelenmiştir. Araştırmada annelerin eğitim aldıkları süre ortalama 13.92 yıl, babaların eğitim aldıkları süre 13.73 yıl olarak bulunmuştur. Eğitim süresi dışında anne-baba eğitim durumu ile ilgili başka bir bilgi verilmeyen bu araştırma sonucunda ise çocukların eylemliliğinde ebeveyn sıcaklığı ile uyum arasındaki ilişkinin önemli olduğu tespit edilmiştir (Gürdal, Lansford, Sorbring, 2016). Bir diğer araştırmada ise eylemlilik ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide algılanan anne baba kabul ve reddi aracı rolü incelenmiştir. Bu araştırmada anne eğitim düzeyi ile katılımcıların eylemlilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı; baba eğitim düzeyi açısından ise katılımcıların eylemlilik puan ortalamalarında algılanan baba kayıtsızlığı/ihmali alt boyutu dışındaki diğer tüm alt boyutlarda anlamlı düzeyde bir farklılaşma olmadığı görülmüştür (Demirbozan, 2018). Her iki araştırmada da eylemlilik ile anne-baba eğitimi incelenmiştir. Bu veriler önemli olmakla beraber araştırma bulgusunu yorumlama açısından oldukça sınırlı olduğundan eylemliliğin alt boyutları olan öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalar da gözden geçirilmiştir. Eylemli kişiliği yüksek düzeyde olan bir birey, kendisini ve yaşamını kontrol edebileceğine inanmaktadır (Atak, Kapçı, Çok, 2013a). Çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından birisi de öz yeterliliktir (Côté, 1997) ve öz yeterlilik düzeyi yüksek olan birey de kendisini kontrol edebileceğine dair inanca sahiptir (Atak, Kapçı, Çok, 2013a). Bireyin kendisini kontrol edebileceğine dair inancının, davranışlarını yönetebileceğine dair

inancını da kapsadığı söylenebilir. Bireyin davranışlarını yönetmesinde etkili olan faktörlerden birisi de gelişim gücüdür (Kuzgun, 1972). Kadınların, birey olarak gelişmesi ve ilerlemesi ise eğitim aracılığıyla mümkün olmaktadır (Demiray, 2013). Bu doğrultuda çok yönlü eylemliliğin alt boyutlarından öz yeterlilik ile eğitim düzeyinin birbiriyle ilişkili değişkenler olduğu çıkarımında bulunulabilir. Alan yazına bakıldığında öz yeterlilik ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği ve araştırma sonucunu destekleyen araştırmaların olduğu görülmüştür. Birinci araştırma Türkiye’de gerçekleştirilmiştir ve bu araştırmada bir kamu kurumunda çalışan 212 uzman ve uzman yardımcısı ile gerçekleştirilen araştırmada, katılımcıların iş stresinin öz yeterlilik ve politik yeti ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda çalışanların öz yeterlilik düzeyleri ile eğitim düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Sarı Köşker, 2019). Diğer araştırma ise Tayvan’da gerçekleştirilmiştir. 15 yaşından büyük 2110 kişi ile gerçekleştirilen bu araştırmada kadınların ve düşük eğitim düzeyine sahip olanların, daha çok intihar etme olasılıklarının olduğu ve intihar etme olasılığı olan kişilerin ise sağlıklarına ilişkin düşük düzeyde öz yeterliliğe sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Isaac ve diğ., 2018). Bu araştırmaların bulguları, araştırmanın bulgusuyla örtüşmektedir. Yani eylemliliğin alt boyutlarından birisi olan öz yeterlilik ile eğitim düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu desteklemektedir; ancak alan yazına bakıldığında çok yönlü eylemliliğin alt boyutlarından birisi olan öz yeterlilik düzeyi ile eğitim düzeyi arasında herhangi bir ilişki olmadığına dair araştırma sonuçlarının olduğu da görülmüştür. Avustralya’da çocuk doğuran kadınlarda doğum öz yeterliliği ile ilişkili faktörlerin incelendiği araştırmada, öz yeterlilik ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Schwartz ve diğ., 2015). Suudi Arabistan’da 101 hamile kadın ile gerçekleştirilen araştırmada kadınların emzirme öz yeterlilikleri ile demografik değişkenlerden eğitim düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Khresheh, Ahmed, 2018). Güney Florida’da yaşları 18 ile 50 arasından değişen 99 mülteci İspanyol kadında HIV önlemesine ilişkin öz yeterliliğin incelendiği araştırmada, kadınların öz yeterlilik düzeyleri ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür (Cianelli ve diğ., 2018). İran’da 212 evli kadınla gerçekleştirilen ve evli kadınlarda yaşam doyumu, öz yeterlilik, öz saygı ve iletişim becerilerinin incelendiği araştırmada, kadınların öz yeterlilik düzeyleri ile eğitim düzeyleri arasında herhangi bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir (Poorbaferani, Mazaheri, Hasanzadeh, 2018). Sporcuların, spora özgü

başarı motivasyon düzeyleri ile genel öz yeterliliklerinin incelendiği araştırma, 18 yaş üzerindeki 420 buz hokeyi sporcusu ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda ise eğitim düzeyi ile öz yeterlilik düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Karakaş, 2019). Tüm bu araştırmaların bulguları ise araştırmanın sonucuyla örtüşmemektedir. Çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından bir diğeri ise öz saygıdır (Côté, 1997). Öz saygı, bireyin kendisine ilişkin olumlu ve olumsuz tutumlarını içeren bir kavramdır (Rosenberg ve diğ., 1995). Öz saygı düzeyi yüksek olan bir birey, yaşadığı olumsuzluklara rağmen genel olarak kendisini iyi hisseder ve kim olduğunu, ne yaptığını bilerek olumlu duygulara sahiptir (Burger, 2006) ve bu birey, kendini olumlu değerlendirir, zayıf yönlerini tespit ederek üstesinden gelmek için çaba gösterir ve saldırgan bir tutum içerisinde değildir (Reisoğlu, Gedik, Göktaş, 2013). Tüm bireylerde olduğu gibi kadınlarda da öz saygı düzeyi, eğitim düzeyi ile ilişkilidir ve kadınların eğitim düzeyleri arttıkça, öz saygıları da artar (Altınova, Adıgüzel, 2012). Alan yazına bakıldığında öz saygı düzeyinin incelendiği araştırmaların çoğunlukla üniversite öğrencileri (Karaokçu, 2018; Ulaş ve diğ., 2015; Çetin ve diğ., 2014; Deniz, Avşaroğlu, 2014; Demo, Parker, 1987), çocuklar (Atlay, 2019; Kurtoğlu Karataş, 2019; Theunissen ve diğ., 2014; Standage, Gillison, 2007; Flouri 2006; Bussing, Zima, Perwien, 2000) ve gençler (Dalahmetoğlu, 2018; Türkmen, 2012; Rizvançe, 2005; McGee, Williams, 2000; Dinç, 1992) ile gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu araştırmaların dışında eylemliliğin alt boyutlarından öz saygı düzeyi ile eğitim düzeyinin incelendiği ve araştırma sonucunu destekleyen bir araştırmanın olduğu görülmüştür. Bu araştırma, Kanada'da gerçekleştirilmiştir ve araştırma sonucunda katılımcıların eğitim düzeyi ile öz saygı düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (McMullin, Cairney, 2004). Ayrıca araştırma sonucuyla eylemliliğin alt boyutlarından biri olan öz saygı düzeyi ile eğitim düzeyinin incelendiği ve araştırma sonucu ile örtüşmeyen de bir araştırma olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma, Amerika Birleşik Devletleri'nde fiziksel yetersizliği olan kadınlarla gerçekleştirilmiştir ve araştırma sonucunda eğitim düzeyi ile öz saygı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılamamıştır (Nosek ve diğ., 2003). Çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından birisi olan iç denetim odağı (Côté, 1997), bireyin sonuçlar üzerinde algıladığı davranışsal kontroldür (Ajzen, 2002). İç denetim odağına sahip bir birey, kendisi ile ilgili olacakları belirleyebileceğini hisseder (Brandt, 1975), eylemlerinden kişisel olarak kendisini sorumlu tutar (Nasution, Östermark, 2012),

olayların sonuçlarının kendi kontrolünde olduğuna inanır (Aremu, Pakes, Johnston, 2009), çatışma çözme becerisi gelişmiştir ve duygusal olarak kendisini daha iyi açar (Hisli Şahin, Basım, Çetin, 2009). Eğitimin amacı da bireyi yaratıcı, girişken ve evrensel düşünen bir hale getirerek bireyin hem çevresindeki değişime uyum sağlamasını kolaylaştırmayı hem de bireyin çevresini değiştirebilme potansiyeline sahip olmasını sağlamaktır. Bu yüzden bireyin hem kendisine hem de topluma sağlayacağı katkı, eğitim düzeyi ile yakından ilişkilidir. (Çakmak, 2008). Eğitim düzeyi yüksek bir birey, çevresini de değiştirebileceğinin farkına varır, kontrolün kendi elinde olduğunu görür ve bu bireyin iç denetim odağının yüksek olması beklenebilir. Bu kapsamda çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından birisi olan iç denetim odağı ile ilgili alan yazın incelendiğinde ise yapılan çalışmaların öğrencilerle gerçekleştirildiği ve bu sebepten ötürü eğitim düzeyi ile iç denetim odaklılığı değişkenleri arasındaki ilişkinin incelenmediği görülmüştür (Yazıcı, 2019; Çapçı, 2018; Durna, Şentürk, 2012; Terzi, 2011; Sardoğan, Kaygusuz, Karahan, 2006; Özcan Candangil, 2005). Bu araştırmaların dışında eylemliliğin alt boyutlarından iç denetim odağı ile eğitim düzeyinin incelendiği ve araştırma sonucunu destekleyen araştırmaların olduğu görülmüştür. Bir araştırmada, okul öncesi eğitimi alacak yaşta çocuğu olan katılımcıların denetim odağı türü ile eğitim durumu değişkenine bakılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre katılımcıların 302'si iç denetim odaklıdır ve bu katılımcıların 109'u (%36) üniversiteden, 20'si (%6) ise lisansüstü programdan mezundur (Efe, 2005). 173 yöneticiyle gerçekleştirilen başka bir araştırmada ise yöneticilerin eğitim düzeylerinin iç denetim odaklı olmaları ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tabak, Erkuş, Meydan, 2010). Ayrıca araştırma sonucuyla eylemliliğin alt boyutlarından iç denetim odağı ile eğitim düzeyinin incelendiği ve araştırma sonucu ile örtüşmeyen de bir araştırma olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma, özel sektörde beyaz yakalı olarak çalışan 259 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların eğitim düzeyleri ile iç denetim odaklılıkları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Gökpınar, 2014). Çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından sonuncusu ise yaşam amaçlarıdır (Côté, 1997); ancak alan yazına bakıldığında yaşam amaçları ile ilgili gerçekleştirilmiş herhangi bir araştırmaya rastlanılamamıştır.

Araştırmanın bir diğer bulgusu ise lisansüstü program mezunu olan çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri düzeylerinin yüksek çıkmasıdır. Araştırma sonucunda lisansüstü program mezunu olan kadınların hem çok yönlü eylemli kişilik düzeylerinin hem de toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri düzeylerinin yüksek olması, eylemliliğin toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerini destekleyen tutumları içermesiyle açıklanabilir (Kabeer, 1999). Yani, eylemlilik düzeyi yüksek olan bir bireyin eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip olması beklenebilir. Bununla birlikte kadınların eğitim düzeyi arttıkça, kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerinin de yavaş yavaş değişmeye başladığı (Kılıç, Öztürk, 2014) ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin çağdaş bir anlayış geliştiği bilinmektedir (Aydın ve diğ., 2016). Ayrıca, eğitim sayesinde kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden de daha az etkilenmeye başlamışlardır (Demiray, 2013). Eğitim düzeyi, toplumsal cinsiyet rolleri tutumunu etkilemektedir. Buna paralel olarak bir bireyin eğitim düzeyi arttıkça eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumu düzeylerinin yüksek düzeyde olmasını beklemek mümkündür. Bu yüzden, araştırma sonucunda çalışan kadınlardan lisansüstü eğitim alanların, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olmaları aslında beklenen bir sonuçtur. Bu kapsamda, öncelikle kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile eğitim düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelendiği alan yazındaki araştırmalara bakılmıştır ve kadınların eğitim düzeyleri ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumları arasındaki ilişkiyi ortaya koyan ve araştırma bulgusunu destekleyen araştırmaların olduğu görülmüştür. 148 kadın ile gerçekleştirilen bir araştırmada katılımcıların %70.3'ü (104 kişi) üniversite mezunudur ve kadınların eşitlikçi toplumsal cinsiyet rol düzeyleri yüksek olarak bulunmuştur; ancak bu araştırmada kadınların eğitim düzeyleri ile eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olma düzeyleri arasındaki ilişki incelenmemiştir (Haymana, Kolburan, 2019). Evli kadınlarla gerçekleştirilen bir araştırmada, kadınların eğitim düzeylerinin düşük olması durumunun eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olmaları durumu için risk faktörü oluşturduğu görülmüştür (Yüksel, 2013). 271 sağlık çalışanıyla gerçekleştirilen bir araştırmada ise sağlık çalışanlarının eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olduğu, ayrıca kadınların eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının erkeklere göre daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özden, 2018). Şen (2019), medya sektöründe çalışan kadınlar ile gerçekleştirdiği bir araştırmada,

kadınların eğitim düzeylerinin arttıkça eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının da arttığını ortaya koymuştur. 186'sı erkek 197'si kadın olmak üzere toplam 373 Kızılderili ile gerçekleştirilen bir araştırmada, eğitim düzeyi arttıkça toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi tutumların arttığı ve kadınların, erkeklere göre daha yüksek düzeyde eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yoshihama, Blazevs, Bybee, 2014). Afganistan'ın Nangarhar ve Kâbil şehirlerinde yaşayan 1463 kadınla gerçekleştirilen bir araştırmada da kadınların eğitim düzeyi arttıkça daha yüksek düzeyde eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olduğu ve daha yüksek düzeyde eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip kadınların ise eşlerinden şiddet görme düzeylerinin daha düşük olduğu ortaya konulmuştur (Jewkes, Corboz, Gibbs, 2018). Hindistan'ın Mumbai şehrinde evli kadınlarla gerçekleştirilen başka bir araştırmada da kadınların eğitim düzeyinin eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumu düzeyi ile pozitif yönde bir ilişki içerisinde olduğu, yani kadınların eğitim düzeyi arttıkça eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumu düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Schensul ve diğ., 2015). Türkiye'de ve diğer ülkelerde gerçekleştirilen tüm bu araştırmalar, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Kadınların eğitim düzeyleri ile eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olmaları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Araştırma sonucuyla örtüşen bu araştırmaların dışında, ilgili alan yazında araştırma sonucunu desteklemeyen eğitim düzeyi ile eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olma durumu arasında ilişkinin olmadığı ya da negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu araştırmalara ise rastlanılamamıştır.

Araştırmanın sonucunda, ortaokul mezunu olan kadınların ruh sağlığı sürekliliği düzeyleri en yüksek çıkmıştır. Bu bulgu, ilginçtir. Çünkü, kadınların eğitim düzeyi arttıkça, hem kendilerinin hem de çevrelerinin farkında olarak kadınlar, kendi yaşamlarını kendilerinin yönetmesi mümkün olabilmektedir. Ayrıca, kadınlar eğitim düzeyleri arttıkça daha bağımsız olurlar. Bu yüzden kadınların eğitim düzeyleri arttıkça ruhsal sağlıklarının da daha iyi olması beklenir (Türkleş ve diğ., 2013). Ancak, bu araştırmanın sonucunda üniversite ve lisansüstü program mezunu olan çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliği düzeyleri, ortaokul mezunu olan kadınlardan daha düşük çıkmıştır. Bunun olası nedeni şu olabilir: Eğitim düzeyi arttıkça bireyin kendisiyle, başkalarıyla ve yaşamıyla ilgili farkındalığı artmaktadır. Farkındalığı yüksek olan kadınların duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma

durumlarını daha objektif ve bilimsel düşünce ile değerlendirmeleri mümkün olabilir. Türkiye’de ruh sağlığı sürekliliği ile ilgili yapılan araştırmalar sınırlı sayıda olmakla birlikte, dünyada ruh sağlığı sürekliliği ile ilgili yapılan araştırmalar, Türkiye’de olduğu gibi sınırlı değildir. Ancak, özellikle son yıllarda bu konuyla ilgili araştırmaların sayısının arttığı gözlemlenmiştir. Türkiye’de ve dünyada ruh sağlığı sürekliliğinin incelendiği araştırmalar gözden geçirildiğinde bu araştırmalarda ruh sağlığı sürekliliği düzeyi ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi ortaya koyan araştırmaların olduğu görülmüştür. Çin’in Weifang kentinde 8. ve 10. sınıflardan toplam 5399 ergenle gerçekleştirilen bir araştırmada, ergenlerin %57.4’ünün ruh sağlığı sürekliliklerinin “iyi olma durumu (flourishing)” içerisinde olduğu görülmüştür (Guo ve diğ., 2018). Bu araştırmada eğitimlerine devam eden ergenlerin ruh sağlığı sürekliliği düzeyleri ortaya konulmuştur. Ergenlerin %57.4’ünün yani yarısından fazlasının, ruh sağlığı süreklilikleri normal düzeydedir. Araştırmada katılımcıların yaşlarına dair bir bilgi yoktur ve 8. ve 10. sınıfa giden katılımcıların hangi eğitim kademesinde olduğu bilinmemektedir. Yalnızca katılımcıların ergenlik döneminde olduğu bilinmektedir. 8 ve 10 yıldır eğitimine devam eden ve ergenlik döneminde olduğu bilinen katılımcılara dair bilgilerin edinildiği bu araştırma ruh sağlığı sürekliliği düzeyinin ortaya koyulması açısından önemlidir. 207’si kadın, 346 katılımcı ile gerçekleştirilen bir araştırmada, katılımcıların eğitim düzeyine göre ruh sağlığı sürekliliği düzeyleri ile ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından birisi olan duygusal iyi olma düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır; ancak ilköğretim mezunu katılımcıların, psikolojik iyi olma düzeyleri ile sosyal iyi olma düzeylerinin, diğer eğitim düzeylerinden mezun katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Okcu, 2019). Bu araştırma sonucu da ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutları (duygusal iyi olma, sosyal iyi olma ve psikolojik iyi olma, ile katılımcıların eğitim düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. Araştırma sonucunda ilköğretim mezunu katılımcıların, psikolojik iyi olma düzeyleri ile sosyal iyi olma düzeylerinin, diğer eğitim düzeylerinden mezun katılımcılara göre daha yüksek çıkması, oldukça dikkat çekicidir. Ankara’da pediatri servisinde çalışan 355 pediatri uzmanlık öğrencisi ile gerçekleştirilen araştırmada, katılımcıların %64.8’inin (230) ruh sağlığı sürekliliklerinin normal düzeyde olduğu, %16.1’inin (57) ruh sağlığı sürekliliklerinin iyi düzeyde olduğu, %19.2’sinin (68) ise ruh sağlığı sürekliliklerinin iyi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Karadağ Öncel, 2019). Bu araştırma sonuçları, lisansüstü eğitim alan bireylerin ruh sağlığı

süreklilikleri düzeyini ortaya koymasından önem arz etmektedir. Lisansüstü eğitim alan ve aynı zamanda çalışan bu bireylerin %64.8'inin, yani yarısından fazlasının ruh sağlığı sürekliliklerinin normal düzeyde olduğu görülmüştür. Hollanda'da gerçekleştirilen bir araştırmada, uzmanlaşmış bir yeme bozuklukları tedavi merkezine başvuru ve alım sırasında, yeme bozukluğu tanısı olan toplam 468 kadının patolojik semptomları ile iyi olmaları (ruh sağlığı süreklilikleri) incelenmiştir. Araştırma sonucunda, kadınların eğitim düzeyleri ile ruh sağlığı süreklilikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (de Vos ve diğ., 2018). Bu araştırma da kadınlarla gerçekleştirildiği için oldukça önemlidir. Kadınların eğitim düzeyleri ile ruh sağlığı süreklilikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamaması, araştırma sonucu ile örtüştüğü söylenebilir; çünkü araştırma sonucunda ortaokul mezunu olan kadınların ruh sağlığı sürekliliği düzeyleri en yüksek çıkmıştır. Uysal Tepebaş (2019), 304 gebe kadın ile gerçekleştirdiği araştırmada, üniversite mezunu kadınların, diğer eğitim düzeyine sahip kadınlara göre ruh sağlığı sürekliliği puan ortalamaları daha yüksek bulmuştur. Ancak, araştırma sonucunda kadınların eğitim düzeyleri ile ruh sağlığı sürekliliği düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunamamıştır. Bu araştırma da çalışan kadınlarla gerçekleştirilmesi açısından önemlidir; ancak bu araştırmanın sonucunda, üniversite mezunu kadınların, diğer eğitim düzeyine sahip kadınlara göre ruh sağlığı sürekliliği puan ortalamalarının daha yüksek bulunması, gerçekleştirilen araştırma sonucuyla örtüşmemektedir. Alan yazındaki tüm bu araştırmalara ve gerçekleştirilen araştırma sonucuna bakılarak ruh sağlığı sürekliliğini açıklamada tek başına bireylerin eğitim düzeylerinin etkili olduğunu söylemek güç olabilir. Yani, bireylerin eğitim düzeyi, diğer değişkenlerden bağımsız olarak ruh sağlığı sürekliliğini artırmada ya da korumada etkili olan faktörlerden birisi olmayabilir.

5.5. Çalışan Kadınların Ekonomik Gelir Düzeyine Göre Çok Yönlü Eylemli Kişilik, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Farklılığına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada, “Çalışan kadınların ekonomik gelir düzeyine göre çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” sorusunun yanıtı aranmıştır. Araştırmanın sonucunda, çalışan kadınların ekonomik gelire göre çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve

toplumsal cinsiyet rol düzeylerinin anlamlı olarak farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Ekonomik geliri yüksek olan çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri en yüksek çıkmıştır.

Modernleşme ile birlikte ev ve çalışma yaşamı birbirinden ayrılmış ve toplumsal hayatta bir yandan ev içi işler diğer yandan toplumsal üretim işleri gibi farklı alanlar ortaya çıkmıştır (Jewson, Felstead, 2009). Toplumsal üretim alanına bakıldığında Türkiye’de kadınların istihdamı çok azdır ve çalışmayan kadınların sayısı ise oldukça fazladır (Dedeoğlu, 2009). Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2017 yılında yayınladığı rapora göre 15 yaş üstü işgücüne katılım oranı erkeklerde %72 iken, kadınlarda %32.5’tir; yani kadınların istihdam oranı erkeklerin yarısından azdır (TÜİK, [10.05.2019]). Oysaki kadınların çalışarak kendi gelirlerine sahip olmaları ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına, toplumsal hayatta yer edinmelerine, yetenek ve ilgilerini kullanabilmelerine, demokratik ve özgürlükçü bir ailede yaşamalarına ve şiddete uğrama olasılıklarının azalmasına katkıda bulunmaktadır (Karabıyık, 2012). Kadınların gelir düzeylerinin artması ise maruz kaldıkları şiddet yoğunluğunu azaltabilmektedir (Karal, Aydemir, 2012). Yapılan bir araştırmada da kadınlar, kadınların eşlerinden şiddet görmelerini engelleyebilecek etkenlerden birisinin kadınların çalışması olarak düşündüklerini ifade etmişlerdir (Yaman Efe, Ayaz, 2010). Bu araştırma sonucunda da yukarıda açıklandığı gibi eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişiliklerinin (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları) anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Ayrıca çalışan kadınların ekonomik gelire göre çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rol düzeylerinin anlamlı olarak farklılık gösterdiği ve ekonomik geliri yüksek olan çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri en yüksek olduğu ortaya çıkan bir diğer sonuçtur.

Araştırmanın sonucunda, çalışan kadınların ekonomik gelire göre çok yönlü eylemli kişilik düzeylerinin anlamlı olarak farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Ekonomik geliri yüksek olan çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik düzeyleri en yüksek çıkmıştır. Bu kapsamda alan yazına bakıldığında, öncelikle eylemlilik/çok yönlü eylemli kişilik ile ilgili yapılan araştırmaların oldukça sınırlı olduğu; ancak özellikle son yıllarda bu konuyla ilgili araştırmaların arttığı görülmüştür. Yapılan

araştırmalarda, ekonomik gelir düzeyi ile eylemlilik/çok yönlü eylemli kişilik düzeyi ilişkisinin doğrudan incelendiği yalnızca bir araştırmanın olduğu görülmüştür. Côté (1997), yapmış olduğu araştırmanın sonucunda, ekonomik gelir düzeyi ile eylemlilik/çok yönlü eylemli kişilik ilişkisini incelemiştir ve araştırmada üniversite öğrencileri ile çalışmıştır. Araştırma sonucunda çok yönlü eylemli kişilik ile ailenin sosyoekonomik düzeyi arasında bir ilişki bulunamamıştır. Ancak babanın gelir düzeyi ile çok yönlü eylemli kişiliğin ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın katılımcıları, ekonomik bağımsızlığını kazanmamıştır ve araştırma yürütülürken ailenin ekonomik gelir düzeyi ile çok yönlü eylemli kişilik düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda, ailenin ekonomik gelir düzeyi ile çok yönlü eylemli kişilik düzeyi arasında ilişki bulunamaması, araştırma sonucuyla örtüşmezken; araştırma sonucunda katılımcıların babalarının gelir düzeyi ile katılımcıların çok yönlü eylemli kişilik düzeylerinin ilişkili olduğu sonucuna ulaşılması oldukça dikkat çekicidir. 213 üniversite öğrencisi ile eylemlilik ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide algılanan anne baba kabul ve reddi aracı rolünün incelendiği bir araştırmada eylemlilik değişkeninin öz yeterlilik alt boyutunun, katılımcıların çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışan katılımcıların öz yeterlilik puan ortalamaları, çalışmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur ve eylemlilik/çok yönlü eylemli kişilik ile gelir düzeyi arasında bir ilişki bulunamamıştır (Demirbozan, 2018). Araştırma sonucunda çalışan katılımcıların çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından yalnızca öz yeterlilik alt boyutunun yüksek düzeyde çıktığı; çok yönlü eylemli kişiliğin diğer alt boyutları olan öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları ile çalışma durumu arasında bir ilişki bulunamadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, bu araştırma yalnızca katılımcıların ekonomik gelir düzeyi ile çok yönlü eylemli kişilik düzeyi arasındaki ilişki hakkında bilgi vermeyip aynı zamanda katılımcıların çalışma durumu ile çok yönlü eylemli kişilik düzeyleri arasındaki ilişki hakkında da bilgi vermektedir. Katılımcıların çalışma durumu ile çok yönlü eylemli kişilik düzeyi arasındaki pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymasından önem arz eden bu araştırma, eylemlilik/çok yönlü eylemli kişilik ile gelir düzeyi arasında bir ilişkinin olmadığını ortaya koyduğu için araştırma sonucuyla örtüşmemektedir. Mozambik'te yapılan araştırma ise rastgele seçilen kadın hane halkı örneklemini ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada akut yoksulluk bağlamında ölçülen eylemlilik ve refah ilişkisine bakılmıştır. Araştırma sonucunda hem

zenginlikteki hem de eylemlilikteki artışın, yalnızca belirli bir noktaya kadar artan refah ile ilişkili olduğu görülmüştür (Victor ve diğ., 2013). Bu araştırma da ekonomik gelir düzeyi ile çok yönlü eylemli kişilik düzeyi arasındaki ilişki hakkında bilgi vermese de hem eylemlilik düzeyindeki artışın hem de ekonomik gelir düzeyindeki artışın artan refah ile ilişkili olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir. Bu araştırmaların dışında alan yazında eylemlilik/çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı alt boyutları ile ekonomik gelir düzeyinin incelendiği araştırmaların da olduğu görülmektedir. Bu bağlamda öncelikle çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından öz yeterlilik düzeyi ile ekonomik gelir düzeyinin incelendiği araştırmalara bakılmıştır. Tip-2 diyabet hastalığına sahip 186 kişi ile gerçekleştirilen bir araştırmada katılımcıların engel algıları ile psikososyal öz yeterlilikleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, katılımcıların ekonomik gelir düzeyleri arttıkça psikososyal öz yeterlilik düzeylerinin de arttığı görülmüştür (Akbaba, 2018). Bu araştırmada öz yeterlilik sınırlandırılarak katılımcıların “psikososyal öz yeterlilik düzeyleri” incelenmiştir. Bu açıdan bakıldığında araştırmadaki “psikososyal öz yeterlilik” değişkenini “öz yeterlilik” değişkenine genellemek güç olsa da araştırma sonucuyla ilişkilendirme konusunda yardımcı olmaktadır ve bu araştırma sonucunun, araştırma sonucu ile paralellik gösterdiği söylenebilir. İstanbul'da yaşayan ve yaşları 18-65 arasında değişen 151 katılımcı ile gerçekleştirilen araştırmada, katılımcıların ekonomik gelir düzeyleri arttıkça çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından birisi olan öz yeterlilik düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Akgün, 2019). Bu araştırmanın sonucu, araştırma sonucuyla örtüşmektedir. Bu araştırmaların dışında, araştırma sonucuyla örtüşmeyen, araştırma sonucunu desteklemeyen araştırmaların da olduğu görülmüştür. Bu araştırmalardan birisi 614 meslek yüksekokulu öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir ve araştırmada, öğrencilerin çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından birisi olan öz yeterlilik düzeyleri ile ekonomik gelir düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür (Demirbaş, 2014). Bir diğer araştırmada da 326 sınıf öğretmeni adayının, müzik yeteneği öz yeterlilik algıları incelenmiştir ve katılımcıların müzik yeteneği öz yeterlilik algı düzeyleri ile ekonomik gelir düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Çelik, 2018). Hem Demirbaş (2014) hem de Çelik (2018) tarafından gerçekleştirilen araştırmalar, araştırma sonucuyla örtüşmemektedir; ancak her iki araştırmada da katılımcıların, ekonomik bağımsızlıklarını henüz kazanmamış, öğrenci olan bireyler oldukları göz önünde

bulundurulmalıdır. Ayrıca, Çelik (2018), tarafından gerçekleştirilen araştırmada katılımcıların “müzik yeteneği öz yeterlilik algı düzeyleri” incelenmiştir ve bunu genel olarak çok daha geniş bir kavram olan “öz yeterlilik” ile ilişkilendirmek pek doğru olmayabilir. Çok yönlü yemli kişiliğin alt boyutlarından birisi olan öz yeterlilik düzeyi ile ekonomik gelir düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalar gözden geçirildikten sonra, çok yönlü eylemli kişiliğin bir diğer alt boyutu olan öz saygı düzeyi ile ekonomik gelir düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalara bakılmıştır. Ebeveynini kaybeden ergenlerle gerçekleştirilen bir araştırmada, katılımcıların ekonomik gelir düzeyleri arttıkça öz saygı düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Dalahmetoğlu, 2018). Lise öğrencileriyle gerçekleştirilen başka bir araştırmada da öğrencilerin ekonomik gelir düzeyleri arttıkça öz saygı düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir (Güngör, 1989). Yine lise öğrencileriyle gerçekleştirilen bir araştırmada öğrencilerin ekonomik gelir düzeyleri arttıkça öz saygı düzeylerinin de arttığı görülmüştür (Kalgı, 2014). Dalahmetoğlu (2018), Güngör (1989) ve Kalgı (2014) tarafından gerçekleştirilen tüm bu araştırmalar, çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından birisi olan öz saygı düzeyi ile ekonomik gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ve ekonomik gelir düzeyi arttıkça öz saygı düzeyinin arttığını ortaya koyduğundan araştırma sonucuyla örtüşmektedir. Araştırma, çalışan ve evli kadınlarla yürütülmüştür; ancak Dalahmetoğlu (2018), Güngör (1989) ve Kalgı (2014) tarafından gerçekleştirilen üç araştırmada da katılımcılar, hem ergenlik döneminde diler hem de öğrencidirler, yani çalışmamaktadırlar. Araştırma sonuçları örtüşse de bu durum göz önünde bulundurulmalıdır. Alan yazına bakıldığında, araştırma sonucunu destekleyen bu araştırmaların yanı sıra, araştırma sonucuyla örtüşmeyen araştırmaların da olduğu görülmüştür. Ergenlik dönemindeki kız öğrencilerle gerçekleştirilen araştırmada, katılımcıların öz saygı düzeyleri ile ekonomik gelir düzeyleri arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır (Mengeş Kaya, 1997). 343 öğretmen adayı ile gerçekleştirilen bir başka araştırmada da öğretmen adaylarının karar vermesinde çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından birisi olan öz saygı düzeyinin etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda, katılımcıların öz saygı düzeylerinin, ailelerinin gelir düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür (Ulaş ve diğ., 2015). Araştırma sonuçlarıyla örtüşmeyen her iki araştırma da yine çalışmayan ve öğrenci katılımcılarla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları değerlendirilirken katılımcıların bu demografik bilgilerine ilişkin sınırlılıkların göz önünde

bulundurulmasında fayda vardır. Alan yazına bakıldığında çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından bir diğeri olan iç denetim odaklılık düzeyi ile ekonomik gelir düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği yalnızca bir araştırmanın olduğu görülmüştür. Bu araştırma, İstanbul'da çocuğu okul öncesi eğitimine devam eden 925 anne-baba ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların 302'sinin çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından birisi olan iç denetim odağına sahip olduğu ve bu katılımcıların %8'inin (23 kişinin) düşük düzeyde ekonomik gelire sahip olduğu, %83'ünün (250 kişinin) orta düzeyde ekonomik gelire sahip olduğu ve %10'unun (29 kişinin) yüksek düzeyde ekonomik gelire sahip olduğu görülmüştür (Efe, 2005). Çok yönlü eylemli kişiliğin alt boyutlarından birisi olan iç denetim odağı düzeyi ile ekonomik gelir düzeyi arasında bir ilişki bulunamadığından bu araştırma sonucunun, çalışan ve evli kadınlarla gerçekleştirilen araştırma sonucuyla örtüşmediği söylenebilir; ancak bu değerlendirme yapılırken Efe (2005), tarafından gerçekleştirilen araştırmada katılımcıların hem erkek hem de kadın bireylerden oluştuğu göz önünde bulundurularak araştırma sonuçlarının değerlendirilmesinde fayda vardır.

Araştırma sonucunda ekonomik geliri yüksek olan çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik düzeyleri gibi ruh sağlığı sürekliliği düzeyleri de en yüksek çıkmıştır. Bu kapsamda Türkiye'de ve dünyada ruh sağlığı sürekliliğinin incelendiği araştırmalar gözden geçirildiğinde bu araştırmalarda ruh sağlığı sürekliliği düzeyi ile ekonomik gelir düzeyi arasındaki ilişkiyi ortaya koyan araştırmaların olduğu görülmüştür. Bu araştırmalardan bazıları, araştırma sonucuyla örtüşmektedir. Uysal Tepebaş'ın (2019), gebe kadınlar üzerinde yapmış olduğu araştırmanın sonucunda, düşük düzeyde ekonomik gelire sahip kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalamaları en düşük düzeyde, orta düzeyde ekonomik gelire sahip kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalamaları daha yüksek düzeyde ve yüksek düzeyde ekonomik gelire sahip kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalamaları ise en yüksek düzeyde bulunmuştur. Araştırma sonucunda gebe kadınların, ruh sağlığı sürekliliği toplam puan ortalamalarının ekonomik gelir düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucuyla örtüşen bir diğer araştırma ise İstanbul'da özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip 402 anne ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada, kadınların aile gelir düzeylerinin ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından birisi olan psikolojik iyi olma alt boyutuyla ilişkili

olduğu ve aile gelir düzeyi arttıkça kadınların ruh sağlığı sürekliliği düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Bununla birlikte kadınların aile gelir düzeyleri ile ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından bir diğeri olan sosyal iyi olma alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Sancakoğlu, 2019). Bu iki araştırma, yapılmış olan bu araştırmanın sonucu ile örtüşmesi açısından oldukça önemlidir. Ancak, her iki araştırmanın da örneklemini oluşturan kadınların tamamı çalışan kadınlar değildir, araştırmaların örnekleminde çalışmayan kadınlar da vardır. Araştırma sonucuyla örtüşen; fakat Uysal Tepebaş (2019) ve Sancakoğlu (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmalardaki gibi kadınlarla değil de öğrencilerle gerçekleştirilen araştırmaların olduğu görülmüştür. Bu araştırmalardan birincisi Türkiye’de öğretmen adayları ile gerçekleştirilmiştir ve araştırmada, öğretmen adaylarının ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından psikolojik iyi olma düzeylerinin ekonomik gelir düzeyleri ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda, yüksek düzeyde ekonomik gelire sahip öğretmen adaylarının psikolojik iyi olma düzeylerinin en yüksek olduğu görülmüştür (Demirci, 2012). Bu araştırma, çalışmayan kişilerle gerçekleştirilmiştir; araştırmada katılımcıların ailelerinin gelir düzeyleri incelenmiştir. Katılımcılar, çalışmasalar dahi ailelerinin ekonomik gelir düzeylerinin katılımcıların ruh sağlığı sürekliliklerini etkilediğini ortaya koyması açısından bu araştırma önem arz etmektedir. Bu araştırma ile benzer ve araştırma sonucuyla paralel olarak incelenen bir diğeri araştırma ise Çin’in Weifang kentinde 8. ve 10. sınıflardan toplam 5399 ergenle gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada, ergenlerin ailelerinin ekonomik gelir düzeylerinin ruh sağlığı sürekliliklerini etkilediği tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, ailelerin ekonomik gelir düzeyi yükseldikçe ergenlerin ruh sağlığı sürekliliği düzeylerinin de yükseldiği ortaya koyulmuştur (Guo ve diğ., 2018). Bu araştırma da Demirci (2012), tarafından gerçekleştirilen araştırma gibi çalışmayan katılımcılarla gerçekleştirilmiştir ve bu araştırmada da katılımcılar, çalışmasalar dahi ailelerinin ekonomik gelir düzeylerinin katılımcıların ruh sağlığı sürekliliklerini etkilediği ortaya konulmuştur. Alan yazına bakıldığında bu araştırmalar dışında araştırma sonucunu desteklemeyen, ruh sağlığı sürekliliği düzeyi ile ekonomik gelir düzeyi arasında bir ilişki olmadığını ortaya koyan araştırmaların da olduğu görülmüştür. Bu araştırmalardan birisi Türkiye’de 207’si kadın, 346 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, katılımcıların çalışma durumlarına göre ruh sağlığı sürekliliği düzeyleri ile ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından duygusal iyi olma ve sosyal iyi olma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır; ancak

psikolojik iyi olma düzeyi ile ruh sağlığı sürekliliği düzeyi arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır ve çalışan katılımcıların ruh sağlığı sürekliliğinin alt boyutlarından birisi olan psikolojik iyi olma düzeylerinin, çalışmayan katılımcılara göre daha düşük düzeyde olduğu görülmüştür (Okcu, 2019). Araştırma sonucuyla örtüşmeyen bir diğer araştırma ise Hollanda’da gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ise uzmanlaşmış bir yeme bozuklukları tedavi merkezine başvuru ve alım sırasında, yeme bozukluğu tanısı olan toplam 468 kadının patolojik semptomları ile iyi olmaları (ruh sağlığı süreklilikleri) incelenmiştir. Araştırma sonucunda, kadınların ekonomik gelir düzeyleri ile ruh sağlığı süreklilikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (de Vos ve diğ., 2018). Alan yazında, ruh sağlığı sürekliliği düzeyi ile ekonomik gelir düzeyi arasındaki ilişkiyi ortaya koyan araştırmalar incelendiğinde özellikle çalışan kadınlarla gerçekleştirilen herhangi bir araştırmanın olmaması dikkat çekicidir. Bununla birlikte gerçekleştirilen araştırmalarda hem ruh sağlığı sürekliliği düzeyi ile ekonomik gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koyan ve araştırma sonucuyla örtüşen araştırmaların olduğu hem de ruh sağlığı sürekliliği düzeyi ile ekonomik gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ve araştırma sonucunu desteklemeyen araştırmaların olduğu görülmüştür.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılara göre aile ilişkileri içerisinde anne olarak kadınlar, çocuklara birincil bakım veren, ev ve beslenme ile işleri ile ilgilenen kişi; baba olarak erkekler ise çocuklara ikincil bakım veren ve para kazanan/getiren kişi olarak nitelendirilmektedir (Seçer, Çeliköz, Yaşa, 2007). Yani, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılara göre erkeklerin para kazanması olağan ve beklenen bir durumken, kadınlar için aynı şey geçerli değildir. Araştırmanın evrenini oluşturan katılımcılar ise toplumsal cinsiyet rolleri kalıp yargıları içerisinde değerlendirilen şemalara ve “Erkek getirmeyi, kadın yetirmeyi bilmeli.” atasözündeki gibi ataerkil düşünce ile toplumsal cinsiyet rollerini yansıtan benzetmelere (Alagözlü, 2009) pek de uygun olmayan bir grubu temsil eden “evli ve çalışan” kadınlardır. Bu açıdan bakıldığında araştırma kapsamında incelenen grubun toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi toplumsal cinsiyet rol düzeylerinin yüksek çıkması beklenen bir sonuçtur ve araştırmanın sonucunda çalışan kadınların %52.5’inin eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları bulunmuştur. Bu sonuç beklenen bir sonuç olmasına rağmen bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olan faktörleri incelemek de önem arz etmektedir. Sosyoekonomik faktörler, davranışları

ve davranışsal sonuçları etkilediği gibi eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri düzeyini de etkilemektedir (Bejarano, Manzano, Montoya, 2011). Bu yüzden araştırmada ele alınan konulardan bir tanesi de çalışan kadınların ekonomik gelir düzeyine göre toplumsal cinsiyet rollerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğidir. Bu bağlamda, araştırma sürecinde “Çalışan kadınların ekonomik gelir düzeyine göre toplumsal cinsiyet rolleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır ve araştırma sonucunda, ekonomik geliri yüksek olan çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerinin en yüksek çıktığı görülmüştür. Bu kapsamda alan yazındaki toplumsal cinsiyet rolleri (eşitlikçi-geleneksel) ile ekonomik gelir düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalara bakılmıştır. Alan yazında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin çalışmaların sayısı oldukça fazla olmasına rağmen toplumsal cinsiyet rol düzeyleri ile ekonomik gelir düzeyi arasındaki ilişkinin ele alındığı araştırmaların oldukça az olması dikkat çekicidir. 148 kadın ile gerçekleştirilen ve kadınların eşitlikçi toplumsal cinsiyet rol düzeylerinin yüksek olarak bulunduğu bir araştırmada katılımcıların %27’sinin (40 kişi) yüksek düzeyde ekonomik gelire, %70.9’unun (105 kişi) orta düzeyde ekonomik gelire, %2’sinin (3 kişi) ise düşük düzeyde ekonomik gelire sahip olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte bu araştırmada kadınların ekonomik gelir düzeyleri ile eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna sahip olma düzeyleri arasındaki ilişki incelenmemiştir (Haymana, Kolburan, 2019). Alan yazında araştırma sonucuyla örtüşen iki araştırmanın olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan birincisi evli kadınlarla gerçekleştirilen bir araştırmadır. Bu araştırmada hem düşük düzeyde ekonomik gelire sahip kadınların hem de çalışmayan kadınların, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yüksel, 2013). Bir diğer araştırma ise Kaufman (2000) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada Kaufman (2000), 1987-1988 ve 1992-1994 Ulusal Aileler ve Hanehalkı Anketi dalgalarından elde ettiği verileri kullanılarak gerçekleştirdiği çalışma sonucunda, eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının ekonomik gelir düzeyi ve daha iyi finansal refah ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Son olarak araştırma sonucunu desteklemeyen bir araştırmanın olduğu görülmüştür. Bu araştırma, iki çalışan evli kadınla ve 85 çalışmayan evli kadınla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, kadınların çalışma durumunun, toplumsal cinsiyet rollerinin eşitlikçi ya da geleneksel olma durumunu açıklamadığı ortaya konulmuştur (Kızıldağ, Cin, 2018).

6. VARGI VE ÖNERİLER

Bu bölümde önce araştırma sonuçlarına bağlı olarak ulaşılan vargılara ve daha sonra araştırma sonuçlarına ilişkin önerilere yer verilmiştir.

6.1. Vargılar

Araştırmanın sonucunda, çalışan kadınların %61.2'sinin eşinden gördüğü şiddet düzeyleri düşük; %38.2'sinin ise yüksek bulunmuştur. Çalışan kadınların %51.2'sinin çok yönlü eylemli kişilik düzeyleri düşük; %48.8'inin ise yüksek bulunmuştur. Çalışan kadınların %44.6'sının ruh sağlığı sürekliliği düzeyi düşük; %55.4'ünün ise yüksek bulunmuştur. Çalışan kadınların %47.5'inin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları; %52.3'ünün ise eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip oldukları bulunmuştur.

Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişiliklerinin (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amacı) anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet gören çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik özellikleri puan ortalamasının, eşinden şiddet görmeyen kadınlarınkinden anlamlı düzeyde daha düşük olduğu bulunmuştur.

Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliklerinin (duygusal, sosyal ve psikolojik iyi olma) anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet gören çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalamasının, eşinden şiddet görmeyen kadınlarınkinden anlamlı düzeyde daha düşük olduğu bulunmuştur.

Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçları, eşinden şiddet gören çalışan kadınların, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma sahip olduğunu gösterirken eşinden şiddet görmeyen çalışan kadınların, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğunu göstermiştir.

Araştırmanın sonucunda, sosyal desteğe sahip olmak değişkeninin, çalışan kadınların çok yönlü eylemliliklerinin (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amacı) ve ruh sağlığı sürekliliklerinin (duygusal, sosyal ve psikolojik iyi olma) anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, sosyal desteğe sahip olan çalışan kadınların çok yönlü eylemlilik özellikleri puan ortalamasının ve ruh sağlığı sürekliliği puan ortalamasının, eşinden şiddet görmeyen kadınlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak, araştırmanın sonucunda, sosyal desteğe sahip olmak değişkeninin, çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin (geleneksel ya da eşitlikçi) anlamlı bir yordayıcısı olmadığı bulunmuştur.

Araştırmanın sonucunda, eğitim düzeyine göre çalışan kadınların çok yönlü eylemlilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Lisansüstü program mezunu olan kadınların çok yönlü eylemlilik özellikleri puan ortalaması ve toplumsal cinsiyet puan ortalaması en yüksek çıkmıştır. Ortaokul mezunu olan kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalaması en yüksek çıkmıştır.

Araştırmanın sonucunda, ekonomik gelire göre çalışan kadınların çok yönlü eylemlilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Ekonomik geliri yüksek olan çalışan kadınların çok yönlü eylemlilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalamaları en yüksek çıkmıştır.

6.2. Öneriler

Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular dikkate alınarak bazı önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler aşağıda belirtilmiştir.

6.2.1. Araştırmanın Sonuçlarına İlişkin Öneriler

- Araştırmanın sonucunda, çalışan kadınların %61.2'sinin eşinden gördüğü şiddet düzeyleri düşük; %38.2'sinin ise yüksek bulunmuştur. Bu sonuca bakılarak çalışan kadınların eşlerinden yüksek düzeyde şiddet görme oranlarının düşük olduğu söylenebilir. Türkiye'de kadınların eğitim düzeyleri ile çalışma durumları arasında pozitif yönde bir korelasyon vardır (Özaydınlık, 2014). İnsan hakları

ihlali olan kadına yönelik şiddetin önüne geçilebilmesi için kadınların eğitim düzeylerinin yükseltilmesine yönelik fırsatlar sunularak çalışmalarının teşvik edilmesi önem arz etmektedir. Bununla birlikte eğitim düzeyi her ne olursa olsun kadınların çalışması için istihdam alanlarının oluşturulması önemlidir. İşe alım sürecinde benzer özelliklere sahip erkek ve kadın, işe başvurduğunda toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile yalnızca erkek olmasından ötürü kadının değil de erkeğin başvurusunun kabul edilmesinin önüne geçilecek önlemlerin alınması önemlidir. Kadınların çalışma yaşantısında cam tavan sendromu yaşamaması için yine gerekli önlemler alınarak kadın ve erkek çalışanların aynı şekilde terfi edileceği, kıdem/tazminat alacağı adil iş koşulları ve süreçleri geliştirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayarak kadınların çalışma yaşamına katılımını kolaylaştırabilir. Ayrıca, araştırmanın bu bulgusuna göre kadınlar çalışsalar dahi eşlerinden şiddet görmektedirler. Bu yüzden kadınların şiddet görmesinde etkili olan risk faktörlerinin belirlenerek ulusal çapta önlem alınması sağlanabilir.

- Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişiliklerinin (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları) anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet gören çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik düzeyleri, eşinden şiddet görmeyen kadınlarınkinden anlamlı düzeyde daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre kadınların şiddet görmesinde etkili olan risk faktörlerinden birisi, çok yönlü eylemli kişilik düzeylerinin düşük olması olabilir. Bu bağlamda kadınların şiddet görmesini engelleyebilmek için çok yönlü eylemli kişilik düzeylerini yükseltebilecek, öz saygı ve öz yeterlilik geliştirme programları ile kadınların çok yönlü eylemli kişilik özelliklerine sahip olması sağlanabilir. Böylece kadına yönelik şiddette çok yönlü eylemli kişilik, koruyucu bir faktör olarak kullanılabilir.
- Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliklerinin (duygusal, sosyal ve psikolojik iyi olma) anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet gören çalışan kadınların ruh sağlığı sürekliliği puan ortalamasının, eşinden şiddet görmeyen kadınlarınkinden anlamlı düzeyde daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre şiddet gören kadınlara yönelik yapılacak müdahale çalışmaları önem arz etmektedir. Şiddet gören kadınların ruh sağlığı sürekliliklerini koruyacak

önlemlerin alınarak kadınlara psikolojik danışma hizmetlerinin sunulması oldukça önemlidir.

- Araştırmanın sonucunda, eşinden şiddet görme değişkeninin, çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçları, eşinden şiddet gören çalışan kadınların, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma sahip olduğunu gösterirken eşinden şiddet görmeyen çalışan kadınların, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğunu göstermiştir. Bu sonuca göre kadınlara eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bilgi verilerek toplumda kendilerini ifade etmelerine olanak sağlamak önemlidir. Ayrıca, cinsiyet eşitsizliğinden mağdur olmalarını engellemek için yalnızca kadınlara değil erkeklere de toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında bilimsel bilgiler sunmak, kadınların şiddete maruz kalmasını engelleme konusunda yardımcı olabilir. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bilgilerin her eğitim kademesindeki öğrencilere bilimsel bilgi ışığında sunulması öğrencilerin doğru bilgileri içselleştirmesinde ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerini davranışa dönüştürmesinde etkili olabilir.
- Araştırmanın sonucunda, sosyal desteğe sahip olmak değişkeninin, çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişiliklerinin (öz yeterlilik, öz saygı, iç denetim odağı ve yaşam amaçları) ve ruh sağlığı sürekliliklerinin (duygusal, sosyal ve psikolojik iyi olma) anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Kadınlara yönelik verilen psikolojik danışma hizmetlerinde kadınların sosyal destek kaynaklarını fark etmelerini ve ihtiyaç duyduklarında hangi sosyal destek kaynağından nasıl yararlanabileceklerini belirlemelerini sağlamak, kadınların hem çok yönlü eylemli kişilik düzeylerinin hem de ruh sağlığı sürekliliği düzeylerinin korunmasında/gelişmesinde etkili olabilir. Çünkü ilişkisel etkileşimler içeren sosyal destek, bireyin geçmiş travmalarının iyileşmesini sağlarken ruh sağlığını da korumaktadır (Perry, Szalavitz, 2020).
- Araştırmanın sonucunda, çalışan kadınların eğitim düzeyine göre çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri düzeylerinin anlamlı olarak farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Lisansüstü program mezunu olan kadınların çok yönlü eylemli kişilik düzeyleri ve toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri düzeyleri yüksek çıkmıştır. Öncelikle araştırmanın bu sonucuna göre kadınların eğitim düzeyleri arttıkça çok yönlü eylemli kişilik düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Araştırmanın bir

diğer sonucuna göre ise kadınların çok yönlü eylemli kişilik düzeyleri arttıkça eşlerinden şiddet görme olasılıkları azalmaktadır. Bu iki araştırma sonucu göz önünde bulundurulduğunda ise kadınların eğitim düzeyleri arttıkça çok yönlü eylemli kişilik düzeylerinin arttığı ve eşlerinden şiddet görme olasılıklarının da azaldığı söylenebilir. Yani özetle eğitim düzeyi, kadına yönelik şiddet konusunda oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Kadınların eğitim düzeylerinin yükselmesi, eğitim haklarını kullanabilmeleriyle ilişkilidir. Eğitim hakkı ise anayasal ve temel bir haktır. Kadınlar, eğitim haklarını kullanarak kendilerini gerçekleştirme yolunda ilerlerken potansiyellerini en üst seviyede kullanıp kendileri ile ilgili kararlar verip seçimler yapabilirler. Ayrıca, yine araştırma sonucuna göre kadınların eğitim düzeyleri arttıkça eşitlikçi toplumsal cinsiyet rol düzeyleri arttığı söylenebilir. Eğitim sayesinde kadınlar, cinsiyetlerine yönelik toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıları reddederek toplumun beklentileri ile daha gerçekçi bir şekilde başa çıkabilirken kendilerini de daha etkili bir şekilde ifade edebilirler.

- Araştırmanın sonucunda, çalışan kadınların ekonomik gelire göre çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rol düzeylerinin anlamlı olarak farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Ekonomik geliri yüksek olan çalışan kadınların çok yönlü eylemli kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri düzeyleri en yüksek çıkmıştır. Araştırma sonucu göz önünde bulundurulduğunda, kadınların çalışma hayatında yer edinerek ekonomik gelir elde etmelerinin sağlanarak çalışma hayatındaki hiyerarşik yapının, kadının statüsünün yükselmesine ve ekonomik gelirin artmasına fırsat verilecek şekilde düzenlenmesi önemlidir. Araştırma sonucuna göre ekonomik gelir düzeyi yüksek kadınların ruh sağlığı süreklilikleri de yüksektir. Ekonomik gelir düzeyinin düşük olması, bireylerin ruh sağlığı sürekliliği düzeyleri için bir risk faktörü olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, ekonomik gelir düzeyi, bireylerin ruh sağlığı hizmetlerine ulaşarak gerekli destekleri almalarında ve ruh sağlığındaki iyi olma halinin korunmasında önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir. Bireylerin ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmakta gecikmelerine sebep olan faktörlerden birisi ekonomik nedenlerdir (Ünverdi, 2019). Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, Türkiye’de ruh sağlığı için bağımsız politika/plan yapılmıştır ve bu politika/plan 2011 yılında revize edilmiştir (WHO, [31.01.2020]). Türkiye’nin gayrisafı yurtiçi hasılası

içerisindeki toplam sağlık harcaması yüzdesi 2014 yılında %5.4'tür (WHO, [27.01.2020]); ancak ruh sağlığı ile ilgili hizmet veren hastanelere yapılan devlet harcamalarına dair veriler bilinmemektedir ve Türkiye'de ruh sağlığı için bağımsız bir yasa da henüz yoktur. (WHO, [31.01.2020]). Bireylerin iyi olma halinin sağlanması için ulusal politikaların belirlenerek ücretsiz psikolojik danışma hizmetlerinin sunulması ve bu kapsamda bireylere psikolojik danışma hizmeti sunacak ruh sağlığı çalışanlarının (psikolojik danışmanların) yetiştirilerek istihdam edilmesi sağlanabilir.

6.2.2. Yeni Yapılacak Araştırmalara İlişkin Öneriler

- Bu araştırmada ele alınan değişkenlerin, Türkiye'de çalışan ve eşinden şiddet gören/görmeyen kadınlar üzerinde incelendiği ilk çalışmalardan biri olduğu göz önüne alındığında, mevcut bulguların diğer araştırmalar için iyi bir başlangıç noktası olacağı söylenebilir.
- Alan yazın incelendiğinde Türkiye'de çok yönlü eylemi kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri değişkenlerinin birlikte incelendiği başka bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Bundan ötürü araştırma sonuçlarının genellenebilirliği için yeni yapılacak araştırmalar hususunda da önem arz ettiği söylenebilir.
- Bu araştırma, çalışan ve evli kadınlarla yürütülmüştür. Araştırmanın, çalışmayan ve/veya medeni durumu farklı kadınlarla da gerçekleştirilmesi faydalı olabilir.
- Muhtemel karmaşık ilişkileri daha iyi anlamaya yardımcı olmak için gelecekteki araştırmalarda daha büyük örneklemelerle daha farklı analizler yapılabilir.
- Çok yönlü eylemi kişilik, ruh sağlığı sürekliliği ve toplumsal cinsiyet rolleri değişkenlerinin zaman içindeki gelişimi ile bu gelişime katkı sağlayan ve bu gelişimi engelleyen faktörlerin daha iyi bir şekilde anlaşılabilmesi için boylamsal araştırmaların gerçekleştirilmesi yararlı olabilir.
- Bu araştırma, nicel araştırma teknikleri ile hazırlanmıştır. Araştırmanın, nitel veya karma araştırma teknikleri ile desteklenerek gerçekleştirilmesi daha kapsamlı bulgular elde edilmesinde yardımcı olabilir.
- Araştırmanın değişkenlerinden birisi olan ruh sağlığı sürekliliği, geliştirilebilir özellikte olduğundan bireylerin ruh sağlığı sürekliliğini artıracak programlar geliştirebilmek amacıyla deneysel çalışmaların gerçekleştirilmesi faydalı olabilir.

- Kadınların şiddete maruz kalmasında etkili olan araştırma değişkenleri göz önünde bulundurularak kadına yönelik şiddete ilişkin önleme ve müdahale çalışmaları planlanabilir.

KAYNAKÇA

- “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (6284 S.K.)”. **Resmi Gazete**, 28239, Mart 2012.
- Abbey, Antonia, David J. Abramis, Robert D. Caplan. 1985. Effects of Different Sources of Social Support and Social Conflict on Emotional Well-Being. **Basic and Applied Social Psychology**. c. 6. s. 2: 111-129.
- Abele, E. Andrea, Thomas Rupprecht, Bogdan Wojciszke. 2008. The Influence of Success and Failure Experiences on Agency. **European Journal of Social Psychology**. c. 38. s. 3: 436-448.
- Abramsky, Tanya, Karen M. Devries, Lori Michau, Janet Nakuti, Tina Musuya, Ligia Kiss, Nambusi Kyegombe, Charlotte Watts. 2016. Ecological Pathways to Prevention: How Does the SASA! Community Mobilisation Model Work to Prevent Physical Intimate Partner Violence Against Women? **BMC Public Health**. c. 16. s. 1: 339-360.
- Adler, Alfred. 1999. **Cinsiyetler Arasında İşbirliği**. 1. bs. çev. Seçkin Selvi. İstanbul: Payel Yayınevi.
- _____. 2011a. **Yaşam Bilgisi**. 1. bs. çev. Lütfi Yarbaş. İzmir: İlya Yayınevi.
- _____. 2011b. **Nevrozlular**. 1. bs. çev. Lütfi Yarbaş. İzmir: İlya Yayınevi.
- _____. 2011c. **İnsan Doğasını Anlamak**. 11. bs. çev. Deniz Başkaya. İzmir: İlya Yayınevi.
- _____. 2017. **Yaşamın Anlam ve Amacı**. çev. Kâmuran Şipal. İstanbul: Say Yayınları.
- Afifi, O. Tracie, Jill McTavish, Sarah Turner, Harriet L. MacMillan, C. Nadine Wathen. 2018. the Relationship Between Child Protection Contact and Mental Health Outcomes Among Canadian Adults with a Child Abuse History. **Child Abuse & Neglect**. c. 79: 22-30.
- Ajzen, Icek. 2003. Perceived Behavioral Control, Self-Efficacy, Locus of Control, and the Theory of Planned Behavior. **Journal of Applied Social Psychology**. c. 32. s. 4: 665-683.
- Akbaba, Özge. 2018. Tip 2 Diyabetik Hastalarda Engel Algısı ve Psikososyal Öz Yeterlilik İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Akgün, Samet. 2019. Yetişkinlerin Psikolojik Yardım Alma Tutumlarının Narsistik Eğilimler ve Öz Yeterlilik Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akın, Merve. 2013. Aile İçi Şiddet. **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**. c. 71. s. 1: 27-41.

- Akkaş, İbrahim, Zeki Uyanık. 2016. Kadına Yönelik Şiddet. **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi**. c. 6. s. 1: 32-42.
- Aksel, Begüm. 2018. 0-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Annelerin Psikolojik İyi Oluşlarının Öznel İyi Oluş, Öğrenilmiş Güçlülük ve Algılanan Sosyal Destek Açısından Yordanması. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksoy, Ercüment, Gürsel Çetin, M. Akif İnanıcı, Oğuz Polat, M. Şevki Sözen, Fatih Yavuz. 2004. Aile İçi Şiddet. **Türk Tabipler Birliğı**. <https://www.ttb.org.tr/eweb/adli/6.html> [20.04.2019].
- Aktu, Yahya. 2016. Levinson'un Kuramında İlk Yetişkinlik Döneminin Yaşam Yapısı. **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**. c. 8. s. 2: 162-177.
- Akyüz, Mesut. 2011. Aile İçi Şiddet Mağduru Kadınların Sosyo-Kültürel Özelliklerinin İncelenmesi: Diyarbakır İli Örneğı. Yüksek Lisans Tezi. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Alagözlü, Nuray. 2009. Dil ve Cins: Türkçe Atasözlerinde ve Deyimlerde Kadın Üzerine Eğretilmeler ve Toplum-Bilişsel Yapı. **International Journal of Central Asian Studies**. c. 13: 37-48.
- Alebel, Anmut, Getiye D. Kibret, Fasil Wagnew, Cheru Tesema, Aster Ferede, Pammla Petrucka, Firew T. Bobo, Molla Y. Birhanu, Animen A. Tadesse, Setegn Eshetie. 2018. Intimate Partner Violence and Associated Factors Among Pregnant Women in Ethiopia: A Systematic Review and Meta-Analysis. **Reproductive Health**. c. 15. s. 1: 196-208.
- Ali, S. Tazeen, Rozina Karmaliani, Judith Mcfarlane, Hussain M. A. Khuwaja, Yasmeen Somani, Esmat D. Chirwa, Rachel Jewkes. 2017. Attitude Towards Gender Roles and Violence Against Women and Girls (VAWG): Baseline Findings From an RCT of 1752 Youths in Pakistan. **Global Health Action**. c. 10. s. 1: 1-9.
- Alkan, E. Özmen. 2018. Aile Parçalanmasının Çocuğun Okul Başarısına Etkisi: Trabzon Örneğı. **Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**. c. 4. s. 5: 167-225.
- Alptekin, Duygu. 2014. Çelişik Duygularda Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Sorgusu: Üniversite Gençliğinin Cinsiyet Algısına Dair Bir Araştırma. **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 32: 203-211.
- Altınova, H. Hüseyin, Ömer Adıgüzel. 2012. Yaratıcı Drama Yönteminin Kadınların Özsaygı Düzeyine Etkililiğı. **Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi**. c. 1. s. 3: 145-164.
- Altıntaş, Duygu. 2019. Şiddete Maruz Kalmaya Bağlı Olarak Psikolojik Dayanıklılık, Bağışlayıcılık ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ardahan, Melek. 2006. Sosyal Destek ve Hemşirelik. **Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**. c. 9. s. 2: 68-75.
- Aremu, A. Oyesoji, Francis Pakes, Les Johnston. 2009. Locus of Control and Self-Efficacy as Means of Tackling Police Corruption in Nigeria. **International Journal of Police Science and Management**. c. 11. s. 1: 97-107.

- Arsel, C. Onur, Ayşenur Durak Batıgün. 2011. İntihar ve Cinsiyet: Cinsiyet Rollerini, İletişim Becerileri, Sosyal Destek ve Umutsuzluk Açısından Bir Değerlendirme. **Türk Psikoloji Dergisi**. c. 26. s. 68: 1-10.
- Arslan, M. Mustafa, Berna Yarimoğlu, Necmi Çekin, Ahmet Hilal. 2005. Eş Şiddeti Öyküsüyle Adli Tıp Kurumu Adana Şube Müdürlüğü'ne Başvuran Olguların İncelenmesi. **Türkiye Klinikleri**. c. 2. s. 2: 39-43.
- Arslangiray, Nermin. 2013. Üniversite Öğrencilerinde Beden İmajının Yordayıcıları Olarak Bağlanma Stilleri ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arsantaş, Hülya, Filiz Ergin, Nevin Akdolun Balkaya. 2009. Aydın İl Merkezinde Doğum Sonrası Depresyon Sıklığı ve İlişkili Risk Etmenleri. **Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**. c. 10. s. 3: 13-22.
- Aslan Yılmaz, Hanzade. 2016. Bir Derleme: Benlik Kavramına İlişkin Bazı Yaklaşımlar ve Tanımlamalar. **Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 48: 79-89.
- Aslan, Selçuk. 2008. Kişilik, Huy ve Psikopatoloji. **Psikiyatride Derlemeler, Olgular ve Varsayımlar**. c. 2. s. 1-2: 7-18.
- Atak, Hasan, Emine G. Kapçı, Figen Çok. 2013a. Çok Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği'nin Türkçe Formunun Değerlendirilmesi. **Düşünen Adam**. c. 26: 36-45.
- _____. 2013b. Yetişkinliğe Geçişte Bireyleşme Türleri ve Kimlik Statüleri: Üniversite Öğrencileri ve "Unutulan Yarı". **Klinik Psikiyatri**. c. 16: 71-82.
- Atak, Hasan. 2010. Yetişkinliğe Geçişte Kimlik Biçimlenmesi ve Eylemlilik: Bireyleşme Sürecinde İki Gelişimsel Kaynak. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- _____. 2011a. Yetişkinliğe Geçiş Yıllarında Sigara İçme Davranışının Psikososyal Belirleyicileri ve Sigara İçmenin Yaşam Doyumu ve Öznel İyi Oluşla İlişkisi. **Klinik Psikiyatri Dergisi**. c. 14. s. 1: 29-43.
- _____. 2011b. Ruh Sağlığı Çalışmalarında Yeni Bir Psikososyal Değişken: Eylemlilik. **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**. c. 3. s. 3: 483-512.
- Atakan, Mercan, Göklem Tekdemir Yurtdaş. 2013. Ergenlerin Karşılıklı Konuşmalarında Toplumsal Cinsiyet Kuruluşu. **Psikoloji Çalışmaları**. c. 33. s. 2: 15-30.
- Atlay, Emine. 2019. İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Anne Babaya Güvenli Bağlanma ve Öz Saygı Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, Meryem, Ebru Özen Bekar, Şerife Yılmaz Gören, Mehmet A. Sungur. 2016. Hemşirelik Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları. **AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 16. s. 1: 223-242.
- Ayrancı, Ünal, Yasemin Günay, İlhami Ünlüoğlu. 2002. Hamilelikte Aile İçi Eş Şiddeti: Birinci Basamak Sağlık Kurumuna Başvuran Kadınlar Arasında Bir Araştırma. **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, c. 3. s. 2: 75-87.
- Aytaç, Serpil, Fatma Sert Eteman, Gülşen Çetin Aydın, Bircan Reçber, Hayrettin K. Sezen. 2016. Kadına Yönelik Şiddetin Dünü, Bugünü, Yarını: Kestirim Tabanlı Bir Araştırma. **Sosyoloji Konferansları**. c. 54: 275-297.

- Bacanlı, Hasan. 2017. **Değer Biçimlendirme Yaklaşımı**. 1. bs. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Bacı, Seher, Müge Yılmaz. 2000. Çocukları Anaokuluna Devam Eden Annelere Verilen İletişim Becerileri Eğitiminin Ailenin İşlevlerine Etkisi. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**. c. 2. s. 14: 17-24.
- Balcıoğlu, İbrahim, Özge Kılıç. 2008. Şiddet Bir İletişim Biçimi Midir? **Dirim Tıp Gazetesi**. c. 83: 93-97.
- Baltacı, Ali. 2018. Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, c. 7. s. 1: 231-274.
- Bandura, Albert, Edwin A. Locke. 2003. Negative Self-Efficacy and Goal Effects Revisited. **Journal of Applied Psychology**. c. 88. s. 1: 87-99.
- Bandura, Albert. 1977. Self-Efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. **Psychological Review**, c. 84. s. 2: 191-215.
- _____. 1982. Self-Efficacy Mechanism in Human Agency. **American Psychologist**. c. 37. s. 2: 122-147.
- _____. 1989. Human Agency in Social Cognitive Theory. **American Psychologist**. c. 44. s. 9: 1175-1184.
- _____. 1999. A Social Cognitive Theory of Personality. 2. bs. ed. Lawrence A. Pervin, Oliver P. John. **Handbook of Personality**. New York: Guilford Publications. <https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/Bandura1999HP.pdf> [30.03.2019].
- _____. 2000. Exercise of Human Agency Through Collective Efficacy. **Current Directions in Psychological Science**. c. 9. s. 3: 75-78.
- _____. 2001. Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective. **Annual Review of Psychology**. c. 52: 1-26.
- _____. 2005. Adolescent Development From an Agentic Perspective. **Self-Efficacy Beliefs of Adolescents**. ed. Frank Pajares, Tim Urdan. Greenwich: Information Age Publishing. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=P_onDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&ots=rINMs7CkyS&sig=eJqxDA4O8QdD0MIFtKUeCJE3hYk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false [12.05.2019].
- _____. 2006. Toward a Psychology of Human Agency. **Perspectives on Psychological Science**, c. 1. s. 2: 164-180.
- Barbee, P. Anita, Michael R. Cunningham, Barbara A. Winstead, Valerian J. Derlega, Mary R. Gulley, Pamela A. Yankeelov, Perri B. Druen. 1993. Effects of Gender Role Expectations on the Social Support Process. **Journal of Social Issues**. c. 49. s. 3: 175-190.
- Başar, Fatma, Nurdan Demirci, Havva Yeşildere Sağlam, Sevil Çiçek. 2016. Kütahya Bölgesinde Yaşayan Kadınların Şiddete Uğrama Durumları ve Toplumun Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Tutumları. **1st International Academic Research Congress Bildiriler, 3-5 Kasım 2016**. Antalya: 360. <https://www.academia.edu/36460184/Ines> [23.06.2020].

- Başar, Fatma, Nurdan Demirci. 2015. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Şiddet. **Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi**. c. 2. s. 1: 41-52.
- Başkale, Hatice, Ayça Sözer. 2015. Eşinden/Partnerinden Şiddet Gören Kadınların Şiddet Algısı ve Mağduriyet Nedenleri. **TAF Preventive Medicine Bulletin**. c. 14. s. 6: 468-474.
- Baumeister, F. Roy, Jennifer D. Campbell, Joachim I. Krueger, Kathleen D. Vohs. 2003. Does High Self-Esteem Cause Better Performance, Interpersonal Success, Happiness, or Healthier Lifestyles? **Psychological Science In The Public Interest**. c. 4. s. 1: 1-44.
- Bayar, Öznur, Özlem Haskan Avcı, Muharrem Koç. 2017. Kadın Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi, Namus Anlayışı ve Toplumsal Cinsiyet Rolü Tutumu. **Ulakbilge Dergisi**. c. 5. s. 17:1835-1853.
- Bayraktar, K. Sefa, 2019. Antrenörlerin Sosyal İyi Oluş Düzeylerinin Psikolojik Kırılganlığa Olan Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bejarano, E. Christina, Sylvia Manzano, Celeste Montoya. 2011. Tracking the Latino Gender Gap: Gender Attitudes Across Sex, Borders, and Generations. **Politics & Gender**. c. 7. s. 4: 521-549.
- Bekir, Seyhan. 2018. Üniversite Öğrencilerinde Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı Düzeyinin Duygusal Şemalar, Çok yönlü eylemli kişilik ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bem, L. Sandra. 1974. The Measurement of Psychological Androgyny. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. c. 42. s. 2: 155-162.
- _____. 1981. Gender Schema Theory: A Cognitive Account of Sex Typing. **Psychological Review**. c. 88. s. 4: 354-364.
- Beyer, Kirsten, Anne B. Wallis, Kevin L. Hamberger. 2015. Neighborhood Environment and Intimate Partner Violence: A Systematic Review. **Trauma Violence Abuse**. c. 16. s. 1: 16-47.
- Bilican Gökkaya, Veda. 2011. **Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks**, c. 3. s. 3: 129-145.
- Birkley, L. Erica, Christopher I. Eckhardt. 2015. Anger, Hostility, Internalizing Negative Emotions, and Intimate Partner Violence Perpetration: A Meta-Analytic Review. **Clinical Psychology Review**. c. 37: 40-56.
- Biswas, K. Raaj, Nusma Rahman, Enamul Kabir, Farabi Raihan. 2017. Women's Opinion on the Justification of Physical Spousal Violence: A Quantitative Approach to Model the Most Vulnerable Households in Bangladesh. **PLoS One**. c. 12. s. 11: 1-13.
- Bleidorn, Wiebke, Christian Kandler, Ute R. Hülshager, Rainer Riemann, Alois Angleitner, Frank M. Spinath. 2010. Nature and Nurture of the Interplay Between Personality Traits and Major Life Goals. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 99. s. 2: 366-379.
- Bleidorn, Wiebke. 2009. Linking Personality States, Current Social Roles and Major Life Goals. **European Journal of Personality**, c. 23. s. 6: 509-530.

- Bozdemir, Nafiz, Sevgi Özcan. 2011. Cinselliğe ve Cinsel Sağlığa Genel Bakış. **Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care**. c. 5. s. 4: 37-46.
- Bozkurt, Ayçin. 2014. Evli Bireylerde Bağlanma Stilleri, Aile İçi Eşler Arası Şiddet ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.
- Brandt, D. James. 1975. Internal Versus External Locus of Control and Performance in Controlled and Motivated Reading-Rate Improvement Instruction. **Journal of Counseling Psychology**. c. 22. s. 5: 377-383.
- Burger, Jerry M. 2006. **Kişilik**. 1. bs. çev. İ. Deniz Erguvan Sarıoğlu. İstanbul: Kaknüs Psikoloji.
- Burke, J. Peter, Juddy Tully. 1990 (Aktaran: Kuzucu, Yaşar. 2011. Değişen Babalık Rolü ve Çocuk Gelişimine Etkisi. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**. c. 4. s. 35: 79-91).
- Buscaglia, Leo. 1982. **Birbirimizi Sevebilmek**. 1. bs. çev. Nejat Ebcioğlu. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Bushman, J. Brad, Roy F. Baumeister. 1998. Threatened Egotism, Narcissism, Self-Esteem, and Direct and Displaced Aggression: Does Self-Love or Self-Hate Lead to Violence? **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 75. s. 1: 219-229.
- Bussing, Regina, Bonnie T. Zima, Amy R. Perwien. 2000. Self-Esteem in Special Education Children with ADHD: Relationship to Disorder Characteristics and Medication Use. **Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry**. c. 39. s. 10: 1260-1269.
- Buz, Sema. 2009. Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması. **Toplum ve Sosyal Hizmet**. c. 20. s. 1: 53-65.
- Bülbül, Kenan, Hatice Odacı. Lise Öğrencilerinde Umutsuzluk, Bağlanma Stili ve Aile Yapısının Madde Kullanma Eğilimini Yordama Gücü. **Klinik Psikiyatri Dergisi**. c. 21: 360-369.
- Büyüköztürk, Şener, Ömay Çokluk, Nilgün Köklü. 2012. **Sosyal Bilimler İçin İstatistik**. 10. bs. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Şener. 2002. **Veri Analizi El Kitabı**. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyükşahin Çevik, Gülşen, Seval Kızıldağ. 2018. Psikolojik Danışman Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerinde Bağlanma Tarzları, Duygu Düzenleme ve Empatinin Rolü. **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 46: 239-260.
- Büyükıılmaz, Ayça, Çiğdem Demir. 2016. Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Belirleyenleri: Multinomial Logit Model Yaklaşımı. **Ege Akademik Bakış**. c. 16. s. 3: 443-450.
- Can, Gürhan. 2004. Kişilik Gelişimi. **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**. 7. bs. ed. Binnur Yeşilyaprak. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cascardi, Michele, K. Daniel O’Leary. 1992. Depressive Symptomatology, Self-Esteem, and Self-Blame in Battered Women. **Journal of Family Violence**. c. 7. s. 4: 249-259.

- Ceco, Esra. 2018. Yakın Partner Şiddetine Maruz Bırakılan Kadınlarda Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik İyi Oluşun İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cengiz, Kurtuluş, Ulaş Tol, Önder Küçükural. 2004. Hegemonik Erkekliğin Peşinden. **Toplum ve Bilim**. c. 101: 50-70.
- Cenkseven, Fulya, Turan Akbaş. 2016. Üniversite Öğrencilerinde Öznel ve Psikolojik İyi Olmanın Yordayıcılarının İncelenmesi. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**. c. 3. s. 27: 43-65.
- Cevher, N. Fatma, Mustafa Buluş. 2006. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarında Akademik Benlik Saygısı. **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 20: 28-39.
- Charles, T. Susan. 2010. Strength and Vulnerability Integration: A Model of Emotional Well-Being Across Adulthood. **Psychological Bulletin**. c. 136. s. 6: 1068-1091.
- Chen, Li, Zonghuo Yu, Xianming Luo, Zhaoxin Huang. 2016. Intimate Partner Violence Against Married Rural-to-Urban Migrant Workers in Eastern China: Prevalence, Patterns, and Associated Factors. **BMC Public Health**. s. 16: 1232-1247.
- Cheung, Kristine, Tamara Taillieu, Sarah Turner, Janique Fortier, Jitender Sareen, Harriet L. MacMillan, Michael H. Boyle, Tracie O. Afifi. 2018. Individual-Level Factors Related to Better Mental Health Outcomes Following Child Maltreatment Among Adolescents. **Child Abuse & Neglect**. c. 79: 192-202.
- Chodorow, J. Nancy. 1992. Heterosexuality As A Compromise Formation: Reflections on the Psychoanalytic Theory of Sexual Development. **Psychoanalysis & Contemporary Thought**. c. 15. s. 3: 267-304.
- Chuemchit, Montakarn, Suttharuethai Chernkwanma, Rewat Rugkua, Laddawan Daengthern, Pajaree Abdullakassim, Saskia E. Wiering. 2018. Prevalence of Intimate Partner Violence in Thailand. **Journal of Family Violence**. s. 33: 315-323.
- Cırık, İlker. 2008. Çok Kültürlü Eğitim ve Yansımaları. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c.34: 27-40.
- Cianelli, Rosina, Natalia Villegas, Brian E. McCabe, Lila de Tantillo, Nilda Peragallo. 2017. Self-Efficacy for HIV Prevention Among Refugee Hispanic Women in South Florida. **Journal of Immigrant and Minority Health**. c. 19. s. 4: 905-912.
- Cihan, Ümran, Handan Karakaya. 2017. Yaşantısal Bir Aile Terapisti: Virginia Satir. **Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 5. s. 10: 70-89.
- Cihangir-Çankaya, Zeynep. 2009a. Öğretmen Adaylarında Temel Psikolojik İhtiyaçların Doyumu ve İyi Olma. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**. c. 7. s. 3: 691-711.
- _____. 2009b. Özerklik Desteği, Temel Psikolojik İhtiyaçların Doyumu ve Öznel İyi Olma: Öz-Belirleme Kuramı. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**. c. 4. s. 31: 23-31.

- Civil, Birsen, Hatice Yıldız. 2010. Erkek Öğrencilerin Cinsel Deneyimleri Ve Toplumdaki Cinsel Tabulara Yönelik Görüşleri. **Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi**. c. 3. s. 2: 58-64.
- Cobb, Sidney. 1976. Social Support as a Moderator of Life Stress. **Psychosomatic Medicine**. c. 38. s. 5: 300-314.
- Cohen, Jacob. 1988. **Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences**. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers (Aktaran: Kutsal, Dilşad, Filiz Bilge. 2012. Lise Öğrencilerinin Tükenmişlik ve Sosyal Destek Düzeyleri. **Eğitim ve Bilim**. c. 37. s. 164: 283-297).
- Côté, E. James. 1997. An Empirical Test of the Identity Capital Model. **Journal of Adolescence**. c. 20. s. 5: 577-597.
- _____. 2005. Identity Capital, Social Capital and the Wider Benefits of Learning: Generating Resources Facilitative of Social Cohesion. **London Review of Education**. c. 3. s. 3: 221-237.
- Craven, G. Rohanda, Herbert W. Marsh. 2008. The Centrality of the Self-Concept Construct for Psychological Wellbeing and Unlocking Human Potential: Implications for Child and Educational Psychologists. **Educational & Child Psychology**. c. 25. s. 2: 104-118.
- Cutting, J. Cooper. 2010. SPSS: Descriptive Statistics. [10.03.2011]. <http://psychology.illinoisstate.edu/jccuttii> (Aktaran: Arapkirlioğlu, Hasan, Dilek, Tankız. 2011. Müzik Öğretmenliği Programı Özel Yetenek Sınavlarında Alan ve Yerleştirme Puanlarının Karşılaştırılması (İnönü Üniversitesi Örneği). **E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi**. c. 2. s. 4: 55-69.
- Cüceloğlu, Doğan. 2017. **Evlenmeden Önce**. 1. bs. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakmak, Özlem. 2008. Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi. **Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi**. s. 11: 33-41.
- Çakmak, Zeki, Halime Gürdal. 2015. Araştırma Görevlilerinin İş Tatmin Düzeyi İle İletişim Düzeyinin Ayırt Edici Öğelerinin Diskriminant Analizi İle Belirlenmesi. **International Journal of Social Sciences and Education Research**. c. 1. s. 4: 1517-1534.
- Çapçı, Gözde. 2018. Kontrol Odağı Düzeyinin Mesleki Kararlılığa Etkisi: Lise Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çavdar, Duygu. 2013. Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çelik Bekleviç, Arzum. 2013. Bir Üniversite Hastanesi Araştırma Görevlilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği ve Çalışma Yaşamında Toplumsal Cinsiyet Rollerini Algısının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Çelik, Demet, Meral Uysal. 2012. Köşe Yazılarının Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. c. 45. s. 1: 285-306.

- Çelik, Yusuf. 2018. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Müzik Öğretimine İlişkin Tutumları, Öz Yeterlilik İnançları ve Müzik Yeteneklerine İlişkin Öz Yeterlilikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin Erus, Zeynep, Hasan Gürkan. 2012. Toplumsal Cinsiyet ve Sinemaya Yansımaları: Yeniden Çekimler Aracılığıyla Japon ve Amerikan Sinemalarında Kadının Temsiline Bir Bakış. **Selçuk İletişim Dergisi**. c. 7. s. 3: 206-217.
- Çetin, Işın, Zeynep Aca, Bahar Baysal, Arzu Eren Şenaras. 2014. Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı, Yalnızlık ve Özsaygı Düzeylerinin Faktör Analizi İle İncelenmesi. **Akademik Bakış Dergisi**. s. 46: 13-27.
- Çetiner, Ş. Gökçen. 2006. Aile İçi Şiddet Yaşayan Kadınlarda Cinsel Sorunlar ve İntihar Olasılığı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Çınar, Gizem. 2018. Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre Şiddet Eğilimi Üzerine Olan Sosyal Algılarının Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çıtak, Aylın. 2008. Kadınların Çalışmasına Yönelik Tutum: Cinsiyet, Cinsiyet Rolü ve Sosyoekonomik Düzeye Göre Bir Karşılaştırma. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiçek, Hasan. 2017. Döngüsel Bir Eylem/Olgu Olarak Şiddet. **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 34: 141-153.
- Çiftçi, Özlem. 2007. Yaşadıkları Şiddet Nedeniyle Sığınma Evlerine Başvuran Kadınların Umutsuzluk, Depresyon ve Üreme Sağlığı Durumlarının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Çokluk, Ömay, Güçlü Şekercioğlu, Şener Büyüköztürk. 2016. **Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları**. Ankara: Pegem Akademi.
- Dalahmetoğlu, Bade. 2018. Ebeveyn Kaybı Yaşamış Ergenlerin Yaşamamış Ergenlere Göre Öz Saygı ve Ruh Sağlığı Değişkenlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Damarlı, Özge. 2006. Ergenlerde Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Bağlanma Stilleri ve Benlik-Kavramı Arasındaki İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dargis, Monika, Michael Koenigs. 2017. Witnessing Domestic Violence During Childhood Is Associated With Psychopathic Traits in Adult Male Criminal Offenders. **Law and Human Behavior**. c. 41. s. 2: 173–179.
- Darj, Elisabeth, Kumudu Wijewardena, Gunilla Lindmark, Pia Axemoa. 2017. 'Even Though a Man Takes the Major Role, He Has No Right to Abuse': Future Male Leaders' Views on Gender-Based Violence in Sri Lanka. **Global Health Action**. c. 10. s. 1: 1-9.
- Dasgupta, Anindita, Jay Silverman, Niranjana Saggurti, Mohan Ghule, Balaiah Donta, Madhusudana Battala, Saritha Nair, Velhal Gajanan, Anita Raj. 2018. Understanding Men's Elevated Alcohol Use, Gender Equity Ideologies, and

- Intimate Partner Violence Among Married Couples in Rural India. **American Journal of Men's Health**. c. 12. s. 4: 1084-1093.
- Davas Aksan, A. Hediye, Işıl Ergin, Hür Hassoy, Raika Durusoy, Meltem Çiçeklioğlu. 2011. Müfredata Eklenen Bir Dersin İkinci Sınıf Tıp Öğrencilerinin Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Bilgi ve Tutumlarına Etkilerinin Değerlendirilmesi. **Türkiye Halk Sağlığı Dergisi**. c. 9. s. 3: 144-156.
- Davidson, Gerald C., John M. Neale. 2008. **Anormal Psikolojisi**. 7. bs. çev. ed. İhsan Dağ. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- de Vos, A. Jan, Mirjam Radstaak, Ernst T. Bohlmeijer, Gerben J. Westerhof. 2018. Having An Eating Disorder and Still Being Able To Flourish? Examination of Pathological Symptoms and Well-Being As Two Continua of Mental Health in A Clinical Sample. **Frontiers in Psychology**. c. 9: 1-13.
- Deci, L. Edward, Richard M. Ryan. 2008. Self-Determination Theory: A Macrotheory of Human Motivation, Development, and Health. **Canadian Psychology**. c. 49. s. 3: 182-185.
- Dedeoğlu, Saniye. 2009. Eşitlik mi Ayrımcılık mı? Türkiye'de Sosyal Devlet, Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı. **Çalışma ve Toplum**. c. 2: 41-54.
- Değer, Mehmet. 2010. Sosyal Öğrenme Kuramı. **Eğitim Psikolojisi**. 2. bs. ed. İbrahim Yıldırım. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demiray, Emine. 2013. Uzaktan Eğitim ve Kadın Eğitiminde Uzaktan Eğitimin Önemi. **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**. c. 2. s. 2: 155-168.
- Demirbaş Çelik, Nur. 2016. Üniversite Öğrencilerinin Yaşamda Anlam ve Yaşam Amaçları Arasındaki İlişki. **Mediterranean Journal of Humanities**. c. 6 s. 1: 133-141.
- Demirbaş, Özlem. 2014. Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Öz-Yeterlilik Düzeyleri İle Problem Çözme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Demirbozan, Zeynep. 2018. Eylemlilik ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Algılanan Anne Baba Kabul ve Reddi Aracı Rolünün İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirci, İbrahim, Ahmet Akın. 2015. Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formunun Geçerliliği ve Güvenirliliği. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. c. 48. s. 1: 49-64.
- Demirci, İbrahim. 2012. Öğretmen Adaylarının Öz Bilgi ve Psikolojik İyi Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demircioğlu, Haktan, Fatma Tezel Şahin, Yunus Günindi. 2011. Anne Babaların Görüşlerine Göre Aile İşlevleri. **Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 13. s. 1: 93-106.
- Demirgöz Bal, Meltem. 2014. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış. **Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi**. c. 1. s. 1: 15-28.
- Demiröz, Filiz. 1996. Evli Kadınlara Yönelik İstismar ve Kadınların Sığınma Evleri Hakkındaki Düşünceleri. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler

- Enstitüsü (Aktaran: Bilge, Filiz, Aytaç Arslan, Şenyıl Doğan. 2000. Ankara İli Sığınma Evine Başvuran Kadınların Problem Çözme Becerilerini Değerlendirmeleri, Akılcı Olmayan Düşünceleri, Kızgınlık, Umut ve Özsaygı Düzeylerine İlişkin Karşılaştırmalı Bir İnceleme. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**. c. 2. s. 13: 19-32).
- Demirtaş, Serkan. 2016. Okul Yöneticilerinin Psikolojik İyi Olma ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demo, H. David, Keith D. Parker. 1987. **Academic Achievement and Self-Esteem among Black and White College Students**. The Journal of Social Psychology. c. 127. s. 4: 345-355.
- Deniz, M. Engin, S. Merve Erus, Ayçe Büyükcebeci. 2017. Bilinçli Farkındalık İle Psikolojik İyi Oluş İlişkisinde Duygusal Zekânın Aracılık Rolü. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**. c. 7. s. 47: 17-31.
- Deniz, Metin, Selahattin Avşaroğlu. 2014. Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zekâ Yeteneklerinin Karar Vermede Özsaygı ve Karar Verme Stillerini Açıklama Düzeyinin İncelenmesi. **Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 16. s. 1: 121-138.
- Denson, F. Thomas, Siobhan M. O'Dean, Khandis R. Blake, Joanne R. Beames. 2018. Aggression in Women: Behavior, Brain and Hormones. **Frontiers in Behavioral Neuroscience**. c. 12. s. 81: 1-20.
- Diab, Marwan, Kirsi Peltonen, Samir R. Qouta, Esa Palosaari, Raija Leena Punamäki. 2019. Can Functional Emotion Regulation Protect Children's Mental Health From War Trauma? A Palestinian Study. **International Journal of Psychology**. c. 54. s. 1. 42-52.
- Dickstein J. Leah. 1988. Spouse Abuse and Other Domestic Violence. **Psychiatric Clinics of North America**. c. 11. s. 4: 611-628 (Aktaran: Özkan Ishak, Ömer Böke. 1997. Boşanma İle Sonlanan Evliliklerde Kadının Hedef Olduğu Saldırıcılık. **Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**. c. 3:191-197).
- Didaskalou, Eleni, Eleni Andreou, Christina Roussi Vergou, Grace Skrzypiec. 2018. Are Greek School Students Flourishing? **Pastoral Care In Education**. c. 36. s. 3: 223-237.
- Dinç Kahraman, Selma. 2010. Kadınların Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi. **Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi**. c. 3. s. 1: 30-35.
- Dinç, Filiz. 1992. Cinsiyetleri Farklı Lise Öğrencilerinin Benlik Algı Düzeylerinin Öz Saygı Düzeylerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dishman, K. Rodney, Ruth P. Saunders, Robert W. Motl, Marsha Dowda, Russell R. Pate. 2009. Self-Efficacy Moderates the Relation Between Declines in Physical Activity and Perceived Social Support in High School Girls. **Journal of Pediatric Psychology**. c. 34. s. 4: 441-451.
- Dişsiz, Melike, Nevin Hotun Şahin. 2008. Evrensel Bir Kadın Sağlığı Sorunu: Kadına Yönelik Şiddet. **Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi**. c. 1. s. 1: 50-58.

- Doğan, Melike, Esra Ceyhan. 2008. Genel Lise Öğrencilerinin Aile İşlevlerinin ve Denetim Odaklarının İncelenmesi. **Aile ve Toplum**. c. 4. s. 15. 67-82.
- Doğanavşargil, Özge, Işıl Vahip. 2007. Fiziksel Eş Şiddetini Belirlemede Klinik Görüşme Yöntemi. **Klinik Psikiyatri**. c. 10: 125-136.
- Doğru, Naime. 2018. Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Stres, Stresle Başa Çıkma Tarzları ve Sosyal Destek Değişkenleri Bakımından İncelenmesi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Domestic Violence Coordinating Council. [07.07.2020]. Awareness and Prevention Resources. <https://dvcc.delaware.gov/training/training-resources/>
- Domestic Violence: It's Everybody's Business. [08.07.2020]. Step by Step Guide to Understanding the Cycle of Violence. <https://domesticviolence.org/cycle-of-violence/>
- Dökmen, Zehra. 1991. Bem Cinsiyet Rolü Envanterinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**. c. 35. s. 1: 81-87.
- Dönmez, Guljan, Hatice Şimşek, Türkan Günay. 2012. Evli Erkeklerde Eşlerine Yönelik Şiddet ve İlişkili Etmenler. **Türkiye Halk Sağlığı Dergisi**. c. 10. s. 3: 151-159.
- Durna, Ufuk, Faruk K. Şentürk. 2012. Üniversite Öğrencilerinin Denetim Odaklarını Çeşitli Değişkenler Yardımıyla Tespit Etmeye Yönelik Bir Çalışma. **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**. c. 8. s. 15: 37-48.
- Dursun, Yücel. 2011. Şiddetin İzini Sürmek: Şiddet Nedir? **Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 12: 1-18.
- Duru, Erdiñ. 2008. Üniversiteye Uyum Sürecinde Yalnızlığı Yordamada Sosyal Destek ve Sosyal Bağlılığın Doğrudan ve Dolaylı Rollerini. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**. c. 3. s. 29: 13-24.
- Dusek, B. Jerome. 1987. **Adolescent Development and Behavior**. US: Prentice-Hall, Inc (Aktaran: Yılmaz, M. Fatma. 2014. Erişkin Evli Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet Rolü İle Cinsel Doyumun İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Eagly, H. Alice, Valerie J. Steffen. 1984. Gender Stereotypes Stem From the Distribution of Women and Men into Social Roles. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 46. s. 4: 735-754.
- Eccles, S. Jacquelynne. 1987. Gender Roles and Women's Achievement-Related Decisions. **Psychology of Women Quarterly**. c. 11. s. 2: 135-171.
- Efe, Kadriye. 2005. Okul Öncesi Eğitim Çağında Çocuğu Olan Ailelerin Denetim Odağı Türü ve Çocuklarının Sosyal Davranışlarını Denetlemeleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Eisend, Martin, Julia Plagemann, Julia Sollwedel. 2014. Gender Roles and Humor in Advertising: The Occurrence of Stereotyping in Humorous and Non-Humorous Advertising and Its Consequences for Advertising Effectiveness. **Journal of Advertising**. c. 43. s. 3: 256-273.
- Ekinci, Nezir, Hasan Yılmaz. 2017. Üniversite Öğrencilerinin Ruh Sağlığı Sürekliliği Düzeylerinin Yaşamın Anlamı ve Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi. **II**

International Academic Research Congress Bildiriler, 18-21 Ekim 2017.
Antalya: Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi: 95.
https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/56810406/2017DijitalHalKlaIliskiler.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1557824905&Signature=wavp3NeWh9WLiAT14cJtP%2Fzshnw%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DDIJITAL_HALKLA_ILISKILER_KURUMSAL_BLOGLA.pdf [14.05.2019].

- Emirbayer, Mustafa, Ann Mische. 1998. What Is Agency? **American Journal of Sociology.** c. 103. s. 4: 962-1023.
- Erdoğan, Semra. 2015. Nitel Araştırmalar. **Hemşirelikte Araştırma.** 2. bs. ed. Semra Erdoğan, Nursen Nahcivan. M. Nihal Esin. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Ereş, Figen. 2006. Türkiye’de Kadının Statüsü ve Yansımaları. **Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi.** s. 19: 40-52.
- Ersoy, Ersan. 2009. Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği). **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.** c. 19. s. 2: 209-230.
- Eryılmaz, Ali, Aypay, Ayşe. 2011. Lise Öğrencilerinde Derse Katılmaya Motive Olma İle Yaşam Amaçları Belirleme Arasındaki İlişkiler. **Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.** c. 12. s. 3: 149-158.
- Eryılmaz, Ali, Keven Aklıman, Çiğdem. 2017. **Bedene Yolculuk.** 1. bs. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eryılmaz, Ali, Mutlu, Tansu. 2016. **Kuramdan Uygulamaya Bireyle Psikolojik Danışma.** 2. bs. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eryılmaz, Ali. 2012a. Pozitif Psikoterapi Bağlamında Geliştirilen Ergenler İçin Amaçları Genişletme Grup Rehberliği Programının Etkililiğinin İncelenmesi. **Eğitim ve Bilim.** c. 7. s. 164: 3-19.
- _____. 2012b. Pozitif Psikoterapi Bağlamında Yaşam Amaçları Belirleme Ölçeğinin Üniversite Öğrencileri Üzerinde Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. **Klinik Psikiyatri.** c. 15: 166-174.
- _____. 2016. **Psikolojik Sorunlara Müdahale ve Kendi Kendine Yardım Kitabı.** 2. bs. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Esen, Yasemin. 2013. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitiminde Toplumsal Cinsiyet Duyarlılığını Geliştirme Amaçlı Bir Çalışma. **Eğitim ve Bilim.** c. 38. s. 169: 280-295.
- Esie, Precious, Theresa L. Osypuk, Sidney R. Schuler, Lisa M. Bates. 2019. Intimate Partner Violence and Depression in Rural Bangladesh: Accounting for Violence Severity in A High Prevalence Setting. **SSM-Population Health.** c. 7: 1-8.
- Eşkinat, Rana. 2013. Türkiye’de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet (Boşanmış Kadınlara Yönelik Araştırma). **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.** c. 37: 289-302.

- Fanslow, L. Janet, Elizabeth, M. Robinson. 2004. Violence Against Women in New Zealand: Prevalence and Health Consequences. **The New Zealand Medical Journal**. c. 1171 s. 1206: 1-12.
- Fave, D. Antonella, Marta Bassi, Elena S. Boccaletti, Carlotta Roncaglione, Giuseppina Bernardelli, Daniela Mari. 2018. Promoting Well-Being in Old Age: The Psychological Benefits of Two Training Programs of Adapted Physical Activity. **Frontiers in Psychology**. c. 9: 1-13.
- Fein, Steven, Steven J. Spencer. 1997. Prejudice as Self-Image Maintenance: Affirming the Self Through Derogating Other. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 73. s. 1: 31-44.
- Finkel, J. Eli, C. Ming Hui, L. Kathleen Carswell, M. Grace Larson. 2014. The Suffocation of Marriage: Climbing Mount Maslow without Enough Oxygen. **Psychological Inquiry**. c. 25. s. 1: 1-41.
- Fleming, C. J. Eubanks, Patricia A. Resick. 2016. Professional Versus Personal Resource Utilization in Survivors of Intimate Partner Violence. **Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy**. c. 8. s. 3: 319-324.
- Fleming, J. Paul, Sofia Gruskin, Florencia Rojo, Shari L. Dworkin. 2015. Men's Violence Against Women and Men Are Inter-Related: Recommendations for Simultaneous Intervention. **Social Science & Medicine**. c. 146: 249-256.
- Flouri, Eirini. 2006. Parental Interest in Children's Education, Children's Self-Esteem and Locus of Control, and Later Educational Attainment: Twenty-Six Year Follow-Up of the 1970 British Birth Cohort. **British Journal of Educational Psychology**. c. 76. s. 1: 41-55.
- Fredrickson, L. Barbara, Thomas Joiner. 2002. Positive Emotions Trigger Upward Spirals Toward Emotional Well-Being. **Psychological Science**. c. 13. s. 2: 172-175.
- Freire, A., Vafaei, A., Gomes, C., Barbosa, J. ve Guerra, R. O. 2017. Depression, Sex, and Gender Roles in an Older Brazilian Population. **Innovation in Aging**. c. 1. s. 1: 597.
- Friedlander, J. Laura, J. Graham Reid, Naomi Shupak, Robert Cribbie. 2007. Social Support, Self-Esteem, and Stress as Predictors of Adjustment to University Among First-Year Undergraduates. **Journal of College Student Development**. c. 48. s. 3: 259-274.
- Fromm, Erich. 1994. **Sevginin ve Şiddetin Kaynağı**. 6. bs. çev. Yurdanur Salman, Nalân İçten. İstanbul: Payel Yayınevi.
- _____. 2011. **Sevme Sanatı**. 5. bs. çev. Özden Saatçi Karadana. İzmir: İlya İzmir Yayınevi.
- Gagné, Marylène, Edward L. Deci. 2005. Self-Determination Theory and Work Motivation. **Journal of Organizational Behavior**. c. 26. s. 4: 331-362.
- Gallagher, E. Kathryn, Dominic J. Parrott. 2010. Influence of Heavy Episodic Drinking on the Relation Between Men's Locus of Control and Aggression Toward Intimate Partners. **Journal of Studies on Alcohol and Drugs**. c. 71. s. 2: 299-306.

- Gallagher, M. W., Lopez, S. J. ve Preacher, K. J. 2009. The Hierarchical Structure of Well-Being. **Journal of Personality**. c. 77. s. 4: 1025-1050.
- Gauntlett, David. 2008. **Media, Gender and Identity an Introduction**. 2. bs. Londra: Routledge.
<https://www.google.com/books?hl=tr&lr=&id=ScR9AgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&ots=cPZZnqQktC&sig=UtyO4vSSb-jnOtkKz606P4IP6DQ>
[10.04.2019].
- Gawel, E. Joseph. 1997. Herzberg's Theory of Motivation and Maslow's Hierarchy of Needs. **Practical Assessment, Research and Evaluation**. c. 5. s. 1: 11-13.
- Gebauer, E. Jochen, Jenny Wagner, Constantine Sedikides, Wiebke Neberich. 2013. Agency Communion and Self-Esteem Relations Are Moderated By Culture, Religiosity, Age, and Sex: Evidence for the “Self-Centrality Breeds Self-Enhancement” Principle. **Journal of Personality**. c. 81. s. 3: 261-275.
- Gezen, Mine, Esat T. Oral. 2013. Kadın Sığınma Evinde Yaşayan Kadınlar İle Şiddet Gördüğü Evde Yaşamaya Devam Eden Kadınların Bağlanma Biçimlerinin ve Ruhsal Belirti Düzeylerinin İncelenmesi. **Düşünen Adam**. c. 26: 65-71.
- Gibbs, Andrew, Rachel Jewkes, Samantha Willan, Laura Washington. 2018. Associations Between Poverty, Mental Health and Substance Use, Gender Power, and İntimate Partner Violence Amongst Young (18-30) Women and Men in Urban İnformal Settlements in South Africa: A Cross-Sectional Study and Structural Equation Model. **PLoS One**. c. 13. s. 10: 1-19.
- Ginja, Samuel, Jane Coad, Elizabeth Bailey, Sally Kendall, Trudy Goodenough, Samantha Nightingale, Jane Smiddy, Crispin Day, Toity Deave, Raghu Lingam. 2018. Associations Between Social Support, Mental Wellbeing, Self-Efficacy and Technology Use in First-Time Antenatal Women: Data From the Babbles Cohort Study. **BMC Pregnancy and Childbirth**. c. 18. s. 1: 441-452.
- Gladding, Samuel T. 2012. **Aile Terapisi**. ed. İbrahim Keklik, İbrahim Yıldırım. Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.
- Golding, A. M. B. 2002. Domestic Violence. **Journal of The Royal Society of Medicine**. c. 95. s. 6: 307-308.
- Goldner, Virginia. 1991. Toward A Critical Relational Theory of Gender. **Psychoanalytic Dialogues**. c. 1. s. 3: 249-272.
- Gonzalez Guarda, M. Rosa, Amber L. Vermeesch, Aubrey L. Florom Smith, Brian E. McCabe, Nilda P. Peragallo. 2013. Birthplace, Culture, Self-Esteem, and Intimate Partner Violence Among Community-Dwelling Hispanic Women. **Violence Against Women**. c. 19. s. 1: 6-23.
- Goodfriend, Wind, Ximena B. Arriaga. 2018. Cognitive Reframing of Intimate Partner Aggression: Social and Contextual İnfluences. **International Journal of Environmental Research and Public Health**. c. 15. s. 11: 1-13.
- Gordon, Thomas. 2013. **Etkili Öğretmenlik Eğitimi**. 5. bs. çev. Sermin Karakale. İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Gökpınar, Güley. 2014. İçsel-Dışsal Denetim Odaklı Beyaz Yakalı Çalışanlarda A ve B Tipi Kişilik Özellikleri İle İş Stresi ve Algılanan Örgütsel Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Göksel Oflas, Suna. 2017. Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Kültürlerarası Duyarlılığa ve Risk Faktörlerine Göre Yordanması. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Görmüş, Ş. Alparslan, Serdar Aydın, Gülfiz Ergin. 2013. İşletme Bölümü Öğrencilerinin İletişim Becerilerinin Cinsiyet Rollerini Bağlamında İncelenmesi. **Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 15. s. 1: 109-128.
- Green, L. Suzzy, Lindsay G. Oades, Anthony M. Grant. 2006. Cognitive-Behavioral, Solution-Focused Life Coaching: Enhancing Goal Striving, Well-Being, and Hope. **The Journal of Positive Psychology**. c. 1. s. 3: 142-149.
- Gregory, Alison, Gene Feder, Ann Taket, Emma Williamson. 2017. Qualitative Study to Explore the Health and Well-Being Impacts on Adults Providing Informal Support to Female Domestic Violence Survivors. **BMJ Open**. c. 7. s. 3: 1-10.
- Guo, Cheng, Göran Tomson, Christina Keller, Fredrik Söderqvist. 2018. Prevalence and Correlates of Positive Mental Health in Chinese Adolescents. **BMC Public Health**. c. 18: 1-11.
- Güleç Özyekçin, Demet, Dilek Yetim, Erkan M. Şahin. 2012. Kadına Yönelik Farklı Eş Şiddeti Tiplerini Etkileyen Psikososyal Faktörler. **Türk Psikiyatri Dergisi**. c. 23: 1-7.
- Güleç, Hüseyin, Mürüvvet Topaloğlu, Demet Ünsal, Merih Altıntaş. 2012. Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet. **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**. c. 4. s. 1: 112-137.
- Gülşen, Mahir. 2013. Sosyal Öz-Yeterlik İle Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gümüsoğlu, Firdevs. 2008. Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet. **Toplum ve Demokrasi**. c. 2. s. 4: 39-50.
- Günay, Gülay, Özgün Bener. 2011. Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılamaya Biçimleri. **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**. c. 15. s. 3: 157-171.
- Gündoğan, Meltem. 2015. Eşlerin Bağlanma Tarzları İle Çift Uyum Düzeyi Arasındaki İlişkinin Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Gündüz Kalan, Özlem. 2010. Reklamda Çocuğun Toplumsal Cinsiyet Teorisi Bağlamında Konumlandırılması: 'Kinder' Reklam Filmleri Üzerine Bir İnceleme. **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**. c. 1. s. 38: 75-89.
- Gündüz, Merve. 2018. Psikolojik Danışman Adaylarının Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Çok yönlü eylemlerle kişilik özelliklerine, Öznel İyi Oluşlarına ve Risk Faktörlerine Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güner, Feriştah. 2019. İşyerindeki Duygusal İyi Oluşun Belirleyicileri ve Prososyal Hizmet Davranışı İle İşten Ayrılma Niyeti Üzerine Etkisi: Banka Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

- Güngör, Abide. 1989. Lise Öğrencilerinin Özsaygı Düzeylerini Etkileyen Etmenler. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngörmüş, Zeynep, Güldam Karadağ, Derya Tanrıverdi. 2014. Kadınların Evrensel Sorunu: Şiddet. **Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi**. c. 2. s. 2: 53-61.
- Günşen İçli, Tülin. 1994. Aile İçi Şiddet: Ankara-İstanbul ve İzmir Örneği. **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**. c. 11. s. 1-2: 7-20.
- Gürdal, Sevtap, Jennifer E. Lansford, Emma Sorbring. 2016. Parental Perceptions of Children's Agency: Parental Warmth, School Achievement and Adjustment. **Early Child Developmental and Care**. c. 186. s. 8: 1203-1211.
- Hair, F. Joseph, Ronald L. Tatham, Rolph E. Anderson, William Black. 1998. **Multivariate Data Analysis Upper Saddle River**. NJ: Prentice Hall Inc (Aktaran: Yurtkoru, E. Semi, Beril Sipahi. 2003. Öğretim Üyesi Performans Değerlendirme Kriterinin Cinsiyete Göre Belirlenmesi Üzerine Analitik Bir Çalışma. **İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi**. s. 4: 13-37).
- Hakan, Sabiha. 2011. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Eğilimlerinin Benlik İmgelerinin ve Demografik Özelliklerinin Ortak Etkisi. **Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 1. s. 1: 1-31.
- Harcar, Tijan, Özlem Çakır, Olca Sürgevil, Gönül Budak. 2008. Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu. **Toplum ve Demokrasi**. c. 2. s. 4: 51-70.
- Hare Mustin, T. Rachel, Jeanne Marecek. 1988. The Meaning of Difference: Gender Theory, Postmodernism, and Psychology. **American Psychologist**. c. 43. s. 6: 455-464.
- Haskan, Özlem, İbrahim Yıldırım. 2012. Şiddet Eğilimi Ölçeğinin Geliştirilmesi. **Eğitim ve Bilim**. c. 37. s. 163: 165-177.
- Hassan, Sehar, A. Anila Malik. 2012. Psycho-Social Correlates of Intimate Partner Violence. **Pakistan Journal of Psychological Research**. c. 27. s. 2: 279-295.
- Haymana, Pelin, Ş. Güliz Kolburan. 2019. Kadınların İyilik Halinin Algılanan Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkisi. **Aydın Toplum ve İnsan Dergisi**. s. 2: 29-53.
- Hellmuth, C. Julianne, Véronique Jaquier, Nicole Overstreet, Suzanne C. Swan, Tami P. Sullivan. 2014. The Mediating Role of Avoidance Coping Between Intimate Partner Violence (IPV) Victimization, Mental Health, and Substance Abuse Among Women Experiencing Bidirectional IPV. **Psychiatry Research**. c. 220. s. 1-2: 391-396.
- Hill, D. Terrence, Bert N. Uchino, Jessica L. Eckhardt, Jacqueline L. Angel. 2016. Perceived Social Support Trajectories and the All-Cause Mortality Risk of Older Mexican American Women and Men. **Research on Aging**. c. 38. s. 3: 374-398.
- Hines, A. Denise, Douglas, M. Emily. 2012. Alcohol and Drug Abuse in Men Who Sustain Intimate Partner Violence. **Aggressive Behavior**. c. 38. s. 1: 31-46.

- Hisli Şahin, Neslin, Nejat H. Basım, Fatih Çetin. 2009. Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarında Kendilik Algısı ve Kontrol Odağı. **Türk Psikiyatri Dergisi**. c. 20. s. 2: 153-163.
- Hogg, A. Michael, Graham M. Vaughan. 2011. **Sosyal Psikoloji**. 2. bs. çev. İbrahim Yıldız, Aydın Gelmez. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Hojman, Daniel. Álvaro Miranda. 2018. Agency, Human Dignity, and Subjective Well-Being. **World Development**. c. 101: 1-15.
- Houle, Janie, Brian L. Mishara, François Chagnon. 2008. An Empirical Test of A Mediation Model of the Impact of the Traditional Male Gender Role on Suicidal Behavior in Men. **Journal of Affective Disorders**. c. 107. s. 1-3: 37-43.
- Hui, H. Chi Chiu. 1982. Locus of Control: A Review of Cross-Cultural Research. **International Journal of Intercultural Relations**. c. 6. s. 3: 301-323.
- Isaac, Vivian, Chia Yi Wu, Craig S. McLachlan, Ming Been Leecorresponding. 2018. Associations Between Health-Related Self-Efficacy and Suicidality. **BMC Psychiatry**. c. 18. s. 1: 126-134.
- Işık, Bahar. 2018. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Bağlı Olarak Aile İçi Şiddetin Anlamlandırılması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Iverson, M. Katherine, Katie A. McLaughlin, Kathryn C. Adair, Candice M. Monson. 2014. Anger-Related Dysregulation as A Factor Linking Childhood Physical Abuse and Interparental Violence to İntimate Partner Violence Experiences. **Violence and Victims**. c. 29. s. 4: 564-578.
- İkiz, F. Ebru, Canan Yörük. 2013. Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik Düzeyleri İle Aile İşlevlerinin İncelenmesi. **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 6. s. 1: 228-248.
- İmamoğlu, Seval. 2008. Genç Yetişkinlikte Kişilerarası İlişkilerin Cinsiyet, Cinsiyet Roller ve Yalnızlık Algısı Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İncecik, Yeşim, Hatice Kurdak, Sevgi Özcan, Ersin Akpınar, Esra Saatçı, Nafiz Bozdemir. 2009. Eş Şiddeti ve Aile Hekimliği. **Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care**. c. 3. s. 1: 1-8.
- Jakiela, Pamela, Owen Ozier. 2019. Gendered Language. **Center for Global Development**. <https://www.cgdev.org/sites/default/files/gendered-language.pdf> [14.05.2019].
- Javadi Pashaki, Nazila, Azar Darvishpour. 2018. What Are the Predictor Variables of Social Well-Being Among the Medical Science Students? **Journal of Education and Health Promotion**. c. 7: 1-5.
- Jewkes, Rachel, Julinne Corboz, Andrew Gibbs. 2018. Trauma Exposure and IPV Experienced by Afghan Women: Analysis of the Baseline of a Randomised Controlled Trial. **PLoS One**. c. 13. s. 10: 1-15.
- Jewson, Nick, Alan Felstead. 2009. Çalışmanın ve Yaşamın Yeni Yolları. **Sosyoloji Başlangıç Okumaları**. 1. bs. ed. Anthony Giddens. İstanbul: Say Yayınevi.

- Judge, A. Thimoty, Edwin A. Locke, Cathy C. Durham. 1997. The Dispositional Causes of Job Satisfaction: A Core Evaluations Approach. **Research in Organizational Behavior**. 19: 151-188 (Aktaran: Judge, A. Thimoty, Joyce E. Bono. 2001. Relationship of Core Self-Evaluations Traits Self-Esteem, Generalized Self-Efficacy, Locus of Control, and Emotional Stability With Job Satisfaction and Job Performance: A Meta-Analysis. **Journal of Applied Psychology**. c. 86. s. 1: 80-92).
- Jung, C. Gustav. 2009. **İnsan ve Sembolleri**. 4. bs. çev. A. Nahit Babaoğlu. İstanbul: Okyanus Us Yayın.
- Kabasakal, Zekavet, Alev Girli. 2012. Üniversite Öğrencilerinin Kadına Yönelik Şiddet Hakkındaki Görüşlerinin, Deneyimlerinin Bazı Değişkenler ve Yaşam Doyumu İle İlişkisi (DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Örneği). **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 14. s. 2: 105-123.
- Kabeer, Naila. 1999. The Conditions and Consequences of Choice: Reflections on the Measurement of Women's Empowerment. s. 108: 1-58. **Geneva: United Nations Research Institute for Social Development**. https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/35189460/dp108.pdf?response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DThe_Conditions_and_Consequences_of_Choic.pdf&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A%2F20190623%2Fus-east-1%2Fs3%2Faws4_request&X-Amz-Date=20190623T174135Z&X-Amz-Expires=3600&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Signature=6dc59535994e3c632f3c3e2c8bd51f5a18527213dc13c9b6a51e8a0c9e2889ec [16.06.2019].
- Kadılar, Elif. 2011. Üç Kuşak Kadının Cinsiyet Rollerini: Ankara Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri (Sayı: 44/104). 1993. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/207b4--Kadınlara-Karsi-Siddetin-Tasfiye-Edilmesine-Dair-Bildiri.pdf> [16.07.2020].
- Kadın Cinayetleri. [23.04.2020]. Kadın Cinayetleri. <http://kadincinayetleri.org/>
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. 2012. **Günümüzde İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş**. 13. bs. İstanbul: Evrim.
- Kahneman, Daniel, Angus Deaton. 2010. High Income Improves Evaluation of Life But Not Emotional Well-Being. **Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America**. c. 107. s. 38: 16489-16493.
- Kalay Usta, Tuğba, M. Engin Deniz. 2019. Psikolojik Danışmanların Etkili Psikolojik Danışman Nitelikleri, Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Kariyer Uyumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. **Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi**. c. 2. s. 2: 215-237.
- Kalgı, Mehmet Emin. 2014. Lise 1.Sınıf Öğrencilerinin Özsaygı Düzeyleri İle Vandalist Davranışları Sergileme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Şanlıurfa İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Karabiyik, İlyas. 2012. Türkiye’de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı. **Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi**. c. 32. s. 1: 231-260.
- Karadağ Öncel, Eda. 2019. Ankara’da Pediatri Araştırma Görevlilerinin Çalışma Yaşamı Özellikleri ve İşle İlgili Yaşam Kalitesi ve Bilinçli Farkındalık Düzeyi Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Karademas, C. Evangelos. 2006. Self-Efficacy, Social Support and Well-Being the Mediating Role of Optimism. **Personality and Individual Differences**. c. 40: 1281-1290.
- Karakaş, İlyas. 2019. Buz Hokeyi Sporcularının Spora Özgü Başarı Motivasyon Düzeyleri ve Genel Öz Yeterliliklerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karal, Dilek, Elvan Aydemir. 2012. Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet. **Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu**.
https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=m4nHAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=%22kad%C4%B1nlar%C4%B1n+gelir+d%C3%BCzeyinin+artmas%C4%B1%22+&ots=8tZAdLqYU3&sig=4BUTmNjaQJayhC_xkW2jjabUkMg&redir_esc=y#v=onepage&q=%22kad%C4%B1nlar%C4%B1n%20gelir%20d%C3%BCzeyinin%20artmas%C4%B1%22&f=false [06.05.2019].
- Karaokçu, Tamer. 2018. Sosyal Medya Kullanan ve Kullanmayan Üniversite Öğrencilerinde Öz Saygı Düzeylerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, Niyazi. 2014. Bilimsel Araştırma Yöntemi. 26. bs. Ankara: Nobel.
- Kaufmann, Gayle. 2000. Do Gender Role Attitudes Matter? **Journal of Family Issues**. c. 21. s. 1: 128-134.
- Kawachi, Ichiro, Lisa F. Berkman. 2001. Social Ties and Mental Health. **Journal of Urban Health**. c. 78. s. 3: 458-67.
- Kaya, Çınar. 2013. Sosyal İyi Olma İle Duygusal Dışavurum Arasındaki İlişkilerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, İdris, Ayşe R. Çeçen Eroğul. 2013. Ergenlerde Çocukluk Dönemi İstismar Yaşantılarının Yordayıcısı Olarak Aile İşlevlerinin Rolü. **Eğitim ve Bilim**. c. 38. s. 168: 386-397.
- Kayadibi, Fahri. 2003. Kadın Eğitiminin Önemi ve Kalkınmadaki Rolü. **Sosyoloji Konferansları**. s. 28: 19-31.
- Kayı, Zehra, Fatih M. Yavuz, Nadir Arıcan. 2000. Kadın Üniversite Gençliği ve Mezunlarına Yönelik Cinsel Saldırı Mağdur Araştırması. **Adli Tıp Bülteni**. c. 5. s. 3: 57-65.
- Kazaura, R. Method, Mangi J. Ezekiel, Dereck Chitama. 2016. Magnitude and Factors Associated With Intimate Partner Violence in Mainland Tanzania. **BMC Public Health**. s. 16: 494-501.
- Keklik, İbrahim. 2010. Cinsel Gelişim. **Eğitim Psikolojisi**. 2. bs. ed. İbrahim Yıldırım. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Keleş, Emre. 2019. Hitit Üniversitesi'nde Çalışan Erkek Akademik ve İdari Personelin Toplumsal Cinsiyet Rol Tutumu. Yüksek Lisans Tezi. Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Keleş, Melek. 2018. Okul Yöneticilerinin Psikolojik İyi Olma Düzeyleri İle Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kelleci, Meral, Zehra Gölbaşı, Nuriye Erbaş, Nilüfer Tuğut. 2009. Eş Şiddetinin Kadınların Ruh Sağlığına Etkileri. **Türkiye Klinikleri**. c. 29. s. 6: 1587-1593.
- Kernis, H. Michael. 2003. Toward A Conceptualization of Optimal Self-Esteem. **Psychological Inquiry**. c. 14. s. 1: 1-26.
- Kesner, E. John, Patrick C. McKenry. 1998. The Role of Childhood Attachment Factors in Predicting Male Violence Toward Female Intimates. **Journal of Family Violence**. c. 13. s. 4: 417-432.
- Keyes, L. M. Corey, J. G. Grzywacz. 2005. Health as a Complete State: The Added Value in Work Performance and Healthcare Costs. **Journal of Occupational and Environmental Medicine**. c. 47. s. 5: 523-532.
- Keyes, L. M. Corey, Julia, Annas. 2009. Feeling Good and Functioning Well: Distinctive Concepts in Ancient Philosophy and Contemporary Science. **The Journal of Positive Psychology**. c. 4. s. 3: 197-201.
- Keyes, L. M. Corey, Marié Wissing, Johan P. Potgieter, Michael Temane, Annamari Kruger, Sinette van Rooy. 2008. Evaluation of the Mental Health Continuum-Short Form (MHC-SF) in Setswana-Speaking South Africans. **Clinical Psychology and Psychotherapy**. c. 15: 181-192.
- Keyes, L. M. Corey, Satvinder S. Dhir, Eduardo J. Simoes. 2010. Change in Level of Positive Mental Health As A Predictor of Future Risk of Mental Illness. **American Journal of Public Health**. c. 100. s. 12: 2366-2371.
- Keyes, L. M. Corey. 1998. Social Well-Being. **Social Psychology Quarterly**. c. 61. s. 2: 121-140.
- _____. 2002. The Mental Health Continuum: From Languishing to Flourishing in Life. **Journal of Health and Social Behavior**. c. 43. s. 2: 207-222.
- _____. 2005. Mental Illness and/Or Mental Health? Investigating Axioms of the Complete State Model of Health. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. c. 73. s. 3: 539-548.
- _____. 2006. Mental Health in Adolescence: Is America's Youth Flourishing? **American Journal of Orthopsychiatry**. c. 76. s. 3: 395-402.
- _____. 2007. Promoting and Protecting Mental Health As Flourishing: A Complementary Strategy For Improving National Mental Health. **American Psychologist**. c. 62. s. 2: 95-108.
- Khresheh, M. Reham, Nagwa M. Ahmed. 2018. Breastfeeding Self Efficacy Among Pregnant Women in Saudi Arabia. **Saudi Medical Journal**. c. 39. s. 11: 1116-1123.
- Kılıç, B. Çiler. 1999. Aile İçi Kadına Yönelik Şiddetin Belirlenmesi ve Hemşirenin Rolü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

- Kılıç, Dilek, Selcen Öztürk. 2014. Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımı Önündeki Engeller ve Çözüm Yolları: Bir Ampirik Uygulama. **Amme İdaresi Dergisi**. c. 47. s. 1:107-130.
- Kılıklı, Meltem. 2019. X ve Y Kuşağı Bağlamında Öğretmenlerin Ekstra Rol Davranışını Açıklayan Öncüller: Antalya ve Denizli’deki Özel Okullarda Bir Araştırma. Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kırbaçoğlu Kılıç, Latife, Bircan Eyüp. 2011. İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Rollerine Üzerine Bir İnceleme. **ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, c. 2. s. 3: 129-148.
- Kıvrak, Yüksel, Neriman Gey, Habibe A. Kıvrak, Mehmet H. Kokaçya, Ümit S. Çöpoğlu, Mustafa Arı. 2015. Kadına Yönelik Eş Şiddeti, Çocukluk Travmaları, Depresyon ve Yaşam Kalitesi: Toplum Temelli Çalışma. **Anadolu Psikiyatri**. c. 16: 314-322.
- Kızıldağ, Fulya, F. Melis Cin. 2018. Evli Kadınlarda Çalışmanın Toplumsal Cinsiyet Algılarına ve Aile İşlevselliklerine Etkisi. **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. s. 33: 241-251.
- Kızılkaya Beji, Nezihe, Partovi Meran, H. Esra. 2016. Kadın Sağlığına Genel Bakış. **Kadın Sağlığı ve Hastalıkları**. 2. bs. ed. Nezihe Kızılkaya Beji. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Kim, Jinseok, Karen A. Gray. 2008. Leave Or Stay? Battered Women's Decision After Intimate Partner Violence. **Journal of Interpersonal Violence**. c. 23. s. 10: 1465-1482.
- Kim, K. Hyoun, Stacey S. Tiberio, Deborah M. Capaldi, Joann Wu Shortt, Erica C. Squires, J. Josh Snodgrass. 2015. Intimate Partner Violence and Diurnal Cortisol Patterns in Couples. **Psychoneuroendocrinology**. c. 51: 35-46.
- King, A. Laura, Jeanette H. Richards, Emily Stemmerich. 1998. Daily Goals, Life Goals, and Worst Fears: Means, Ends, and Subjective Wellbeing. **Journal of Personality**. c. 66: 713-744.
- Kiss, Ligia, Lilia B. Schraiber, Mazedra Hossain, Charlotte Watts, Cathy Zimmerman. 2015. The Link Between Community-Based Violence and Intimate Partner Violence: The Effect of Crime and Male Aggression on Intimate Partner Violence Against Women. **Prevention Science**. c. 16. s. 6: 881-889.
- Klassen, M. Robert, Lindsey L. Krawchuk, Sukaina Rajani. 2008. Academic Procrastination of Undergraduates: Low Self-Efficacy to Self-Regulate Predicts Higher Levels of Procrastination. **Contemporary Educational Psychology**. c. 33: 915-931.
- Kocacık, Faruk, Orhan Doğan. 2006. Domestic Violence against Women in Sivas, Turkey: Survey Study. **Croatian Medical Journal**. c. 47. s. 5: 742-749.
- Kocayörük, Ercan, Emin Altıntaş, Ömer F. Şimşek, İhsan Bozanoğlu, Bekir Çelik. 2018. Üniversite Öğrencilerinin Zaman Perspektifli İyi-Oluş Düzeyleri: Kümeleme Analizi İncelemesi. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 33. s. 3: 550-564.

- Koç Başaran, Yağmur. 2017. Sosyal Bilimlerde Örneklem Kuramı. **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**. s. 47: 480-495.
- Kodan Çetinkaya, Semanur. 2013. Üniversite Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. **Nesne Dergisi**. c. 1. s. 2: 21-43.
- Kong, Feng, Jingjing Zhao, Xuqun You. 2012. Emotional Intelligence and Life Satisfaction in Chinese University Students: The Mediating Role of Self-Esteem and Social Support. **Personality and Individual Differences**. c. 53. s. 8: 1039-1043.
- Kong, Feng, Kairong Yang, Sonia Sajjad, Wenjing Yan, Xuewen Li, Jingjing Zhao. 2019. Neural Correlates of Social Well-Being: Gray Matter Density in the Orbitofrontal Cortex Predicts Social Well-Being in Emerging Adulthood. **Social Cognitive and Affective Neuroscience**. c. 14. s. 3: 319-327.
- Koray, Meryem. 2011. Avrupa Birliği ve Türkiye’de “Cinsiyet” Eşitliği Politikaları: Sol-Feminist Bir Eleştiri. **Çalışma ve Toplum**. c. 2: 13-54.
- Korkmaz, İsa. 2004. Sosyal Öğrenme Kuramı. **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**. 7. bs. ed. Binnur Yeşilyaprak. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kozaklı, Hatice. 2006. Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurt, Emel, Neşe Yorguner Küpeli, Ekin Sönmez, Necati S. Bulut, Yıldız Akvardar. 2018. Psikiyatri Polikliniğine Başvuran Kadınlarda Aile İçi Şiddet Yaşantısı. **Nöropsikiyatri Arşivi**. c. 55: 22-28.
- Kurtoğlu Karataş, Büşra. 2019. 9-11 Yaş Grubu Çocukların Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejileri ve Öz Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kuyumcu, Behire, Mehmet Güven. 2012. Türk ve İngiliz Üniversite Öğrencilerinin Duygularını Fark Etmeleri ve İfade Etmeleri İle Psikolojik İyi Oluşları Arasındaki İlişki. **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 32. s. 3: 589-607.
- Kuzgun, Yıldız, Seher A. Sevim. 2004. Kadınların Çalışmasına Karşı Tutum ve Dini Yönelim Arasındaki İlişki. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. c. 37. s. 1: 14-27.
- Kuzgun, Yıldız. 1972. Kendini Gerçekleştirme. **Araştırma Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi**. c. 10. s. 1: 162-178.
- Kuzucu, Yaşar. 2010. **Duyguları Fark Etme ve İfade Etme**. 2. bs. ed. Binnur Yeşilyaprak. Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.
- Küçükkeskici, Büşra. 2019. Fiziksel Şiddetin Meşrulaştırılmasının ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumların Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddetin Meşrulaştırılması Üzerindeki Rolünün İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lachs, S. Mark, Karl Pillemer. 2004. Elder Abuse. **The Lancet**. c. 364: 1263-1272.

- Laeheem, Kasetchai, Kettewa Boonprakarn. 2014. Domestic Violence Behaviors Between Spouses in Thailand. **Asian Social Science**. c. 10. s. 16: 152-159.
- Leary, R. Mark, Ellen S. Tambor, Sonja K. Terdal, Deborah L. Downs. 1995. Self-Esteem As An Interpersonal Monitor: The Sociometer Hypothesis. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 68. s. 3: 518-530.
- Lengerli, Ayşen. 2010. Eş Şiddeti Suçu İle İlişkili Olabilecek Psiko-Sosyal Faktörlerin Belirlenmesi ve Suç Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Leone, M. Ruschelle, Cory A. Crane, Dominic J. Parrott, Christopher I. Eckhardt. 2016. Problematic Drinking, Impulsivity, and Physical IPV Perpetration: A Dyadic Analysis. **Psychology of Addictive Behaviors**. c. 30. s. 3: 356-366.
- Lerner, Cristine, Linda Kennedy. 2000. Stay-Leave Decision Making in Battered Women: Trauma, Coping and Self-Efficacy. **Cognitive Therapy and Research**. c. 24. s. 2: 215-232.
- Lichter, L. Erika, Laura McCloskey. 2004. The Effects of Childhood Exposure to Marital Violence on Adolescent Gender-Role Beliefs and Dating Violence. **Psychology of Women Quarterly**. c. 28. s. 4: 344-357.
- Liebert, M. Robert, Rita Wicks Nelson, Robert Kail. 1986. **Developmental Psychology**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall (Aktaran: Kuzucu, Yaşar. 2011. Değişen Babalık Rolü ve Çocuk Gelişimine Etkisi. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**. c. 4. s. 35: 79-91).
- Lin, Jielu, Martie P. Thompson, Nadine J. Kaslow. 2009. The Mediating Role of Social Support in the Community Environment-Psychological Distress Link Among Low-Income African American Women. **Journal of Community Psychology**. c. 37. s. 4: 459-470.
- Little, D. Todd, C. Rick Snyder, Michael Wehmeyer. 2006. The Agentic Self: On the Nature and Origins of Personal Agency Across the Life Span. ed. Daniel K. Mroczek, Todd D. Little. **Handbook of Personality Development**. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates Publishers. https://www.researchgate.net/publication/238112134_The_Agentic_Self_On_the_Nature_and_Origins_of_Personal_Agency_Across_the_Lifespan [13.05.2019].
- Lo, T. Wing, Christopher H. K. Cheng. 2018. Predicting Effects of the Self and Contextual Factors on Violence: A Comparison Between School Students and Youth Offenders in Macau. **International Journal of Environmental Research and Public Health**. c. 15. s. 2: 258-275.
- Ludermir, B. Ana, Thália V. Barreto de Araújo, Sandra A. Valongueiro, Maria L. Corrêa Muniz, Elisabete P. Silva. 2017. Previous Experience of Family Violence and Intimate Partner Violence in Pregnancy. **Revista de Saúde Pública**, c. 51. s. 85: 1-12.
- Lüdtke, Oliver, Ulrich Trautwein, Nicole Husemann. 2009. Goal and Personality Trait Development in A Transitional Period: Assessing Change and Stability in Personality Development. **Personality and Social Psychology Bulletin**. c. 35. s. 4: 428-441.

- Machisa, T. Mercilene, Nicola Christofides, Rachel Jewkes. 2017. Mental Ill Health in Structural Pathways to Women's Experiences of Intimate Partner Violence. **PLoS One**, c. 12. s. 4: 1-19.
- Maddux, M. James, Ronald W. Rogers. 1983. Protection Motivation and Self-Efficacy: A Revised Theory of Fear Appeals and Attitude Change. **Journal of Experimental Social Psychology**. c. 19. s. 5: 469-479.
- Malär, Lucia, Harley Krohmer, Wayne D. Hoyer, Bettina Nyffenegger. 2011. Emotional Brand Attachment and Brand Personality: The Relative Importance of the Actual and the Ideal Self. **Journal of Marketing**. c. 75: 35-52.
- Manczak, M. Erika, Claudia Zapata Gietl, Dan P. McAdams. 2014. Regulatory Focus in The Life Story: Prevention and Promotion As Expressed in Three Layers of Personality. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 106. s. 1: 169-181.
- McDonald, S. Elaine, Elizabeth A. Collins, Anna Maternick, Nicole Nicotera, Sandra Graham Bermann, Frank R. Ascione, James H. Williams. 2017. Intimate Partner Violence Survivors' Reports of Their Children's Exposure to Companion Animal Maltreatment: A Qualitative Study. **Journal of Interpersonal Violence**. c. 1-26.
- McGee, Rob, Shelia Williams. 2000. Does Low Self-Esteem Predict Health Compromising Behaviours Among Adolescents? **Journal of Adolescence**. c. 23. s. 5: 569-582.
- McMullin, A. Julie, John Cairney. 2004. Self-Esteem and The Intersection of Age, Class, and Gender. **Journal of Aging Studies**. c. 18. s. 1: 75-90.
- McNaughton Reyes, H. Luz, Vangie A. Foshee, Phyllis H. Niolon, Dennis E. Reidy, Jeffrey E. Hall. 2016. Gender Role Attitudes and Male Adolescent Dating Violence Perpetration: Normative Beliefs As Moderators. **Journal of Youth and Adolescence**. c. 45. s. 2: 350-360.
- Meier, Scott. T., Susan R. Davis. 2014. **Psikolojik Danışma Temel Öğeler**. 5. bs. çev. ed. Süleyman Doğan. Ankara: Pegem Akademi.
- Melchiorre, M. Gabriella, Carlos Chiatti, Giovanni Lamura, Francisco Torres Gonzales, Mindaugas Stankunas, Jutta Lindert, Elisabeth Ioannidi Kapolou, Henrique Barros, Gloria Macassa, Joaquim F. J. Soares. 2013. Social Support, Socio-Economic Status, Health and Abuse Among Older People in Seven European Countries. **PloS One**. c. 8. s. 1: 1-10.
- Mengeş Kaya, Yeter. 1997. Yatılı ve Ailesinin Yanında Okuyan 16 Yaş Grubundaki Kız Ergenlerin Özsaygı Uyum Düzeyi Yönünden Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Mickelson, D. Kristen, Sharon T. Claffey, Stacey L. Williams. 2006. The Moderating Role of Gender and Gender Role Attitudes on the Link Between Spousal Support and Marital Quality. **Sex Roles**. c. 55. s. 1-2: 73-82.
- Miles, B. Matthew, A. Michael Huberman. 1994. **Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook**. 2. bs. New York: Sage. https://books.google.com.tr/books?id=U4IU_-wJ5QEC&printsec=frontcover&hl=tr [15.05.2019].

- Miller, W. Ivan, Christine E. Ryan, Gabor I. Keitner, Duane S. Bishop, Nathan B. Epstein. 2000. The McMaster Approach to Families: Theory, Assessment, Treatment and Research. **Journal of Family Therapy**, c. 22: 168-189.
- Mitsos, Eirene, Ken Browne. 2009. Eğitimde Cinsiyet Farklılıkları: Erkek Çocukların Başarısızlığı. **Sosyoloji Başlangıç Okumaları**. 1. bs. ed. Anthony Giddens. İstanbul: Say Yayınevi.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. [20.04.2019]. Şiddet Döngüsü. <https://www.morcati.org.tr/tr/8-mor-cati-kadin-siginagi-vakfi/2-siddet-dongusu>
- Mora, Necla. 2005. Kitle İletişim Araçlarında Yeniden Üretilen Cinsiyetçilik ve Toplumda Yansıması. **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**. c. 2. s. 1: 1-7.
- Mozaffari, Naser, Hamid Peyrovi, Nahid Nayeri. 2015. The Social Well-Being of Nurses Shows A Thirst For A Holistic Support: A Qualitative Study. **International Journal Of Qualitative Studies On Health and Well-Being**. c. 10. s. 1: 1-8.
- Myers, G. David, Ed Diener. 1995. Who Is Happy? **Psychological Science**. c. 6. s. 1: 10-19.
- Nas, A. 2015. Kadına Yönelik Simgesel Şiddet Aracı Olarak Temizlik Ürünleri Reklamlarının Eleştirel Analizi. **Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**. c. 24: 11-30.
- Nasution, Damai, Ralf Östermark. 2012. The Impact of Social Pressures, Locus of Control, and Professional Commitment on Auditors' Judgment: Indonesian Evidence. **Asian Review of Accounting**. c. 20. s. 2: 163-178.
- Nosek, A. Margaret, Rosemary B. Hughes, Nancy Swedlund, Heather B. Taylor, Paul Swank. 2003. Self-Esteem and Women with Disabilities. **Social Science & Medicine**. c. 56. s. 8: 1737-1747.
- Nowicki, Stephen, Bonnie R. Strickland. 1973. A Locus of Control Scale For Children. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. c. 40. s. 1: 148-154.
- Nybergh, Lotta, Charles Taft, Viveka Enander, Gunilla Krantz. 2013. Self-Reported Exposure to Intimate Partner Violence Among Women and Men in Sweden: Results From a Population-Based Survey. **BMC Public Health**. s. 13: 845-858.
- O'Brien, S. Kerry, Walter Forrest, Iain Greenlees, Daniel Rhindd Sophia Jowett, Ilana Pinsky, Albert Espeltg, Marina Bosque Prous, Anders Sonderlund, Matteo Vergani, Muhammad Iqbal. 2017. Alcohol Consumption, Masculinity, and Alcohol-Related Violence and Anti-Social Behaviour in Sportspeople. **Journal of Science and Medicine in Sport**. c. 21. s. 4: 335-341.
- Okan İbiloğlu, Aslıhan. 2012. Aile İçi Şiddet. **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**. c. 4. s. 2: 204-222.
- Okcu, Cüneyt. 2019. Yetişkinlerde Benlik Saygısı ve Ölüm Farkındalığının Ruh Sağlığı İle İlişkilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Okkassov, Galımzhan. 2018. Okul Tükenmişliği İle Algılanan Sosyal Destek ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Oktan, Vesile. 2005. Yalnızlık ve Algılanan Sosyal Destek Düzeyinin Ergenlerdeki Öfkenin Gelişimine Etkisi. **Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**. s. 21: 183-192.
- Okutan, Nur, Ayda Büyükaşahin Sunal. 2011. Eşcinsellere Yönelik Tutumlar, Cinsiyetçilik ve Romantik İlişkilerle İlgili Kalıpyargılar: Yetişkin Bağlanma Biçimleri Açısından Bir Değerlendirme. **Türk Psikoloji Yazıları**. c. 14. s. 27: 69-77.
- Okyay, Pınar, Gonca Atasoylu, Mete Önde, Çiğdem Dereboy, Erdal Beşer. 2012. Kadınlarda Yaşam Kalitesi Anksiyete ve Depresyon Belirtilerinin Varlığında Nasıl Etkileniyor? Kesitsel Bir Alan Çalışması. **Türk Psikiyatri Dergisi**. c. 23. s. 3: 178-88.
- Olson, H. David. 2000. Circumplex Model of Marital and Family Systems. **Journal of Family Therapy**. c. 2. s. 2: 144-167.
- Öcal Yüceol, S. Ecem. 2016. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar İle İlişki Doyumu ve Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Arasındaki İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ögel, Kültegin, İtir Tarı, Ceyda Yılmazçetin Eke. 2006. **Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme**. İstanbul: Yeniden Yayınları. <http://www.ogelk.net/kilavuzlar/vio14.pdf> [13.04.2019].
- Ökten, Şevket. 2009. Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**. c. 2. s. 8: 302-312.
- Öneri Uzun, Gizem, Hüseyin Uzunboylu. 2015. A Survey Regarding of Domestic Violence Againsts Women. **Procedia-Social and Behavioral Sciences**. c. 190: 24-31.
- Öngen, Burcu, Serpil Aytaç. 2013. Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi. **Sosyoloji Konferansları**. c. 2. s. 48: 1-18.
- Öngören, Bülent. 2015. Sosyolojik Açıdan Sağlıklı Beden İmgesi. **Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi**. c. 34: 25-45.
- Özateş, S. Özge. 2009. Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi Olarak Aile İçi Şiddet Mağduru Kadın Sorununda Feminist Etik Yaklaşım. **Toplum ve Sosyal Hizmet**. c. 20. s. 2: 99-107.
- Özaydın, M. Merve, Ömer Özdemir. 2014. Çalışanların Bireysel Özelliklerinin İş Tatmini Üzerindeki Etkileri: Bir Kamu Bankası Örneği. **İşletme Araştırmaları Dergisi**. c. 6. s. 1: 251-281.
- Özaydınlık, Kevser. 2014. Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim. **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**. c. 33: 93-112.
- Özcan Candangil, Seçil. 2005. Denetim Odakları Farklı Lise Öğrencilerinin Bazı Kişisel, Sosyal ve Ailesel Özelliklerine Göre Karar Vermede Öz-Saygı ve

- Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özçatal, Ö. Elif. 2011. Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı. **Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. c. 1. s. 1: 21-39.
- Özden, Serpil. 2018. Sağlık çalışanlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Özen, Yener, Abdülkadir Gül. 2007. Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren-Örneklem Sorunu. **Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi**. s. 15: 394-422.
- Özgentürk, İlyas, Vedat Karğın, Halil Baltacı. 2012. Aile İçi Şiddet ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi. **Polis Bilimleri Dergisi**. c. 14. s. 4: 55-57.
- Özkan, Bületn, Ayşe E. Gündoğdu. 2011. Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçede Atasözleri ve Deyimler. **Turkish Studies-International Periodical For the Languages Literature and History of Turkish or Turkic**. c. 6. s. 3: 1133-1147.
- Öztan, Ece, Setenay N. Doğan. 2015. Akademik Cinsiyeti: Yıldız Teknik Üniversitesi Örneği Üzerinden Üniversite ve Toplumsal Cinsiyet. **Çalışma ve Toplum**. c. 3: 191-222.
- Öztürk, A. Burcu. 2014. Erkeklik ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Eşine Şiddet Uygulayan Erkekler. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Patel, Vikram, Alan J. Flisher, Sarah Hetrick, Patrick McGorry. 2007. Adolescent Health 3: Mental Health of Young People: A Global Public-Health Challenge. **Lancet**. c. 369: 1302-1313.
- Pehlivan, Melike. 2018. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet Algısı. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pence Ellen, Michael Paymar. 1993. **Education Groups For Men Who Batter: The Duluth Model**. New York: Springer (Aktaran: Gladding, Samuel T. 2012. **Aile Terapisi**. ed. İbrahim Keklik, İbrahim Yıldırım. Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları).
- Pérez, O. Efrén, Margit Tavit. 2018. Language Influences Public Attitudes Toward Gender Equality. **The Journal of Politics**. c. 81. s. 1: 1-35.
- Perry, D. Bruce, Maia Szalavitz. 2020. **Köpek Gibi Büyütülmüş Çocuk**. İstanbul: Koridor Yayıncılık.
- Phillips, Mark, Stanley A. Murrell. 1994. Impact of Psychological and Physical Health, Stressful Events, and Social Support on Subsequent Mental Health Help Seeking Among Older Adults. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. c. 62. s. 2: 270-275.
- Pilcher, Jane. 2009. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Eşitsizlikleri Üzerine Açıklamalar. **Sosyoloji Başlangıç Okumaları**. 1. bs. ed. Anthony Giddens. İstanbul: Say Yayınevi.

- Pişkin, Metin. 2006. Özsaygıyı Geliştirme Eğitimi. **İlköğretimde Rehberlik**. 6. bs. ed. Yıldız Kuzgun. Ankara: Nobel.
- Pleck, H. Joseph. 1981. **The Myth of Masculinity**. Cambridge: The MIT Press (Aktaran: O'Neil, M. James, Barbara J. Helms, Robert K. Gable, Laurence David, Lawrence S. Wrightsman. 2010. Gender-Role Conflict Scale: College Men's Fear of Femininity. **Sex Roles: A Journal of Research**. c. 14. s. 5: 335-350).
- Polat, Oğuz. 2016. Şiddet. **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**. c. 22. s. 1: 15-34.
- Poorbaferani, Zahra, M. Amidi Mazaheri, Ekber Hasanzadeh. 2018. Life Satisfaction, General Self-Efficacy, Self-Esteem, and Communication Skills in Married Women. **Journal of Education and Health Promotion**. c. 7. s. 1: 173-179.
- Prince, Martin, Vikram Patel, Shekhar Saxena, Mario Maj, Joanna Maselko, Michael R. Phillips, Atif Rahman. 2007. Global Mental Health 1: No Health Without Mental Health. **Lancet**, c. 370: 859-877.
- Racionero Plaza, Sandra, Leire Ugalde Lujambio, Lidia Puigvert, Emilia Aiello. 2018. Reconstruction of Autobiographical Memories of Violent Sexual-Affective Relationships through Scientific Reading on Love: A Psycho-Educational Intervention to Prevent Gender Violence. **Frontiers in Psychology**. c. 9: 1996-2028.
- Reis, T. Harry, Kennon M. Sheldon, Shelly L. Gable, Joseph Roscoe, Richard M. Ryan. 2000. Daily Well-Being: The Role of Autonomy, Competence, and Relatedness. **Personality and Social Psychology Bulletin**. c. 26. s. 4: 419-435.
- Reisoğlu, İlknur, Nuray Gedik, Yüksel Göktaş. 2013. Öğretmen Adaylarının Özsaygı ve Duygusal Zekâ Düzeylerinin Problemlerle İnternet Kullanımıyla İlişkisi. **Eğitim ve Bilim**. c. 38. s. 170: 150-165.
- Richman, A. Judith, Valerie D. Raskin, Cheryl Gaines. 1991. Gender Roles, Social Support, and Postpartum Depressive Symptomatology: The Benefits of Caring. **Journal of Nervous and Mental Disease**. c. 179. s. 3: 139-147.
- Ridgeway, L. Cecilia, Shelly J. Correll. 2004. Unpacking the Gender System: A Theoretical Perspective On Gender Beliefs and Social Relations. **Gender & Society**. c. 18. s. 4, 510-531.
- Rizvançe, Şehida. 2005. Türkiye ve Makedonya'daki Türk Asıllı Lise Öğrencilerinin Öz Saygı Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Roberts, W. Brent, Megan O'Donnell, Richard W. Robins. 2000. Goal and Personality Trait Development in Emerging Adulthood. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 87. s. 4: 541-550.
- Roberts, W. Brent, Richard W. Robins. 2000. Broad Dispositions, Broad Aspirations: The Intersection of Personality Traits and Major Life Goals. **Personality and Social Psychology Bulletin**. c. 26. s. 10: 1284-1296.

- Rosenberg, Morris, Carmi Schooler, Carrie Schoenbach, Florence Rosenberg. 1995. Global Self-Esteem and Specific Self-Esteem: Different Concepts, Different Outcomes. **American Sociological Review**. c. 60. s. 1: 141-156.
- Rudman, A. Laurie, Peter Glick. 1999. Feminized Management and Backlash Toward Agentic Women: The Hidden Costs to Women of A Kinder, Gentler Image of Middle Managers. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 77. s. 5: 1004-1010.
- Rurangirwa, A. Akashi, Ingrid Mogren, Joseph Ntaganira, Gunilla Krantz. 2017. Intimate Partner Violence Among Pregnant Women in Rwanda, Its Associated Risk Factors and Relationship to ANC Services Attendance: A Population-Based Study. **BMJ Open**. s. 7: 1-11.
- Ryan, M. Richard, Edward L. Deci. 2000. Self-Determination Theory And The Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. **American Psychologist**. c. 55. s. 1: 68-78.
- Ryff D. Carol, Burton H. Singer. 2008. Know Thyself and Become What You Are: A Eudaimonic Approach to Psychological Well-Being. **Journal of Happiness Studies**. c. 9: 13-39.
- Ryff D. Carol, Corey L. M. Keyes. 1995. The Structure of Psychological Well-Being Revisited. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 69. s. 4: 719-727.
- Ryff D. Carol. 1989. Happiness Is Everything, Or Is It? Explorations on the Meaning of Psychological Well-Being. **Journal of Personality and Social Psychology**. c. 57. s. 6: 1069-1081.
- _____. 1995. Psychological Well-Being in Adult Life. **Current Directions in Psychological Science**. c. 4. s. 4: 99-104.
- Sağkal, Tülay, Aslı Kalkım, Esmâ Sülü Uğurlu, Necla Ersoy Kırmızılar. 2014. Gebelerin Eşi Tarafından Şiddete Maruz Kalma Durumları ve Şiddetle İlişkili Faktörlerin İncelenmesi. **TAF Preventive Medicine Bulletin**. c. 13. s. 5:381-390.
- Sakallı Uğurlu, Nuray. 2002. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. **Türk Psikoloji Dergisi**. c. 17. s. 49: 47-58.
- Salehi, Alireza, Maryam Marzban, Maryam Sourosh, Farkhondeh Sharif, Mahmoud Nejabat, Mohammad H. Imanieh. (2017). Social Well-Being and Related Factors in Students of School of Nursing and Midwifery. **International Journal of Community Based Nursing and Midwifery**. c. 5. s. 1: 82-90.
- Sancakoğlu, S. Sema. 2019. Psikososyal Yaklaşımla Özel Eğitime Gereksinimi Olan Çocukların Annelerine Yönelik Bir Araştırma. Doktora Tezi. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sankır, Hasan. 2010. Eril Tahakküm ve Üstün Erillik Olgusunun Plâstik Sanatlar Alanında Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Oluşumuna Etkileri Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. **Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi**. http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/hasan_sankir_2_1010.pdf [11.05.2019].

- Santana, M. Christina, Anita Raj, Michele R. Decker, Ana La Marche, Jay G. Silverman. 2006. Masculine Gender Roles Associated With Increased Sexual Risk and Intimate Partner Violence Perpetration Among Young Adult Men. **Journal of Urban Health**. c. 83. s. 4: 575–585.
- Santrock, John W. 2012. **Yaşam Boyu Gelişim**. çev. ed. Galip Yüksel. Ankara: Nobel.
- Sardoğan, E. Mehmet, Canani Kaygusuz ve Fikret T. Karahan. 2006. Bir İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programının Üniversite Öğrencilerinin Denetim Odağı Düzeylerine Etkisi. **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 2. s. 2: 184-194.
- Sarı Köşker, Fatma. 2019. Kamu Çalışanlarında İş Stresinin Öz Yeterlilik ve Politik Yeti İle İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Sarı, S. Volkan, Betül Aydın, Mustafa Şahin, Vesile Oktan. 2019. Facebook Bağımlılığının Açıklanması: Ruh Sağlığı Sürekliliği ve Sürekli Umudun Rolü. **Kastamonu Eğitim Dergisi**. c. 27. s. 4: 1799-1809.
- Satıcı, S. Ahmet, M. Engin Deniz. 2017. Mizahla Başa Çıkma ve İyilik Hali: Psikolojik Sağlık ve İyimserliğin Aracılık Rolünün İncelenmesi. **İlköğretim Online**. c. 16. s. 3: 1343-1356.
- Scharrer, Erica, Greg Blackburn. 2018. Cultivating Conceptions of Masculinity: Television and Perceptions of Masculine Gender Role Norms. **Journal Mass Communication and Society**. c. 21. s. 2: 149-177.
- Schensul, L. Stephen, Rajendra Singh, Jean J. Schensul, Ravi K. Verma, Joseph A. Burleson, Bonnie K. Nastasi. 2015. Community Gender Norms Change as a Part of a Multilevel Approach to Sexual Health among Married Women in Mumbai, India. **American Journal of Community Psychology**. c. 56. s. 1-2: 57-68.
- Schmidt, R. Megan, Claire G. Lisco, Dominic J. Parrott, Andra T. Tharp. 2016. Moderating Effect of Negative Peer Group Climate on the Relation Between Men's Locus of Control and Aggression Toward Intimate Partners. **Journal of Interpersonal Violence**. c. 31. s. 5: 755-773.
- Schunk, H. Dale. 1990. Goal Setting and Self-Efficacy During Self-Regulated Learning. **Educational Psychologist**. c. 25: 71-86.
- _____. 1991. Self-Efficacy and Academic Motivation. **Educational Psychologist**. c. 26: 207-231.
- Schwartz, J. Seth, James E. Côté, Jeffrey J. Arnett. 2005. Identity and Agency in Emerging Adulthood: Two Developmental Routes in the Individualization Process. **Youth Society**. c. 37. s. 2: 201-229.
- Schwartz, Lianne, Jocelyn Toohill, Debra K. Creedy, Kathleen Baird, Jenny Gamble, Jennifer Fenwick. 2015. Factors Associated with Childbirth Self-Efficacy in Australian Childbearing Women. **BMC Pregnancy and Childbirth**. c. 15. s. 1: 29-38.
- Seçer, Zarife, Nadir Çeliköz, Songül Yaşa. 2007. Bazı Kişisel Özelliklerine Göre Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Babalarının

- Babalğa Yönelik Tutumları. **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 18: 425-438.
- Seçgin, Fadime, Ayşegül Tural. 2011. Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları. **E-Journal of New World Sciences Academy**. c. 6. s. 4: 2446-2458.
- Senemoğlu, Nuray. 2012. **Gelişim Öğrenme ve Öğretim**. 22. bs. Ankara: Pegem Akademi.
- Serin, Sevdâ. 2016. Eş Şiddetine Maruz Kalıp Sığınma Evinde Kalan Kadınlarda Bağlanma, Başa Çıkma ve Ruhsal Travma Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Serrican, Ece. 2015. Carl Gustav Jung'un Analitik Psikoloji Kuramındaki Arketip Kavramının Edebiyata Yansımaları. **International Journal of Social Sciences and Education Research Online**. c. 1. s. 4: 1205-1215.
- Serttan, İ. İdil. 2018. Romatoid Artritli Hastaların Fonksiyonel ve Psikososyal Durumlarının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Shahry, Parvin, Sharareh R. Niakan Kalhori, Azar Esfandiyari, Feresteh Zamani Alavijeh. 2016. A Comparative Study of Perceived Social Support and Self-Efficacy Among Women With Wanted and Unwanted Pregnancy. **International Journal of Community Based Nursing and Midwifery**. c. 4. s. 2: 176-185.
- Siyez, D. Müge, Alim Kaya. 2011. Akran Zorbalığı Gruplarında Empatik Eğilim. **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 12. s. 2: 23-43.
- Siyez, D. Müge. 2012. Kişilerarası İlişkilerin Başlangıcı ve Gelişimi. **Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim**. 4. bs. ed. Alim Kaya. Ankara: Pegem Akademi.
- Smith, B. Peter, Shaun Dugan, Fons Trompenaars. 1997. Locus of Control and Affectivity by Gender and Occupational Status: A 14 Nation Study. **Sex Roles: A Journal of Research**. c. 36. s. 1-2: 51-77.
- Spector, E. Paul, Carry L. Cooper, Juan I. Sanchez, Michael O'Driscoll, Kate Sparks, ... Shanfa Yu. 2001. Do National Levels of Individualism and Internal Locus of Control Relate to Well-Being: An Ecological Level International Study. **Journal of Organizational Behavior**. c. 22. s. 8: 815-832.
- Standage, Martyn, Fiona Gillison. 2007. Students' Motivational Responses Toward School Physical Education and Their Relationship to General Self-Esteem and Health-Related Quality of Life. **Psychology of Sport and Exercise**. c. 8. s. 5: 704-721.
- Strecher, J. Viktor, Brenda M. DeVellis, Marshall H. Becker, Irwin M. Rosenstock. 1986. The Role of Self-Efficacy In Achieving Health Behavior Change. **Health Education Quarterly**. c. 13. s. 1: 73-92.
- Sullivan, P. Tami, Tara McPartland, Carolina Price, Maria C. Cruza Guet, Suzanne C. Swan. 2013. Relationship Self-Efficacy Protects Against Mental Health Problems Among Women in Bidirectionally Aggressive Intimate Relationships With Men. **Journal of Counseling Psychology**. c. 60. s. 4: 641-647.

- Suneetha, V. 2018. Recent Trends in the Attitude towards Economic Independence of Women. **IRA-International Journal of Management & Social Sciences**. c. 13. s. 2: 23-31.
- Swogger, T. Marc, Zach Walsh, David S. Kosson, Sarah Cashman Brown, Eric D. Caine. 2012. Self-Reported Childhood Physical Abuse and Perpetration of Intimate Partner Violence: The Moderating Role of Psychopathic Traits. **Criminal Justice and Behavior**. c. 39. s. 7: 910-922.
- Şahin, M. Erkan, Dilek Yetim, Demet Güleç Öyekçin. 2012. Edirne’de Kadına Yönelik Eş Şiddeti Yaygınlığı ve Kadınların Şiddete Karşı Tutumları. **Cumhuriyet Tıp Dergisi**. c. 34. s. 1: 23-32.
- Şahiner, Gönül. 2007. Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Karşı Şiddetin Kadınların Üreme Sağlığına İlişkin Hizmetlerden Faydalanmasına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Genel Kurmay Başkanlığı Gülhane Tıp Akademisi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Şen Davulcu, Ünzile. 2018. Çocuk Evleri Sitesinde Kalan Çocukların Algıladıkları Sosyal Destek ve Beklentileri. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Şen, Özlem. 2019. Medya Çalışanı Kadınlarda Güç Mesafesi ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Algısı Açısından Cam Tavan Engelleri. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şen, Sedat. 2018. Spurious Latent Class Problem in the Mixed Rasch Model: A Comparison of Three Maximum Likelihood Estimation Methods under Different Ability Distributions. **International Journal of Testing**. c. 18. s. 1: 71-100.
- Şerbetçioğlu, Belkız. 2019. Psikolojik Danışmanların ve Öğretmenlerin Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin İş-Aile-Yaşam Dengesine, İşyeri Arkadaşlığına ve İşyerindeki Duygusal Tacize Göre Yordanması. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşek, Müberra. 2018. Öğretmenlerin Örgütsel İmaj Algıları İle Psikolojik İyi Olma Düzeyleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şişman, Mehmet. 2007. **Eğitim Bilimine Giriş**. 3. bs. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tabak, Akif, Ahmet Erkuş, Cem H. Meydan. 2010. Denetim Odağı ve Yenilikçi Birey Davranışları Arasındaki İlişkiler: Belirsizliğe Tolerans ve Risk Almanın Aracılık Etkisi. **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 10. s. 1: 159-176.
- Tam, C. Lian, T. Heang Lee, W. Mun Har, W. Li Pook. 2011. Perceived Social Support and Self-Esteem Towards Gender Roles: Contributing Factors in Adolescents. **Asian Social Science**. c. 7. s. 8: 49-58.
- Tang, Fengyan, Heejung Jang, Jennifer Lingler, Lisa K. Tamres, Judith A. Erlen. 2015. Stressors and Caregivers’ Depression: Multiple Mediators of Self-Efficacy, Social Support, and Problem-solving Skill. **Social Work Health Care**. c. 54. s. 7: 651-668.

- Taşdan, Murat, Mustafa Erdem. 2010. İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin İş Yaşamı Kalitesi İle Örgütsel Değer Algıları Arasındaki İlişki Düzeyi. **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 7. s. 2: 92-113.
- Taymur, İbrahim, Hakan M. Türkçapar. 2012. Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi. **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**. c. 4. s. 2: 154-177.
- Tekin Epik, Meryem, Özal Çiçek, Selin Altay. 2017. Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Roller. **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**. c. 17. s. 38: 35-58.
- Tel, Havva, Semra Kocataş, Nuran Güler, Hatice Tel Aydın, Nurcan Akgül Gündoğdu. 2019. Evli Kadınların Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Durumu ve Etkileyen Faktörler. **IBAD Sosyal Bilimler Dergisi**. s. 256-264.
- Terburg, David, Barak Morgan, Jack van Honk. 2009. The Testosterone-Cortisol Ratio: A Hormonal Marker for Proneness to Social Aggression. **International Journal of Law and Psychiatry**. c. 32. s. 4: 216-223.
- Terzi, R. Ali. 2011. Denetim Odağı ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı İlişkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. **Eğitim ve Bilim**. c. 36. s. 162: 3-15.
- Theunissen, C. Stephaine, Carolien Rieffe, Anouk P. Netten, Jeroen J. Briaire, Wim Soede, Maartje Kouwenberg, Johan H. Frijns. 2014. Self-Esteem in Hearing-Impaired Children: The Influence of Communication, Education, and Audiological Characteristics. **PloS One**. c. 9. s. 4.
- Thomas, L. Jordan, Jessica B. Lewis, Isabel Martinez, Shayna D. Cunningham, Moiuri Siddique, Jonathan N. Tobin, Jeannette R. Ickovics. 2019. Associations Between Intimate Partner Violence Profiles and Mental Health Among Low-Income, Urban Pregnant Adolescents. **BMC Pregnancy And Childbirth**. c. 19. s. 1: 120-128.
- Thompson, P. Martie, Nadine J. Kaslow, Lynn M. Short, Sarah Wyckoff. 2002. The Mediating Roles of Perceived Social Support and Resources in the Self-Efficacy-Suicide Attempts Relation Among African American Abused Women. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. c. 70. s. 4: 942-949.
- Tol, W. Anton, Sarah Murray, C. Lund, A. Paul Bolton, Laura Murray, T. Davies, J. Haushofer, K. Otkin, M. Witte, L. Salama, V. Patel, G. Thornicroft, Judith Bass. 2019. Can Mental Health Treatments Help Prevent or Reduce Intimate Partner Violence in Low-and Middle-Income Countries? A Systematic Review. **BMC Women's Health**. c. 19. s. 1: 34-60.
- Turan, Nuray. 2018a. Çalışma Mutluluğu: Kavram ve Kapsam. **B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. c. 37. s. 1: 169-212
- Turan, Rana. 2018b. Üniversite Öğrencilerinde Gönül İlişkisinde Şiddete Yönelik Tutumlar İle Toplumsal Cinsiyet Roller, Bağlanma Boyutları, Benlik Saygısı ve Sosyal Onay Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Turğut, Nihan. 2017. Hastanede Çalışan Hemşire ve Sağlık Personeli Örneğinde “Sosyal İyi Olma Hali Ölçeği” ve “Toplulukçu Yeterlilik Ölçeği” Geçerlilik ve

- Güvenilirlik Çalışması. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu. [30.04.2019]. Büyük Türkçe Sözlük, Şiddet. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5bdf4578d97659.36511658
- Türk, H. Bahadır. 2008. Eril Tahakkümü Yeniden Düşünmek: Erkeklik Çalışmaları İçin Bir İmkân Olarak Pierre Bourdieu. **Toplum ve Bilim**. c. 112: 119-146.
- Türkiye İstatistik Kurumu. [03.04.2020]. Toplumsal Yapı ve Cinsiyet İstatistikleri. <http://www.resmiistatistik.gov.tr/detail/subject/toplumsal-yapi-ve-cinsiyet-istatistikleri/>
- _____. [04.04.2020]. Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/KYAS_2014/downloads/agiirlik.xlsx
- _____. [10.05.2019]. İstatistiklerle Kadın, 2017. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27594>
- _____. [11.05.2019]. Eğitim İstatistikleri. http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=2816
- Türkleş, Serpil, Mualla Yılmaz, Ayşe Özcan, Emine Öncü, Belkıs Karataş. 2013. Kadınlarda Ruh Sağlığını ve Aile İşlevlerini Etkileyen Etmenler. **Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi**. c. 16. s. 3: 154-162.
- Türkmen, Dilek. 2012. Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençlerin Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı İle Öz-Saygı Düzeylerinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Tütüncüoğlu, Canset, İdi Kaya Balkan. 2013. Diyabetli Çocuğu Olan Annelerin Aile İşlevlerinin ve Durumluk - Sürekli Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. **Psikoloji Çalışmaları**, c. 33. s. 1: 17-39.
- Uçar, Onur. 2011. İzmir Aile Mahkemelerinde Boşanma Davası Görülen Kadınların Eş Şiddetine Maruz Kalma Durumu. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ulaş, A. Halim, Cevdet Epçaçan, Cahit Epçaçan, Büşra Koçak. 2015. Öğretmen Adaylarının Karar Vermede Özsaygı Düzeyi ve Karar Verme Stillерinin İncelenmesi. **Turkish Studies-International Periodical For the Languages Literature and History of Turkish or Turkic**. c. 10. s. 3: 1031-1052.
- Uluyağcı, Canan, Ayhan R. Yılmaz. 2007. Televizyon Reklamlarında Çocuğa İlişkin Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Sunumu. **Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi**. c. 6: 141-157.
- Uluyol, F. Mahperi. 2014. Bağlanma Örüntüleri, Eşe Yönelik Kişilerarası Şemalar ve Evlilik Sorunlarıyla Başa Çıkabilme Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Unger, Rhoda, Marry Crawford. 1992. **Women and Gender**. New York: McGraw Hill (Aktaran: Arıcı, Fatma. 2011. Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Algılar ve Psikolojik İyi Oluş. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Uysal Tepebaş, Makbule. 2019. Gebelik Dönemindeki Kadınların Ruh Sağlığının Yordayıcıları Olarak Distres ve Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünlü, Sezen, Nazlı Bayram, Canan Uluyağcı, Sevil Uzoğlu Bayçu. 2009. Kadına Yönelik Şiddet: TV Dizilerinde Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Araştırma. **Selçuk İletişim Dergisi**. c. 5. s. 4: 95-104.
- Ünverdi, H. Elif. 2019. Ruh Sağlığı Hizmetlerine Ulaşım Yolları, Psikiyatri Hastalarının Aile Hekimliği Uygulamasını Kullanımı ve Aile Hekimi Algısı. Uzmanlık Tezi. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Üstün, Elif, Berrin Akman. 2002. Korunmaya Muhtaç Çocukların Benlik Algısının İncelenmesi. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 23: 229-233.
- Vahip, Işıl, Özge Doğanavşargil. 2006. Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Kadın Hastalarımız. **Türk Psikiyatri Dergisi**. c. 17. s. 2: 107-114.
- Vameghi, Roshanak, S. A. Ali Akbari, H. Alavi Majd, Firoozeh Sajedi, Homeira Sajjadi. 2018. The Comparison of Socioeconomic Status, Perceived Social Support and Mental Status in Women of Reproductive Age Experiencing and Not Experiencing Domestic Violence in Iran. **Journal of Injury and Violence Research**. c. 10. s. 1. 35-44.
- Vatandaş, Celalettin. 2007. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. **Sosyoloji Konferansları**. c. 35: 29-56.
- Vefikuluçay Yılmaz, Duygu, Simge Zeyneloğlu, Semra Kocaöz, Sezer Kısa, Lale Taşkın, Kafiye Eroğlu. 2009. Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri. **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**. c. 1. s. 6: 775-792.
- Victor, Bart, Edward Fischer, Bruce Cooil, Alfredo Vergara, Abraham Mukolo, Meridith Blevins. 2013. Frustrated Freedom: The Effects of Agency and Wealth on Wellbeing in Rural Mozambique. **World Development**. c. 47: 30-41.
- Visser, M. Margreet, Machteld D. Telman, J. Clasien de Schipper, Francien Lamers Winkelman, Carlo Schuengel, Catrin Finkenauer. 2015. The Effects of Parental Components in A Trauma-Focused Cognitive Behavioral Based Therapy For Children Exposed to Interparental Violence: Study Protocol For A Randomized Controlled Trial. **BMC Psychiatry**. c.15: 1-18.
- Voltan Acar, Nilüfer. 2014. **Yeniden Terapötik İletişim**. 10. bs. Ankara: Nobel.
- Vural Yüzbaşı, Demet. 2018. Zihin Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Psikolojik İyi Oluşlarının Başa Çıkma Tarzları, Aile Gereksinimleri ve Sosyal Destek Değişkenleriyle Modellenmesi. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Watts, Charlotte, Cathy Zimmerman. 2002. Violence Against Women: Global Scope and Magnitude. **The Lancet**. c. 359. s. 9313: 1232-1237.
- Weiten, Wayne. 1997. **Psychology: Themes and Variations, Briefer Version**. 3. bs. CA: Brooks/Cole Publishing Company (Aktaran: Holt, L. Cherly, Jon B. Ellis. 1998. Assessing the Current Validity of the Bem Sex-Role Inventory. **Sex Roles: A Journal of Research**. c. 39. s. 11-12, 929-941).

- Westerhof, J. Gerben, Corey L. M. Keyes. 2010. Mental Illness and Mental Health: The Two Continua Model Across the Lifespan. **Journal of Adult Development**. c. 17. s. 2: 110-119.
- Wilson, E. Kathryn, Rodney K. Dishman. 2015. Personality and Physical Activity: A Systematic Review and Meta-Analysis. **Personality and Individual Differences**. c. 72: 230-242.
- Wojciszke, Bogdan, Wieslaw Baryla, Michal Parzuchowski, Aleksandra Szymkow, Andrea E. Abele. 2011. Self-Esteem Is Dominated By Agentive Over Communal Information. **European Journal of Social Psychology**. c. 41: 617-627.
- World Health Organization. [14.04.2019]. Definition and Typology of Violence. <https://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/>
- _____. [16.04.2019]. Violence Against Women: Strengthening the Health Response in Times of Crisis. <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/violence-against-women>
- _____. [18.05.2019]. WHO Launches New Manual to Strengthen Health Systems to Better Respond to Women Survivors of Violence. <https://www.who.int/reproductivehealth/topics/violence/vaw-health-systems-manual/en/>
- _____. [19.05.2019]. Displaced or Refugee Women Are at Increased Risk of Violence. What Can WHO Do? <https://www.who.int/reproductivehealth/displaced-refugee-women-violence-risk/en/>
- _____. [22.05.2019]. Violence Against Women. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>
- _____. [27.01.2020]. Countries Turkey. <https://www.who.int/countries/tur/en/>
- _____. [27.03.2019]. Mental Health: A State of Well-Being. https://www.who.int/features/factfiles/mental_health/en/
- _____. [31.01.2020]. Mental Health Governance Data by Country. <http://apps.who.int/gho/data/node.main.MHPOLFIN?lang=en>
- Wrangham, W. Richard. 2018. Two Types of Aggression in Human Evolution. **Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America**. c. 115. s. 2: 245-253.
- Wrosch, Carsten, Michael F. Scheier. 2003. Personality and Quality of Life: The Importance Of Optimism and Goal Adjustment. **Quality of Life Research**. c. 12. s. 1: 59-72.
- Yaktıl Oğuz, Gürsel. 2000. Cinsiyet Rollerine İle İlgili Stereotiplerin Televizyonda Sunumu. **Kurgu Dergisi**. c. 17: 35-43.
- Yalom, Irvin. 2011. **Varoluşçu Psikoterapi**. 4. bs. çev. Zeliha İyidoğan Babayiğit. İstanbul: Kabalıcı.
- Yaman Efe, Şengül, Sultan Ayaz. 2010. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Kadınların Aile İçi Şiddete Bakışı. **Anadolu Psikiyatri Dergisi**. c. 11: 23-29.

- Yanık, Aygöl, Zeynep Hanbaba, Sevinç Soygür, Büşra Ayaltı, Meral Doğan. 2014. Kadına Yönelik Şiddet Davranışlarının Değerlendirilmesi: Türkiye'den Kanıt. **Electronic Journal of Vocational Colleges**. c. 4. s. 4: 104-111.
- Yanikkerem, Emre. 2002. 15-49 Yaş Evli Kadınların Aile İçi Şiddete İlişkin Görüşlerinin ve Şiddete Maruz Kalma Durumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yaşar, M. Ruhat. 2017. İki Şiddet Arasında Kadın. **Akademik Matbuat**. c. 1 s. 1: 1-20.
- Yaşın Dökmen, Zehra. 2003. Çalışma Durumları Farklı Üç Grup Kadında Ruh Sağlığı, Kontrol Odağı İnancı ve Cinsiyet Rolü. **Türk Psikoloji Dergisi**. c. 18. s. 51: 111-127.
- _____. 2012. Yakınlarına Bakım Verenlerin Ruh Sağlıkları İle Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişkiler. **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c. 3. s. 1: 3-38.
- Yaylı, Derya, Kitiş Çınar, Emine. 2014. Ortaokul Türkçe Ders Kitapları Görsellerinde Toplumsal Cinsiyet. **Turkish Studies-International Periodical For the Languages Literature and History of Turkish or Turkic**. c. 9. s. 5: 2075-2096.
- Yazgan İnanç, Banu, Mehmet Bilgin, Meral Kılıç Atıcı. 2011. **Gelişim Psikolojisi**. 7. bs. Ankara: Pegem Akademi.
- Yazıcı, Adem. 2019. Ergenlerde Duygusal Özerklik, Eylemlilik ve Arkadaşa Bağlanma Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, Ali, Hasan Şimşek. 2006. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. 5. bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, İbrahim. 1997. Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi Güvenirliği ve Geçerliliği. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 13: 81-87.
- Yiğit, Elifsu. 2018. Evli Kadınlarda Aile İçi Şiddet İle Evlilik Doyumu ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yoshihama, Mieko, Juliane Blazevski, Deborah Bybee. 2014. Enculturation and Attitudes Toward Intimate Partner Violence and Gender Roles in an Asian Indian Population: Implications for Community-Based Prevention. **American Journal of Community Psychology**. c. 53. s. 3-4: 249-260.
- Yu, Honghui, Xueyan Jiang, Wei Bao, Guifeng Xu, Rong Yang, Min Shen. 2018. Association of Intimate Partner Violence During Pregnancy, Prenatal Depression, and Adverse Birth Outcomes in Wuhan, China. **BMC Pregnancy and Childbirth**. c. 18. s. 1: 469-476.
- Yun, Je Yeon, Geumsook Shim, Bumseok Jeong. 2019. Verbal Abuse Related To Self-Esteem Damage and Unjust Blame Harms Mental Health and Social Interaction in College Population. **Scientific Reports (Nature Publisher Group)**. c. 9: 1-13.

- Yurcu, Gülseren, M. Alparslan Kasalak, Zeki Akıncı. 2015. Otel Çalışanlarının Sosyal İyi Olma Algılarının Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi: Antalya İli Örneği. **Journal of Tourism Theory and Research**. c. 1. s. 1: 8-21.
- Yüksel Şahin, Fulya, Tülay Taşkın. 2019. Çalışmayan Ev Kadınlarının Mutluluk ve Kişisel Gelişim Yönelimi Düzeylerinin İncelenmesi. **Eğitimde Kuram ve Uygulama**. c. 15. s. 1: 24-36.
- Yüksel Şahin, Fulya. 2009. **Psikolojik Danışmanlar İçin El Kitabı**. 1. bs. Ankara: Nobel.
- _____. 2012. İletişim Becerilerine Genel Bakış. **Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim**. 4. bs. ed. Alim Kaya. Ankara: Pegem Akademi.
- _____. 2018. **Psikolojik Danışmanlar İçin El Kitabı**. 2. bs. Ankara: Nobel.
- Yüksel, N. Aysun. 2006. Otomobil Reklamlarında Yerleşik Toplumsal Cinsiyet Kalıpları: Türkiye’de Yayınlanan Televizyon Reklamları Üzerine Bir Çalışma. **Selçuk İletişim Dergisi**. c. 4. s. 2: 115-124.
- Yüksel, Özge. 2013. Kadınlarda Evlilik Uyumu ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki: Stresle Baş Etme Biçimleri ve Toplumsal Cinsiyet Rolü Tutumlarının Aracı Rollerini. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zawisza, Magdalena, Russell Luyt, Anna M. Zawadzka, Jacek Buczny. 2016. Does It Pay to Break Male Gender Stereotypes in Advertising? A Comparison of Advertisement Effectiveness Between the United Kingdom, Poland and South Africa. **Journal of Gender Studies**. c. 27. s. 4: 464-480.
- Zeyneloğlu, Simge, Füsün Terzioğlu. 2011. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikler. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 40: 409-420.
- Zeyneloğlu, Simge. 2008. Ankara’da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Zimmerman, J. Barry, Timothy J. Cleary. 2005. Adolescents’ Development of Personal Agency. **Self-Efficacy Beliefs of Adolescents**. ed. Frank Pajares, Tim Urdan. Greenwich: Information Age Publishing. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=P_onDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&ots=riNMs7CkyS&sig=eJqxDA4O8QdD0MIFtKUeCJE3hYk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false [05.05.2019].
- Zimmerman, J. Barry. 2000. Self-Efficacy: An Essential Motive to Learn. **Contemporary Educational Psychology**. c. 25: 82-91.
- Zlotnick, Caron, M. Tracie Shea, Paul A. Pilkonis, Irene Elkin, Christine Ryan. 1995. Gender, Type of Treatment, Dysfunctional Attitudes, Social Support, Life Events, and Depressive Symptoms Over Naturalistic Follow-Up. **American Journal of Psychiatry**. c. 153. s. 8: 1021-1027.

EKLER

Ek 1. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAY FORMU

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAY FORMU

Tez Konusu: “Eşinden Şiddet Gören ve Görmeyen Çalışan Kadınların Çok yönlü eylemli kişilik Özelliklerinin, Ruh Sağlığı Sürekliliklerinin ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin İncelenmesi”

“Bu araştırmayı yürüten **Ebru Çanakçı** araştırmanın amacı, süresi, ne yapmam istediği hakkında ayrıntılı sözlü ve yazılı bilgi vermiştir. Araştırmayla ilgili her soruyu kendisine sorabildim. Cevapları ve bana verilen bilgiyi anladım. Bu çalışmadan istediğim zaman çıkabileceğimi anladım. Bu araştırma sonuçlarının kullanılmasını kısıtlamayacağımı; yayın, rapor ve benzeri bilimsel dokümanlarda kullanabileceğini kabul ediyorum.”

Katılımcının Onayı: Evet ( ) Hayır ( )

Araştırmayı yapan ben Ebru Çanakçı, araştırma sırasında etik ilkelere uymayı ve katılımcının kişisel verilerini korumayı kabul ediyorum.

Adres: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

E-Posta: ebrucanakcii@gmail.com

Tarih: 15/09/2018

Araştırmacının Onayı: Evet (X)

Ek 2. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

YÜKSEK LİSANS TEZ ARAŞTIRMASI

Değerli katılımcılar, bu ölçekler araştırma amacıyla hazırlanmıştır. Ölçeklerden elde edilen veriler toplu olarak değerlendirilecek ve sadece Yüksek Lisans Tez çalışmasının amacına uygun olarak kullanılacaktır. Bu nedenle ölçeğe adınızı yazmanıza gerek yoktur. İhtenlikle vereceğiniz cevaplar araştırmanın amacına ulaşmasına katkı sağlayacaktır. Lütfen her bir maddeyi atlamadan işaretleyiniz. İlgi ve katkılarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Ebru ÇANAKÇI. Yıldız Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

Prof. Dr. Fulya YÜKSEL ŞAHİN. Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra, kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz.

Lütfen her bir seçeneğe uygun cevabı vermeye ve atlamamaya özen gösteriniz.

1. Yaşınız nedir?	2. Eğitim durumunuz (en son mezun olduğunuz okul) nedir?	3. Mesleğiniz nedir?
a. 19-25	a. İlkokul	a. Memur
b. 26-30	b. Ortaokul	b. İşçi
c. 31-35	c. Lise	c. Serbest Meslek
d. 36-40	d. Yüksekokul veya üniversite	d. Esnaf
e. 41-50	e. Lisansüstü program	e. Emekli
f. 51 yaş ve üstü		f. Diğer (yazınız):
4. Sizin kendi ekonomik geliriniz nasıldır?	5. Eşinizle evlenme şekliniz nedir?	6. Kaç yıldır evlisiniz?
a. Düşük	a. Görücü usulü	a. 0-5 yıl
b. Orta	b. Flört ettikten sonra	b. 6-10 yıl
c. Yüksek	c. Zorunlu	c. 11-15 yıl
		d. 16-20 yıl
		e. 21 ve üstü
7. Kaç çocuğunuz var?	8. Boşanırsanız/boşanmayı düşünürseniz, sizin her türlü kararınızı destekleyecek aile üyelerinizin (annenizin, babanızın, kardeşlerinizin vs.) olduğunu düşünüyor musunuz?	9. Boşanırsanız/boşanmayı düşünürseniz, çevrenizdeki kişilerin (akraba, komşu, arkadaş vs.) sizin her türlü yaşantınızı destekleyeceğini düşünüyor musunuz?
a. Çocuğum yok	a. Evet	a. Evet
b. 1	b. Hayır	b. Hayır
c. 2		
d. 3		
e. 4		
f. 5 ve daha fazla		

Ek 3. ÇOK YÖNLÜ EYLEMLİ KİŞİLİK ÖLÇEĞİ

ÇOK YÖNLÜ EYLEMLİ KİŞİLİK ÖLÇEĞİ					
Lütfen aşağıdaki maddelerin, size ne derece uygun olduğuna (sizi ne derece tanımladığına) karar veriniz. Buna göre ifadelerin karşısındaki uygun rakamı daire içine alarak işaretleyiniz. (1) Tamamen yanlış (2) Yanlış (3) Kısmen doğru, kısmen yanlış (4) Doğru (5) Tamamen doğru anlamına gelmektedir. Lütfen her bir seçeneğe uygun cevabı vermeye ve atlamamaya özen gösteriniz.	Tamamen yanlış	Yanlış	Kısmen doğru, kısmen yanlış	Doğru	Tamamen doğru
	1. İnsanlar benimle birlikteyken eğlenirler.	1	2	3	4
4. Genellikle coşkulu ve hayat doluyumdur.	1	2	3	4	5
8. Başarı, çok çalışma meselesidir. Şansın başarıda hiçbir etkisi yoktur ya da çok azdır.	1	2	3	4	5
12. İradem güçlüdür.	1	2	3	4	5

Ek 4. RUH SAĞLIĞI SÜREKLİLİĞİ KISA FORMU

RUH SAĞLIĞI SÜREKLİLİĞİ KISA FORMU						
Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra, kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz. <u>Son 1 ay boyunca ne kadar sıklıkla aşağıdaki duyguları hissettiniz?</u> (0) Hiçbir zaman (1) Bir ya da iki kez (2) Yaklaşık haftada bir kez (3) Yaklaşık haftada iki-üç kez (4) Neredeyse her gün (5) Her gün anlamına gelmektedir. Lütfen her bir seçeneğe uygun cevabı vermeye ve atlamamaya özen gösteriniz.						
	Hiçbir zaman	Bir ya da iki kez	Yaklaşık haftada bir kez	Yaklaşık haftada iki-üç kez	Neredeyse her gün	Her gün
1. Mutlu hissettim.	0	1	2	3	4	5
4. Topluma katkıda bulunmak için önemli bir şeyler yaptığımı hissettim.	0	1	2	3	4	5
9. Kişiliğimin birçok yönünü sevdiğimi hissettim.	0	1	2	3	4	5

Ek 5. AİLE İÇİ KADINA YÖNELİK ŞİDDET ÖLÇEĞİ

ŞİDDET ÖLÇEĞİ			
Aşağıda eşinizin size karşı olabilecek davranış ve tutumları ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Her bir seçeneğin karşısındaki cevaplardan size uygun olanını (X) şeklinde işaretleyiniz. (1) Hiçbir zaman (2) Bazen (3) Her zaman anlamına gelmektedir. Lütfen her bir seçeneğe uygun cevabı vermeye ve atlamamaya özen gösteriniz.	Hiçbir zaman	Bazen	Her zaman
	1. Tekme ve tokat atar.	1	2
2. Yaptığım şeyleri över.	1	2	3
3. Bana sözle hakaret eder.	1	2	3
4. İşimi bırakmamı istiyor.	1	2	3
5. Başka erkeklerle konuşmama izin verir.	1	2	3

Ek 6. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ TUTUM ÖLÇEĞİ

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ TUTUM ÖLÇEĞİ					
Lütfen aşağıdaki her bir ifadeyi okuyarak sağ taraftaki size en uygun kutuya (X) işareti koyunuz. (1) Kesinlikle katılmıyorum (2) Katılmıyorum (3) Kararsızım (4) Katılıyorum (5) Tamamen katılıyorum anlamına gelmektedir. Lütfen her bir seçeneğe uygun cevabı vermeye ve atlamamaya özen gösteriniz.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
	1. Kızlar, ekonomik bağımsızlıklarını kazandıklarında ailelerinden ayrı yaşayabilmelidir.	1	2	3	4
2. Erkeğin evde her dediği yapılmalıdır.	1	2	3	4	5
3. Kadının yapacağı meslekler ile erkeğin yapacağı meslekler ayrı olmalıdır.	1	2	3	4	5
4. Evlilikte çocuk sahibi olma kararını eşler birlikte vermelidir.	1	2	3	4	5
28. Evlilikte erkeğin öğrenim düzeyi, kadından yüksek olmalıdır.	1	2	3	4	5

Ek 7. KULLANILAN ÖLÇEKLERİN İZİN YAZILARI

betul.omay >

Evet

20 Eylül 2018 13:04

Ben Ebru Çanakçı. Yıldız Teknik Üniversitesi'nde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda lisans eğitimimi tamamladıktan sonra yine aynı üniversitede yüksek lisans eğitimime başladım. Bu süreçte danışman hocam Prof. Dr. Fulya YÜKSEL ŞAHİN ile birlikte yüksek lisans tezim üzerinde çalışmaktayım. İzin verirsiniz tezimi, yüksek lisans tezinde geliştirdiğiniz Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet Ölçeği (1999)'nden elde edeceğim verilerle yürütmek istiyorum. Ölçeği, bilimsel bir araştırma dışında kesinlikle kullanmayacağım.

betul.oday >

Memnuniyetle kullanabilirsiniz iyi çalışmalar dilerim..

20 Eylül 2018 15:23

Çok teşekkür ederim 🙏 Yalnız son bir ricada bulunacağım. Sizden izini mail adresiniz üzerinden almam gerek. Mail adresinizi verirseniz bu mesajı aynen göndercem. Oradan da cevaplarsanız çok sevinirim. 🙏
😊

Istanbulziverbey@muzipo.com

Emine Gül Kapçı

alıcı: ben

3 Mar 2017 [Ayrıntıları göster](#)

tabi, memnuniyetle kullanabilirsiniz.
basarilar
emine gul kapci

Ebru Çanakçı

19.09.2018

Kime: ibrahimdemircipdr@gmail.com [Ayrıntılar](#)

İyi günler hocam,

Ben Ebru Çanakçı. Yıldız Teknik Üniversitesi'nde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda lisans eğitimimi tamamladıktan sonra yine aynı üniversitede yüksek lisans eğitimime başladım. Bu süreçte danışman hocam Prof. Dr. Fulya YÜKSEL ŞAHİN ile birlikte yüksek lisans tezim üzerinde çalışmaktayım. İzin verirseniz tezimi **Ruh Sağlığı Sürekliliği Kısa Formu (2015)'ndan** elde edeceğim verilerle yürütmek istiyorum. Ölçeği, bilimsel bir araştırma dışında kesinlikle kullanmayacağım.

İyi çalışmalar.

Ebru ÇANAKÇI
Psikolojik Danışman

[Daha Fazlasını Gör](#)

● **İbrahim DEMİRCİ**

19.09.2018

Kime: Ebru Çanakçı

[Ayrıntılar](#)

Merhaba, ölçeği ekte gönderiyorum.

Ölçek makalesinin yayınlandığı link: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/2076/21501.pdf>

Ebru anakı

19.09.2018

E

Kime: simge@gantep.edu.tr

[Ayrıntılar](#)

İyi günler hocam,

Ben Ebru anakı. Yıldız Teknik niversitesi'nde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda lisans eğitimimi tamamladıktan sonra yine aynı üniversitede yüksek lisans eğitimime başladım. Bu süreçte danışman hocam Prof. Dr. Fulya YÜKSEL şAHİN ile birlikte yüksek lisans tezim üzerinde çalışmaktayım. İzin verirseniz tezimi **Toplumsal Cinsiyet Rollerini leği (2011)'nden** elde edeceğim verilerle yürütmek istiyorum. leği, bilimsel bir araştırma dışında kesinlikle kullanmayacağım.

İyi alışmalar.

Ebru ÇANAKÇI
Psikolojik Danışman

[Daha Fazlasını Gr](#)

Simge.Zeyneloglu

21.09.2018

S

Kime: Ebru anakı

[Ayrıntılar](#)

Merhaba ölçeğe ilişkin bilgiler ektedir. iyi alışmalar

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı-Soyadı	Ebru ÇANAKÇI
Doğum Yeri	Kadıköy/İSTANBUL
Doğum Tarihi	08/07/1993

Eğitim Durumu

Lise	İstanbul Üsküdar Lisesi, 2011
Lisans	Yıldız Teknik Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, 2015
Önlisans	Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, Sosyal Hizmetler, 2017

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar	Atakent Şehit Selçuk Paker Anadolu Lisesi, İstanbul, 2020
	Evliya Çelebi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, İstanbul, 2019
	İbni Sina Özel Eğitim Uygulama Okulu, Tekirdağ, 2017
	Henza Akın Çolakoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi, İstanbul, 2016

Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlara Üyelikler

Üyelik	Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği asil üyesi
---------------	---

Akademik Çalışmalar

Bildiriler	Çanakçı, E. ve Yüksel Şahin, F. (Haziran, 2019). <i>Eşinden Şiddet Gören ve Görmeyen Çalışan Kadınların Eylemli Kişilik Özelliklerinin, Ruh Sağlığı Sürekliliklerinin ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin İncelenmesi</i> . Sözlü Bildiri. V. TURKCESS 2019, İstanbul.
	Çanakçı, E. ve Zeren, Ş. G. (Ekim, 2018). <i>O Ders Artık Yok: "Grupla Psikolojik Danışma Uygulaması"</i> . Sözlü Bildiri. 20. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Samsun.
Sertifikalar	"Pandemi ve Sonrasında Okul Fobisi ve Davranışsal Bağımlılıklarla Mücadele Eğitim Programı", Yeşilay, Online Eğitim, 2020.
	"Psikososyal Destek Programı Uygulayıcı Eğitimi Kursu", Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 2020.
	"Terapötik Kartlar Eğitimi", Eğitimci Doç. Dr. Durmuş Ümmet, Ümraniye Rehberlik ve Araştırma Merkezi, İstanbul, 2019.
	"Okulda Bağımlılığa Müdahale (OBM) Eğitimi", Eğitimci Prof. Dr. Kültegin Ögel, Milli Eğitim Bakanlığı, İzmir, 2019.
	"Objektif Çocuk Testleri Eğitimi", Eğitimci Uzm. Psk. Dan. Osman Erkan, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği İstanbul Şubesi, İstanbul, 2018.
	"Ergenlerde Kaygı ve Müdahale Programları", Eğitimciler Prof. Dr. Cecilia Essau ve Doç. Dr. Bilge Uzun, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği İstanbul Şubesi, İstanbul, 2018.
	"Adler'in Kişilik Kuramına Göre Vaka Kavramsallaştırması Eğitimi", Eğitimci Dr. Jonathan SPERRY, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği İstanbul Şubesi, İstanbul, 2018.
	"Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Kursu", Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 2018.
"Çocuk Koruma Kanunu Danışmanlık Tedbiri Kararları Uygulayıcı Yetiştirme Kursu", Milli Eğitim Bakanlığı, Tekirdağ, 2017.	

İletişim

E-mail Adresi	ebrucanakcii@gmail.com
----------------------	--